

Ֆինանսավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

ՀԸԳՀ

ՀԱՄԱՊԱՐՓԱԿ ԵՎ ԸՆԴԱՅՆՎԱԾ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ համաձայնագիր

ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ԶԵԿՈՒՅՑ

2024 թվական

Սույն հրապարակումը ֆինանսավորվել է Եվրոպական միության աջակցությամբ: Հայաստանի Հանրապետության
կառավարության այս զեկույցը կազմվել է ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը,
իրագործմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի տեխնիկական օժանդակությամբ և պարտադիր չէ, որ արտացոլի Եվրոպական
միության տեսակետները:

Ֆինանսավորվում է
Եվրոպական միության կողմից

ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ԶԵԿՈՒՅՑ

2024 թվական

Սույն հրապարակումը ներկայացնում է Հայաստան-Եվրամիություն Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) իրագործման վերաբերյալ առաջընթացի զեկույցը, որը ներառում է 2024 թվականին արձանագրված զարգացումները, ինչպես նաև ամփոփում 2018 թվականի հունիսի 1-ից Համաձայնագրի դրույթների ժամանակավոր, իսկ 2021 թվականի մարտի 1-ից՝ լիարժեք կիրարկման փուլերից ի վեր կատարված աշխատանքը: Այս ժամանակահատվածում Հայաստանը լայնածավալ բարեփոխումներ է իրականացրել քաղաքական, տնտեսական և կառավարման ոլորտներում: Համաձայնագիրը հիմք է հանդիսացել Հայաստան-ԵՄ համագործակցության շրջանակում ամենատարբեր նախաձեռնությունների համար՝ սահմանելով հանձնառություններ մեր օրենսդրությունն ու հանրային քաղաքականությունը ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցնելու գործում:

Վերջին մի քանի տարիները, իհարկե, դյուրին չէին. Համաձայնագրի իրագործման մեր ջանքերին խոչընդոտեցին տարբեր զարգացումներ, այդ թվում՝ COVID-19 համավարակը, մեր դեմ հրահրված ռազմական ագրեսիան՝ հանգեցնելով ավելի քան 115 հազար բռնի տեղահանված մեր հայրենակիցների ներհոսքին

ու դրանով պայմանավորված մարտահրավերներին: Այնուամենայնիվ, Կառավարության այս առաջին զեկույցը վկայում է զգալի ձեռքբերումների մասին, որոնց շարունակականությունը միտված է լինելու ինչպես Համաձայնագրի նպատակները բարեփոխումների վերածելուն, այնպես էլ դրանց արդյունքները մեր քաղաքացիներին հասանելի դարձնելուն: Միևնույն ժամանակ, առաջիկայում զգալի աշխատանք է սպասվում մեզ՝ Եվրոպական միության մեր գործընկերների հետ սերտ համագործակցությամբ:

Լիահույս եմ, որ գալիք շրջանում ևս ՀՀ պետական մարմինների հետևողական աշխատանքը կամրապնդի ձեռքբերումները: Ակնհայտ է նաև, որ ԵՄ-ի հետ մեր հարաբերությունները օրեցօր շարունակում են ընդլայնվել, իսկ միջնաժամկետ մեր առաջնություններն իրենց ձևակերպումն են գտնում Հայաստան-ԵՄ Գործընկերության նոր օրակարգի և Դիմակայունության և աճի պլանի ներքո: Այս կարևորագույն երկկողմ նախաձեռնությունները կոչված են նաև արդյունավետ դարձնելու ՀԸԳՀ-ի իրագործման ընթացքը:

Շնորհակալ եմ հայկական կողմի գործընկերներին զեկույցում ունեցած ներդրման համար և երախտագիտությունս հայտնում Հայաստանում ԵՄ պատվիրակությանը և ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրականացմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի թիմին՝ այս հրապարակումը հնարավոր դարձնելու գործում իրենց ակտիվ ներգրավվածության համար:

Մհեր Գրիգորյան
ՀՀ փոխվարչապետ

ԱՄՓՈՓ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության միջև 2017 թվականի նոյեմբերին ստորագրված Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրն (ՀՀԳՀ) ամբողջությամբ ուժի մեջ է մտել 2021 թվականի մարտի 1-ին: Վերջինիս ժամանակավոր կիրարկումը սկսվել էր 2018 թվականի հունիսին, և այդ պահից ի վեր ՀՀԳՀ-ով ուղղորդվել են կառավարման, իրավունքի գերակայության, առևտրի, մարդու իրավունքների և սեկտորալ ոլորտներում համապատասխանեցմանն ուղղված լայնածավալ բարեփոխումները:

ՀՀԳՀ-ն անժամկետ համաձայնագիր է, որն ամրապնդում է Հայաստան-ԵՄ կապերը՝ խթանելով ժողովրդավարական սկզբունքները, տնտեսական զարգացումը, ինչպես նաև ԵՄ օրենսդրության ու միջազգային ստանդարտներին համապատասխանեցումը: Համաձայնագիրը ներառում է բազմաթիվ ոլորտներ, ինչպիսիք են տրանսպորտը, էներգետիկան, շրջակա միջավայրը, կլիման, առողջապահությունը, առևտուրը, կրթությունը, զբաղվածությունը կամ արդարադատությունը: Այն պարունակում է ավելի քան 250 ԵՄ հրահանգ, կանոնակարգ կամ իրավական

այլ ակտեր, որոնց Հայաստանը պետք է մոտարկի իր իրավական շրջանակը 2018 թվականից մինչև 2029 թվականը նախատեսված վերջնաժամկետներում, իսկ որոշ դեպքերում, այդ գործընթացը պետք է տեղի ունենա աստիճանաբար:

Փոխվարչապետի նախագահությամբ ՀՀ կառավարությունը ստեղծել է գործող Միջգերատեսչական հանձնաժողով՝ ՀՀԳՀ-ի իրագործման աշխատանքները և դրա ճանապարհային քարտեզը համակարգելու նպատակով: Ավելի քան 20 ոլորտներում 310 գործողություն ներառող ճանապարհային քարտեզն ի սկզբանե հավանության է արժանացել 2019 թվականին և հետագայում՝ 2021 թվականին, վերանայվել է: 2024 թվականին մեկնարկել է ճանապարհային քարտեզի լրամշակման գործընթացը՝ բարեփոխումների առնչությամբ արձանագրված առաջընթացը, ԵՄ նոր նախաձեռնություններն ու ոլորտային ուղղություններում փոփոխվող պահանջները հաշվի առնելու համար: Նոր ճանապարհային քարտեզը նախատեսվում է ներկայացնել 2025 թվականի կեսերին:

ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑՈՒՄ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՁԵՌՔԵՐՈՒՄՆԵՐԸ (2019-2024 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐ)

2024 թվականին Հայաստանում ներդրվեց համատեղ մշտադիտարկման մեխանիզմ, որը ներառում է ՀՀԳՀ համակարգման, իրագործման և վերահսկման գործողություններում ներգրավված բոլոր կողմերին՝ ՀՀ փոխվարչապետի գրասենյակի գլխավորությամբ:

Մշտադիտարկման մեխանիզմը փորձարկվել է տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի և կլիմայական գործողությունների (փորձնական) ոլորտներում՝ ինչը նպաստել է մեխանիզմի կատարելագործմանը:

Մշակվել է հաշվետվությունների նոր մոտեցումը, որն ունի չորս աստիճան՝ չսկսված, ընթացիկ, մասնակիորեն կատարված և ավարտված: Առաջընթացը գնահատվում է իրավական մոտարկման և կատարման չափանիշներով:

Գնահատման նոր մեթոդաբանության մշակման արդյունքում ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի գործողությունների շուրջ 55,5%-ը, որոնց վերջնաժամկետները 2019-2024 թվականներն էին, ավարտված են:

Այս մեխանիզմի հիմնական արդյունքը ՀՀԳՀ առաջին տարեկան առաջընթացի (ներկայիս) զեկույցի մշակումն է, որը հիմնված է նորաստեղծ ինստիտուցիոնալ մեխանիզմների՝ ներառյալ առավել արդյունավետ մշտադիտարկման վրա հիմնական ցուցանիշներով և ձևանմուշներով:

Ավելին, Փոխվարչապետի գրասենյակը մշակում է թվային հարթակ ՀՀԳՀ-ի իրականացման համար: Այս հարթակը կհամաժամեցվի համատեղ մշտադիտարկման մեխանիզմի և նոր ճանապարհային քարտեզի հետ:

ՍՈՒՅՆ ՁԵԿՈՒՅՑԸ

Թեև Եվրոպական հանձնաժողովը պարբերաբար հրապարակել է Գործընկերության իրականացման վերաբերյալ զեկույցներ, Հայաստանի կառավարության կողմից ներկայացված այս փաստաթուղթը ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի վերաբերյալ առաջին զեկույցն է: Այն ոչ միայն գնահատում է 2024 թվականի կոնկրետ զարգացումները, այլև ամփոփում է Հայաստանի կողմից համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելուց ի վեր իրականացված բարեփոխումների շրջանակը:

Ձեկույցը ընդգրկում է ՀՀԳՀ-ի 28 գլուխները՝ վերահսկելով ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումների կատարումը: Յուրաքանչյուր ոլորտի համար տրվում է գնահատական՝ միջոցառումների իրականացման վիճակի վերաբերյալ 2024 թվականի վերջի դրությամբ: Այս առաջին զեկույցը կծառայի որպես ելակետ՝ հաջորդ հաշվետու ժամանակահատվածների համեմատական վերլուծության համար:

Ձեկույցը հիմնված է ոլորտային կատարողականի և առաջընթացի գնահատման վրա, ինչպես նաև օգտագործում է ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզում ամփոփված միջոցառումների մշտադիտարկման արդյունքում մշակված համապատասխան ցուցանիշները: Բացի այդ, ներկայացված են նաև ԵՄ-ի և Հայաստանի անկախ փորձագիտական համայնքների կողմից տրամադրված տվյալներն ու դիտարկումները:

ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԲԱՑԱՀԱՅՏՎԱԾ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ

Չնայած ձեռնարկված զգալի ինստիտուցիոնալ ջանքերին, ՀՀԳՀ-ի իրականացումը բախվում է մի շարք համակարգային մարտահրավերների.

- Պատասխանատու գերատեսչություններում Համաձայնագրի բովանդակության լիարժեք և պրակտիկ ընկալման մակարդակը բավարար չէ,
- Մշակվող քաղաքականությունների և ռազմավարությունների և ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների ներդաշնակեցման մակարդակը բավարար չէ,
- Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումների իրականացման մշտադիտարկման և արդյունավետության գնահատման մեխանիզմները լավարկման կարիք ունեն,
- Ճանապարհային քարտեզով սահմանված պատասխանատու և համակատարող գերատեսչությունների միջև թույլ համագործակցություն,
- Մշակվող կարգավորումների Համաձայնագրի բովանդակությանը և նպատակներին համապատասխանության գնահատման ինստիտուցիոնալ մեխանիզմի զարգացման անհրաժեշտություն,
- ֆիզիկական ենթակառուցվածքների անբավարար որակ (օրինակ՝ ջուր, ճանապարհներ, էլեկտրաէներգիա, աղբահանություն),

- ԵՄ փոփոխվող իրավական ակտերի ճանապարհային քարտեզում ժամանակին արտացոլման մեխանիզմի բացակայություն,
- Համաձայնագրի շրջանակներում իրականացվող գործողությունների լուսաբանման և հաղորդակցության գործընթացի լավարկման կարիք,
- Իրագործման կարճ ժամկետներ, հատկապես ռեսուրսատար այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են տրանսպորտը և էներգետիկան՝ համակցված հետպատերազմյան և սոցիալ-տնտեսական սահմանափակումներով (օրինակ՝ COVID-19 համավարակը, Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը):

ՀԵՌԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ՏԵՍԼԱԿԱՆ

Առաջիկայում, Հայաստանը նախատեսում է 2025 թվականին թարմացնել ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզը՝ հաշվի առնելով վերը նշվածը և հասցեագրելով ոլորտային մարտահրավերները: Այս գործընթացի առաջնահերթություններն են վարչական կարողությունների ընդլայնումը, ԵՄ լրացուցիչ տեխնիկական աջակցության ներգրավումը և մշտադիտարկման մեխանիզմների, հատկապես՝ ցուցիչների կատարելագործումը: ՀՀԳՀ-ի ճանապարհային քարտեզի թարմացման նպատակով Արդարադատության նախարարության հովանու ներքո ստեղծվել է հատուկ աշխատանքային խումբ:

2024 թվականին ինը ոլորտներում (սպառողների իրավունքների պաշտպանություն, տրանսպորտ, շրջակա միջավայր, կլիմայի փոփոխություն, էներգետիկա, աշխատանք, միջուկային անվտանգություն, խարդախությունների դեմ պայքար և տեղեկատվական հասարակություն), ինչպես նաև Արդարադատության նախարարության իրավական ակտերի փորձաքննության գործակալությունում մեկնարկել են ինստիտուցիոնալ կարողությունների և մոտարկման մեթոդների ամրապնդման ուղղությամբ աշխատանքները:

Աշխատանքներ են տարվել նաև մի շարք առանցքային ոլորտներում, ինչպիսիք են առևտուրը (առևտրի դիվերսիֆիկացում, ՓՄՁ-ների զարգացում, սննդամթերքի անվտանգություն, աշխարհագրական նշումներ), համընդհանուր առողջապահական ծածկույթ, արտադրողների ընդլայնված պատասխանատվությունը, քաղաքացիական ավիացիան (նպատակ ունենալով ավելացնել Հայաստանի անվտանգության վերահսկման կարողությունները) և միջուկային անվտանգությունը, որոնց առնչությամբ ԵՄ-ի աջակցությունը շոշափելի է, և այս ոլորտներում բարեփոխումների իրականացումը շարունակական է:

Եվրոպական Միությունը և Հայաստանը ներկայումս համագործակցում են 2025-2027 թվականների համար նախատեսված բազմամյա գործողությունների ծրագրի շուրջ, որը ներառված է ԵՄ-Հայաստան հարաբերությունների ընդլայնվող օրակարգում և հիմնված է ՀՀԳՀ-ի վրա: Այս գործողությունների ծրագիրը բխում է 2024 թվականի ապրիլին նախագահ ֆոն դեր Լեյենի կողմից Բրյուսելում վարչապետ Փաշինյանի ներկայությամբ հայտարարված Դիմակայության և աճի պլանից:

2024 թվականի սեպտեմբերի 9-ին Եվրոպական հանձնաժողովը և Հայաստանի Հանրապետությունը պաշտոնապես հայտարարել են վիզաների ազատականացման երկխոսության մեկնարկի մասին: Այս գործընթացի նպատակն է աջակցել Հայաստանին՝ ԵՄ-ի տարածքում կարճատև այցերի համար առանց վիզայի ռեժիմ հաստատելու հարցում: Փոխվարչապետի գրասենյակի նախաձեռնությամբ՝ վիզաների ազատականացման երկխոսության շրջանակում ստանձնված փոխադարձ հանձնառությունների և բարեփոխումներ իրականացման նպատակով ստեղծվել է առանձին աշխատանքային խումբ:

Կառավարությունը նախաձեռնել է ռազմավարական հաղորդակցության բարեփոխումներ՝ ՀՀԳՀ-ի իրականացման առաջընթացի թափանցիկությունն ու հանրային իրազեկվածության մակարդակը բարձրացնելու նպատակով: Ստեղծվել է ՀՀԳՀ-ի հատուկ հաղորդակցության կենտրոն՝ հաղորդագրությունները համակարգելու և բարեփոխումների շուրջ քննարկումներին քաղաքացիական հասարակության ներգրավման նպատակով: Կառավարության նպատակն է բարելավել շահառուների ներգրավվածությունը՝ մասնակցային կառավարման խթանման և ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացին հետևելու համար նախատեսվելիք թվային գործիքի կիրառման միջոցով:

Համաձայնագրից բխող բարեփոխումները շարունակելու և երկրի սոցիալ-տնտեսական դիմակայունությունը բարելավելու համար, Հայաստանի կառավարությունը և Եվրոպական հանձնաժողովը 2024 թվականին ստորագրել են 3 մլն եվրոյի տեխնիկական աջակցության ֆինանսավորման համաձայնագիր, որն ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի հունիսին: Դրան հաջորդել է լրացուցիչ՝ 20 մլն եվրոյի ֆինանսավորման համաձայնագրի ստորագրումը, որն ուժի մեջ է մտել նույն թվականի վերջին: Այս միջոցները կաջակցեն առողջապահության, սոցիալական պաշտպանության, զբաղվածության, էներգետիկայի, ավիացիայի, բիզնես կլիմայի քաղաքականության և այլն ոլորտներում նպատակային բարեփոխումներին՝ կենտրոնանալով տեղահանված բնակչության ներառականության ապահովման վրա:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀԳՀ-ն շարունակում է մնալ Հայաստանի բարեփոխումների և զարգացման ռազմավարության հիմնասյունը: Չնայած առկա մարտահրավերներին՝ Հայաստանը զգալի առաջընթաց է արձանագրել իրավական համապատասխանեցման, ոլորտային բարեփոխումների և ինստիտուցիոնալ համակարգման ուղղությամբ: ԵՄ-ի կողմից տրամադրվող շարունակական տեխնիկական աջակցությունը, համատեղ մշտադիտարկման մեխանիզմի ներդրումը և ռազմավարական պլանավորումը Հայաստանին հնարավորություն են տալիս ամրապնդել իր կարողությունները՝ ուղղված ՀՀԳՀ-ի շրջանակում ապագա պարտավորությունների արդյունավետ իրականացմանը: Սա կարևոր պայման է ԵՄ-ի հետ համագործակցության խորացման և Հայաստանի քաղաքացիների համար ավելի բարձր կենսամակարդակի ապահովման համար:

ԵՄ-ի հետ գործընկերությունը շարունակում է առանցքային դեր ունենալ՝ աջակցելով Հայաստանի բարեփոխումների օրակարգին և նպաստելով եվրոպական ու միջազգային չափանիշներին ավելի սերտ ինտեգրմանը:

Ստորև ներկայացված գծապատկերները ներկայացնում են ՀՀԳՀ-ի իրագործման ընդհանուր առաջընթացը:

ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՅԸ

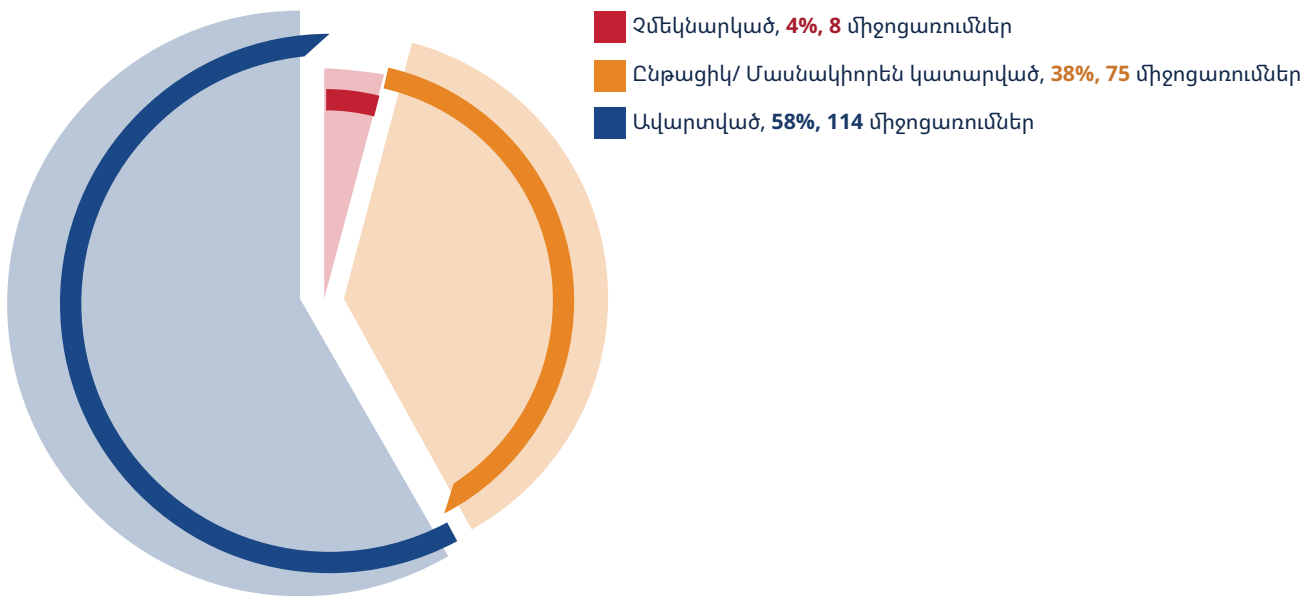
ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵՋԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ – ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

(Մինչև 2024 թվականը վերջնաժամկետով միջոցառումներ)

Հավելված 1-ը ներառում է 197 միջոցառում, որոնց իրականացման վերջնաժամկետները նախատեսված են մինչև 2024 թվականը, և որոնք ընդգրկվել են առաջընթացի մշտադիտարկման գործընթացում:

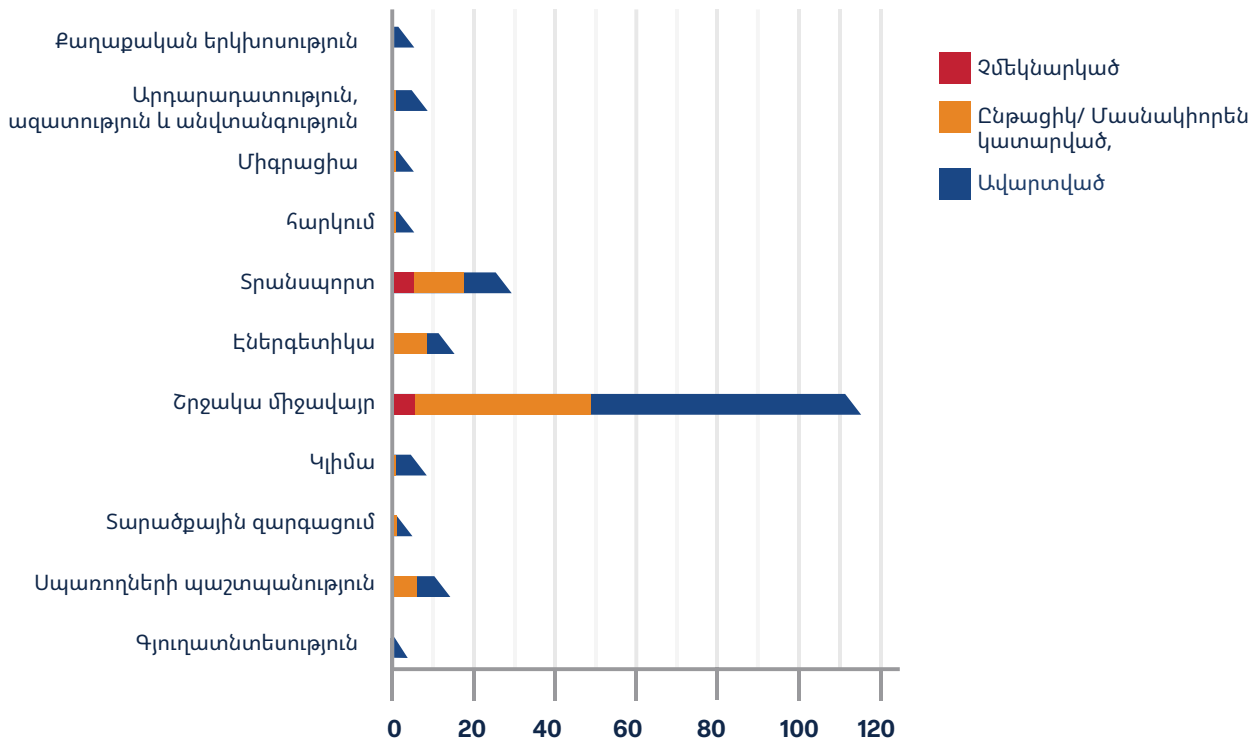
2024 թվականի վերջում, միջոցառումների ընդհանուր 58%-ը (114 միջոցառում) լիովին ավարտվել է: Մոտ 38%-ը (75 միջոցառում) գտնվում է ընթացքում կամ մասնակիորեն կատարված, մինչդեռ 4%-ը (8 միջոցառում) դեռևս չեն մեկնարկվել:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵՋԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

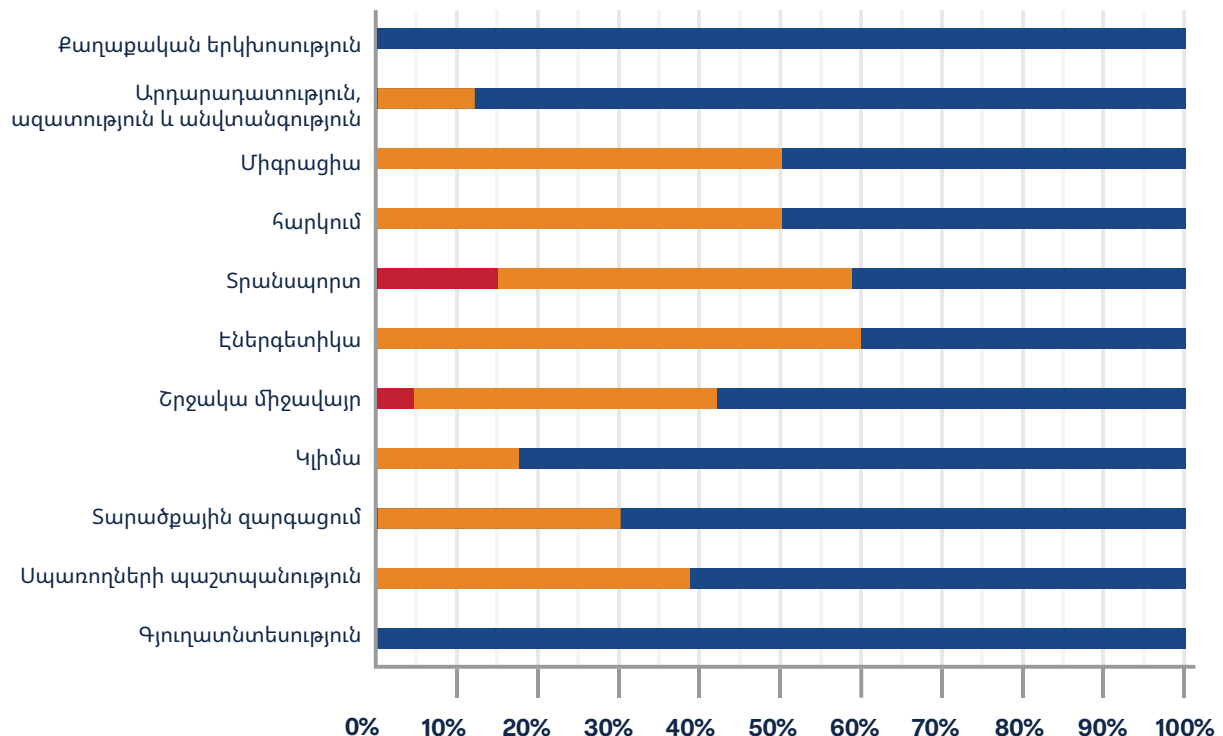

Իրականացվող միջոցառումների թվով ամենամեծ բաժինը վերաբերում է շրջակա միջավայրի ոլորտին՝ 27 միջոցառում ընթացքում, 17՝ մասնակիորեն կատարված, և 4՝ դեռ չսկսված: Դրան հաջորդում է տրանսպորտի ոլորտը՝ 11 միջոցառում ընթացքում, 2՝ մասնակիորեն կատարված և 4՝ չսկսված, Էներգետիկան՝ 8 միջոցառում ընթացքում՝ սպառողների պաշտպանությունը՝ 5 միջոցառում ընթացքում:

**ԱՌԱՋԸՆԹԱՑՆ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏԻ
(ՄԻՆՉԵՎ 2024 ԹՎԱԿԱՆԸ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԸ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ)**

ԱՌԱՋԸՆԹԱՑՆ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏԻ՝ %-ՈՎ

Միջոցառումների իրականացումը լիովին ավարտված է երկու ոլորտներում՝ քաղաքական երկխոսություն¹ (4 ավարտված միջոցառում) և գյուղատնտեսություն (1 ավարտված միջոցառում):

¹ ՀՀԳՀ-ի Մաս II -ի՝ «Քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխումներ. համագործակցություն արտաքին և անվտանգության»

Միգրացիայի (1 ավարտված և 1 ընթացիկ միջոցառում) և տարածաշրջանային զարգացման (2 ավարտված և 1 ընթացիկ միջոցառում) ոլորտները ևս կարելի է համարել լիովին իրականացված, քանի որ ընթացիկ միջոցառումները շարունակական բնույթի են:

Իրականացման բարձր մակարդակ է արձանագրել նաև արդարադատության, ազատության և անվտանգության, ինչպես նաև կլիմայական գործողությունների ոլորտներում՝ յուրաքանչյուրում 88% իրականացված միջոցառումներով: Սպառողների պաշտպանության ոլորտում իրականացված է միջոցառումների 61%-ը, որին հաջորդում է շրջակա միջավայրը՝ 58%-ով: Հարկային ոլորտում իրականացված է միջոցառումների 50%-ը, մինչդեռ տրանսպորտի ոլորտում իրականացման մակարդակը կազմում է 41%:

Նշենք, որ շրջակա միջավայրի և տրանսպորտի ոլորտներում առկա են նաև դեռևս չսկսված միջոցառումներ՝ համապատասխանաբար 4% և 14%:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ - ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2

(Մինչև 2024 թվականը վերջնաժամկետով միջոցառումներ)

Հավելված 2-ի միջոցառումների իրականացման վիճակը՝ մինչև 2024 թվականի վերջը սահմանված վերջնաժամկետներով

Հավելված 2-ը ներառում է 93 միջոցառում, որոնց ժամկետները նախատեսված են մինչև 2024 թվականի ավարտը և որոնք ընդգրկվել են առաջընթացի մշտադիտարկման գործընթացում:

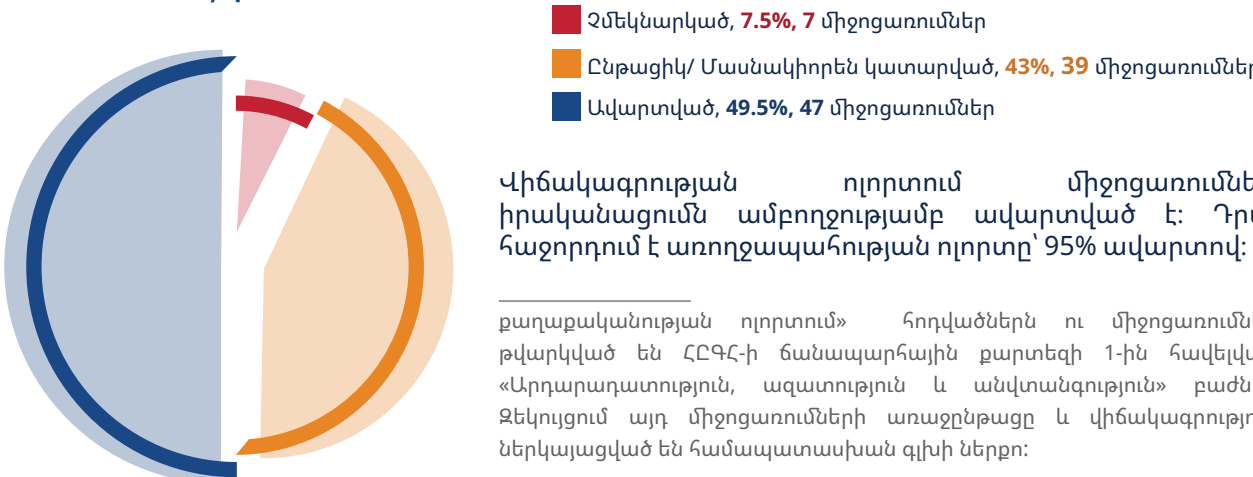
2024 թվականի վերջի դրությամբ՝

Ավարտված կամ լիովին իրականացված են 47 միջոցառում (49.5%),
Ընթացքի մեջ են կամ մասնակիորեն կատարված՝ 39 միջոցառում (43%),
Չսկսված են մնում՝ 7 միջոցառում (7.5%):

Հավելված 2-ի շրջանակում իրականացված միջոցառումների թվով առաջատար է վիճակագրության ոլորտը՝ 10 ամբողջությամբ իրականացված միջոցառումներով, որոնք ապահովում են ճանապարհային քարտեզում նախատեսված միջոցառումների 100%-անոց իրականացում տվյալ ոլորտում:

Դրան հաջորդում է առողջապահության ոլորտը՝ 18 իրականացված միջոցառումներով, որոնք կազմում են ոլորտում նախատեսված ընդհանուր 19 միջոցառումների 95%-ը: Կրթության, վերապատրաստման և երիտասարդության ոլորտում իրականացված է 5 միջոցառում, ինչը ճանապարհային քարտեզում ներառված համապատասխան միջոցառումների 33%-ն է:

ՀԸԳՀ-Ի ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՌԱՋՆԹԱՑԸ, ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2

ոլորտներում արձանագրված են հետևյալ նշանակալի իրականացման ցուցանիշները.

Զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ – 67% իրականացում (3 միջոցառումից 2-ն ավարտված են),

Տնտեսական համագործակցություն² – 60% իրականացում (5 միջոցառումից 3-ն ավարտված են),

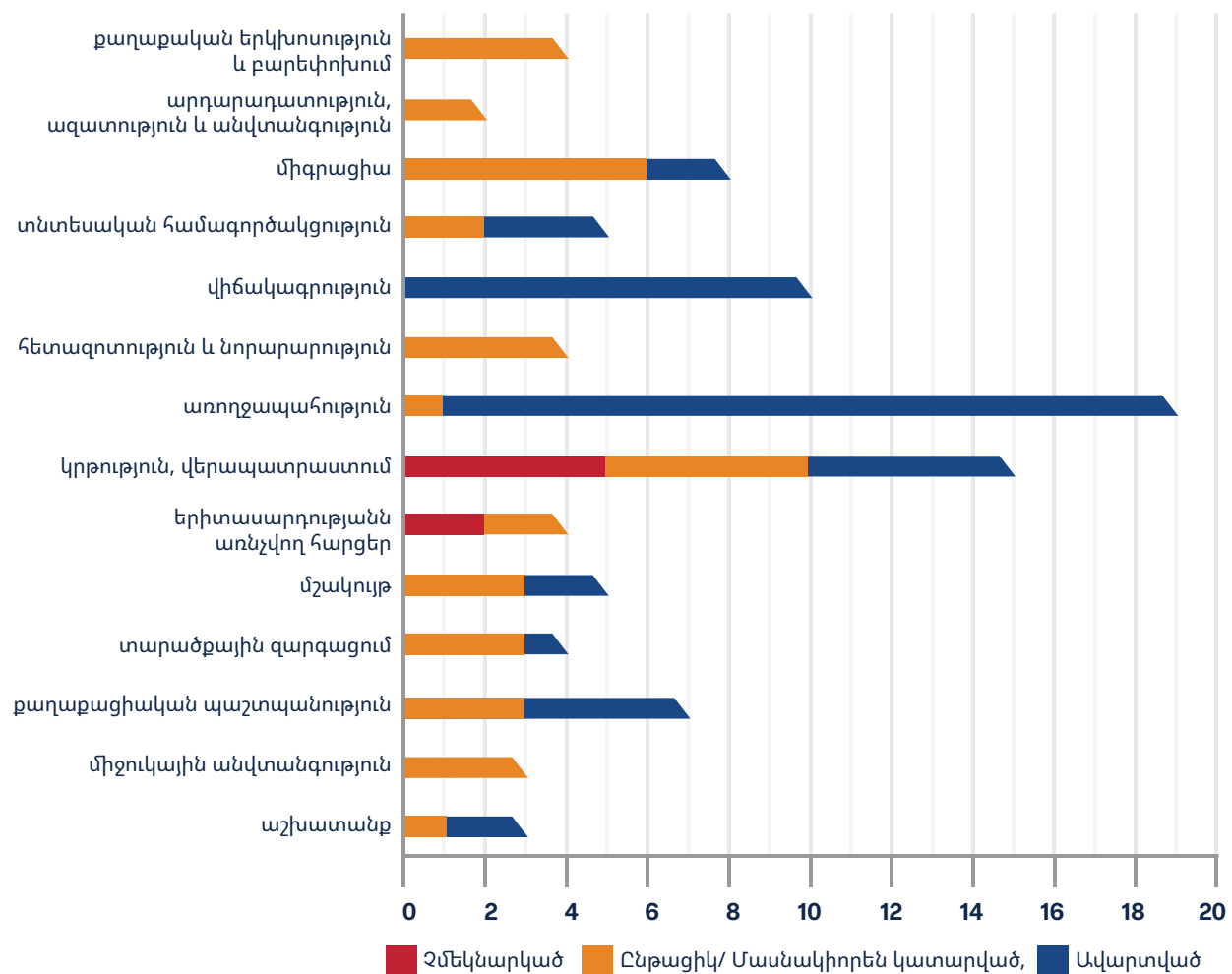
Քաղաքացիական պաշտպանություն – 57% իրականացում (7 միջոցառումից 4-ն ավարտված են),

Մշակույթ – 40% իրականացում (5 միջոցառումից 2-ն ավարտված են):

Ի տարբերություն վերը նշված ոլորտների՝ **կրթության և վերապատրաստման ոլորտում** միջոցառումների 67%-ը (15 միջոցառումից 10-ը) կամ գտնվում է ընթացքի մեջ (5 միջոցառում), կամ դեռևս չի մեկնարկել (5 միջոցառում), մինչդեռ միայն 33%-ն է (5 միջոցառում) ամբողջությամբ իրականացված:

Հետազոտության, տեխնոլոգիական զարգացման և նորարարության ոլորտում բոլոր 4 միջոցառումներն այս պահին գտնվում են իրականացման փուլում:

ԱՌԱՋՆԹԱՑՆ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏԻ(ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ ` ՄԻՆՉ 2024 ԹՎԱԿԱՆԻ ԺԱՄԿԵՏՈՎ)

² ՀՀԳՀ-ի ճանապարհային քարտեզի 2-րդ հավելվածի «Տնտեսական համագործակցություն» բաժինը, Մաս IV-ի՝ «Տնտեսական համագործակցություն» միջոցառումներից բացի, ներառում է նաև «Համագործակցությանը առնչվող այլ քաղաքականություններ» վերնագրված Մաս V-ի արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականությանը վերաբերող գլխից բխող միջոցառումներ, որոնք ներկայացված են զեկույցի համապատասխան գլխում:

Երիտասարդության ոլորտում համագործակցությանն առնչվող միջոցառումների 50%-ը (2 միջոցառում) դեռևս չի մեկնարկել, իսկ մնացած 50%-ը (2 միջոցառում) գտնվում է իրականացման փուլում:

Տարածաշրջանային զարգացման, միջսահմանային և տարածաշրջանային մակարդակի համագործակցության ոլորտում ընթացքի մեջ են երեք միջոցառում (75%), իսկ մեկ միջոցառում արդեն ավարտվել է:

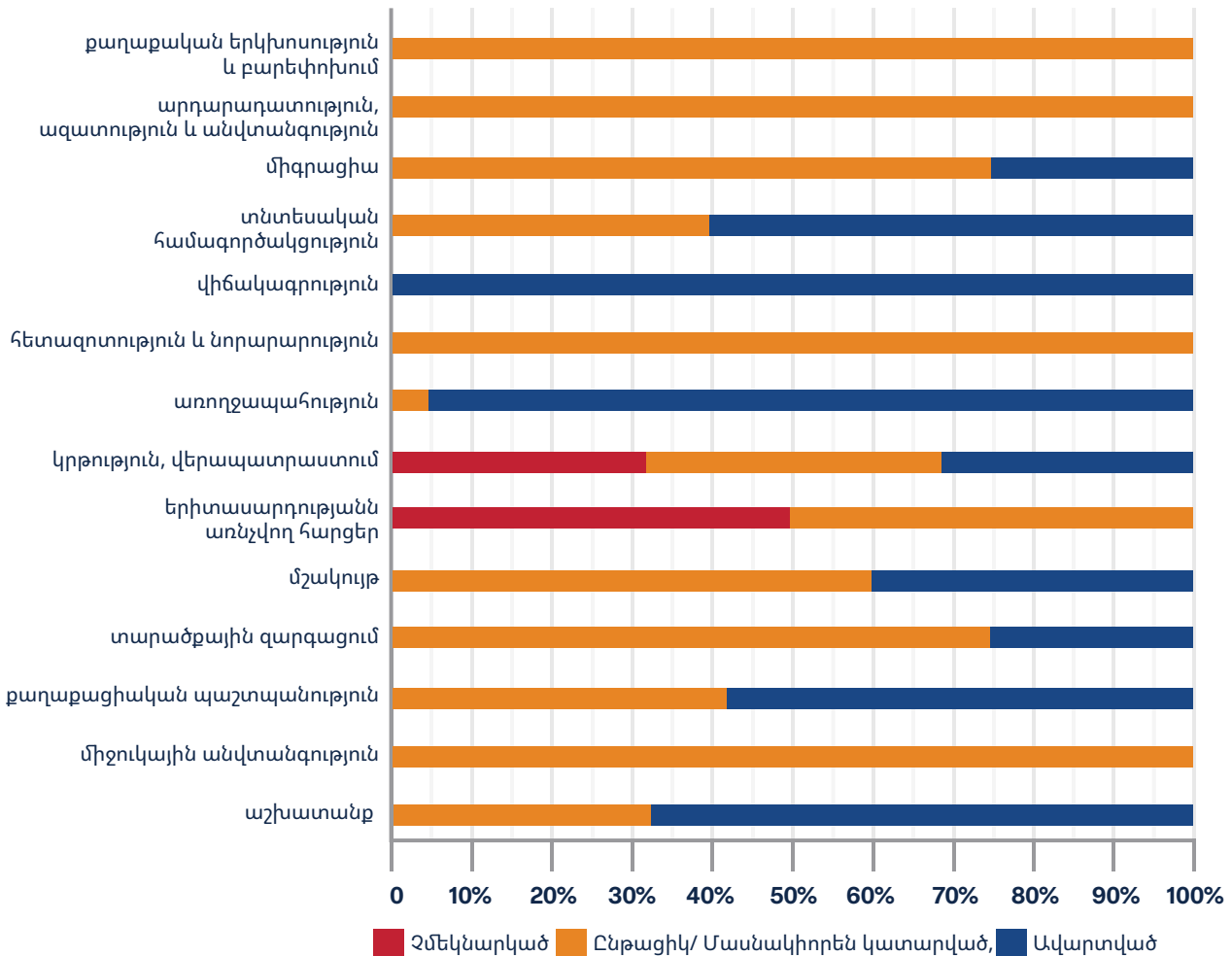
Միջուկային անվտանգության ոլորտում ընթացքի փուլում են բոլոր երեք միջոցառումները, որոնց վերջնաժամկետը սահմանված է մինչև 2024 թվականի ավարտը:

Քաղաքական երկխոսության և արտաքին ու անվտանգության քաղաքականության ոլորտում³ ընթացքի մեջ են չորս միջոցառում, որոնցից երեքը շարունակական բնույթ են կրում:

Արդարադատության, ազատության և անվտանգության ոլորտում ընթացքի մեջ են երկու միջոցառում, որոնցից մեկը շարունակական է:

Միգրացիայի ոլորտում, համաձայն Հավելված 2-ի, իրականացվել է երկու միջոցառում (25%), իսկ մնացած 6-ը (75%) ներկայումս ընթացքի մեջ են:

ԱՌԱՋԸՆԹԱՑՆ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏԻ՝ %-ՈՎ

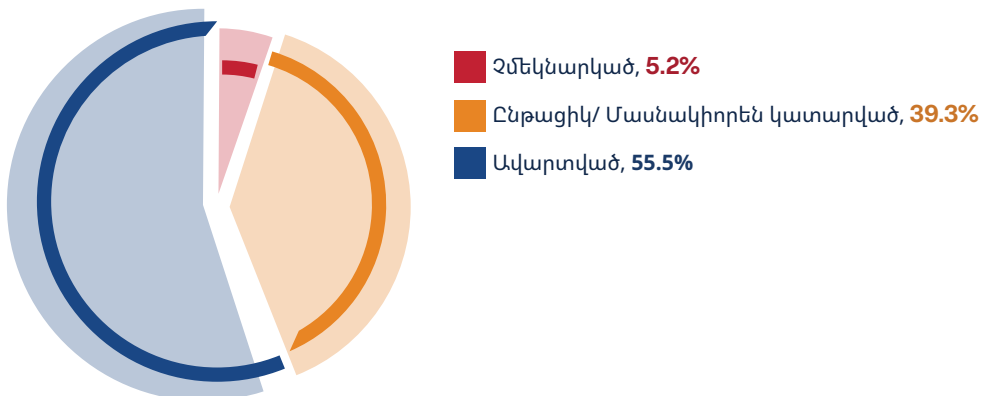
3 ՀՀԳՀ-ի Մաս II-ի՝ «Քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխումներ. համագործակցություն արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում» և Մաս III-ի՝ «Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն» հոդվածներն ու միջոցառումները ներկայացված են ՀՀԳՀ-ի ճանապարհային քարտեզի 2-րդ հավելվածի «Անվտանգության ոլորտում համագործակցություն» բաժնում: Յուրաքանչյուր մասից բխող ճանապարհային քարտեզում նշված միջոցառումների առաջընթացը և վիճակագրությունը ներկայացված են զեկույցի համապատասխան գլուխներում:

ՀՀԳՀ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻ (ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ 1 և 2) ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԻՐԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԸ՝ ՄԻՆՉև 2024 ԹՎԱԿԱՆԸ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐՈՎ

Վերոնշյալ հաշվարկների հիման վրա, ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի 1-ին և 2-րդ հավելվածներում ներառված՝ մինչև 2024 թվականը ներառյալ ժամկետներով նախատեսված 290 միջոցառումների ընդհանուր իրականացման պատկերը հետևյալն է

- Ավարտված միջոցառումներ – 161 (55.5%),
- Ընթացիկ/մասնակիորեն կատարված միջոցառումներ – 114 (39.3%),
- Չմեկնարկված միջոցառումներ – 15 (5.2%)՝ հիմնականում տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի, կրթության և երիտասարդության ոլորտներում, ինչը պայմանավորված է առկա ենթակառուցվածքային և օրենսդրական բացերով:

ՀՀԳՀ կիրարկման ճանապարհային քարտեզի հաստատումից⁴ ի վեր (2019 թվական) ընդունվել է շուրջ 140 իրավական ակտ, որոնցից 30-ը՝ միայն 2024 թվականին: Համաձայնագրի առավել արդյունավետ իրագործումն ապահովելու նպատակով 2024 թվականին Հայաստանը ձեռնարկել է ճանապարհային քարտեզի վերանայման կամ լրամշակման գործընթաց: Արդարադատության նախարարի համակարգմամբ փոխվարչապետ Մ. Գրիգորյանի որոշմամբ ստեղծվել է հատուկ աշխատանքային խումբ, որն այժմ մշակում է թարմացված նախագիծը՝ նախատեսելով այն ավարտին հասցնել մինչև 2025 թվականի աշունը:

⁴ <https://www.arlis.am/hy/acts/153164>.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

17	Հապավումներ
21	Ներածություն
41	Քաղաքական երկխոսություն և բարեփոխում. արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում համագործակցություն
57	Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն
77	Տնտեսական համագործակցություն
79	Տնտեսական երկխոսություն
84	Հարկում
88	Վիճակագրություն
97	Տրանսպորտ
109	Էներգետիկ համագործակցություն՝ ներառյալ միջուկային անվտանգություն
123	Շրջակա միջավայր
145	Կլիմային առնչվող գործողություններ
153	Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականություն
159	Ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող օրենսդրություն, հաշվապահական հաշվառում և աուդիտկորպորատիվ կառավարում
163	Համագործակցություն բանկային, ապահովագրական և ֆինանսական այլ ծառայությունների ոլորտներում
167	Տեղեկատվական հասարակություն
173	Զբոսաշրջություն
177	Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացում
185	Ձկնարդյունաբերության և ծովագնացության կառավարում
189	Հանքարդյունաբերություն
195	Հետազոտություն, տեխնոլոգիական զարգացում և նորարարություն
201	Սպառողների պաշտպանություն
215	Զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ
225	Համագործակցություն առողջապահության ոլորտում
233	Կրթության, վերապատրաստման և երիտասարդությանն առնչվող հարցերը
237	Կրթություն և վերապատրաստում
248	Երիտասարդություն

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

251	Մշակույթ
259	Տեսալսողական և մեդիա ոլորտներ
265	Համագործակցություն սպորտի և ֆիզիկական ակտիվության ոլորտում
271	Քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցություն
275	Տարածքային զարգացում և տարածաշրջանային մակարդակով համագործակցություն
281	Քաղաքացիական պաշտպանություն
287	Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր
290	Ապրանքների առևտուր
291	Մաքսային ոլորտ
296	Առևտրի տեխնիկական խոչընդոտներ
298	Սանիտարական և բուսասանիտարական միջոցառումներ
300	Ծառայությունների առևտուր, հիմնադրում և էլեկտրոնային առևտուր
302	Մտավոր սեփականություն
304	Պետական գնումներ
305	Առևտուր և կայուն զարգացում
309	Մրցակցություն
314	Պետական մասնակցությամբ ընկերություններ
317	ԵՄ ֆինանսական աջակցություն

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԱԾ - Ազգային
անվտանգության
ծառայություն

ԱԱՃՏԿ - Ազգային
ակադեմիական ճանաչման
տեղեկատվական կենտրոն

ԱԱՏՄ - Առողջապահական
և աշխատանքի տեսչական
մարմին

ԱԳՆ - Արտաքին գործերի
նախարարություն

ԱԵ ՈՊԱԽ -
Արևելաեվրոպական
ոչ պաշտոնական
աշխատանքային խումբ

ԱԶԲ - Ասիական զարգացման
բանկ

ԱԸՊ - Արտադրողի
ընդլայնված
պատասխանատվություն

ԱԼԳ - Արևելյան
գործընկերություն

ԱՀԱՀ - Առողջության
համընդհանուր
ապահովագրության
հիմնադրամ

ԱՀԿ - Առողջապահության
համաշխարհային
կազմակերպություն /
Առևտրի համաշխարհային
կազմակերպություն

ԱԾԹՆ - Արդյունահանող
ճյուղերի թափանցիկության
նախաձեռնություն

ԱՄԿ - Աշխատանքի
միջազգային
կազմակերպություն

ԱՄՀ - Արժույթի միջազգային
հիմնադրամ

ԱՆ - Առողջապահության
նախարարություն

ԱՈԿ - ԵՄ Անվտանգության
ոլորտի կառավարում

ԱՍՀՆ - Աշխատանքի և
սոցիալական հարցերի
նախարարություն

ԱՏԳ - Ազատ տնտեսական
գոտի

ԱՏՊԳ - Անձնական
տվյալների պաշտպանության
գործակալություն

ԱԷՄԳ - Ատոմային էներգիայի
միջազգային գործակալություն

ԱՐՄՍՍԱՏ - Հայաստանի
Հանրապետության
վիճակագրական կոմիտե

ԲԼՀՀ - Բարձր լարման
հաստատուն հոսանք

ԲԿԳԿ - Բարձրագույն
կրթության և գիտության
կոմիտե

ԲՊՄՄ - Բնության
պահպանության միջազգային
միություն

ԳՆՀ - Գլոբալ
ներդաշնակեցված համակարգ

ԳՐԵԿՕ - ԵԽ կոռուպցիայի դեմ
պայքարի երկրների խումբ

ԵԱՀԿ - Եվրոպայում
անվտանգության և
համագործակցության
կազմակերպություն

ԵԱՏՄ - Եվրասիական
տնտեսական միություն

ԵԽ - Եվրոպայի խորհուրդ

ԵԽԳ - Եվրոպական
խաղաղության գործիք

ԵՀ - Եվրոպական
հանձնաժողով

ԵՀՔ - Եվրոպական
հարևանության
քաղաքականություն

ԵՄ - Եվրոպական միություն

ԵՄՊ - Եվրոպական միության
պատվիրակություն

ԵՆԲ - Եվրոպական
ներդրումային բանկ

ԵՈՇ - Եվրոպական
որակավորումների շրջանակ

ԸՏԿ - Ընդհանուր
տարանցման կոնվենցիա

ԹԱՅԵՔՍ - Տեխնիկական
օժանդակության և
տեղեկատվության
փոխանակման գործիք

ԹՔՕՀ - Թոքերի քրոնիկ
օբստրուկտիվ հիվանդություն

ԻԿԱՕ - Քաղաքացիական
ավիացիայի միջազգային
կազմակերպություն

ԽՀԱԱԳ - Խորը և
համապարփակ ազատ
առևտրի համաձայնագիր

ԿԳՄՍՆ - Կրթության,
գիտության, մշակույթի և
սպորտի նախարարություն

ԿԶՆ - Կայուն զարգացման
նպատակներ

ԿԿԿ - Կորպորատիվ
կառավարման կանոնագիրք

ԿԿՀ - Կոռուպցիայի
կանխարգելման
հանձնաժողով

ԿՈ - Կառավարության որոշում

ԿՓՇԿ - ՄԱԿ-ի «Կլիմայի
փոփոխության մասին»
շրջանակային կոնվենցիա

ՀԱԷԿ - Հայկական ատոմային էլեկտրակայան

ՀԱԽ - Համատեղ աշխատանքային խումբ

ՀԲ - Համաշխարհային բանկ

ՀԵՀ - Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցություն

ՀԶՄՀԳ - Հարևանության, զարգացման և միջազգային համագործակցության գործիք

ՀՄԿ - Համաշխարհային մաքսային կազմակերպություն

ՀՄԿ ՏՎԱԽ - ՀՄԿ Տվյալների և վիճակագրության աշխատանքային խումբ

ՀԾԿՀ - Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողով

ՄԱԿ - Միավորված ազգերի կազմակերպություն

ՄԱԿ ԿՓՇԿ - ՄԱԿ-ի Կլիմայի փոփոխության մասին շրջանակային կոնվենցիա

ՄԱԿ ՊԳԿ - ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն

ՄԱԶԾ - ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագիր

ՄԿՈՒ - Մասնագիտական կրթություն և ուսուցում

ՄՍԻ - Մտավոր սեփականության իրավունք

ՄՍՇՊՀ - Մրցակցության և սպառողների շահերի պաշտպանության հանձնաժողով

ՄՔԴ - Միջազգային քրեական դատարան

ՄՔԾ - Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն

ՅՈՒՆԵՍԿՕ - ՄԱԿ-ի կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպություն

ՅՈՒՆԻՍԵՖ - ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ

ՅՈՒՆԻՏԱՐ - ՄԱԿ-ի ուսուցման և գիտահետազոտական ինստիտուտ

ՆԳՆ - Ներքին գործերի նախարարություն

ՆՓԱԿ - Նորարար փորձառական արվեստի կենտրոն

ՇՄԱԳ - Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատում

ՈՈՇ - Որակավորումների ոլորտային շրջանակներ

ՊԱԳ - Պետական առողջապահական գործակալություն

ՊԳԿ - ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն

ՊԵԿ - Պետական եկամուտների կոմիտե

ՊՄԸ - Պետական մասնակցությամբ ընկերություններ

ՌԷԳ - Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատում

ՌՀԿԷՀ - Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգ

ՍԱԳՀ - Սակագների և առևտրի գլխավոր համաձայնագիր

ՍԱՏՀ - Սննդամթերքի անվտանգության տեսչական մարմին

ՍԵԿ - Ստանդարտացման եվրոպական կոմիտե

ՎԶԵԲ - Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ

ՎԼԱ - Վեճերի այլընտրանքային լուծում

ՎԷԷ / R2E2 հիմնադրամ - Հայաստանի վերականգնվող էներգետիկայի և էներգախնայողության հիմնադրամ

ՏԿԵՑ - Տեղեկատվական կենտրոնների եվրոպական ցանց

ՏԿԵՆ - Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ՏՀԶԿ - Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպություն

ՏՀՏ - Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ

ՈՒՆՏ/ՈՒԱԳ - Ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվության փոխանակման և ուղևորների անունների գրանցման համակարգեր

ՓՄՁ - Փոքր և միջին ձեռնարկություններ

ՓՎԳ - Փոխվարչապետի գրասենյակ

ՔԱԿ - Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտե

ՔՀԿ - Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություն

ՖԴԿ - Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոն

ՖՀՄՍ - Ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներ

AEST - Գյուղաջակցության խորհրդատվական ծառայությունների թիմ

AFD - Զարգացման ֆրանսիական գործակալություն

APA - Նախնական գնագոյացման պայմանավորվածություններ

BEPS - «Հարկման բազայի խեղաթյուրում և շահույթների տեղաշարժ» ծրագիր

C-PROC - Կիբերհանցավորության ծրագրի գրասենյակ

CED Armenia - «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի հայաստանյան գրասենյակ

CNF - Կովկասի բնության հիմնադրամ

COP - Կողմերի համաժողով

CRI - Դրամաշորթ ծրագրերի դեմ պայքարի միջազգային նախաձեռնություն

DG JUST - Եվրոպական հանձնաժողովի արդարադատության և սպառողների գլխավոր տնօրինություն

EASA - Թռիչքների անվտանգության ԵՄ գործակալություն

EFTA - Եվրոպական ազատ առևտրի ասոցիացիա

EU-GAIA - ԵՄ Կանաչ գյուղատնտեսության նախաձեռնությունը Հայաստանում

EURAMET - Չափագիտության ինստիտուտների եվրոպական ասոցիացիա

GIZ - Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերություն

ICMPD - Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոն

ICPEN - Սպառողների իրավունքների պաշտպանության և օրենքի կիրարկման միջազգային ցանց

IFES - Ընտրական համակարգերի միջազգային հիմնադրամ

IFTTA - Ճանապարհորդության և զբոսաշրջության ոլորտի պաշտպանների միջազգային ֆորում

INTOSAI - Աուդիտի բարձրագույն մարմինների միջազգային կազմակերպություն

TRACES - ԵՄ (սննդամթերքի անվտանգության) առևտրի վերահսկման և փորձաքննության համակարգ

UNOCT - ՄԱԿ Ահաբեկչության դեմ պայքարի գրասենյակ

UNECE - ՄԱԿ Եվրոպական տնտեսական հանձնաժողով

UNEP - ՄԱԿ-ի շրջակա միջավայրի ծրագիր

UNIDO - ՄԱԿ-ի արդյունաբերական զարգացման կազմակերպություն

UPOV - Բույսերի սորտերի պահպանության միջազգային միություն

WADA - Համաշխարհային հակադոպինգային գործակալություն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի և ԵՄ միջև Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագիրը (ՀԸԳՀ)¹ ստորագրվել է 2017 թվականի նոյեմբերին: Դրա բովանդակային հիմնական մասը ժամանակավորապես սկսվել է կիրառվել 2018 թվականի հունիսի 1-ից, իսկ Համաձայնագիրն ամբողջությամբ ուժի մեջ է մտել 2021 թվականի մարտի 1-ին՝ և ԵՄ անդամ բոլոր պետությունների կողմից այն վավերացվելուց հետո: ՀԸԳՀ-ն փոխարինում է Գործընկերության և համագործակցության նախկին համաձայնագրին (ԳՀՀ), որն ուժի մեջ էր 1999 թվականից:

Հայաստանի և Եվրոպական միության ներկայիս երկկողմ հարաբերությունների համար ՀԸԳՀ-ն ծառայում է որպես իրավական հիմք, որով ամրապնդվում է համագործակցությունը մի շարք ոլորտներում՝ բարեփոխումների իրականացմանն աջակցելու և զարգացումը խթանելու ուղղությամբ: Սա անժամկետ (առանց ժամանակային սահմանափակման) համաձայնագիր է, որի նպատակն է ամրապնդել ժողովրդավարությունը և իրավունքի գերակայությունը, ընդլայնել աշխատանքային և գործարար հնարավորությունները, բարելավել օրենսդրությունը, աջակցել շրջակա միջավայրի պաշտպանության հարցերում, ինչպես նաև բարելավել կրթության և գիտահետազոտական գործունեության հնարավորությունները: Այս երկկողմ օրակարգը նպաստում է նաև Կառավարության՝ Արևելյան գործընկերության (ԱԿԳ) շրջանակներում ԵՄ-ի հետ երկկողմ հարաբերությունների ընդլայնման և ամրապնդման ընդհանուր նպատակի իրականացմանը:

Համաձայնագիրը կարևոր դեր է կատարում Հայաստանի արդիականացման համար, մասնավորապես՝ տարբեր ոլորտներում ԵՄ-ի չափանիշներին օրենսդրական մոտարկում իրականացնելու միջոցով: Վերջինս ներառում է բարեփոխումներ այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են իրավունքի գերակայությունը և մարդու իրավունքների նկատմամբ հարգանքը, հատկապես՝ անկախ, արդյունավետ և հաշվետու դատական համակարգը, ինչպես նաև բարեփոխումներ՝ ուղղված պետական հաստատությունների արձագանքման կարողության ու արդյունավետության բարձրացմանը և կայուն ու ներառական զարգացման պայմանների ապահովմանը:

Համաձայնագիրը, ի թիվս կարևոր քաղաքական դրույթների նաև ներառում է այնպիսի ոլորտներում համագործակցություն

ինչպիսիք են տրանսպորտ և ենթակառուցվածքներ, էներգետիկա, առողջապահություն, շրջակա միջավայր, կլիմայի փոփոխություն, հարկում, կրթություն և մշակույթ, աշխատանք և սոցիալական հարցեր, բանկային գործունեություն և ապահովագրություն, զանգվածային լրատվության միջոցների ազատություն, փոքրամասնությունների իրավունքներ, արդյունաբերական քաղաքականություն, գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացում, զբոսաշրջություն, հետազոտություն և նորարարություն, հանքարդյունաբերություն և ահաբեկչության դեմ պայքար: Դրանով նաև նախատեսվում են լայնածավալ ժողովրդավարական այլ բարեփոխումներ, դատական ոլորտում համագործակցություն, փողերի լվացման կազմակերպված հանցավորության և կոռուպցիայի դեմ պայքար:

Համաձայնագիրը պարունակում է առևտրի վերաբերյալ ծավալուն բաժին, որտեղ ներկայացված են առևտրային քաղաքականության մի քանի ոլորտում ստանձնած կարևոր հանձնառություններ: Դրանց նպատակն է բարելավել Հայաստանի և ԵՄ-ի միջև երկկողմ առևտրի պայմանները՝ լիովին հաշվի առնելով Հայաստանի՝ որպես Եվրասիական տնտեսական միության անդամի պարտավորությունները: Կարևոր է նաև, որ այս դրույթները նպատակ են հետապնդում ապահովել առավել բարենպաստ նորմատիվ իրավական միջավայր ծառայությունների և ապրանքների առևտուրը, ընկերությունների հիմնադրումը և գործունեությունը, կապիտալի տեղաշարժը, պետական գնումները և մտավոր սեփականության իրավունքները, կայուն զարգացումը և մրցակցությունը տնտեսավարող սուբյեկտների համար:

¹ EUR-Lex - 52017JC0037 - EN - EUR-Lex (europa.eu) հղումով կարելի է ծանոթանալ ամբողջական տեքստին, այդ թվում՝ հավելվածներին:

ՀՀԳՀ-Ի ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Համաձայնագրի իրագործման պահանջները տարբերվում են ըստ տեսակի և ակնկալվող գործողության մակարդակի: Ըստ այդմ, ՀՀԳՀ-ի մեծ մասը վերաբերում է երկու կողմերի միջև համագործակցությանը՝ տարբեր ոլորտների զարգացման, արդիականացման և բարեփոխման հարցերին: Որոշ դեպքերում այս համագործակցության նպատակը միջազգային չափանիշներին և դաշնագրերին համապատասխանեցումն է. այդպիսիք են, օրինակ, Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ), Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) և Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության չափանիշները և դաշնագրերը: Առավել խորքային առումով Համաձայնագրով պահանջվում է ԵՄ ընդհանուր օրենսդրության հիմնական մասի հետ մոտարկում ութ հիմնական ոլորտներում (տրանսպորտ, էներգետիկա (ներառյալ՝ միջուկային անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը), շրջակա միջավայր, կլիմային առնչվող գործողություններ, սպառողների պաշտպանություն, տեղեկատվական հասարակություն, աշխատանք և աշխատավայրում առողջության պահպանում, ինչպես նաև խարդախությունների դեմ պայքար), որոնք համարվում են ԵՄ իրավունքին և քաղաքականությանը մոտարկման առաջնային ոլորտներ, ինչը պետք է իրականացվի սահմանված ժամկետներում՝ հիմնականում 1-8 տարի տևողությամբ, ընդ որում, հինգ հիմնական ոլորտներում ամենաուշ վերջնաժամկետ է սահմանված 2026 թվականի հունիսը²: Երեք ոլորտներում (Տեղեկատվական հասարակություն, զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ, ինչպես նաև կլիմա) առավելագույն վերջնաժամկետներն են համապատասխանաբար 2026, 2028 և 2029 թվականների մարտ ամիսները: ՀՀԳՀ-ի իրագործման նկատմամբ վերահսկողությունը և կանոնավոր գնահատումը վերապահված է Համաձայնագրով ստեղծված մի շարք կառույցներին:

ՀՀԳՀ-ի իրագործման նկատմամբ վերահսկողության և մշտադիտարկման ինստիտուցիոնալ շրջանակը

- **Գործընկերության խորհուրդը.** Կենտրոնական մարմինը Գործընկերության խորհուրդն է, որը կազմված է Հայաստանի և ԵՄ ներկայացուցիչներից՝ նախարարների մակարդակում: Համաձայնագրի տարբեր դրույթներով Խորհրդին լիազորված է կայացնել ՀՀԳՀ-ի նպատակների իրագործման համար անհրաժեշտ պարտադիր որոշումներ: Գործընկերության խորհուրդը կարող է նաև ներկայացնել առաջարկություններ: Այն կարգավորում է ՀՀԳՀ-ի հետ կապված հարցերը, անցկացնում է կանոնավոր նիստեր՝ առնվազն տարին մեկ անգամ, վերահսկում և կանոնավոր գնահատում է ՀՀԳՀ-ի իրականացման ընթացքը՝ տարեկան զեկույցների և Գործընկերության կոմիտեից ստացված համապատասխան զեկույցների հիման վրա: Խորհուրդը ղեկավարում են ԵՄ-ի արտաքին գործերի և անվտանգության քաղաքականության հարցերով (ԱԳԱԲ) բարձր ներկայացուցիչը և Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարը:

2024 թվականի փետրվարի 13-ին Բրյուսելում տեղի է ունեցել Գործընկերության խորհրդի 5-րդ նիստը: Այն նախագահել է ԱԳԱԲ հարցերով բարձր ներկայացուցիչ պրն. Ջոզեֆ Բորելը, իսկ Հայաստանի պատվիրակությունը գլխավորել է ԱԳ նախարար պրն. Արարատ Միրզոյանը:

- **Գործընկերության կոմիտեն.** կազմված է կողմերի ներկայացուցիչներից՝ որպես կանոն բարձրաստիճան պաշտոնյաների մակարդակում: Ինչպես Գործընկերության խորհրդի դեպքում, Կոմիտեում ևս հաջորդաբար նախագահում են Հայաստանի և ԵՄ-ի ներկայացուցիչները, և այն գումարում է նիստեր տարին առնվազն մեկ անգամ: Կոմիտեն

2 Բացառությամբ սահմանափակ թվով դեպքերի, երբ սահմանված չէ մոտարկման կոնկրետ վերջնաժամկետ, կամ պահանջվում է անհապաղ իրականացում (ինչպես «Խարդախության դեմ պայքարի միջոցառումները» վերտառությամբ VII հավելվածի դեպքում՝ «Եվրոպական համայնքների ֆինանսական շահերի պաշտպանության մասին» 1995 թվականի հուլիսի 26-ի դաշնագրի կիրառման համար) : Մեկ այլ բացառություն վերաբերում է Կլիմային առնչվող գործողությունների ոլորտում գործող մեկ կանոնակարգի (Գործողություն (Թիվ 1005/2009 (ԵՀ) կանոնակարգ)), որտեղ ԵՄ կանոններին մոտարկման համար սահմանված է կոնկրետ վերջնաժամկետ՝ 2030 թվականի հունվարի 1:

աջակցում է Գործընկերության խորհրդին իր պարտականությունների և գործառույթների կատարման հարցում և վերահսկողություն է իրականացնում տարբեր ենթակոմիտեների և այլ մարմինների նկատմամբ, որոնք հիմնականում մշտադիտարկում են և զեկույցներ են ներկայացնում ոլորտային խնդիրների վերաբերյալ: 2024 թվականի հունիսի 11-12-ը Հայաստանի ԱԳՆ շենքում տեղի է ունեցել ՀՀ-ԵՄ գործընկերության կոմիտեի 5-րդ նիստը: Այն անցկացվել է ՀՀ ԱԳ նախարարի տեղակալ Պարույր Հովհաննիսյանի և Արտաքին գործողության եվրոպական ծառայության Արևելյան Եվրոպայի և Կենտրոնական Ասիայի հարցերով տնօրենի տեղակալ Լյուկ Դևինի համանախագահությամբ:

Գործընկերության կոմիտեն տարին առնվազն մեկ անգամ նաև հանդիպում է հատուկ ձևաչափով՝ «Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր» վերտառությամբ բաժնին վերաբերող բոլոր հարցերը քննարկելու համար: Դրա 6-րդ նիստը տեղի է ունեցել 2024 թվականի հոկտեմբերի 24-25-ին Բրյուսելում: Այն անցկացվել է ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Նարեկ Հովակիմյանի և Եվրոպական հանձնաժողովի առևտրի գլխավոր տնօրինության Եվրոպայի և Արևելյան հարևանության հարցերով բաժնի ղեկավարի տեղակալ Մարկո Դյուրկոպի համանախագահությամբ:

- **Ենթակոմիտեներ և այլ մարմիններ.** Գործընկերության կոմիտեին աջակցում են ՀՀԳՀ-ի համաձայն ստեղծված ենթակոմիտեները և այլ մարմիններ: Գործընկերության խորհուրդը կարող է որոշել կոնկրետ ոլորտներում ստեղծել ՀՀԳՀ-ի իրականացման համար անհրաժեշտ ենթակոմիտեներ և այլ մարմիններ ու սահմանում նրանց կազմը, պարտականությունները և գործառույթները:

2024 թվականի հունվարի 18-ին Երևանում անցկացվել է Հայաստան-ԵՄ Մարդու իրավունքների շուրջ երկխոսությունը: 2024 թվականի հունվարի 19-ին տեղի է ունեցել Արդարադատության, ազատության և անվտանգության հարցերով Հայաստան-ԵՄ ենթակոմիտեի 13-րդ նիստը: 2024 թվականի մարտի 20-ին Բրյուսելում տեղի է ունեցել Մաքսային հարցերով Հայաստան-ԵՄ ենթակոմիտեի 4-րդ նիստը: 2024 թվականի սեպտեմբերի 23-ին տեղի է ունեցել Զբաղվածության և սոցիալական հարցերի, առողջապահության, վերապատրաստման, կրթության և երիտասարդության, մշակույթի, տեղեկատվական հասարակության և աուդիովիզուալ քաղաքականության, գիտության և տեխնոլոգիաների հարցերով (Մարդկանց միջև շփումների) Հայաստան-ԵՄ ենթակոմիտեի 10-րդ առցանց նիստը: 2024 թվականի հոկտեմբերի 3-ին Երևանում տեղի է ունեցել Էներգետիկայի, տրանսպորտի, շրջակա միջավայրի, կլիմայի գործողության և քաղաքացիական պաշտպանության հարցերով Հայաստան-ԵՄ ենթակոմիտեի 8-րդ նիստը: 2024 թվականի հոկտեմբերի 18-ին տեղի է ունեցել Աշխարհագրական նշումների հարցերով Հայաստան-ԵՄ ենթակոմիտեի 5-րդ նիստը: 2024 թվականի նոյեմբերի 8-ին Բրյուսելում տեղի է ունեցել Տնտեսական համագործակցության և այլ հարակից ոլորտների հարցերով ԵՄ-Հայաստան ենթակոմիտեի 4-րդ նիստը:

- **Խորհրդարանական գործընկերության կոմիտե.** Չնայած վերոնշյալ կառույցները ԵՄ-ՀՀ կառավարություն ձևաչափով կառույցներ են, Խորհրդարանական գործընկերության կոմիտեն ստեղծվել է որպես հարթակ, որտեղ Եվրոպական խորհրդարանի և Հայաստանի Ազգային Ժողովի պատգամավորները կարող են հանդիպել և կարծիքներ փոխանակել Համաձայնագրի կետերի և Հայաստանի բարեփոխումների վերաբերյալ: Խորհրդարանական գործընկերության կոմիտեն կարող է առաջարկություններ ներկայացնել Գործընկերության խորհրդին և կարող է ստեղծել խորհրդարանական գործընկերության ենթակոմիտեներ: Խորհրդարանական գործընկերության կոմիտեում հաջորդաբար նախագահում են համապատասխանաբար Եվրոպական խորհրդարանի և Հայաստանի Ազգային Ժողովի ներկայացուցիչները, և այն անցկացնում է նիստեր՝ սահմանելով դրանց պարբերականությունը:

2025 թվականի փետրվարի 25-ին տեղի է ունեցել Հայաստան-ԵՄ խորհրդարանական գործընկերության կոմիտեի 4-րդ նիստը: Այն անցկացվել է Ազգային Ժողովի Եվրոպական ինտեգրման հարցերի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Արման Եղոյանի և Լարավային Կովկասի հետ հարաբերությունների հարցերով պատվիրակության նախագահ և Եվրոպական խորհրդարանի անդամ Նիլսի Ուշակովսի համանախագահությամբ:

- **Քաղաքացիական հասարակության հարթակ.** Հաշվի առնելով ԵՄ-ի՝ Հայաստանում քաղաքացիական հասարակության դերի ամրապնդման հանձնառությունը՝ ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ստեղծվել է Քաղաքացիական հասարակության հարթակը, որը

լիազորված է առաջարկություններ ներկայացնել Գործընկերության խորհուրդ, Գործընկերության կոմիտե և Խորհրդարանական գործընկերության կոմիտե:

ԵՄ-Հայաստան Քաղաքացիական հասարակության հարթակի (ՔՀՀ) 4-րդ նիստը տեղի է ունեցել 2024 թվականի մարտի 14-ին Երևանում, իսկ դրա 5-րդ նիստը՝ 2024 թվականի հոկտեմբերի 15-ին Բրյուսելում: Երկու դեպքում էլ իրենց մասնակցությունն են բերել ՀՀ և ԵՄ գործադիր ներկայացուցիչները:

ՀՀԳՀ-ի իրականացման ճանապարհային քարտեզը և դրա մշտադիտարկման մեխանիզմը

ՀՀԳՀ-ի և Հայաստան-ԵՄ գործընկերության առաջնությունների փաստաթղթի իրականացման գործընթացը համակարգելու նպատակով ստեղծվել է միջգերատեսչական հանձնաժողով փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանի նախագահությամբ՝ համաձայն ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի հուլիսի 2-ի թիվ 906-Ա որոշման, և այն գումարում է նիստեր առնվազն 6 ամիսը մեկ անգամ՝ ազգային մակարդակում համաձայնագրի իրականացման գործընթացը կարգավորելու համար: Միջգերատեսչական հանձնաժողովի աշխատանքի արդյունքում կազմվել և վարչապետի 2019 թվականի հունիսի 1-ին թիվ 666-Լ որոշմամբ հաստատվել է ՀՀԳՀ-ի իրականացման ճանապարհային քարտեզի առաջին հավելվածը: Դրանում ընդգրկվել են այն դրույթները, որոնք նախապես ուժի մեջ էին մտել Համաձայնագրի ստորագրումից հետո:

Համաձայնագիրն ամբողջությամբ ուժի մեջ մտնելուց հետո, հաստատվեց ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի երկրորդ հավելվածը՝ վարչապետի 2021 թվականի մայիսի 31-ի թիվ 587-Լ որոշմամբ՝ փոփոխություն կատարվելով նախկինում հաստատված փաստաթղթում: Ծանապարհային քարտեզը պարունակում է Համաձայնագրի ստորև նշված ոլորտներին (ըստ ՀՀԳՀ-ի կառուցվածքի) վերաբերող ավելի քան 310 գործողություն:

Արտաքին քաղաքականություն և անվտանգություն	Կլիմային առնչվող գործողություն
Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն	Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականություն³
Միգրացիայի, ապաստանի տրամադրման, սահմանների կառավարման, անձանց տեղաշարժի և հետընդունման հարցերով համագործակցություն	Համագործակցությունը տեղեկատվական հասարակության ոլորտում
Տնտեսական համագործակցություն	Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացում
Վիճակագրություն	Հետազոտություն, տեխնոլոգիական զարգացում և նորարարություն
Հարկում	Սպառողների պաշտպանություն
Տրանսպորտ	Զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ
Էներգետիկ համագործակցություն, ներառյալ՝ միջուկային անվտանգությունը	Համագործակցությունն առողջապահության ոլորտում
Շրջակա միջավայր	

3 ՀՀԳՀ-ի «Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականություն» գլխից բխող 17-19 միջոցառումները ներառված են ՀՀԳՀ-ի կիրարկման ճանապարհային քարտեզի հավելված 2-ի «Տնտեսական համագործակցություն» բաժնում:

**Կրթություն, վերապատրաստում
և երիտասարդությանն առնչվող
հարցեր**

**Համագործակցությունը մշակույթի
ոլորտում**

**Համագործակցությունը
տեսալսողական
արդյունաբերության ոլորտում և
մեդիա դաշտում⁴**

**Տարածաշրջանային
զարգացում, միջսահմանային և
տարածաշրջանային մակարդակով
համագործակցություն**

Քաղաքացիական պաշտպանություն

ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզը համարվում է ռազմավարական պլանավորման կարևոր փաստաթուղթ, որտեղ ներկայացված են հիմնական բարեփոխումները, սահմանված են դրանց իրականացման համապատասխան ժամկետները և նշված են ՀՀԳՀ-ի իրագործման հիմնական բաղադրիչների համար պատասխանատու հաստատությունները:

2024 թվականին փոխվարչապետի գրասենյակը նախաձեռնել է ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի լրամշակման գործընթաց՝ մինչ օրս ձեռք բերված առաջընթացն արձանագրելու համար: Այս լրամշակման նպատակն է հասցեագրել իրագործման ընթացքում որոշ ոլորտներում առկա մարտահրավերները, ընդլայնել ճանապարհային քարտեզի ծածկույթը, այն համապատասխանեցնելով ԵՄ կողմից սահմանված նոր նախաձեռնություններին: Այս գործունեությունն ամրագրվել է նաև փոխվարչապետի 2024 թվականի հոկտեմբերի 24-ի թիվ 743-Ա որոշմամբ⁵, Միջգերատեսչական հանձնաժողովի ներքո պաշտոնապես ստեղծելով աշխատանքային խումբ և հանձնարարելով Արդարադատության նախարարությանը համակարգել այն՝ լրամշակելու համար գործող ճանապարհային քարտեզի հետ կապված միջոցառումները:

Փոխվարչապետը նաև ստեղծել է առանձին աշխատանքային խումբ՝ Մուտքի արտոնագրերի երկխոսության մասով Հայաստանի կառավարության հանձնառությունների և միջոցառումների իրականացման նպատակով, ինչպես որ սահմանված է 2024 թվականի հոկտեմբերի 25-ի թիվ 739 – Ա⁶ որոշմամբ: Այս աշխատանքային խմբի գործունեության համակարգումն իրականացնում է ՀՀ ներքին գործերի նախարարությունը:

ՀՀԳՀ-ի բարեփոխումների իրազեկումը

Երկրում ընթացիկ բարեփոխումների, այդ թվում՝ ՀՀԳՀ-ի հետ դրանց կարևոր կապի և առնչությունների մասին քաղաքացիներին լիարժեք տեղեկացնելու նպատակով, Հայաստանի կառավարությունը մշակել է նաև լայնածավալ բարեփոխում իր ռազմավարական հաղորդակցական գործունեության կառուցվածքի և գործառնությունների ուղղությամբ: Դրա շրջանակներում նախատեսվում է վարչապետի աշխատակազմի հովանու ներքո Ռազմավարական հաղորդակցության գրասենյակի ստեղծում՝ Կառավարության բարեփոխումների մասին հանրությանն իրազեկելու գործընթացի համակարգում համար:

Թեև վերակազմավորումը դեռևս ամբողջությամբ չի ավարտվել, ձեռնարկվել են նախնական քայլեր բարեփոխումների մասին տեղեկացնելու գործընթացը համակարգելու և ՀՀԳՀ-ի տեսանելիությունը հանրային քննարկումներում բարձրացնելու ուղղությամբ: Այս նախաձեռնողական մոտեցումը նախատեսված է բարեփոխումների

⁴ ՀՀԳՀ-ի «Աուդիոձայնային և լրատվամիջոցների ոլորտներում համագործակցությունը» գլխին առնչվող 11-րդ միջոցառումը ներառված է ՀՀԳՀ-ի կիրարկման Ճանապարհային քարտեզի հավելված 1-ի «Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն» բաժնում:

⁵ <https://www.e-gov.am/deputy-pm-decrees/item/5860/>

⁶ <https://e-gov.am/deputy-pm-decrees/item/5861/>

գործընթացի առաջխաղացմանը զուգընթաց ավելի թափանցիկ և արդյունավետ հաղորդակցության պայմաններ ստեղծելու համար:

Պլանավորման փուլին զուգահեռ Կառավարությունում ստեղծվել է ՀՀԳՀ-ի հատուկ հաղորդակցության կենտրոն: Այս կենտրոնի խնդիրն է իր անդամներին ծանոթացնել ՀՀԳՀ-ի հիմնական տարրերին և նրանց տրամադրել առաջարկություններ արդյունավետ հաղորդակցական ռազմավարությունների վերաբերյալ: Նախնական գործողությունները ներառում են տեղեկությունների տրամադրման մասով համատեղ նախաձեռնությունների մշակում: Դրանք նախատեսված են ՀՀԳՀ-ի հետ կապված տեղեկությունների հետևողական և հստակ տրամադրումն ապահովելու նպատակով՝ ձևավորելով հանրային ընկալում և վստահություն, նույնիսկ եթե բարեփոխումների ընդհանուր ռազմավարությունը դեռ ձևավորման փուլում է:

Բացի այդ, Կառավարությունը նախաձեռնել է Մասնակցային կառավարման վարչության ձևավորումը՝ բարեփոխումների զարգացման գործընթացին աջակցելու համար: Այս վարչությունն առանցքային դեր կխաղա շահագրգիռ կողմերի հետ վաղ փուլերում հաղորդակցության դյուրացման գործում՝ այդպիսով խթանելով բարեփոխումների մասով սեփականության զգացումը և ներգրավվածությունը:

ՀՀԳՀ-ի իրականացման առաջընթացը

Հայաստանի կառավարությունը ՀՀԳՀ-ն դիտարկում է որպես երկրի բարեփոխումների օրակարգի առանցքային կատալիզատոր և ուղենիշ:

Հաշվի առնելով մոտարկման գործընթացի դինամիկ բնույթը, ստորագրումից ի վեր ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում մոտարկման պարտավորություններ պարունակող իրավական փաստաթղթերի ավելի քան 15%-ի չեղյալ հայտարարումը, փոխարինումը կամ փոփոխությունը, ինչպես նաև մշտադիտարկման նոր մեթոդաբանության ներդրումը՝ ակնկալվում է, որ կատարված միջոցառումների տոկոսը կվերանայվի և կճշգրտվի: Այս գործընթացն ավելի արագացնելու նպատակով Հայաստանն ակտիվորեն ուսումնասիրում է ԵՄ լրացուցիչ գործիքներ, ներառյալ՝ ԹԱՅԵՔՍ (Տեխնիկական աջակցություն և տեղեկատվության փոխանակում) և անդամ պետությունների ու Հայաստանի պետական կառավարման մարմինների միջև ԹՎինինգ ծրագրերը: ԹԱՅԵՔՍ գործիքի դերը հատկապես կարևոր է մոտարկման և ոլորտային ինստիտուցիոնալ և կարողությունների զարգացմանն առնչվող ԵՄ լավագույն գործելակերպերի փոխանակման առումով: Հատկանշական է, որ ԵՄ գործընկերների փորձագիտական գնահատումները առանցքային դեր են խաղացել Հայաստանի պետական հատվածում, հատկապես այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են տրանսպորտին և ուստիկանության համակարգին ուղղված բարեփոխումները:

Ուշագրավ է, որ անցած տարվա ընթացքում իրականացվել է 16 ԹԱՅԵՔՍ միջոցառում, 2022-2024 թվականներին հաստատված 15 ԹԱՅԵՔՍ հայտադիմում ներկայումս գտնվում են իրականացման տարբեր փուլերում: Ընդհանուր առմամբ 2019 թվականից մինչև 2024 թվականն

ընկած ժամանակահատվածում (2019 թվականը նախատեսված է որպես ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի

1-ին հավելվածի ընդունման թվական) իրականացված ԹԱՅԵՔՍ միջոցառումների ընդհանուր թիվը (ներառյալ՝ փորձագիտական առաքելությունները, ուսումնական այցերը և աշխատաժողովները) գերազանցել է 115-ը: Եվրոպական ամենաառաջադեմ փորձի հասանելիությունն ապահովելու նպատակով ներկայացվել են ԹԱՅԵՔՍ հարցումներ՝ դյուրացնելու Հայաստանի օրենսդրության համապատասխանեցումը ԵՄ օրենսդրությանը:

ԹՎինինգի դեպքում 2020 թվականից մինչև 2024 թվականն իրականացվել է վեց ծրագիր՝ աջակցություն քաղաքացիական ծառայության բարեփոխումների հետագա իրականացմանը, բնակչության պաշտպանության ուժեղացումը Հայաստանում, ՀՀ Ազգային ժողովի կարողությունների հզորացում՝ ՀՀԳՀ-ի վերահսկողության և իրագործման հետագա

աջակցության նպատակով, աջակցություն Հավատարմագրման ազգային մարմինն՝ երկկողմ ճանաչման համաձայնագրի ստորագրող կողմ հանդիսանալու համար, աջակցություն կենսաբազմազանության պաշտպանությանը: Վեցերորդ նախաձեռնությունը, որն ուղղված է պետական հատվածում բարեվարքության խթանմանը և կոռուպցիայի կանխարգելմանը, ավարտվել է 2024 թվականին:

Ի հավելումն վերոնշյալի՝ ՀՀԳՀ-ից բխող բարեփոխումներին աջակցելու և դրանք արագացնելու նպատակով 2023 թվականի ապրիլին Հայաստանում մեկնարկել է ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի իրագործմանը, հաղորդակցությանը և մոնիթորինգին» տեխնիկական աջակցության ծրագրի թիմի գործունեությունը: Այս ծրագրի աջակցությամբ 2023-2024 թվականներին իրականացվել և ներկայումս ընթացքի մեջ են գտնվում կարճաժամկետ և միջնաժամկետ փորձագիտական առաջադրանքներ: Այս ծրագրերը ներառում են Համընդհանուր առողջապահական ծածկույթի մասով Թվինինգ նկարագրի մշակումը, մարդկային ռեսուրսների կարողությունների հետագա վերանայումը և ներկայիս Պետական առողջապահական գործակալությունից Առողջության համապարփակ ապահովագրության հիմնադրամին անցնելու Առողջապահության նախարարության ռազմավարության նախագիծը և դրան առնչվող Գործողությունների ծրագիրը: Լրացուցիչ ծրագրերը ներառում են աջակցություն սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասով օրենսդրության վերանայմանը և մոտարկմանը, տեսչական համակարգի ռազմավարության մշակմանը և միջուկային ու ճառագայթային անվտանգության վերաբերյալ ԵՄ հրահանգներին համապատասխանության համար Ատոմային էներգիայի օգտագործման մասին օրենքի նախագծի և հարակից փաստաթղթերի գնահատմանը:

Զգալի առաջընթաց է գրանցվել քաղաքացիական ավիացիայի ոլորտում: 2024 թվականի փետրվարին ՀՀ քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտեն հանձնարարականների տեսքով ստացել է միջանկյալ աջակցություն՝ Քաղաքացիական ավիացիայի միջազգային կազմակերպության (ICAO) անվտանգության հրատապ միջոցառումների իրականացման համար՝ ուղղված թռիչքների արգելքի կանխմանը: Փորձագետների թիմն իրականացրել է հինգ ավիափոխադրողների ստուգում, գնահատել տեխնիկական սպասարկման կազմակերպությունների հնարավորությունները և առաջարկել է կատարելագործել համակարգման, հաշվառման և կառավարման գործելակերպերը: Աուդիտի և թռիչքային պիտանիության ապահովման հարցում աջակցության երկարաձգման շնորհիվ Հայաստանը հաջողությամբ վերացրել է 2024 թվականի օգոստոսին ԻԿԱՕ-ի Համաշխարհային անվտանգության վերահսկողության աուդիտի ծրագրի շրջանակներում իրականացված տեսչական ստուգման ընթացքում հայտնաբերված անվտանգության հետ կապված լուրջ խնդիրը:

Որպես պետական և մասնավոր հատված համագործակցություն՝ 2024 թվականի սեպտեմբերին Հրազդանում իրականացվել է փորձնական նախաձեռնություն, որը հայտնի է որպես «Արտադրողների ընդլայնված պատասխանատվության (ԱԸՊ)» ծրագիր: Այս նախաձեռնությունը համահունչ է «աղտոտողը վճարում է» ԵՄ սկզբունքին՝ նպաստելով շրջակա միջավայրի կայունությանը: Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի Յակոբեան բնապահպանական կենտրոնը, Շվեդիայի միջազգային զարգացման համագործակցության գործակալության (ՍԻԴԱ) աջակցությամբ Շրջակա միջավայրի նախարարություն է ուղարկել արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության օրենքի նախագիծը: 2024 թվականին նախաձեռնվել է Կարգավորման ազդեցության գնահատում:

2024 թվականի հունիսի 1-ից ԵՄ բարձրաստիճան խորհրդականի (ԲԽ) ժամանումը (գործուղումը Էկոնոմիկայի նախարարություն) կարևոր էր ՀՀԳՀ-ից բխող այնպիսի ոլորտային քաղաքականությունների իրականացման աջակցելու հարցում, ինչպիսիք են առևտուրը, տնտեսական զարգացումը, արդյունաբերությունը և էներգետիկան: ԲԽ ներդրումը կարևոր հավելում է ներկայումս Երևանում տեղակայված տեխնիկական աջակցության հարցերով թիմի ջանքերին:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ԲԽ առաջարկությունների և խորհրդատվական կարծիքների ունշումների ուղադրության կենտրոնում էին հիմնական տնտեսական և կարգավորող ոլորտները, ներառյալ առևտրի և արտահանման խթանում (Հայաստանի տնտեսական դիվերսիֆիկացմանն աջակցելու, ԵՄ և երրորդ երկրների շուկաներ մուտքը դյուրացնելու և ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող տնտեսական նախագծերի քարտեզագրման 2025-2027 թվականների ԵՄ նոր ծրագրավորման

մասով), պարենային անվտանգություն (ԵՄ չափանիշներին և լավագույն գործելակերպերին համապատասխանեցնելու նպատակով Հայաստանի պարենային անվտանգության համակարգի բարելավման մասով), մտավոր սեփականություն և աշխարհագրական նշումներ (GI) (ավելի խորը համագործակցության և բարձր արժեք ունեցող GI արտադրանքի շուկայավարման գործիքների մշակման նպատակով ԵՄ մտավոր սեփականության գրասենյակի և Հայաստանի մտավոր սեփականության գրասենյակի միջև Փոխըմբռնման հուշագրի առաջխաղացման մասով): Օրակարգում ներառված են հետևյալ թեմաները՝ էներգետիկա (ուշադրություն դարձնելով էներգետիկ պլանավորման և նորմատիվ փաստաթղթերի կատարելագործմանը), տրանսպորտ (ծրագրի կառավարման և ճանապարհային/երկաթուղային անվտանգության ոլորտում վերապատրաստման կարիքների բացահայտում), մրցակցություն և սպառողների պաշտպանություն (նորմատիվ ակտերի մոտարկմանն ուղղված ջանքերին աջակցություն), շուկայի վերահսկողություն (ԵՄ քաղաքականության հետ ներդաշնակեցմանն աջակցություն) և թվայնացում ու ՓՄՁ-ներ (ՓՄՁ-ների թվայնացում, վեչուրային կապիտալի շուկայի զարգացում և հայկական ստարտափներին և արագ զարգացող ընկերություններին աջակցություն):

Կառավարության համար շատ կարևոր է թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը պահպանելը: Այդ նպատակով փոխվարչապետի գրասենյակը/Կառավարությունը համագործակցել է ՀՀ-ում պատվիրակության (ԵՄՊ) և ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի իրագործմանը, հաղորդակցությանը և մոնիթորինգին» ծրագրի շրջանակներում՝ մշտադիտարկման նոր համատեղ մեխանիզմ ստեղծելու համար: 2024 թվականի ապրիլից դեկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում մշակվել են ճանապարհային քարտեզի ընթացիկ միջոցառումների արդյունավետության ցուցանիշները, մշակվել և փորձարկվել է նաև գործունեության մշտադիտարկման և կատարողականի գնահատման մեթոդաբանություն, որոնք հաշվի են առնվում լրամշակվող ճանապարհային քարտեզի գործընթացում:

Այս նոր ներդրված մշտադիտարկման մեխանիզմը նախատեսված է ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին մշտադիտարկումը դյուրացնելու համար՝ այդ կերպ ապահովելով Կառավարության ջանքերի արդյունքների մասին բոլոր շահագրգիռ կողմերին տեղեկացումը: Այդ նպատակով Կառավարությունը ԵՄ աջակցությամբ աշխատում է թվային նոր գործիքի հայեցակարգի վրա, որն ուղղված է ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի մշտադիտարկմանը և հիմնված է արդեն մշակված հստակ ցուցանիշների շրջանակների և գնահատման կատարելագործված մեթոդաբանության վրա: Այս մեխանիզմը նախատեսված է շահագրգիռ կողմերին համաձայնագրի և հարակից բարեփոխումների իրականացմանն ավելի շոշափելի, ճկուն և մատչելի ձևով հետևելու հնարավորություն ընձեռելու համար: Բացի այդ, Կառավարությունը մշտապես ներգրավել է ԵՄ փորձագետների՝ ՀՀԳՀ-ի հետ կապված մոտարկման գործընթացներում մասնակցող պետական հատվածի աշխատակիցների հմտություններն ու կարողություններն ընդլայնելու նպատակով: Այս նախաձեռնության նպատակը մոտարկման ջանքերի առավել արդյունավետ և գործունակ ձևով իրականացումը երաշխավորելն է: Կարևոր է նաև նշել, որ այս նախաձեռնության շրջանակում շեշտը դրվում է Արդարադատության նախարարության իրավական ակտերի փորձաքննության գործակալության մասնագիտական կարողությունների ընդլայնման վրա: Փոխվարչապետի գրասենյակը նախաձեռնել է այդ գործակալության, ինչպես նաև ՀՀԳՀ-ի հետ կապված մոտարկման գործընթացում ներգրավված նախարարությունների և պետական այլ մարմինների համար հատուկ վերապատրաստման ծրագիր՝ ընդլայնելու համար իրավական համապատասխանության ստուգումների անցկացման հմտությունները և վերլուծելու կոշտ մոտարկման ոլորտները: Դրանք են. տրանսպորտի, էներգետիկայի, շրջակա միջավայրի, կլիմային առնչվող գործողությունների, տեղեկատվական հասարակության, զբաղվածության, սոցիալական քաղաքականության և հավասար հնարավորությունների, ապառազների պաշտպանություն և խարդախության դեմ պայքարի ոլորտների միջոցառումներ:

Բացի այդ, ինչպես վերը նշվեց, փոխվարչապետի գրասենյակը նախաձեռնել է ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի լրամշակման կամ թարմացման աշխատանքները: Ապահովելու համար այս գործընթացների փոխլրացնող և ամրապնդող բնույթը՝ լրամշակման արդյունքում նպատակադրվել է առավել հստակեցնել իրավական մոտարկումը, այդ ուղղությամբ պլանավորված միջոցառումները և վարչապետի ավելի վաղ որոշումներով հաստատված ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզում պարունակվող էական այլ դրույթներ: Ավելին, համատեղ մշտադիտարկման կազմակերպման գործընթացը սերտորեն կապված է ճանապարհային քարտեզի թարմացման և բարեփոխումների իրականացման արդյունքների մասին հաղորդակցության հետ՝ դրանք համաժամանակյա դարձնելու տեսանկյունից: Տեխնիկական առումով այս բարդ նախաձեռնությունը վկայում է ՀՀԳՀ-ի իրագործման

նկատմամբ ՀՀ կառավարության համապարփակ և ճկուն մոտեցման հանձնառության մասին:

2023 թվականի տարեկան Գործողությունների ծրագրով նախատեսված դրույթներին համապատասխան՝ Հայաստանի կառավարության և Եվրոպական Հանձնաժողովի (ԵՀ) միջև ստորագրվել և 2024 թվականի հունիսի վերջին ուժի մեջ է մտել ընդհանուր 3 միլիոն եվրո արժողությամբ «Բարեփոխումների և ՀՀԳՀ-ի իրականացման գործիք» տեխնիկական աջակցության ֆինանսավորման համաձայնագիրը: Այս նախաձեռնության առաջնային նպատակը ՀՀԳՀ-ի իրագործմանն օգնելն է՝ միաժամանակ աջակցելով Կառավարությանը՝ հիմնական բարեփոխումներն առաջ մղելու հարցում: Այն հիմնված է ԵՄ տնտեսական և ներդրումային ծրագրի վրա՝ հատուկ կարևորություն տալով տեղահանված անձանց սոցիալ-տնտեսական ներառականությանը նպաստող ոլորտներին: Այդ ոլորտները ներառում են առողջապահությանը, սոցիալական պաշտպանությանը և զբաղվածությանն ուղղված ռազմավարությունները: Բացի այդ, այս նախաձեռնությունը կարևորում է Կառավարության աջակցությունը ռազմավարական այլ ոլորտներում, այդ թվում՝ առևտրի, էներգետիկայի, կլիմայի փոփոխության և ավիացիոն անվտանգության ոլորտների բարեփոխումների գործընթացն արագացնելու հարցում:

Նախաձեռնության նպատակն է գործել որպես ճկուն և արագ արձագանքման մեխանիզմ՝ հնարավորություն տալով ԵՀ-ին տրամադրել թիրախային ոլորտային, հորիզոնական և միջոլորտային աջակցություն՝ միևնույն ժամանակ բավարարելով Հայաստանում ժամանակավոր, անկանխատեսելի և հրատապ կարիքները:

Հետագայում՝ 2024 թվականի երկրորդ կեսին, ԵՄ-ի հետ համաձայնեցվել և ստորագրվել ֆինանսավորման համաձայնագրի հավելված՝ որպես Դիմակայության և աճի 2024-2027 թվականների պլանով նախատեսված 2024 թվականի տարեկան գործողությունների ծրագրի մաս: Այս հավելվածով ապահովվեց լրացուցիչ 20 միլիոն եվրո:

ԵՄ ֆինանսական աջակցության վերաբերյալ լրացուցիչ մանրամասներ կարելի է գտնել զեկույցի «Ֆինանսական աջակցության և խարդախության դեմ պայքարի ու վերահսկողության մասով դրույթներ» բաժնում:

ՀՀԳՀ-ի ներքո ԵՄ ստանդարտներին մոտարկումը

ՀՀԳՀ-ն պարունակում է մոտարկման մասով Հայաստանի կողմից մի շարք պարտավորություններ՝ ուղղված համապատասխան ԵՄ և միջազգային չափանիշները Հայաստանում ներդնելուն:

- Համագործակցության և բարեփոխումների լայն շրջանակ.** ՀՀԳՀ-ի ներքո համագործակցության մի քանի հիմնական ուղղությունների կենտրոնում Հայաստանի զարգացումն է՝ ԵՄ արժեքներին և ժողովրդավարական նորմերին համապատասխան: Սա հատկապես վերաբերում է այնպիսի ոլորտներին, ինչպիսիք են իրավական և դատական բարեփոխումները, մարդու իրավունքները և հակակոռուպցիոն միջոցառումները⁷: Որոշ դեպքերում այդ համագործակցության նպատակը միջազգային չափանիշներին և դաշնագրերին համապատասխանեցումն է: Սա ներառում է նաև Հռոմի (Միջազգային քրեական դատարանի) կանոնադրության վավերացումը և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի (Եվրոպայի խորհուրդ) նորմերի լիարժեք պահպանումը: Համաձայնագիրը նպատակաուղղված է ընդհանուր չափանիշների հաստատմանը՝ Հայաստանում հիմնական բարեփոխումների ներդրման աստիճանական գործընթացի և տարբեր միջազգային դաշնագրերի ու կազմակերպությունների (որոնց անդամակցում է Հայաստանը) պահանջներին համապատասխանեցման միջոցով: Այս դեպքերում ԵՄ չափանիշները վերահաստատվում են նաև համապատասխան միջազգային նորմերով:

⁷ ՀՀԳՀ, Հոդված 4:

2. ԵՄ իրավունքին և քաղաքականությանը մոտարկման մանրամասն պահանջներ. Առավել խորքային առումով Համաձայնագրով պահանջվում է սահմանված ժամկետներում ԵՄ ընդհանուր օրենսդրության հիմնական մասի⁸ հետ մոտարկում (այսինքն՝ Հայաստանի նոր կամ լրամշակված օրենսդրության ընդունում և արժանահավատ իրագործում ու գործադրում) ութ հիմնական ոլորտներում (տրանսպորտ, էներգետիկա (ներառյալ՝ միջուկային անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը), շրջակա միջավայր, սպառողների պաշտպանություն, ինչպես նաև խարդախությունների դեմ պայքար) 0-8 տարի տևողությամբ՝ 2018 թվականի հունիսից մինչև 2026 թվականի հունիսը⁹: Երեք ոլորտներում (Տեղեկատվական հասարակություն, զբաղվածություն, սոցիալական քաղաքականություն և հավասար հնարավորություններ և կլիմա) առավելագույն վերջնաժամկետներն են համապատասխանաբար 2026 թվականի մարտը, 2028 թվականի մարտը և 2029 թվականի մարտը: Այս դրույթները ներառում են մոտ 259 ԵՄ կանոնակարգեր, հրահանգներ կամ այլ իրավական փաստաթղթեր, ինչպես որ նշված է ստորև ներկայացված աղյուսակում:

ՀԸԳՀ. Հատուկ ժամանակացույցներ և իրականացման ենթակա ԵՄ հատուկ գործիքներ ունեցող ոլորտներ

Ոլորտ	ԵՄ կանոնակարգեր	ԵՄ հրահանգներ	Այլ	Հղումը ՀԸԳՀ-ում	Առավելագույն վերջնաժամկետը համաձայն ՀԸԳՀ-ի
Տրանսպորտ	27	46		Հավելված I	2026 թ հունիս
Էներգետիկա	59	14	2 որոշում	Հավելված II	2026 թ հունիս
Շրջակա միջավայր	2	22		Հավելված III	2026 թ հունիս
Կլիմային առնչվող գործողություններ	5	1		Հավելված IV	2029 թ մարտ
Տեղեկատվական հասարակություն	5	6	5 որոշում	Հավելված V	2029 թ մարտ
Սպառողների պաշտպանություն	2	14	1 առաջարկություն	Հավելված VI	2026 թ հունիս
Զբաղվածություն և հավասար հնարավորություններ		42			2028 թ մարտ
Խարդախության դեմ պայքար	1	1	1 կոնվենցիա և 2 հարակից արձանագրություններ	Հավելված XII	2021 թ մարտ

⁸ ԵՄ ընդհանուր օրենսդրությունն ընդհանուր իրավունքների և պարտավորությունների ամբողջությունն է, որը կազմում է ԵՄ օրենսդրությունը և ներդրված է ԵՄ անդամ պետությունների իրավական համակարգերում:

⁹ Բացառությամբ այն դեպքերի, երբ սահմանված չէ մոտարկման կոնկրետ վերջնաժամկետ, կամ պահանջվում է անհապաղ իրականացում (ինչպես «Խարդախության դեմ պայքարի միջոցառումները» վերտառությամբ VII հավելվածի դեպքում՝ «Եվրոպական համայնքների ֆինանսական շահերի պաշտպանության մասին» 1995 թվականի հուլիսի 26-ի կոնվենցիայի կիրառման համար):

Միևնույն ժամանակ, համաձայն այս դրույթների, ԵՄ 259 իրավական ակտերից 66-ը չունեն հստակ սահմանված վերջնաժամկետներ՝ հետևյալ ձևակերպմամբ.

«Ժամանակացույց՝ [նշված իրավական ակտերի] իրագործման ժամկետը որոշվելու է Գործընկերության խորհրդի կողմից սույն համաձայնագիրն ուժի մեջ մտնելուց հետո»¹⁰

Առայժմ այդպիսի ժամանակացույցի սահմանման հարցը չի քննարկվել:

- 3. Մոտարկման այլ պահանջներ.** Միջանկյալ մակարդակով նախատեսվում է հավելյալ մոտարկում այլ ոլորտներում, թեև մանրամասներն ու ժամանակացույցը բաց են թողնված՝ պայմանավորված պայմանների և առաջնահերթությունների զարգացումներով: Այստեղ ընդգրկված են ֆինանսական կանոնակարգեր (Հոդված 22), վիճակագրություն (Հոդված 35), որակի ապահովում (Հոդված 130), կորպորատիվ իրավունք և հաշվապահական հաշվառում (Հոդված 60), գյուղատնտեսություն (Հոդված 70), կրթություն և մասնագիտական վերապատրաստում (Հոդվածներ 93 և 94), երկակի նշանակության ապրանքների արտահանման նկատմամբ վերահսկողություն (Հոդված 117):
- 4. Առևտրին առնչվող դրույթներ.** Տնտեսական զարգացման և առևտրի համատեքստում ՀԸԳՀ-ում ներառված է Առևտրի վերաբերյալ գլուխ (Գլուխ VI), որը նպատակ ունի ընդլայնելու ԵՄ-Հայաստան առևտրային հարաբերությունները՝ հաշվի առնելով Հայաստանի անդամակցությունը Եվրասիական տնտեսական միությանը: Այն ընդգրկում է այնպիսի ոլորտներ, ինչպիսիք են ապրանքների և ծառայությունների առևտուրը, ընկերությունների գործունեությունը, կապիտալի շարժը, պետական գնումները, մտավոր սեփականությունը, կայուն զարգացումն ու մրցակցությունը: Համաձայնագրով հայկական ընկերություններին կոչ է արվում առավել ակտիվ արտահանումներ իրականացնել դեպի ԵՄ, իսկ Եվրոպական միության ընկերություններին՝ հիմնել դուստր ձեռնարկություններ Հայաստանում՝ դրանով իսկ նպաստելով տնտեսական աճին և աշխատատեղերի ստեղծմանը: Դրույթներում շեշտը դրված է ԱՀԿ կանոնների պահպանման և Հայաստանի օրենսդրությունն աստիճանաբար ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկելու վրա, հատկապես այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են փոստային ծառայությունները, էլեկտրոնային առևտուրը և տրանսպորտը¹¹:

Համապատասխանության ստուգումներն Արդարադատության նախարարությունում

2023 թվականի սեպտեմբերին «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» օրենքում կատարվել են փոփոխություններ, որոնցով լրացուցիչ պահանջվում է ԵՄ օրենսդրությանը համապատասխանող իրավական ակտերի նախագծերի վերլուծություն և հիմնավորում: Ընդհանուր առմամբ օրենքով պահանջվում է, որ օրենսդրության նախագծի բացատրական ծանոթագրության մեջ ներառվեն տեղեկություններ դրա շրջանակի, ընթացիկ իրավիճակի, նպատակների, դրա ակնկալվող արդյունքների, ինչպես նաև առաջարկվող իրավական ակտի ձևի ընտրության հիմնավորման վերաբերյալ: Բացի այդ, ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկմանն ուղղված նախագծերի դեպքում բացատրական ծանոթագրության մեջ այժմ պետք է պարտադիր ներառվեն՝

1. տեղեկություններ այն կոնկրետ ԵՄ օրենսդրության վերաբերյալ, որի հետ իրականացվում է մոտարկումը, ներառյալ՝ վերնագիրը, համարը և ընդունման ամսաթիվը,
2. պատճառաբանություն ԵՄ օրենսդրությանն ամբողջությամբ, մասնակիորեն համապատասխանելու կամ չհամապատասխանելու վերաբերյալ:

¹⁰ Սա վերաբերում է՝ տրանսպորտի ոլորտին՝ 2 կանոնակարգ, էներգետիկային՝ 36 իրավական ակտ՝ էներգախնայողության, էներգետիկ պիտակավորման և անվտանգության վերաբերյալ, տեղեկատվական հասարակությանը՝ 1 հրահանգ էլեկտրոնային տրաստային ծառայությունների մասին և աշխատանքի և հավասարության ոլորտին՝ 27 հրահանգ՝ աշխատավայրում առողջության ու անվտանգության պահպանման վերաբերյալ: Մեկ այլ դեպքում (Կլիմային առնչվող գործողություններ՝ Թիվ 1005/2009 կանոնակարգ) ժամկետը սահմանված է հստակ՝ 2030 թվականի հունվարի 1-ը:

¹¹ Տե՛ս ՀԸԳՀ-ի 169-րդ (փոստային ծառայություններ), 180-րդ (էլեկտրոնային հաղորդակցություն), 192-րդ (տրանսպորտային ծառայություններ) հոդվածները:

Ավելին, 2024 թվականի հունվարից ի վեր Արդարադատության նախարարության **Իրավական ակտերի փորձաքննության գործակալությունը** զբաղված է ՀՀԳՀ-ով նախատեսված մոտարկման տարբեր դրույթների իրականացմանն ուղղված իրավական ակտերի ուսումնասիրությամբ: 2024 թվականին (շահագրգիռ գործակալությունների կողմից ներկայացված նախագծերի հիման վրա) կատարված իրավական փորձաքննությունն ընդգրկել է հետևյալ հիմնական ոլորտները.

1. կանոնակարգեր առողջապահության ոլորտի, մասնավորապես՝ դեղերի պատրաստման վերաբերյալ,
2. կանոնակարգեր տրանսպորտի ոլորտի վերաբերյալ, ներառյալ՝ երկաթուղային տրանսպորտը, ճանապարհային անվտանգությունը, վտանգավոր բեռների տեղափոխումը և ավիացիան,
3. շրջակա միջավայրին վերաբերող հարցեր, հատկապես՝ թափոնների կառավարման մասով և
4. սպառողների շահերի պաշտպանություն:

Վերլուծության են ենթարկվել ավելի քան 30 իրավական ակտերի նախագծեր, միևնույն ժամանակ նախարարությունների հետ անցկացվել են քննարկումներ՝ դրանց պատշաճ իրականացմանն աջակցելու նպատակով:

Աջակցություն օրենսդրության մոտարկմանը

Օրենսդրության մոտարկման ընթացքում ի հայտ եկած հատուկ մարտահրավերներից են՝

- Օրենսդրական շատ փոփոխություններ կատարվել են մինչև փոփոխված օրենքն ուժի մեջ մտնելը:
- ԵՄ տեխնիկական աջակցության ծրագրերի անբավարարությունը և լրացուցիչ աջակցության աճող անհրաժեշտությունը՝ հաշվի առնելով մոտարկման գործընթացի դինամիկ բնույթը:
- Ոչ բավարար աստիճանի զարգացած ենթակառուցվածքներ (հատկապես՝ տրանսպորտի և ջրամատակարարման համակարգերում), որոնք լուրջ խոչընդոտներ են ստեղծում ԵՄ չափանիշներին համապատասխանելու համար: Այս բացերը խոչընդոտում են ՀՀԳՀ-ի դրույթների գործնական իրագործմանը:
- Կադրերի հոսունության պատճառով օրենսդրական մոտարկման ոլորտային գործընթացը բախվել է շարունակական խնդիրների, ինչը հանգեցրել է ինստիտուցիոնալ հիշողության պահպանման հետ կապված դժվարությունների:

Այս խնդիրները հաղթահարելու նպատակով 2024 թվականի նոյեմբերի 5-ին տարբեր նախարարություններից 40 ներկայացուցիչների համար կազմակերպվել է մասնագիտական վերապատրաստում՝ ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրագործմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի փորձագետների աջակցությամբ: Շարունակաբար կազմակերպվող մասնագիտական վերապատրաստումների համար գործադրվող ջանքերն անհրաժեշտ են այս գործընթացում առաջընթացը պահպանելու համար, և այս աշխատանքները շարունակվում են Արդարադատության նախարարության ու օրենսդրության մոտարկման հարցերով առաջնահերթ առաջադրանքներում ներգրավված համապատասխան պետական մարմինների մասնակցությամբ: ԵՄ սույն ծրագրի աջակցությամբ:

ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈՏԱՐԿՈՒՄԸ ԵՄ-ԻՆ և ԴՐԱ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ

2024 թվականի հունվարին տեղի ունեցավ ՀՀԳՀ-ի իրագործման հարցերով առաջին արտագնա քննարկումը: Այս հանդիպումը մեկտեղեց կառավարության պաշտոնյաներին, ԱԺ պատգամավորներին և ԵՄ ներկայացուցիչներին, որոնք համատեղ ներկայացրեցին ՀՀԳՀ-ով նախատեսված բարեփոխումների ներդրմանն ու իրականացմանը խոչընդոտող մի շարք մարտահրավերներ: Նշված մարտահրավերների շարքին էին դասվում վարչարարական կարողությունների պակասը և կադրերի մեծ հոսունությունը, հաղորդակցության հարցում առկա խնդիրները, մշտադիտարկման, համապատասխանության մասով իրականացվող ստուգումների և պարբերական, կառուցվածքային զեկույցների ծավալների վերաբերյալ ոչ հստակ պատկերացումը: Մասնակիցներն ակտիվ ներգրավվածության միջոցով վեր են հանվել նշված խնդիրների հաղթահարման լուծումները և համաձայն հանդիպման վերաբերյալ զեկույցի՝ մասնակիցները պայմանավորվել են որպեսզի ՀՀԳՀ-ի արտագնա քննարկումը վերածվի ամենամյա իրադարձության՝ ուղղված, Հայաստան-ԵՄ հարաբերությունների ամրապնդմանը և հանդիսանա հարթակ առաջընթացի և նոր առաջնահերթությունների քննարկման համար:

ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկման գործընթացի մարտահրավերը

Նախատեսվող մոտարկման ողջ շրջանակում Հայաստանում գործնական մակարդակում ի հայտ են գալիս մի շարք մարտահրավերներ: Դրանք ներառում են՝

- **Մոտարկման համար անհրաժեշտ ոչ բավարար վարչարարական կարողություններ՝ պայմանավորված Հայաստանի քաղաքացիական ծառայողների կարողությունների դեռևս ոչ բավարար մակարդակով,** ինչն անհրաժեշտ է ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ԵՄ-ի և Հայաստանի միջև օրենսդրության արդյունավետ մոտարկումն ապահովելու համար: Հատկապես վառ են արտահայտված օտար լեզուների, իրավաբանական գիտելիքների և վերլուծական կարողությունների մասով բացերը, որոնք անհրաժեշտ են ԵՄ օրենսդրությունը ճիշտ մեկնաբանելու և կիրառելու համար: Այս սահմանափակումը թուլացնում է մոտարկման գործընթացի արդյունավետությունն ու խոչընդոտում դրա արագ իրականացումը: Ինստիտուցիոնալ կարողությունների պակաս է նկատվում նաև մոտարկման գործընթացի հետ կապված բոլոր բարդություններն ամբողջությամբ ընկալելու հարցում, հատկապես՝ իրագործման (օրինակ՝ ենթակառուցվածքների զարգացման անհրաժեշտություն) և գործադրման փուլերում, ինչպես նաև մոտարկման բուն գործընթացի ընթացակարգային հարցերում:
- **Տեխնիկական աջակցություն ստանալու համար անհրաժեշտ վարչարարական կարողություններ.** ԵՄ ֆինանսավորման մեխանիզմներից օգտվելու փորձի պակաս կամ նվազագույն տեխնիկական աջակցություն մոտարկման հետ կապված մարտահրավերները հաղթահարելու համար: Այս բացը սահմանափակում է ՀՀ որոշ կառույցների՝ ճիշտ մտածված կառուցվածքային առաջարկներ մշակելու և օրենսդրական ու նորմատիվ ակտերը ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցնելու հնարավորությունը:
- **Կարճ ժամկետներ և սահմանափակ ռեսուրսներ.** հաշվի առնելով վերջին տարիներին բարեփոխումների գործընթացում խոչընդոտներն ու ընդհանուր սահմանափակումները (օրինակ՝ COVID-19 համավարակը, 44-օրյա պատերազմը Լեռնային Ղարաբաղում և 2021-2022 թվականներին հետագա լարված իրավիճակները սահմանին, ինչպես նաև

2023 թվականին Ադրբեյջանի կողմից Լեռնային Ղարաբաղում սանձազերծած լայնածավալ ագրեսիան, զանգվածային ոճրագործություններն ու դրա հետևանքները Հայաստանի սոցիալական ու տնտեսական կյանքի վրա), ինչպես նաև ԵՄ օրենսդրության լայն շրջանակն ու խորությունը՝ ՀՀԳՀ-ով սահմանված վերջնաժամկետները որոշ ուղղություններով կարելի է համարել ոչ այդքան իրատեսական: Այս խնդիրն առավել արդիական է այնպիսի առանցքային ոլորտներում, ինչպիսիք են տրանսպորտը, էներգետիկան և շրջակա միջավայրի պահպանությունը, որտեղ օրենսդրական մոտարկման շոշափելի արդյունքների հասնելը ենթադրում է նշանակալի միջին ու երկարաժամկետ ներդրումներ, որոնք ներկայումս գերազանցում են Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային հնարավորությունները:

- **ԵՄ արդի կանոններին համապատասխանելը.** սա սովորաբար կոչվում է դինամիկ մոտարկում¹²: Այստեղ մարտահրավեր է հանդիսանում այն, որ ՀՀԳՀ-ի շրջանակում մոտարկման պարտավորություններ ենթադրող իրավական ակտերի ավելի քան 15 տոկոսն ուժեղորոքած է ճանաչվել, փոխարինվել կամ փոփոխվել է Համաձայնագրի ստորագրման պահից: Թեև ՀՀԳՀ-ում անուղղակիորեն առկա է այնպիսի մոտեցում, որ Հայաստանը պետք է մոտարկման գործընթացում հետևի այդ փոփոխություններին և հաշվի առնի դրանք, այնուամենայնիվ, Հայաստանի համար որպես մոտարկման պաշտոնական պարտավորություններ շարունակում են մնալ ԵՄ-ի միայն հին կանոնները, քանի դեռ Գործընկերության խորհուրդը որոշում չի կայացրել ՀՀԳՀ-ի համապատասխան պահանջները թարմացնելու վերաբերյալ:
- **Մասնագիտական և փորձագիտական համագործակցության բացակայություն Արդարադատության նախարարության և ճյուղային նախարարությունների միջև՝** ճանապարհային քարտեզով սահմանված գործողությունների, մասնավորապես՝ օրենսդրության մոտարկման մասով: Համապատասխան նախարարությունները կարիք ունեն զարգացնելու ԵՄ

12 Տե՛ս ՀՀԳՀ-ի 371-րդ հոդվածը:

հրահանգների առնչությամբ իրենց հնարավորությունները՝ առավել խորացնելու համար այդ հրահանգները հասկանալու իրենց կարողություններն ու ապահովելու դրանց արդյունավետ իրականացումը:

Որպես նոր գործընթաց՝ սա պահանջում է համապատասխան մասնագիտական համագործակցություն և աջակցություն միջգերատեսչական մակարդակում:

Միևնույն ժամանակ, 2024 թվականին ակտիվացվել են վերոնշյալ մարտահրավերների հաղթահարման կամ մեղմացման ուղղությամբ գործադրվող ջանքերը, այդ թվում՝ ԵՄ ծրագրի աջակցությամբ պետական պաշտոնյաների վերապատրաստման, Արդարադատության նախարարության կողմից համապատասխան օրենսդրության տեխնիկական համապատասխանության բարելավված գնահատման (2024 թվականի սկզբից), ինչպես նաև մի շարք կարևոր ոլորտներում նորմատիվ ակտեր մշակելու հարցում ԵՄ կողմից ցուցաբերվող հատուկ աջակցության միջոցով: Հետագայում կարևոր կլինի, որպեսզի ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի թարմացված տարբերակում առավելագույնս հաշվի առնվի յուրաքանչյուր ոլորտում առկա իրավիճակը և որդեգրվի իրատեսական ռազմավարական ուղղություն՝ այս կարևոր ոլորտներում աշխատանքներն ավարտին հասցնելու համար:

ՀՀԳՀ-Ի ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑԻ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՄԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄԸ

Հաշվի առնելով ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում Հայաստանի համար նախատեսված ընդարձակ օրակարգը՝ հնարավոր չէ թերագնահատել առաջընթացի մշտադիտարկման կարևորությունն դրա բազմաթիվ ոլորտներում և տարբեր ուղղություններով: Պարզապես, մշտադիտարկման լավ համակարգն ու մեթոդը հնարավորություն կտան իրական ժամանակում հետևելու առաջընթացին և արդյունքներին, ինչպես նաև բացահայտելու ծագող խնդիրներն ու հնարավորության դեպքում լուծելու դրանք:

Թեև Եվրոպական հանձնաժողովը պարբերաբար պատրաստել է Գործընկերության իրականացման վերաբերյալ զեկույցներ, այնուամենայնիվ, սույն զեկույցը համարվում է **ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի վերաբերյալ Հայաստանի կառավարության** կողմից հրապարակված առաջին զեկույցը, որում իմի են բերված 2024 թվականի կոնկրետ զարգացումները, և ամփոփ ներկայացված է Հայաստանի կողմից ՀՀԳՀ-ի իրագործման մեկնարկից ի վեր կատարված բարեփոխումների ամբողջական շրջանակը:

Ձուգահեռաբար հայաստանյան մի շարք քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ նույնպես պատրաստում են իրենց գնահատականները մինչև 2024 թվականի ավարտը ՀՀԳՀ-ի բարեփոխումների առաջընթացի վերաբերյալ, ինչը ևս հաշվի է առնվելու գործընթացի հետագա փուլերում:

ՀՀԳՀ-ի իրականացման առաջընթացի մշտադիտարկման և զեկույցների ներկայացման համակարգի մշակումը 2024 թվականին

Փոխվարչապետի գրասենյակը ղեկավարում է ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի մշտադիտարկման վերաբերյալ տարեկան զեկույցի մշակման և ընդհանուր համատեղ մշտադիտարկման և զեկույցների ներկայացման մեխանիզմի ներդրման գործընթացը:

ՀՀԳՀ առաջընթացի մշտադիտարկման և զեկույցների ներկայացման բարելավված համակարգի մշակումն իրականացվել է հետևյալ հաջորդականությամբ:

Փուլ	Գործողություն
ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկման և զեկույցների ներկայացման էկոհամակարգի մշակում (2024 թվականի ապրիլ – հունիս)	- ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկման հարցերով կոնտակտային անձանց նույնականացում - Քննարկումներ և նախապատրաստական աշխատանքներ ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկման հարցերով կոնտակտային անձանց հետ - Ինստիտուցիոնալ կառուցվածքի մշակում ՀԸԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի մշտադիտարկման, զեկույցների ներկայացման համար - Տրանսպորտի, բնապահպանության և կլիմայի հետ կապված գործողությունների նույնականացում որպես պիլոտային ոլորտներ՝ մշտադիտարկում իրականացնելու համար
ՀԸԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի մշտադիտարկման շրջանակի սահմանում (2024 թվականի մայիս – հուլիս)	- ՀԸԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի վերանայում և յուրաքանչյուր միջոցառման համար առաջընթացի ցուցիչների սահմանում - Քննարկումներ և հանդիպումներ նախարարությունների հետ՝ առաջարկվող ցուցիչների հարցերով - ՀԸԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ի և Հավելված 2-ի ցուցիչների մշակում
Գործառական շրջանակի մշտադիտարկում և համակարգի թեստավորում միջանկյալ փուլում (2024 թվականի հուլիս – 2024 թվականի սեպտեմբեր)	- Զեկույցների ներկայացման ձևաթղթի և ուղեցույց հանդիսացող փաստաթղթի մշակում - Մշտադիտարկման պիլոտային ոլորտներ (բնապահպանություն և տրանսպորտ) - Թեստավորման վերաբերյալ զեկույցի պատրաստում (մինչև 2024 թվականի հունիսի վերջը)՝ զեկույցների ներկայացման ձևաթղթի և ուղեցույցի թեստավորման համար
ՀԸԳՀ-ի մշտադիտարկման և զեկույցների ներկայացման մասով կարողությունների զարգացում (2024 թվականի սեպտեմբեր – դեկտեմբեր)	- ՀԸԳՀ-ի հարցերով համակարգողների համար կազմակերպվել է ուսումնական այց Վրաստան (2024 թվականի սեպտեմբեր) - Անցկացվել են վերապատրաստման դասընթացներ մշտադիտարկման թեմայով (2024 թվականի հոկտեմբեր և դեկտեմբեր) - Աշխատավայրում իրականացվող վերապատրաստում, հանդիպումներ ճյուղային նախարարությունների հետ
ՀԸԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի վերաբերյալ տարեկան զեկույցի կազմում (2024 թվականի դեկտեմբեր – 2025 թվականի մարտ)	- Հանդիպումներ ճյուղային նախարարությունների ներկայացուցիչների հետ - Տարեկան զեկույցների ներկայացման աշխատանքների մեկնարկ - Ավելի վաղ մշակված ցուցիչների վերանայում և 2019-2024 թվականներին սահմանված ժամկետներով բոլոր գործողությունների վերաբերյալ տեղեկությունների տրամադրում՝ զեկույցների ներկայացման նոր մշակված ձևաթղթերի կիրառմամբ: Տարեկան կտրվածքով առաջընթացի վերաբերյալ զեկույցի կազմում՝ հիմնվելով ճյուղային նախարարությունների կողմից պատրաստված զեկույցների վրա - Արդարադատության նախարարության հետ ձեռք բերված առաջընթացի համակարգում

ՀՀԳՀ-ի առաջընթացի մշտադիտարկման վերաբերյալ մոտեցումներ ու մարտահրավերներ

- **Մշտադիտարկման շրջանակը.** ՀՀԳՀ-ի իրագործման առաջընթացի մշտադիտարկումը հիմնված է ՀՀԳՀ-ի իրագործման ճանապարհային քարտեզի բոլոր միջոցառումների համար մշակված ցուցիչների վրա: Ճանապարհային քարտեզի ցուցիչները ներկայացված են սույն զեկույցի հավելվածներում:
- **Առաջընթացի ցուցիչները.** Ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների կատարողականի չափելի ցուցանիշներ, որոնք գնահատվում են ըստ յուրաքանչյուր միջոցառման իրականացման կարգավիճակը սահմանող առաջընթացի 4 ցուցիչների՝ «Չմեկնարկած», «Ընթացիկ», «Մասնակիորեն կատարված» և «Ավարտված»:

Ջեկույցների ներկայացման ձևաթուղթը և զեկույցների ներկայացման վերաբերյալ ուղեցույցը մշակվել են զեկույցների ներկայացման աշխատանքների համար: Այս աշխատանքների նպատակով (և ծագած մարտահրավերները լուծելու համար տե՛ս ստորև) զեկույցների ներկայացման շրջանակներում շեշտը դրվում է երկու հիմնական հայեցակետերի վրա, որոնք ներկայացված են ստորև՝

ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄՈՏԱՐԿՄԱՆ ՀԱՐՏՈՒՄ ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

օրենսդրության մոտարկման կարգավիճակը՝ ըստ առաջընթացի ցուցիչների (չմեկնարկած, ընթացիկ, մասնակիորեն կատարված և ավարտված),

ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ և ԿԱՏԱՐՄԱՆ և ՀԱՐՏՈՒՄ ԳՐԱՆՑՎԱԾ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

զեկույցում միջոցառման պատշաճ իրականացման և կատարման համար անհրաժեշտ միջոցառումների համապատասխան դրույթների նկարագրություն, օրինակ՝ վարչարարական կարողությունների զարգացում, իրավական պահանջները կատարելու համար ֆիզիկական ենթակառուցվածքի կառուցման հարցում առաջընթաց, նոր սարքավորումների կամ տեխնոլոգիաների ձեռքբերում, կիրառումն ապահովող կառույցների գործունեություն և այլն:

Մշտադիտարկման վերաբերյալ զեկույց կազմելիս առաջացող մարտահրավերներ

- **Ոչ հստակ դերակատարություններ և պարտականություններ.** մշտադիտարկման ցուցիչների հետ տարվող աշխատանքը թույլ կտա թարմացնել պատասխանատու հաստատությունների վերաբերյալ տեղեկությունները՝ նրանց պատրաստելով մշտադիտարկման գործընթացի համար:
- **Դինամիկ մոտարկման մարտահրավերներ.** ՀՀԳՀ-ի ստորագրումից ի վեր մի շարք դեպքերում ԵՄ օրենսդրության մեջ կատարվել են փոփոխություններ, և պատասխանատու հաստատությունների համար պարզ չէր, թե ինչպես պետք է կազմել իրականացման վերաբերյալ զեկույցը:

Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումների ոչ միանշանակ բնույթը. մշտադիտարկման ժամանակ պարզ դարձավ, որ որոշ դեպքերում ճանապարհային քարտեզով նախատեսված միջոցառումներն այնքան էլ հստակ չէին ձևակերպվել կոնկրետ ցուցիչ սահմանելու համար: Այդպիսի դեպքերը ի հայտ են բերվել և հաշվի են առնվել Ճանապարհային քարտեզի թարմացման և լրամշակման ընթացքում:

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ԸՆԴԳՐԿՎԱԾ ՈԼՈՐՏՆԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ. ԱՐՏԱՔԻՆ
ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏՈՒՄ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՎԵԼԻ ԱՊԱՀՈՎ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝

ԵՄ-ի

ՀԵՏ

Համագործակցության շրջանակը

Կողմերի միջև քաղաքական երկխոսությունը (Հոդված 3) փոխադարձ հետաքրքրություններ կայացնող բոլոր ոլորտներում, ներառյալ՝ արտաքին քաղաքականության և անվտանգության հարցերի, ինչպես նաև ներքին բարեփոխումների ուղղությամբ, պետք է շարունակի զարգանալ և ամրապնդվել կողմերի միջև: Քաղաքական երկխոսությունը նպատակ ունի խթանել միջազգային խաղաղությունը, կայունությունը և անվտանգությունը, ամրապնդել համագործակցությունն ու երկխոսությունը՝ միջազգային անվտանգության և ճգնաժամի կառավարման ոլորտում, ամրապնդել համագործակցությունը՝ զանգվածային ոչնչացման զենքերի (ՁՈԶ) և դրանց մատակարարման համակարգերի տարածման դեմ պայքարում, աջակցել կոնկրետ արդյունքներին միտված և գործնական համագործակցությունը՝ խաղաղության, անվտանգության և կայունության ապահովման նպատակով, ամրապնդել ժողովրդավարական սկզբունքների, իրավունքի գերակայության, արդյունավետ կառավարման, մարդու իրավունքների ու հիմնարար բարեփոխումների նկատմամբ հարգանքը, այդ թվում՝ լրատվության միջոցների ազատության և ազգային փոքրամասնություններին պատկանող անձանց իրավունքների պաշտպանությունը, ինչպես նաև նպաստել համախմբված ներքին քաղաքական բարեփոխումների ամրապնդմանը, խթանել հակամարտությունների խաղաղ կարգավորումը, ՄԱԿ-ի նպատակներն ու սկզբունքները և մասնակից պետությունների միջև հարաբերությունները կարգավորող սկզբունքները՝ սահմանված ԵԱՀԿ Հելսինկյան եզրափակիչ ակտով, ինչպես նաև տարածաշրջանային համագործակցությունը, զարգացնել բարիդրացիական հարաբերություններ և բարձրացնել տարածաշրջանային անվտանգության մակարդակը, այդ թվում՝ քայլեր ձեռնարկելով սահմանների ուղղությամբ տարածաշրջանային առևտրի և սահմանային շարժի խթանման նպատակով:

Ներքին բարեփոխումներին (Հոդված 4) ուղղված աշխատանքի կիզակետում է հետևյալ ուղղություններով համագործակցությունը. ժողովրդավարական հաստատությունների և իրավունքի գերակայության զարգացում, համախմբում և դրանց կայունության ու արդյունավետության բարձրացում, մարդու

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ներքին գործերի նախարարություն
Արդարադատության նախարարություն
Պաշտպանության նախարարություն
Արտաքին գործերի նախարարություն
Ազգային անվտանգության ծառայություն

իրավունքների և հիմնարար ազատությունների նկատմամբ հարգանքի ապահովում, դատական և իրավական բարեփոխումների հետագա առաջընթացի ապահովում (դատական համակարգի, դատախազության և իրավապահ մարմինների անկախության, որակի և արդյունավետության երաշխավորման նպատակով), իրավապահ մարմինների վարչական կարողությունների ամրապնդում և դրանց անկողմնակալության և արդյունավետ աշխատանքի երաշխավորում, հանրային կառավարման հետագա բարեփոխում և հաշվետու, արդյունավետ, թափանցիկ ու մասնագիտական քաղաքացիական ծառայության հետագա զարգացում, ինչպես նաև կոռուպցիայի դեմ պայքարում արդյունավետության ապահովում:

Արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում

5) համագործակցությունն ու երկխոսությունը պետք է լուծեն, մասնավորապես, հակամարտության կանխարգելման և ճգնաժամի կառավարման, ռիսկի նվազեցման, կիբերանվտանգության, անվտանգության ոլորտի բարեփոխման, տարածաշրջանային կայունության, զինաթափման, չտարածման, սպառազինությունների վերահսկման և արտահանման վերահսկման հետ կապված խնդիրներ: Սա ներառում է համագործակցություն՝ միջազգային մտահոգություն առաջացնող ծանր հանցագործությունների և Միջազգային քրեական դատարանի (ՄԲԴ) հետ կապված հարցերի շուրջ (Հոդված 6), հակամարտության կանխարգելման և ճգնաժամի կառավարման ոլորտում (Հոդված 7), տարածաշրջանային կայունության և հակամարտությունների խաղաղ կարգավորումն ուղղությամբ (Հոդված 8), զանգվածային ոչնչացման զենքերի, դրանց չտարածման և զինաթափման ոլորտում (Հոդված 9), փոքր տրամաչափի զինատեսակների և թեթև զենքերի ու սովորական զենքի արտահանման նկատմամբ վերահսկողություն (Հոդված 10) և ահաբեկչության դեմ պայքար (Հոդված 11):

Հասարակության համար օգուտները

Քաղաքական երկխոսությունը կբարձրացնի քաղաքական համագործակցության արդյունավետությունը՝ արտաքին քաղաքականության և անվտանգության հարցերում, այդ թվում՝ միջազգային կազմակերպություններում և համագործակցության ձևաչափերում Հայաստանի Հանրապետության մասնակցության և դրանից բխող պարտավորությունների կարևորության ճանաչման առումով: Դա նաև ներառում է արտակարգ իրավիճակներում ավելի արդյունավետ և գործնական աջակցություն, ինչպես նաև հասարակության՝ անվտանգության և պաշտպանվածության զգացողության ամրապնդում: Հիմնական օգուտներ են.

- Հռոմի կանոնադրության՝ Հայաստանի վավերացումն ու ՄԲԴ անդամակցությունն ապահովում են ռազմավարական, իրավական և դիվանագիտական կարևոր արդյունքներ: Այս քայլը Հայաստանին հնարավորություն է տալիս արդարադատության հասնել պատերազմական հանցագործությունների, մարդկության դեմ հանցագործությունների և ցեղասպանության դեպքերում ավելացնելով իր քաղաքացիների հանդեպ կատարված իրավախախտումների համար պատասխանատվության մակարդակը: Այն նաև ծառայում է որպես արտաքին ագրեսիայի կանխարգելման միջոց և ամրապնդում Հայաստանի հանձնառությունը՝ մարդու իրավունքների և միջազգային իրավունքի հանդեպ: ԵՄ-ի և ՄԱԿ-ի իրավական չափանիշներին համապատասխանեցումը նպաստում է Հայաստանի միջազգային հեղինակության բարձրացմանը՝ դյուրացնելով քաղաքական և անվտանգային համագործակցությունը: Ընդհանուր առմամբ, այս վավերացումն ապահովում է իրավական պաշտպանություն, ավելացնում է քաղաքական լծակները և բարձրացնում Հայաստանի հեղինակությունը՝ տարածաշրջանային և համաշխարհային հարաբերություններում:
- Ընտրական օրենսգրքի լրամշակումները նպատակ ունեն հստակեցնել և ապահովել ընտրացուցակների արդյունավետ վարումն անճշտություններն ու խախտումները կանխելու համար, ներդնել ընտրողների նույնականացման նոր գործիքներ ընտրությունների անվտանգությունն ամրապնդելու և խարդախության ռիսկը նվազեցնելու համար, ինչպես նաև բարելավել տեղեկատվական տվյալների բազաների հետ փոխգործելիությունը ընտրական գործընթացների արդյունավետություն և տվյալների ճշգրտությունը
- Ներքին գործերի նախարարության (ՆԳՆ) կազմավորման և ոստիկանական ոլորտում իրականացվող շարունակական բարեփոխումների արդյունքում նկատվել է ոստիկանության նկատմամբ հանրային վստահության զգալի աճ: Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի հարցումների հետազոտման կենտրոնի նախաձեռնությամբ 2023 թվականի հունվար-մարտ ամիսներին Հայաստանի ազգաբնակչության շրջանում անցկացվել է հանրային կարծիքի ուսումնասիրություն: Համաձայն արդյունքների՝ ՀՀ ՆԳՆ ոստիկանությունը հայաստանյան կառույցների գործունեության գնահատման համատեքստում զբաղեցրել է երկրորդ տեղը՝ 58% բավարարվածության ցուցանիշով:
- Կառավարության հովանու ներքո նախաձեռնված և քաղաքացիական հասարակության ու միջազգային գործընկերների աջակցությամբ իրականացված բարեփոխումների շրջանակներում 2023 թվականին Հայաստանի ողջ տարածքում սկսել է գործել պարեկային ծառայությունը, ինչը հանգեցրել է երկրում իրավակարգի և կարգուկանոնի որակի զգալի փոփոխությունների: Պարեկային ոստիկանները շուրջօրյա ռեժիմով աշխատում են հանցագործությունների բացահայտման, հասարակական կարգի պահպանության և թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության դեմ պայքարի ուղղություններով՝ ամեն օր հասնելով նշանակալի արդյունքների: Պարեկային ծառայության ստեղծումից ի վեր հիմնական առաջնահերթություն է նաև քաղաքացիների արտակարգ իրավիճակներին արագ արձագանքը:
- Զուգահեռաբար, համայնքային ոստիկանությունը կենտրոնանում է հանցագործությունների կանխարգելման վրա՝ հասցեագրելով ընտանեկան բռնությունը և անչափահասներին հանցագործությունից հեռու պահելը: Այս կառույցը զբաղվում է թեթև և միջին ծանրության հանցագործություններով, մինչդեռ նորաստեղծ քրեական

նստիկանությունը մասնագիտանում է ծանր հանցագործությունների և հետախուզվող անձանց հայտնաբերման ուղղությամբ:

- Վարչական իրավախախտումների հայտնաբերման և խափանման, հանցագործությունների կանխարգելման և բացահայտման նոր և ժամանակակից համակարգերի առկայություն: Պետական սեփականություն հանդիսացող հատուկ մշակված համակարգը (բջջային հավելված) և ՆԳՆ նստիկանության օպերատիվ կառավարման կենտրոնի ավտոմատացված տեղեկատվական համակարգը բարձրացնում են իրավապահ մարմինների արդյունավետությունը և ամրապնդում հասարակական անվտանգությունը տվյալ պահի, արդիական տվյալների միջոցով: Այս վերահսկողությունը նաև ենթադրում է իրավախախտումների / հանցագործությունների մակարդակի նվազում և մեծացնում թափանցիկությունը, հաշվետվողականությունը և արդարադատության մարմինների աշխատանքի առավել արդյունավետությունը:
- Հանրային ծառայությունների թվայնացումը կնպաստի հասարակության շահերին՝ բարելավելով ՆԳՆ կառավարման գործընթացները (մարդկային ռեսուրսներ, օպերատիվ տրանսպորտային միջոցների նոր համակարգ, վերլուծական գործիքներ և այլն), քաղաքացիներին հանրային ծառայությունների մատուցման հարմարավետությունը, նստիկանության հիմնական ստորաբաժանումների կողմից տեղեկատվական տվյալների բազաների արդյունավետ օգտագործումը, ինչպես նաև ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և հանցավորության դեմ պայքարի ոլորտներում նորագույն տեխնոլոգիական համակարգերի օգտագործումը:
- Դատական և իրավական բարեփոխումները հանգեցրել են դատական և իրավական համակարգում զգալի բարելավումների, որոնք անմիջական օգուտ են բերում հայ հասարակությանը հետևյալ ոլորտներում՝

մարդու իրավունքների վրա հիմնված արդարադատության հասանելիության բարձրացում

(դատական գործերի էլեկտրոնային կառավարման միասնական համակարգի միջոցով, որը պարզեցնում է գործերի ներկայացման ընթացակարգը, կրճատում բյուրոկրատական քաշքշուկները և ընդլայնում է պետական ֆինանսավորմամբ իրավական աջակցությունը՝ երաշխավորելով անհատների՝ անվճար իրավաբանական օգնություն ստանալու սահմանադրական իրավունքը),

Դատական համակարգի արդյունավետության և թափանցիկության բարձրացում

(դատական գործերի բաշխման համակարգերի բարելավումը, դատավորների ծանրաբեռնվածության կրճատումը և գործերի արագացված ընթացակարգով լուծումն ու դատավորների բարեվարքության գնահատումն ամրապնդում են արդարությունն ու դատական համակարգի նկատմամբ հանրության վստահությունը),

Վեճերի լուծման այլընտրանքային ավելի ուժեղ մեխանիզմներ, որոնք բարձրացնում են հանրային վստահությունը և նվազեցնում՝ դատարանների ծանրաբեռնվածությունը

(Արբիտրաժի և հաշտարարության կենտրոնի ստեղծումն ու ընտանեկան վեճերի դեպքում պարտադիր հաշտարարությունն ընդլայնում են վեճերի լուծման եղանակները),

ավելի արդար և անկախ դատական համակարգ

(դատավորների աշխատավարձերի բարձրացումը նվազեցնում է կոռուպցիոն ռիսկերը և նպաստում է բարձր որակավորում ունեցող մասնագետ իրավաբանների ներգրավմանը, ինչպես նաև ավելի թափանցիկ ընտրության և նշանակման գործընթացներ նոր դատավորների համար),

բարելավված իրավական ընթացակարգեր քաղաքացիների և բիզնեսների համար

(քաղաքացիական և վարչական ընթացակարգերի բարելավում ու դատական ընթացակարգերի փոխարեն նոտարական ընթացակարգերով մանր վեճերի (բանկերի և ծառայություն մատուցողների համար) լուծումը նվազեցնում է ավելորդ իրավական բեռը):

- Հայաստանն ակտիվորեն համագործակցում է տարածաշրջանային միջազգային կազմակերպությունների հետ՝ ամրապնդելու ահաբեկչության դեմ պայքարը, կիբերանվտանգությունը և պաշտպանական ոլորտում համագործակցությունը: Սահմանային անվտանգության/կառավարման, ինչպես նաև ահաբեկչության դեմ պայքարի համատեքստում հարկ է նշել, որ Հայաստանը վերսկսել է համագործակցությունը Եվրոպական սահմանային և առափնյա պահպանության գործակալության (FRONTEX) հետ: Հայաստանը նաև ներգրավված է ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվության փոխանակման (ՈՒՆՏ) և ուղևորների անունների գրանցման (ՈՒԱԳ) համակարգերի ներդրման գործընթացներում, որոնք խթանում են ահաբեկչական սպառնալիքների և կազմակերպված հանցավորության հայտնաբերումը և կանխարգելումը՝ նպաստելով ազգային և տարածաշրջանային անվտանգությանը:

Վերոնշյալից զատ, Եվրոպական խաղաղության գործիքը (ԵԽԳ) բարելավել է Հայաստանի պաշտպանական և լոգիստիկ կարողությունները: Երկրի մասնակցությունը ԵՄ ճգնաժամային կառավարման առաքելություններին նպաստում է նրա անվտանգության շրջանակի մոտարկմանը Եվրոպական չափանիշներին: Բացի այդ, ԵՄ անվտանգության և պաշտպանության կրթական ծրագրերի հասանելիությունը բարելավում է ռազմական և կիբերանվտանգության փորձագիտության մակարդակը՝ նպաստելով ազգային դիմակայունության առավել ամրապնդմանը:

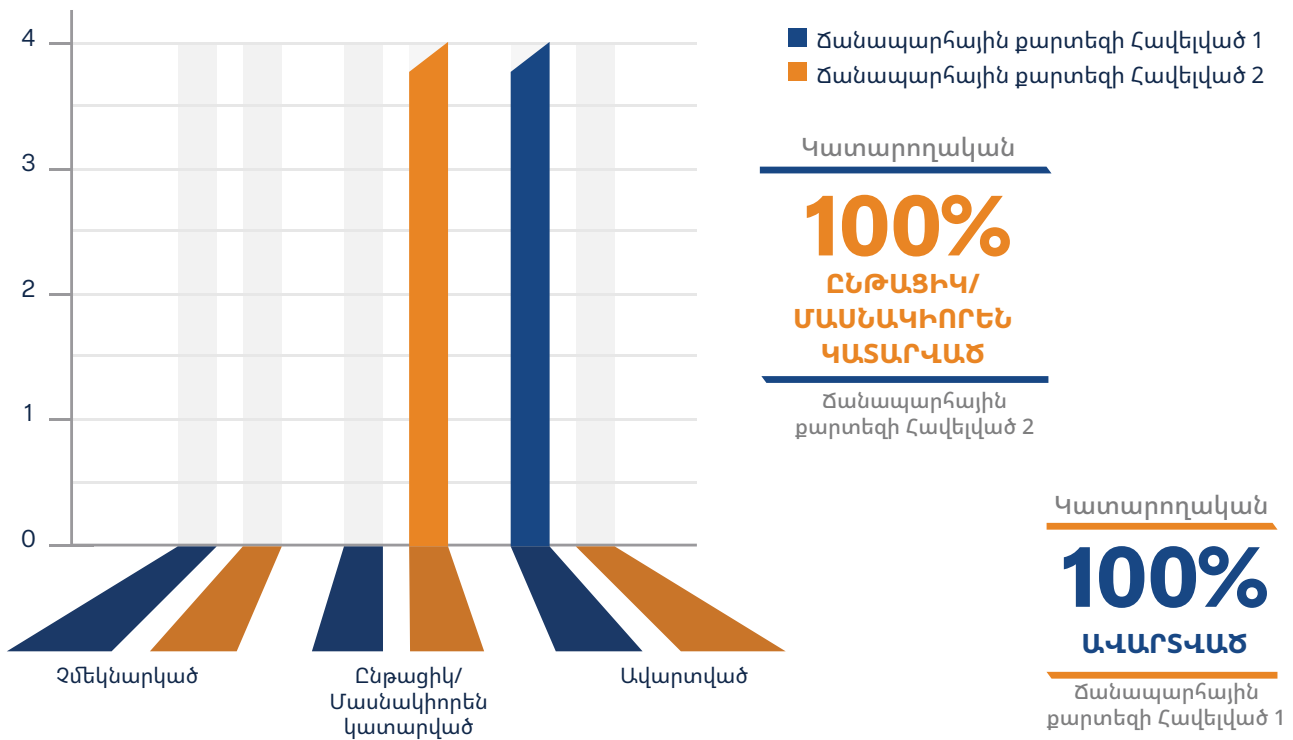
Միջազգային գործընկերություններն առանցքային նշանակություն ունեն կիբերհանցավորության դեմ պայքարում: Դրանով պայմանավորված, կիբերհանցավորության և դրամաշորթ ծրագրերի կանխարգելման նախաձեռնությունները բարելավում են քաղաքացիների տվյալների պաշտպանությունը և բիզնեսի կիբերանվտանգությունը՝ ապահովելով նաև Հայաստանի ակտիվ մասնակցությունը համաշխարհային անվտանգության ջանքերին: Այս նպատակով ՀՀ գլխավոր դատախազությունում ստեղծվել է առանձին ստորաբաժանում, որը մասնագիտացած է կիբերհանցագործությունների քննության ուղղությամբ: Բացի այդ, Հայաստանը վերջերս միացել է Դրամաշորթ ծրագրերի դեմ պայքարի միջազգային նախաձեռնությանը (CRI):

Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտը դիտարկվում է հետևյալ փաստաթղթերում.

- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1, ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 1-3 և 5**
- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2, ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 1-4¹**

Քաղաքական երկխոսությունը և բարեփոխումը. արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում համագործակցությունը

ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ում նշված միջոցառումները վերաբերում են Ընտրական օրենսգրքի լրամշակումներին, ոստիկանության կազմում շուրջօրյա շարժական պարեկային ստորաբաժանման ստեղծմանը, հանցագործությունների հայտնաբերման գործիքակազմի և տեղեկատվական համակարգի ներդրմանը, ինչպես նաև դատական և իրավական բարեփոխումների ռազմավարության և դրա գործողությունների ծրագրի (2019-2024թթ.) ընդունմանը:

¹ ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ում նշված առաջին, 2-րդ և 3-րդ միջոցառումները պահանջում են շարունակական իրագործում:

Ընտրական օրենսգիրք

Նախատեսվում է Ընտրական օրենսգրքի լրամշակումների ընդունում: Արդարադատության նախարարությունն ու գործընկերներն իրականացրել են ընտրական օրենսդրության կիրարկման ընթացքում հայտնաբերված խնդիրների գույքագրում, այդ թվում՝ ընտրացուցակների ճշգրտումը և դրանց արդյունավետ վարումը, ընտրողների նույնականացմանն ուղղված նոր գործիքների ներդրումը և տեղեկատվական տվյալների շտեմարանների հետ փոխազդեցությունը: Այս համատեքստում, Ընտրական համակարգերի միջազգային հիմնադրամի (IFES) հետ համատեղ մշակվել է տվյալ խնդիրների լուծմանն ուղղված ընտրական օրենսդրության լրամշակումների նախագիծ, որը վերջնական տեսքի է բերվել արդարադատության նախարարության և կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի հետ համատեղ քննարկումների արդյունքում: Փոփոխված օրենսդրությունն ընդունվել է 2024 թվականի դեկտեմբերին ²:

Ներքին գործերի նախարարության կառուցվածքային վերափոխում³ (ներառյալ ոստիկանության կազմում շուրջօրյա շարժական պարեկային ստորաբաժանման ստեղծում)

2022 թվականի դեկտեմբերի 16-ին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունել է **Ներքին գործերի նախարարություն ստեղծելու** մասին օրենսդրական փաթեթ: 2023 թվականին հաստատվել են նախարարության, ինչպես նաև դրան ենթակա երեք պետական մարմինների (ոստիկանություն, փրկարար ծառայություն, միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն) կանոնադրություններն ու կառուցվածքը: Ոստիկանության կառուցվածքային վերափոխման շրջանակներում ծառայությունը կզարգանա որպես 4 հիմնասյուներով աշխատող մասնագիտական կառույց՝ **պարեկային ծառայություն, քրեական ոստիկանություն, համայնքային ոստիկանություն և ոստիկանության գվարդիա**:

2024 թվականի ընթացքում ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել են «Ոստիկանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Առևտրի և ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Գրավատների և գրավատնային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Ավտոտրանսպորտային միջոցների կայանատեղերի տեղական վճարի և վարչական վարույթի առանձնահատկությունների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Փոստային կապի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին, «Տեսանկարահանող կամ լուսանկարահանող սարքերով հայտնաբերված ճանապարհային երթևեկության կանոնների խախտումների վերաբերյալ գործերով իրականացվող վարչական վարույթի առանձնահատկությունների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՀ օրենքները:

2023 թվականին երկրի ողջ տարածքում ներդրվել է **պարեկային ծառայությունը**՝ որպես արտաքին ծառայության նոր և ժամանակակից մոդել: Պարեկային ծառայությանից զատ, յուրաքանչյուր մարզում ստեղծվել են նաև օպերատիվ կառավարման կենտրոններ, որոնք աջակցում են ծառայության գործունեությանը: Կենտրոնները ստանում են քաղաքացիների ահազանգերը, տրամադրում են անհրաժեշտ խորհրդատվություն և անհրաժեշտության դեպքում կատարում պարեկային ստորաբաժանման կանչ՝ ապահովելով, որ դժվարին իրավիճակում հայտնված մարդիկ հնարավորինս շուտ ստանան ոստիկանության աջակցությունը:

2023 թվականին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունել է **օրենսդրական փաթեթներ, որոնք ուղղված էին համայնքային ոստիկանության վերագնահատմանը և քրեական ոստիկանության վերափոխմանը**: Ներքին գործերի նախարարության ոստիկանության կազմում 2024 թվականի նոյեմբերի 1-ին պաշտոնապես ստեղծվել են քրեական ոստիկանությունը, ինչպես նաև վերակազմավորված համայնքային ոստիկանությունը:

² Հաստատվել է ՀՀ կառավարության կողմից Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքի հիման վրա և ընդունվել ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2024 թվականի դեկտեմբերի 5-ին (տե՛ս ԼՕ-505-Ն օրենքը):

³ ՀՀԳՀ 4-րդ, 12-րդ և 16-րդ հոդվածներ

2023 թվականի ընթացքում **հաստատվել է ոստիկանության գվարդիայի** ձևավորման հայեցակարգը, մշակվել է «Ոստիկանության գվարդիայի մասին» և հարակից օրենսդրական նախագծերի փաթեթ, որոնք անցել են հանրային քննարկումների փուլը և ստացել միջազգային փորձագետների դրական գնահատականը: Նոր օրենքը վերացնում է ոստիկանության գվարդիայի երկակի կարգավիճակը: Այն նաև կբարելավի ոստիկանական պաշտպանության նկատմամբ քաղաքացիական և խորհրդարանական վերահսկողությունը: Ներկայում լայնածավալ աշխատանքներ են տարվում ոստիկանության գվարդիայի ստեղծման ուղղությամբ: Օրենսդրական գործընթացներն ավարտվել են, և ոստիկանության գվարդիան նախատեսվում է գործարկել 2025 թվականի նոյեմբերից: Բարեփոխումների արդյունքում կստեղծվի նոր ինստիտուցիոնալ շրջանակ՝ միջազգային չափանիշներին համապատասխանող նոր զենքերով և վերապատրաստված անձնակազմով, որը կգրառվի հասարակական կարգի և անվտանգության, պետական շենքերի և կրիտիկական օբյեկտների պաշտպանության, պետական արարողակարգի պահանջներին համապատասխան պատվիրակությունների ուղեկցման և այլ գործառնություններով:

Պարեկային ծառայությունը՝ որպես շուրջօրյա արտաքին ծառայության նոր և ժամանակակից մոդել, ամբողջությամբ ներդրվել է երկրի ողջ տարածքում: Պարեկային ծառայության բոլոր տարածքային ստորաբաժանումների ձևավորմանը զուգահեռ դրանց արդյունավետ կառավարումն ապահովելու համար ստեղծվել են օպերատիվ կառավարման կենտրոններ, որոնք ստանում են հանցագործությունների և այլ խախտումների մասին ահազանգեր, փոխանցում դրանք պարեկային ստորաբաժաններին, ապահովում են տեղեկատվական աջակցություն և պարեկային ստորաբաժանումների օպերատիվ կառավարում ահազանգերի ժամանակ: 2023 թվականի դեկտեմբերին գործարկվել է նաև ջրային պարեկային ծառայության ստորաբաժանում, որը ջրային տրանսպորտային միջոցներով պարեկություն է կատարում Սևանա լճում, ինչպես նաև իրականացնում է առափնյա հասարակական կարգի պահպանություն: Ծառայության գործառնությունների մեջ, ի թիվս այլի, մտնում են Սևանա լճում ջրային տրանսպորտային միջոցների շահագործման վերաբերյալ օրենսդրությամբ սահմանված պահանջների կատարման վերահսկողությունը, ինչպես նաև ապօրինի որսորդության և ձկնորսության կանխարգելումը, հայտնաբերումը և բացահայտումը: Արդյունքում, կստեղծվի վարչական իրավախախտումների հայտնաբերման և հետաքննության, ինչպես նաև հանցագործությունների կանխարգելման և բացահայտման միասնական կենտրոն, որը ոստիկանությանը և այլ իրավապահ մարմիններին կտրամադրի անհրաժեշտ տեղեկատվություն, իսկ գերծամանակակից տեսախցիկների կիրառումը հնարավորություն կտա հայտնաբերել տրանսպորտային միջոցները, դրանց շարժման հետագիծը, տարբեր բնութագրերով նույնականացնել օպերատիվ հետաքրքրություն ներկայացնող և հետախուզվող անձանց և այլն:

Վերոնշյալից զատ, 2024 թվականի նոյեմբերին ընդունվել է «Ոստիկանության բարեփոխումների իրականացման ռազմավարությունը և դրանից բխող 2024-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը»⁴:

Հանցագործությունների և այլ իրավախախտումների հայտնաբերման գործիքակազմի կատարելագործում, այդ թվում՝ տեղեկատվության հավաքագրման ժամանակակից համակարգի ստեղծման միջոցով

2021 թվականին գործարկվեցին Պետական սեփականություն հանդիսացող հատուկ մշակված բջջային հավելվածը և ՀՀ ՆԳՆ ոստիկանության օպերատիվ կառավարման կենտրոնի ավտոմատացված տեղեկատվական համակարգը:

⁴ ՀՀ կառավարության 2024 թվականի նոյեմբերի 15-ի N 1803-L որոշում

Դատաիրավական բարեփոխումների ռազմավարության ընդունում և դրանից բխող գործողությունների ծրագիր.

Հայաստանի Հանրապետության դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարությունն ընդունվել է 2019 թվականին և ուժը կորցրած է ճանաչվել 2022 թվականին: ՀՀ կառավարությունը 2022 թվականին ընդունել է Դատական և իրավական բարեփոխումների 2022-2026 թվականների ռազմավարությունը⁵, որի հիմնական ուղղություններն են էլեկտրոնային արդարադատության կառավարման համակարգը, ժողովրդավարական ինստիտուտների զարգացումը, դատական բարեփոխումների շարունակականության ապահովումը, քաղաքացիական և վարչական դատավարության օրենսդրության բարեփոխումները, վեճերի լուծման այլընտրանքային մեխանիզմները, իրավաբանական օգնության ոլորտի բարեփոխումները և այլն:

«Datairav.am» թվային հարթակն ապահովում է հաշվետվողականություն և բարձրացնում է ռազմավարության մասին իրազեկությունը: Հարթակն ավտոմատ կերպով ստեղծում է հանրության համար հասանելի մշտադիտարկման և գնահատման հաշվետվություններ:

Դատական և իրավական բարեփոխումների ռազմավարության իրականացման առաջընթացը

- Իրականացվել է ռազմավարության 62 գործողություն (89-ից);
 - Մշակվել, ներդրվել և գործարկվել է դատական գործերի էլեկտրոնային կառավարման միասնական համակարգի քաղաքացիական գործերով էլեկտրոնային մոդուլը;
- Արդիականացվել է դատարաններում դատական գործերի էլեկտրոնային մակագրության և բաշխման համակարգը, ինչպես նաև բարելավվել է դատական ակտերի պաշտոնական հրապարակման համակարգը;
 - Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանը բաժանվել է երկու առանձին դատարանների՝ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի քաղաքացիական դատարան և ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի քրեական դատարան;
- Բարձրացվել են բոլոր երեք ատյանների և Սահմանադրական դատարանի դատավորների աշխատավարձերը;
 - Վերանայվել է դատավորների նշանակման ընթացակարգը՝ նախատեսելով դատավորների ներգրավման նոր ընթացակարգ;
- Նախատեսվել են նոր օրենսդրական դրույթներ, որոնք նախատեսում են Բարձրագույն դատական խորհրդի կողմից կարգապահական գործերով կայացված որոշումները բողոքարկելու հնարավորություն;
 - Ներդրվել են դատավորների բարեվարքության պարբերական գնահատման կառուցակարգեր;
- Քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում կատարվել են մի շարք փոփոխություններ, որոնք կարգավորում են ընթացակարգային բազմաթիվ ասպեկտներ, այդպիսով՝ հայցերի վերադարձը, գործի իրավասության վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու կարգը, բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, կոմունալ ծառայություններ մատուցողների՝ երկու միլիոն ՀՀ դրամը չգերազանցող դրամական իրենց պահանջները դատարանների փոխարեն նոտարներին հասցեագրելու պարտավորությունը և այլն;

5 ՀՀ կառավարության 2022 թվականի հուլիսի 21-ի N 1133-L որոշում

- Վարչական դատավարության օրենսգրքում կատարվել են մի շարք լրամշակումներ, որոնք կարգավորում են ընթացակարգային բազմաթիվ ասպեկտներ, այդ թվում՝ արագացված դատաքննության առավել մանրամասն կանոններն ու ժամկետները, դատական ծանուցումների առավել մանրամասն դրույթները, ներառյալ նաև կողմի ներկայացուցչին ծանուցելու ընթացակարգը, Վճռաբեկ դատարանում միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված բողոքների քննարկման հստակ ժամկետները և այլն;
- 2023 թվականի մայիսին հիմնադրվել է վեճերի այլընտրանքային լուծման նոր ինստիտուտը՝ Արբիտրաժի և հաշտարարության կենտրոնը, որն իր գործունեությունը սկսել է 2023 թվականի սեպտեմբերից;
- Արբիտրաժին վերաբերող օրենսդրությունը երկու անգամ լրամշակվել է՝ սահմանելով արբիտրաժային որոշումների ճանաչման և կատարման վերաբերյալ գործերի քննության ավելի հստակ ժամկետներ, ինչպես նաև ներպետական գործերի և համապատասխան պահանջներին բավարարելու դեպքում հնարավորություն ընձեռելով անմիջապես դիմել հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայությանը;
- «Հաշտարարության մասին» օրենքում կատարվել են լրամշակումներ՝ սահմանելով նոր կարգավորումներ, ինչպիսիք են պարտադիր հաշտարարությունը մի շարք ընտանեկան վեճերի համար, առցանց հաշտարարությունը, հաշտարարների ինքնակարգավորվող մարմնի վերակազմակերպումը և այլն;
- Վերապատրաստվել և հավատարմագրվել են նոր հաշտարարներ, և այս գործընթացը շարունակական է;
- Պետական ֆինանսավորմամբ անվճար իրավաբանական օգնություն ստանալու շահառուների շրջանակը ընդլայնվել է 3 նոր խմբերով, իսկ անվճար իրավաբանական օգնություն մատուցող փաստաբանների համար սահմանվել են որոշակի խթաններ:

Բարեփոխումների հիմնական ձեռքբերումներն են

2024 թվականի հոկտեմբերի 30-ի դրությամբ

14,888 գործ

դատական գործերի էլեկտրոնային կառավարման միասնական համակարգի քաղաքացիական գործերով էլեկտրոնային մոդուլով մուտքագրվել է

Արբիտրաժի և հաշտարարության կենտրոնը

գործունեությունն է սկսել

և 2024 թվականի դրությամբ արդեն իսկ վարում է 6 արբիտրաժային (2 միջազգային և 4 ներպետական) և 5 հաշտարարական գործ

դատավորների

աշխատավարձերը

բարձրացվել են

առաջին ատյանի դատարաններում՝ **60%-ով**, վերաքննիչ դատարաններում՝ **55%-ով**, Վճռաբեկ դատարանում՝ **50%-ով**,

Սահմանադրական դատարանում՝ **80%-ով**

քաղաքացիական գործերով մասնագիտացած

դատավորների աշխատանքային ծանրաբեռնվածությունը 2024 թվականի առաջին կիսամյակում

նվազել է

ավելի քան 80 տոկոսով՝ համեմատած 2023 թվականի առաջին կիսամյակի վիճակագրության հետ

125 հաշտարարներ

միջազգային մասնագետների կողմից վերապատրաստվել և արդարադատության նախարարության կողմից հավատարմագրվել են

25 դատավոր

սահմանված նոր կարգով նշանակվել է

ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ում նշված միջոցառումները վերաբերում են կիբերանվտանգության և սպառազինության վերահսկողության ոլորտում համագործակցությանը, հակամարտությունների կանխարգելման և ճգնաժամերի կառավարման ոլորտում գործնական համագործակցությանը, միջազգային ահաբեկիչների հնարավոր գործողությունները կանխելու համար արդյունավետ տեղեկատվության փոխանակմանը և ահաբեկչության դեմ պայքարի ազգային ուղեցույցներ ստեղծելու համար միջազգային առաջավոր փորձի վերլուծությանը:

Տեղեկատվության փոխանակումը միջազգային կազմակերպությունների հետ, ինչպիսիք են ՄԱԿ-ը և ԵՄ-ն, կենտրոնանում է հակաահաբեկչական ռազմավարությունների և սպառնալիքների վրա: 2021 թվականի հուլիսին Ազգային անվտանգության ծառայության (ԱԱԾ) ներկայացուցիչն ահաբեկչական միտումներին նվիրված զեկույց է ներկայացրել ԵԱՀԿ համաժողովում: 2022 թվականին ՄԱԿ-ի պատժամիջոցների կոմիտեի վերլուծական աջակցության խումբն այցելել է Հայաստան՝ քննարկելու տարածաշրջանային ահաբեկչական սպառնալիքները, մասնավորապես՝ վարձկանների դերը Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունում: ԱԱԾ-ն նաև մասնակցել է «Միջազգային և տարածաշրջանային սահմանային անվտանգության և կառավարման համագործակցությունն ահաբեկչության դեմ պայքարում և ահաբեկիչների տեղաշարժը կանխելու համար» բարձր մակարդակի համաժողովին, որը 2022 թվականի հոկտեմբերին Դուշանբեում համատեղ կազմակերպվել էր ՄԱԿ-ի ահաբեկչության դեմ պայքարի գրասենյակի, Տաջիկստանի Հանրապետության, ԵԱՀԿ-ի, ԵՄ-ի, Սաուդյան Արաբիայի և Քաթարի կողմից: 2023 թվականին ԱԱԾ-ն ՄԱԿ-ի քննարկումների համար արտաքին գործերի նախարարությանն է (ԱԳՆ) ներկայացրել Հայաստանի ահաբեկչության դեմ պայքարի առաջնահերթությունները և զեկույցներ է տրամադրել թմրանյութերի ապօրինի շրջանառության և ահաբեկչության դեմ պայքարի միջոցառումների վերաբերյալ: Նրանք նաև տեղեկատվություն են տրամադրել ահաբեկիչների համար զանգվածային ոչնչացման զենքի հասանելիությունը սահմանափակելու մասին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի բանաձևի վերաբերյալ և պատասխանել են «Իսլամական պետության» և «Ալ-Քաիդայի» վերաբերյալ հարցաթերթիկին:

Հայաստանն ակտիվորեն ներգրավված է Եվրոպական միության հետ համագործակցաբար պաշտպանության ոլորտում, ինչը ներառում է ռազմաքաղաքական խորհրդակցություններ և մասնակցություն անվտանգության և պաշտպանության համատեղ քաղաքականությանը վերաբերող սեմինարներին ու ուսումնական ծրագրերին: ԵԽԳ շրջանակներում ընթացիկ քննարկումները նպատակ ունեն տարրորոշել համագործակցության հնարավոր ոլորտները և ուսումնասիրել ՀՀ պաշտպանության նախարարությանն աջակցելու հեռանկարները:

ԵՄ ճգնաժամային կառավարման գործողություններին Հայաստանի մասնակցության շրջանակը սահմանող, ԵՄ-Հայաստան համաձայնագրի՝ ակնկալվող ուժի մեջ մտնելով պայմանավորված՝ պաշտպանության նախարարությունը պատրաստ է իր ներդրումն ունենալ ԵՄ-ի կողմից ղեկավարվող կայունացման գործողություններում և առաքելություններում՝ տրամադրելով անհրաժեշտ ուժեր ու կարողություններ:

Հայաստանի Հանրապետությունը սահմանել է իրավասու մարմինների միջև համատեղ և համակարգված գործողությունների ընթացակարգեր՝ պայթուցիկ սարքերի հայտնաբերման և դիվերսիոն ահաբեկչական խմբավորումների դեմ պայքարի համար:

2019-2025 թվականներին մշակվել են «Կիբեռանվտանգության մասին» և «Հանրային տեղեկությունների մասին» օրենքների նախագծերը, որոնք 2025 թվականի դեկտեմբերի 4-ին ընդունվել են ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից: Բացի այդ, ԱԱԾ-ն մշակում է կառավարության որոշման նախագիծ (Ահաբեկչության դեմ պայքարի 2026-2031 թվականների ռազմավարություն)՝ փոխարինելու 2012 թվականի N 1473-Ա որոշումը, որն ուրվագծում է հակաահաբեկչական հիմնական միջոցառումները համապատասխան մարմինների համար:

Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության միջև ՀՀԳՀ-ի «Քաղաքական երկխոսությունը և բարեփոխումը. արտաքին և անվտանգության քաղաքականության ոլորտում համագործակցությունը» վերտառությամբ II գլխի 3-ից 11-րդ հոդվածների ընդհանուր իրականացման առումով առկա իրավիճակը 2025 թվականի հունվարի դրությամբ, ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզից զատ, հետևյալն է.

Հայաստանի անդամակցությունը ՄՔԴ-ին. Հայաստանը 1999 թվականին ստորագրել էր ՄՔԴ հիմնադրման մասին **Հռոմի կանոնադրությունը**, սակայն **չէր վավերացրել այն՝** հղում անելով Սահմանադրության հետ անհամատեղելիությանը: **2004 թվականին ՀՀ սահմանադրական դատարանը հռչակել է, որ Հռոմի կանոնադրությունը հակասում է ՀՀ Սահմանադրությանը:** Սակայն **2022 թվականի նոր վերանայմամբ պարզվել է, որ 2015 թվականին փոփոխված Սահմանադրությունն այժմ թույլ է տալիս վավերացնել այն:**

2023 թվականի հոկտեմբերին Հայաստանը վավերացրեց Հռոմի կանոնադրությունը՝ պաշտոնապես միանալով Միջազգային քրեական դատարանին: Այս քայլը համահունչ է միջազգային իրավական պաշտպանություն փնտրելու՝ Հայաստանի ջանքերին՝ հատկապես հաշվի առնելով տարածաշրջանային անվտանգության մտահոգությունները:

Վավերացումը դիտվում է որպես պատասխան **Լեռնային Ղարաբաղում Ադրբեյջանի գործողություններին**, ինչը հնարավոր իրավական ուղիներ կարող է տրամադրել ենթադրյալ ռազմական հանցագործությունների հասցեագրման համար:

Հայաստանը հետադարձ ուժով ճանաչում է Միջազգային քրեական դատարանի իրավասությունը ցեղասպանության, մարդկության դեմ հանցագործությունների և պատերազմական հանցագործությունների նկատմամբ, ինչը սահմանված է նաև Հռոմի կանոնադրությամբ:

2025 թվականի հունվարին՝ համապատասխան մարմինների հետ խորհրդակցություններից հետո, որոշվեց սույն օրենքում ներառել ՄՔԴ-ի հետ համագործակցության վերաբերյալ դրույթներ՝ հաշվի առնելով «Քրեական վարույթներով իրավական օգնության մասին» օրենքի վերջերս՝ 2024 թվականի նոյեմբերի 15-ին, ընդունված տարբերակը: Այս ինտեգրումների վրա աշխատում են արդարադատության նախարարության, գլխավոր դատախազության և միջազգային իրավական հարցերով ներկայացուցչի գրասենյակի ներկայացուցիչները: Նախագիծն արդեն վերջնականացված է և կդրվի հանրային քննարկումների:

Պաշտպանական կարողությունների զարգացում. ԵՄ խորհուրդը որոշում է ընդունել ԵԽԳ շրջանակներում Հայաստանին տրամադրվող օգնության միջոցառումներն ընդլայնելու մասին: Այդ շրջանակներում հայկական կողմին կփոխանցվի դաշտային վրան (2025 թվականին): Ներկայում շարունակվում են առաջիկա տարիների աջակցության կարիքների վերաբերյալ քննարկումները:

Կրթություն, գիտություն, վերապատրաստում և որակավորման բարձրացման դասընթացներ. Պաշտպանության նախարարության և ԵՄ գոնժընկերների կողմից շարունակվում են աշխատանքները Հայաստանի համար ԵՄ անվտանգային հետազոտությունների ինստիտուտի և Եվրոպական անվտանգության և պաշտպանության քոլեջի կրթական և վերապատրաստման դասընթացներ բացելու ուղղությամբ: Համագործակցություն է հաստատվում եվրոպական այս հաստատությունների և համապատասխան հայկական մասնագիտական ռազմական ուսումնական հաստատությունների (օրինակ՝ Ռազմական ակադեմիա, Պաշտպանության ազգային հետազոտական համալսարան) միջև:

Անվտանգության և պաշտպանության ընդհանուր քաղաքականության (ԱՊԸՔ) առաքելության շրջանակը. Հայաստանը հայտնել է իր հետաքրքրվածությունն ու պատրաստակամությունը՝ իր նպաստը բերելու ԵՄ ԱՊԸՔ առաքելություններին և գործողություններին: Այս ներգրավվածությունը նշանակալի քայլ է համագործակցությունը խորացնելու և Հայաստանի դիրքորոշումը ԵՄ քաղաքականության հետ մոտարկելու ուղղությամբ: Այդ կապակցությամբ կողմերն ավարտում են բանակցությունները՝ համաձայնագրի շուրջ՝ ուղղված ԵՄ ճգնաժամային կառավարման գործողություններին երկրի մասնակցության շրջանակի ձևավորմանը: Ներկայում համաձայնագրի տեքստը համաձայնեցված է և պատրաստ է ստորագրման:

ԵՄ անվտանգության ոլորտի կառավարում (ԱՌԿ). մեկնարկել է ԵՄ ԱՌԿ գործիքի հետ համագործակցությունը, և 2024 թվականի նոյեմբերին ԱՌԿ-ն անցկացրել է ուսումնասիրության առաքելություն ապագա համագործակցության բացերը և ոլորտները բացահայտելու համար:

FRONTEX. Հայաստանը վերականգնել է իր համագործակցությունը «FRONTEX»-ի հետ՝ այդպիսով ամրապնդելով իր համագործակցությունը ԵՄ-ի հետ անվտանգության և սահմանների կառավարման ոլորտում: Այս համատեքստում, կողմերը բանակցություններ են վարում իրենց գործընկերության հիմնական ուղղությունները սահմանող աշխատանքային համաձայնագրի շուրջ:

Կիբերհանցավորություն. Հայաստանը Կիբերհանցավորության մասին Բուդապեշտի կոնվենցիայի կողմ է և այս ուղղությամբ զգալի առաջընթաց է գրանցել ինչպես վարչական և իրավական բարեփոխումների, այնպես էլ կիբերհանցագործությունների դեմ պայքարի ջանքերի առումով: 2023 թվականի նոյեմբերին Հայաստանը ստորագրել է Կիբերհանցավորության մասին կոնվենցիայի երկրորդ լրացուցիչ արձանագրությունը՝ համագործակցության ընդլայնման և էլեկտրոնային ապացույցների բացահայտման մասին: Նախորդ տարիների ընթացքում Հայաստանը բեղմնավոր և արդյունքամետ համագործակցություն է ունեցել Կիբերհանցավորության ծրագրի գրասենյակի (C-PROC) հետ, մասնավորապես՝ ԵԽ-ի և ԵՄ-ի կողմից համաֆինանսավորվող «CyberEast» ծրագրի շրջանակում (ծրագրի նոր փուլը՝ «CyberEast+»-ը, մեկնարկել է 2024թ. մարտին): Կիբերհանցավորության դեմ արդյունավետ պայքարի և ինստիտուցիոնալ, իրավական համագործակցության հիմքերի ստեղծման միջազգային ջանքերի համատեքստում Հայաստանը նաև ակտիվորեն մասնակցել է ՄԱԿ-ի հատուկ կոմիտեի նիստերին՝ տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների հանցավոր նպատակներով օգտագործման դեմ պայքարի համապարփակ միջազգային կոնվենցիա մշակելու համար: Հատկանշական է, որ հայկական պատվիրակության առաջնահերթություններից մեկը (ինչպես և ԵՄ անդամ պետություններին) կոնվենցիայում մարդու իրավունքների մասին դրույթների և միջազգային համագործակցության համապատասխան երաշխիքների ներառման կարևորության ընդգծումն էր՝ համաձայն Բուդապեշտի կոնվենցիայի: Հայաստանն ակտիվորեն հետևում է կիբերհանցավորության ոլորտում համագործակցության միջազգային միտումներին, մասնավորապես՝ դրամաշորթ ծրագրերի առնչվող, որոնց նկատմամբ համաշխարհային մտահոգությունը շարունակաբար աճում է: 2024 թվականի դեկտեմբերի 12-ին Հայաստանը պաշտոնապես դարձավ «CRI-ի» նոր անդամ: 2024 թվականի փետրվարին Մեծ Բրիտանիան և Ֆրանսիան մեկնարկեցին «Pall

Mall» գործընթացը՝ միջազգային նոր, բազմաշահառու նախաձեռնություն, որը միավորում է պետություններին, ընկերություններին և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններին առևտրային առումով մատչելի կիբերնետիկում հնարավորությունների տարածման և անպատասխանատու օգտագործման դեմ պայքարի համար: Հայաստանն այժմ ուսումնասիրում է նաև այս ձևաչափի շրջանակներում համագործակցության հնարավորությունները:

ՌՆՏ և ՌԱԳ համակարգեր. Ահաբեկչությունը և անդրազգային կազմակերպված հանցավորությունը մնում են անվտանգության, սոցիալական և տնտեսական զարգացման, ինչպես նաև մարդու իրավունքների իրացման ամենակարևոր սպառնալիքներից մեկը: ՌՆՏ/ՌԱԳ համակարգերը վճռորոշ դեր են խաղում ազգային անվտանգության, ավիացիոն անվտանգության և պետական սահմանների պաշտպանության բարձրացման գործում: Այս տվյալների ժամանակին և ճշգրիտ ստացումը և մշակումը հիմնարար նշանակություն ունեն չարամիտ անձանց կողմից սահմանների հատումը կանխելու և նրանց հայտնաբերելու գործում: ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի համապատասխան բանաձևերի վրա հիմնված միջազգային պարտավորությունների համաձայն⁶ ՌՆՏ/ՌԱԳ համակարգերի կիրարկումը ներառված է ՀՀ կառավարության գործող հնգամյա գործողությունների ծրագրում, և անցկացվում են ակտիվ միջգերատեսչական քննարկումներ համապատասխան իրավական և վարչական բարեփոխումները շարունակելու համար: Հայաստանն ընդգրկված է ԵԱՀԿ-ի՝ ուղևորների մասին նախնական տեղեկատվության փոխանակման հարցերով արևելաեվրոպական ոչ պաշտոնական աշխատանքային խմբում (ԱԵ ՈՊԱԽ), որն արժեքավոր հարթակ է պետությունների միջև ՌՆՏ և ՌԱԳ տվյալների հավաքագրման և վերլուծության վերաբերյալ առաջավոր փորձի փոխանակման համար համապատասխան ներքին սահմանային անվտանգության համակարգերը բարելավելու նպատակով: ՌՆՏ/ՌԱԳ համակարգերի սահուն և արագ ներդրման համար Հայաստանը սերտորեն համագործակցում է տարածաշրջանային և միջազգային կազմակերպությունների հետ, ինչպիսիք են ԵԱՀԿ-ն, ՄԱԿ-ի ահաբեկչության դեմ պայքարի գրասենյակի (UNOCT) և Միգրացիայի միջազգային կազմակերպությունը: Այս առնչությամբ Հայաստանը պաշտոնապես միացել է ՄԱԿ-ի ահաբեկչական ճանապարհորդությունների դեմ պայքարի ծրագրին, ներկայացրել է կարիքների գնահատման տեխնիկական հարցաթերթիկը և սկսել է գործնական քննարկումներ՝ Հայաստանում ՌՆՏ և ՌԱԳ համակարգերի կիրարկման ուղղությամբ:

6 2170 (2014), 2178 (2014), 2309 (2016), 2396 (2017) և 2482 (2019)

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ, ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ
ՈՒ

ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԵՄ

ՊԱՅՔԱՐ՝

ՀԱՆՈՒՆ ԱՆՎՏԱՆԳ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ

Համագործակցության շրջանակը

ՀՀԳՀ-ի Մաս III-ի համաձայն՝ Հայաստանը և ԵՄ-ն պարտավորվում են խորացնել համագործակցությունը արդարադատության, իրավունքի գերակայության, մարդու իրավունքների, միգրացիայի, անվտանգության և հանցագործությունների կանխարգելման ոլորտներում: Համաձայնագիրը սահմանում է համապատասխան շրջանակներ՝ ինստիտուցիոնալ կարողությունները բարելավելու, իրավապահ մարմինները հզորացնելու և հիմնարար ազատություններն ապահովելու համար:

Արդարադատության, ազատության և անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը ներառում է իրավունքի գերակայության, մարդու իրավունքների և արդարադատության իրականացման ուղղությամբ համագործակցության ամրապնդմանն ուղղված փոխգործակցությունը (Հոդված 12), ներառյալ դատական համակարգի անկախությունը, արդարադատության մատչելիությունը, իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայով նախատեսված արդար դատաքննության իրավունքը և քրեական գործերով ու տուժողների իրավունքների դատավարական երաշխիքները: Դաներառում է իրավապահ, կոռուպցիայի դեմ պայքարի և արդարադատության իրականացման ոլորտների հաստատությունների արդյունավետ գործունեության շուրջ համագործակցությունը: Կողմերը պետք է համագործակցեն անձնական տվյալների բարձր մակարդակի պաշտպանությունն ապահովելու նպատակով՝ Եվրոպական միության, Եվրոպայի խորհրդի և միջազգային այլ կառույցների ու իրավական փաստաթղթերին և ստանդարտներին համապատասխան (Հոդված 13): Կողմերը պետք է նաև համագործակցեն միգրացիայի, ապաստանի տրամադրման և սահմանների կառավարման հարցերի շուրջ՝ մշակելով միգրացիայի կառավարման համապարփակ մոտեցում (միգրացիայի հիմքում ընկած պատճառներին արձագանքում և միջազգային պաշտպանության ստանդարտների ներդրում (1951 թվականի Ժնևի կոնվենցիա)), պայքարելով անօրինական միգրացիայի, և մարդկանց թրաֆիքինգի դեմ, ամրապնդելով սահմանային կառավարումը, մուտքի արտոնագրի քաղաքականությունը և միգրացիոն տեղեկատվական համակարգերը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ներքին գործերի նախարարություն
Արդարադատության նախարարություն
Աշխատանքի և սոցիալական
հարցերի նախարարություն
Գլխավոր դատախազություն
Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողով
Կենտրոնական բանկ

Կողմերը հանձնառու են իրականացնել վիզաների տրամադրումը դյուրացնելու և հետընդունման մասին համաձայնագրերով ստանձնած պարտավորությունների լիարժեք կատարումը՝ պատեհ ժամանակ դիտարկելով մուտքի արտոնագրի ազատականացման շուրջ երկխոսություն սկսելու հարցը (հոդվածներ 14 և 15):

Կողմերը պետք է նաև համագործակցեն կազմակերպված հանցավորության, կոռուպցիայի և փողերի լվացման քրեական և ապօրինի գործունեության դեմ պայքարի և կանխարգելման, այդ թվում՝ կազմակերպված կամ այլ ձևով իրականացվող անդրազգային գործունեության ուղղությամբ, ինչպիսիք են ակտիվ և պասիվ կոռուպցիան և՛ մասնավոր, և՛ պետական ոլորտներում: Կողմերը պետք է ամրապնդեն իրավապահ մարմինների միջև համագործակցությունը՝ ներառյալ Եվրոպական միության իրավապահ ոլորտում համագործակցության գործակալության (Եվրոպոլի) և Հայաստանի Հանրապետության համապատասխան մարմինների միջև համագործակցության հնարավոր զարգացումը: Կողմերը պարտավորություն են ստանձնել արդյունավետորեն ներդնելու համապատասխան միջազգային ստանդարտները, որոնք ամրագրված են ՄԱԿ-ի Անդրազգային կազմակերպված հանցավորության դեմ կոնվենցիայում, և պայքարելու կոռուպցիայի դեմ՝ ՄԱԿ-ի Կոռուպցիայի դեմ կոնվենցիայի, Եվրոպայի խորհրդի կոռուպցիայի դեմ պայքարի երկրների խմբի (ԳԲԿԿ) և ՏՀԶԿ-ի առաջարկություններին համապատասխան: Սա ներառում է գույքի հայտարարագրման ոլորտում թափանցիկության ապահովումը, խախտումների մասին տեղեկացնող անձանց պաշտպանությունը և իրավաբանական անձանց վերջնական շահառուների վերաբերյալ տեղեկությունների հրապարակումը (Հոդված 16): Կողմերը պետք է նաև համագործակցեն արգելված թմրանյութերի, փողերի լվացման

և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարում, ինչպես նաև պետք է ամրապնդեն համագործակցությունը ահաբեկչության դեմ պայքարում:

Քրեական գործերով դատական համագործակցությունը (Հոդված 20) պետք է ամրապնդվի համապատասխան բազմակողմ համաձայնագրերի հիման վրա փոխադարձ իրավական աջակցության շուրջ փոխգործակցությամբ: Այդպիսի համագործակցությունը, համապատասխան դեպքերում, պետք է ներառի ՄԱԿ-ի և Եվրոպայի խորհրդի համապատասխան միջազգային փաստաթղթերին միանալը և դրանք կատարելը, ինչպես նաև Եվրոջասֆի և Հայաստանի Հանրապետության իրավասու մարմինների միջև ավելի սերտ

համագործակցությունը:

Ինչ վերաբերում է հյուպատոսական պաշտպանությանը, ապա Հայաստանի Հանրապետությունը համաձայնում է, որ ցանկացած ներկայացված անդամ պետության դիվանագիտական և հյուպատոսական մարմինները պետք է ապահովեն պաշտպանություն այնպիսի անդամ պետության ցանկացած քաղաքացու համար, որը Հայաստանի Հանրապետությունում չունի մշտական ներկայացուցչություն՝ կոնկրետ դեպքում արդյունավետորեն ապահովելու համար հյուպատոսական պաշտպանություն այն նույն պայմաններով, ինչ այդ անդամ պետության քաղաքացիների համար (Հոդված 21):

Հասարակության համար օգուտները

ՀՀԳՀ-ն օգնում է կառուցել ավելի անվտանգ և արդար Հայաստան: ԵՄ-ի հետ համագործակցության ամրապնդումն օգնում է ապահովել դատավարությունների արդարությունն ու դատարանների անկախությունը, պաշտպանել քաղաքացիների իրավունքները, հանրային միջոցները զերծ պահել կոռուպցիայից, պայքարել հանցավորության դեմ և բարելավել անվտանգությունը:

ՀՀԳՀ-ն հզորացնում է ինչպես ժողովրդին, այնպես էլ երկիրը՝ խթանելով արդարադատությունը, անվտանգությունը, բոլորի համար ավելի լավ ապագան և ԵՄ-ի հետ ավելի սերտ կապերը:

- Ներքին գործերի նախարարության ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների արդյունքում ակնկալվում է նախարարության ստորաբաժանումների կողմից քաղաքացիակենտրոն հանրային ծառայությունների մատուցում:
- Նախարարության ենթակայության ներքո արդեն իսկ ձևավորվել և գործում է ներքին անվտանգության և հակակոռուպցիոն վարչությունը: Վարչության գործառույթներից է նախարարության, նախարարությանը ենթակա պետական մարմինների և կազմակերպությունների ծառայողների և աշխատողների կողմից կատարված, կատարվող կամ նախապատրաստվող առերևույթ կոռուպցիոն հանցանքների հայտնաբերումը, կանխումը, և բացահայտումը, նրանց կողմից կատարված, կատարվող կամ նախապատրաստվող առերևույթ կոռուպցիոն հանցանքների մասին հաղորդումների ընդունումը և գրանցումը, ինչպես նաև օրենքով սահմանված կարգով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության կազմակերպումը և իրականացումը:
- Քրեակատարողական համակարգի բարեփոխումների շրջանակում ընթացող վերանորոգման աշխատանքների արդյունքում բարելավվել են քրեակատարողական հիմնարկներում կալանքի պայմանները՝ ստեղծելով եվրոպական չափանիշներին համապատասխանող նոր հարմարություններ և ավելի լավ ռեաբիլիտացիոն պայմաններ կալանավորների համար:
- Դատական համակարգում հաստիքների ավելացումը բարձրացնում է Հայաստանի իրավական համակարգի արդյունավետությունը՝ ապահովելով արդարադատության ավելի լավ հասանելիություն:
- Քրեական արդարադատության ոլորտում ձեռնարկված բարեփոխումները կխթանեն պատժիչ արդարադատության համակարգից անցումը վերականգնողականի:

Հակակոռուպցիոն բարեփոխումները կամրապնդեն կոռուպցիայի դրսևորումների նկատմամբ անհանդուրժողականությունը:

- Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի (ԿԿՀ) ստեղծումը օգուտ է բերում հասարակությանը՝ խթանելով թափանցիկությունը, նվազեցնելով կոռուպցիան և խթանելով հաշվետվողականությունը հանրային պաշտոնյաների շրջանում: Սա նպաստում է հանրային վստահության ձևավորմանը՝ կիրառելով կոռուպցիայի դեմ պայքարի տարբեր մեխանիզմներ, ինչպես օրինակ՝ պետական պաշտոնյաներից իրենց եկամուտները, գույքը և շահերը հայտարարագրել պահանջող կանոնակարգերը: ԿԿՀ-ն նաև վերահսկում է պաշտոնյաների ծախսերը:
- ԿԿՀ-ն իր գործառույթների շրջանակներում կարևոր դեր է խաղում հանրությանը կոռուպցիայի և դրա հետևանքների մասին կրթելու և տեղեկացնելու գործում: Հանձնաժողովն իրազեկման արշավների միջոցով իրազեկում է քաղաքացիներին հասարակության վրա կոռուպցիայի ազդեցության մասին: Այն նաև իրականացնում է հանրային պաշտոնյաների և քաղաքացիական ծառայողների համար վերապատրաստման ծրագրեր՝ հակակոռուպցիոն ոլորտային օրենսդրության և էթիկական չափորոշիչների վերաբերյալ՝ նրանց իրազեկվածությունը բարելավելու նպատակով: Բացի այդ, ԿԿՀ-ն մշակում է ուղեցույցներ և առաջավոր գործելակերպեր՝ պետական հաստատություններում բարեվարքությունը խթանելու համար: Քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցելով և կրթական նյութեր պատրաստելով՝ ԿԿՀ-ն խթանում է հաշվետվողականության մշակույթը և քաղաքացիների ակտիվ մասնակցությունը կոռուպցիայի դեմ պայքարում:
- Տվյալների պաշտպանության ոլորտում բարեփոխումները կհանգեցնեն անձնական տվյալների, սահմանադրական իրավունքի ավելի արդյունավետ պաշտպանության՝ լավարկված օրենսդրության և գործելակերպերի միջոցով:
- Հանցագործությունների դեմ պայքարում եվրոպական իրավապահ մարմինների հետ իրավական համագործակցության բարելավում:

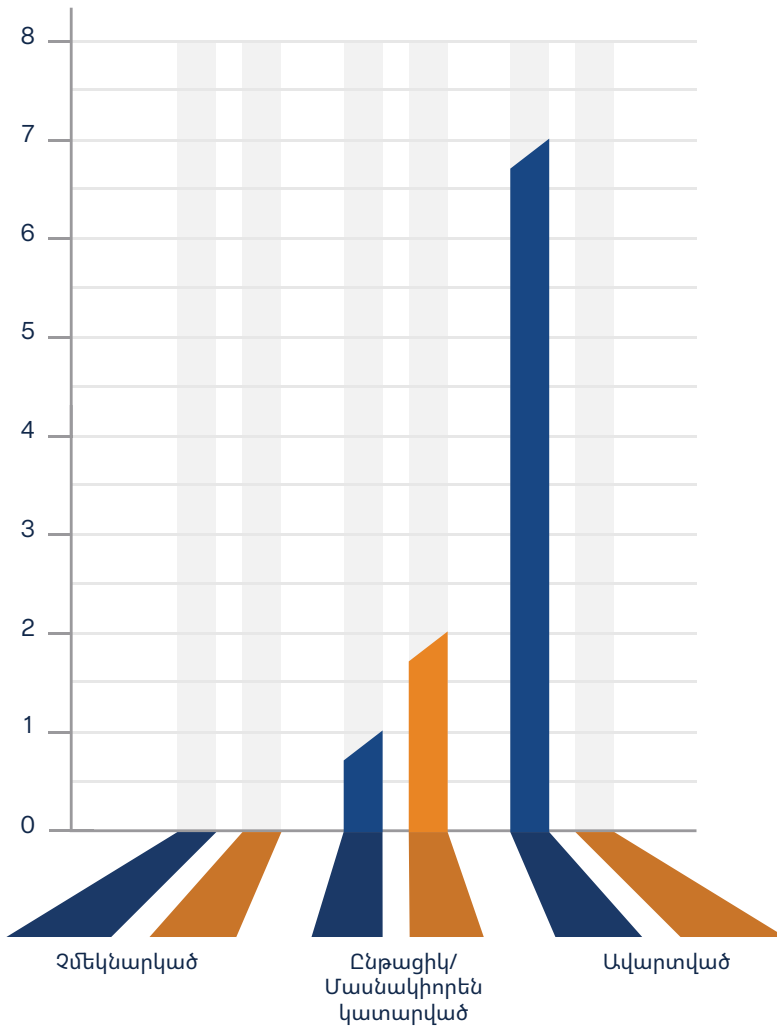
Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտին վերաբերում են՝

- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 4-ՐԴ և 6-12-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ¹**
- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 5-ՐԴ և 6-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ²**

Արդարադատություն, ազատություն
և անվտանգություն (անվտանգության
ոլորտում համագործակցություն)

■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1 (2 գործողություն)
■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2 (8 գործողություն)

Կատարողական

12.5%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

87.5%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ
Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված
1

Կատարողական

100%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված
2

1 ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ի Գործողություն 11-ը հիմնված է ՀՀԳՀ-ի Հոդված 99-ի վրա (Գլուխ 19. Համագործակցությունը տեսալսողական արդյունաբերության ոլորտում և լրատվական դաշտում): Քանզի Արդարադատության նախարարությունը ղեկավարում է մեդիա ոլորտի կարգավորման համապարփակ ջանքերը, այս գործողությունը ներառվել է Ճանապարհային քարտեզի «Արդարադատություն, անվտանգություն և ազատություն» բաժնում:
2 ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ի Գործողություն 6-ը պահանջում է շարունակական իրականացում:

Մարդու իրավունքների պաշտպանություն և իրավահավասարության ապահովում

Մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում կառավարության քաղաքականությունն արտացոլող ռազմավարական փաստաթուղթը «Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ռազմավարությունը և դրանից բխող 2020-2022 և 2023-2025 թվականների գործողությունների ծրագրերը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշումն է⁴: Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ռազմավարությունից բխող 2020-2022 թվականների գործողությունների ծրագիրը⁵ հաստատվել է 2019 թվականին և իրականացվել 80%-ով: 2023-2025 թվականների նոր գործողությունների ծրագիրը⁶ հաստատվել է 2023 թվականին:

Մարդու իրավունքների պաշտպանության ազգային ռազմավարությունը և դրանից բխող գործողությունների ծրագիրը նախատեսում են բազմաոլորտային միջոցառումներ, որոնք ուղղված են ինչպես քաղաքական, այնպես էլ քաղաքացիական, ինչպես նաև սոցիալ-տնտեսական իրավունքների պաշտպանությանն ու երաշխավորմանը, համապատասխան օրենսդրության և իրավական գործելակերպերի կատարելագործմանը և հանրային իրազեկմանը: Նշված ռազմավարության շրջանակներում ներկայումս իրականացվում են լայնածավալ բարեփոխումներ, մասնավորապես՝ իրավահավասարության ապահովման և ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության ոլորտներում:

Այսպես, գործողությունների ծրագրի շրջանակներում մշակվել է «Իրավահավասարության ապահովման և խտրականությունից պաշտպանության մասին» օրենքի նախագիծը՝ սահմանելով խտրականության հասկացությունը և տեսակները, խտրականությունից պաշտպանության միջոցներն ու կառույցները, ինչպես նաև հիմք նախապատրաստելով իրավահավասարության հարցերով զբաղվող մարմնի (ՀՀ Մարդու իրավունքների պաշտպան) ստեղծման համար՝ միջազգային չափանիշներին համապատասխան: Փորձագիտական եզրակացություններից և քննարկումներից հետո նախագիծը 2024 թվականի հուլիսին ներկայացվել է Վարչապետի աշխատակազմ:

Բացի այդ, գործողությունների ծրագիրը նախատեսում է հանրության շրջանում իրավահավասարության և բոլոր հիմքերով խտրականության արգելքի վերաբերյալ **իրազեկվածության բարձրացման շարունակական միջոցառումներ**, ինչպես նաև համապատասխան շահագրգիռ կողմերի վերապատրաստում: 2024 թվականին խտրականության կանխարգելման և իրավահավասարության ապահովման թեմաներով վերապատրաստում են անցել 130 դատավոր, 16 դատավորի թեկնածու, 34 դատախազ, 133 քննիչ, ինչպես նաև 635 ոստիկան (վերապատրաստվողները ցուցաբերել են 80-100% առաջադիմություն): Ավելին, ոստիկանության, քննչական մարմինների և դատախազության համար մշակվել են ուղեցույցներ՝ խտրականության, ատելության խոսքի և ատելության շարժառիթով հանցագործությունների քննության վերաբերյալ:

Ազգային փոքրամասնությունների իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության օրենսդրական երաշխիքներ ապահովելու նպատակով 2024 թվականին վերանայվել է «Ազգային փոքրամասնությունների մասին» օրենքի նախագիծը՝ հիմնվելով Վենետիկի հանձնաժողովի և Եվրոպայի խորհրդի ժողովրդավարության և մարդկային արժանապատվության հարցերով տնօրինության (DGII) համատեղ կարծիքի վրա, որը հաստատվել է 2024 թվականի հունիսին կայացած լիազումար նիստում: Օրենքի նախագիծը նաև նախատեսում է Ազգային փոքրամասնությունների խորհրդի ձևավորման և գործունեության կարգավորումներ: «Ազգային փոքրամասնությունների մասին» օրենքի նախագիծը ներկայումս գտնվում է վերանայման վերջնական փուլում:

2024 թվականի հունվարին ԵՄ-ն և ՀՀ-ն անցկացրեցին **Մարդու իրավունքների շուրջ 13-րդ երկխոսությունը**՝ վերահաստատելով գործընկերությունն ամրապնդելու և մարդու իրավունքների օրակարգն առաջ մղելու իրենց հանձնառությունը: ԵՄ-ն ընդունեց մարդու իրավունքների շուրջ 2022 թվականի նոյեմբերին կայացած նախորդ երկխոսությունից ի վեր գրանցված առաջընթացը և որպես նշանակալի ձեռքբերում նշեց Հայաստանի մարդու իրավունքների պաշտպանության 2023-2025 թվականների ազգային գործողությունների ծրագրի հաստատումը:

3 ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի հավելված 2-ի 6-րդ միջոցառումը պահանջում է շարունակական իրագործում

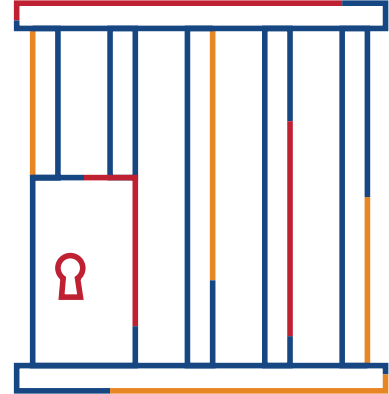
4 ՀՀ կառավարության 2019 թվականի N 1978-Լ որոշում

5 ՀՀ կառավարության 2019 թվականի N 1978-Լ որոշում

6 Ընդունվել է 2019 թվականի դեկտեմբերի 26-ի կառավարության թիվ 1978-Լ որոշումներում փոփոխություններ կատարելու և 2023 թվականի սեպտեմբերի 28-ի թիվ 1674-Լ որոշմամբ փոփոխելու միջոցով

Քրեակատարողական համակարգի բարեփոխումներ

Մարդու իրավունքների ոլորտում ստանձնած պարտավորությունների շրջանակներում պահանջվում է քրեակատարողական հիմնարկների շենքային պայմանների բարելավում: Շենքային պայմանների բարելավման հիմնական ուղղությունները սահմանվել են Արդարադատության նախարարի «Հայաստանի Հանրապետության քրեակատարողական և պրոբացիայի ոլորտի 2024-2026 թվականների գործունեության հիմնական ուղղությունները և դրանց իրականացման ժամանակացույցը սահմանելու մասին» հրամանում⁷:

Վերանորոգման աշխատանքներ են իրականացվել «Նուբարաշեն», «Վարդաշեն», «Դատապարտյալների հիվանդանոց», «Երևան-Կենտրոն», «Արմավիր», «Սևան», «Վանաձոր», «Գորիս», «Արթիկ» և «Աբովյան» քրեակատարողական հիմնարկներում: Վերանորոգման աշխատանքները կատարվում են շարունակական հիմունքներով:

Բացի այդ, նախատեսվում է կառուցել եվրոպական չափանիշներին համապատասխանող նոր քրեակատարողական հիմնարկ: Միջազգային իրավական համագործակցության գերմանական հիմնադրամը (IRZ) համաձայնել է աջակցություն ցուցաբերել նոր քրեակատարողական հիմնարկի լավագույն մոդելի ընտրության հարցում: Կառուցման համար ընտրվել է նախկին «Էրեբունի» քրեակատարողական հիմնարկի տարածքը: Կառույցի նախագիծը ներկայացվել է Քաղաքաշինության կոմիտե:

«Աբովյան» քրեակատարողական հիմնարկում 2024 թվականի սեպտեմբերին տեղի ունեցավ երկու նոր շենքերի՝ ուսումնական կենտրոնի և կանանց բաժանմունքի բացման արարողությունը, որը ներառում է առանձին խցեր հղի և երեք տարեկանից փոքր երեխաներ ունեցող կանանց համար: Նորոգման աշխատանքներ են տարվել հիմնարկի ևս երկու մասնաշենքերում՝ մեկուսարանում և վարչական մասնաշենքում, որոնք շահագործման են հանձնվել 2024 թվականին:

Քրեական և Քրեական դատավարության օրենսդրություն

Արդարադատության նախարարությունը մշակել է ՀՀ նոր քրեական և քրեական դատավարության օրենսգրքերի նախագծերը: Դրանք ընդունվել են 2021 թվականին և երկուսն էլ ուժի մեջ են մտել 2022 թվականի հուլիսին:

Նոր օրենսգրքերի սահուն կիրարկումն ապահովելու համար իրավապահ մարմինների և դատավորների համար անցկացվել են լայնածավալ վերապատրաստումներ:

Հայաստանի Հանրապետությունում դատավորների թվի ավելացում

Դատական տարբեր ատյաններում և տարբեր մասնագիտացված դատարաններում դատավորների թիվն ավելացել է ավելի քան 60-ով: Մասնավորապես, մինչդատական քրեական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության ինստիտուտի ներդրմամբ ստեղծվել է 20 դատավորի հաստիք: Բացի այդ, Վերաքննիչ քաղաքացիական և Վերաքննիչ վարչական դատարաններում և Սնանկության դատարանում դատավորների թիվն ավելացել է 10-ով: Հակակոռուպցիոն դատարանի ստեղծմամբ՝ Առաջին ատյանի դատարանում դատավորների հաստիքների թիվն ավելացել է առնվազն 15-ով, Վերաքննիչ դատարանում՝ 6-ով, իսկ Վճռաբեկ դատարանում՝ 10-ով: Միաժամանակ, 2022 թվականի հունիսին Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանում դատավորների հաստիքների թիվն ավելացել է 2-ով: 2024 թվականին ՀՀ կառավարության որոշմամբ Առաջին ատյանի դատարաններում քրեական գործերով դատավորների թիվը ավելացվել է 8-ով:

Կանանց և տղամարդկանց իրավահավասարության վերաբերյալ ազգային ռազմավարություն

ա) կառավարման բոլոր ոլորտներում և որոշումների ընդունման մակարդակում գենդերային

⁷ ՀՀ արդարադատության նախարարի թիվ 627-Լ հրաման

խտրականության հաղթահարում,

բ) տնտեսության տարբեր ճյուղերում և աշխատաշուկայում գենդերազգայուն մոտեցումների խրախուսում՝ գենդերային ճեղքը նվազեցնելու և աշխատանքային իրավունքների պաշտպանությունը ուժեղացնելու համար,

գ) անդրադարձ կրթության և գիտության ոլորտում գենդերային խտրականությանը, կանանց և տղամարդկանց լիարժեք մասնակցության խթանում, հավասար հնարավորությունների ընդլայնում,

դ) առողջապահության ոլորտում կանանց և տղամարդկանց համար հավասար հնարավորությունների ապահովում,

ե) գենդերային բռնության և խտրականության կանխարգելում ու հաղթահարում, ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանություն և աջակցություն,

զ) կլիմայի փոփոխության նկատմամբ գենդերազգայուն մոտեցումների ձևավորում, ներառականության սկզբունքների ապահովում և իրազեկվածության բարձրացում:

Կոռուպցիայի դեմ պայքար

ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2019-2022 թվականների միջոցառումների ծրագիրը հաստատվել է⁸ 2019 թվականին: Ռազմավարության իրականացման տոկոսային գնահատականը կազմել է 80.2%: Կատարողականը ներառել է հակակոռուպցիոն ինստիտուցիոնալ համակարգի զարգացումը, կոռուպցիայի կանխարգելումը, կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների բացահայտումը, հակակոռուպցիոն կրթությունն ու հանրային իրազեկումը, ինչպես նաև մոնիթորինգը և գնահատումը:

Դրան հաջորդեց 2023 թվականին ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարության և դրանից բխող 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագրի հաստատումը⁹: Ռազմավարության հիմնական ուղղություններն են՝ կոռուպցիայի կանխարգելումը և բարեվարքության համակարգի ամրապնդումը, կոռուպցիայի հակազդման իրավական և ինստիտուցիոնալ համակարգերի կատարելագործումը, հակակոռուպցիոն կրթության և հանրային իրազեկման կառուցակարգերի կատարելագործումը, գործարար բարեվարքությունը և պետություն-բիզնես վարչարարության դյուրացումը (ներառյալ պետական գնումների ընթացակարգերը), հակակոռուպցիոն մոնիթորինգի և գնահատման համակարգի կատարելագործումը: Դրաիրականացման 2024 թվականի գնահատման արդյունքներով՝ 2024 թվականի համար նախատեսված գործողությունների 51%-ը գնահատվել է որպես կատարված:

Դատաիրավական բարեփոխումների իրականացման ռազմավարության հիմնական կետերը ներառում են.

- Ազդարարման համակարգի ստեղծումը: «Ազդարարման համակարգի մասին» ՀՀ օրենքը կարգավորում է ազդարարման միասնական էլեկտրոնային հարթակի միջոցով անանուն եղանակով հանցագործության մասին տեղեկությունների հաղորդման ընթացակարգը և ընդլայնում հաշվետվողականության պահանջները մասնավոր և պետական հատվածներում գործող կազմակերպությունների համար, ինչպես նաև պարզաբանում է ազդարարների պաշտպանության մեխանիզմները:
- Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի կողմից 2023 թվականին մշակված «Հանրային ծառայողների վարքագծի տիպային կանոնների մեկնաբանությունների ուղեցույցը»:
- 2023 թվականին էլեկտրոնային հայտարարագրերի ներկայացման նոր համակարգի գործարկումը, որը թույլ է տալիս ավտոմատ ծանուցումներ ուղարկել հայտարարագիր չներկայացրած անձանց և արտածել ուշ ներկայացված կամ չներկայացված

8 ՀՀ կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 3-ի թիվ 1332-Ն որոշում

9 ՀՀ կառավարության 2023 թվականի հոկտեմբերի 26-ի N 1871-Լ որոշում:

հայտարարագրերի վերաբերյալ հաշվետվություններ: Հանձնաժողովը նաև ապահովել է հանրայնորեն հասանելի տվյալների ամբողջական բեռնումը Բաց կառավարման գործընկերության բաց տվյալների շրջանակներում:

- 2024 թվականի ապրիլին «Հանրային ծառայության մասին» ՀՀ օրենքը ենթարկվել է փոփոխությունների և լրացումների, որոնց համաձայն, եթե պետական կամ պաշտոնական այցերի կամ միջոցառումների, հրապարակային միջոցառումների և աշխատանքային այցերի, ինչպես նաև օտարերկրյա պետությունների կամ միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրված արարողակարգային նվերն իր արժեքով գերազանցում է 60 հազար ՀՀ դրամը, ապա այն համարվում է պետական կամ համայնքային սեփականություն: Օրենսդրական փոփոխություններով հստակեցվել են հանրային ծառայողների կողմից նվերներ ընդունելու կարգը և արգելքները:¹⁰

2019 թվականի նոյեմբերին հիմնադրվեց հակակոռուպցիոն նոր անկախ մարմին՝ Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը (ԿԿՀ): 2022 թվականի հոկտեմբերին մեկնարկեց «Բարեվարքության խթանումը և կոռուպցիայի կանխարգելումը Հայաստանի հանրային հատվածում» ԵՄ Թվինինգ ծրագիրը, որի հիմնական շահառուն ԿԿՀ-ն է: Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի լիազորություններն ամրագրված են «Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի մասին» ՀՀ օրենքում, որն ուժի մեջ է մտել 2019 թվականի նոյեմբերին: 2024 թվականի ապրիլի օրենսդրական փոփոխություններից հետո Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովն ընդլայնեց իր լիազորությունների շրջանակը՝ ներառելով գործող դատավորների, դատախազների և Հակակոռուպցիոն կոմիտեի և Քննչական կոմիտեի քննիչների բարեվարքության ընթացիկ ուսումնասիրությունների անցկացումը: ԿԿՀ-ն իրականացնում է ազգային օրենսդրությամբ իրեն վերապահված մի շարք գործառնություններ: Դրա գործունեության վերաբերյալ տարեկան հաշվետվությունները հասանելի են պաշտոնական կայքում (cpcarmenia.am):

ԵՄ Թվինինգ ծրագրերի (2022 – 2024) հիմնական ձեռքբերումները

- Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովի ինստիտուցիոնալ կարողությունների բարելավում, ինչպես նաև՝ հակակոռուպցիոն կրթական և հանրային իրազեկման ծրագրերի մշակման և դրանց իրականացմանն աջակցություն:
- Դասընթացավարների վերապատրաստում և հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների համար սեմինարների անցկացում:
- Բարձրագույն կրթության համակարգում բարեվարքության վերաբերյալ մոդուլների փորձարկում և ինտեգրում: 3 համալսարաններ մշակված մոդուլները ներառել են իրենց ուսումնական ծրագրերում:
- Մշակվել է պետական մասնակցությամբ կազմակերպություններում կոռուպցիոն ռիսկերի գնահատման մեթոդաբանությունը, և երեք կազմակերպություններում անցկացվել են կոռուպցիոն ռիսկերի պիլոտային գնահատումներ:

¹⁰ Բացի այդ, 2024 թվականից ուժի մեջ են մտել նաև նվերների հաշվառման և գնահատման վերաբերյալ ենթաօրենսդրական կարգավորումները: Նվերների հաշվառման գործընթացը կազմակերպում է Կոռուպցիայի կանխարգելման հանձնաժողովը: Հանրային պաշտոնյաները և հանրային ծառայության պաշտոններ զբաղեցնող անձինք կարող են էլեկտրոնային ձևաթղթերի միջոցով գրանցել ստացված նվերները և ներկայացնել դրանք Հանձնաժողովին: Իր հերթին, Հանձնաժողովը հրապարակում է այս տեղեկատվությունը՝ ապահովելով գործընթացի թափանցիկությունը: 40 հազար ՀՀ դրամը գերազանցող թույլատրելի համարվող նվերները ենթակա են գրանցման:

Հակակոռուպցիոն մեկ այլ նշանակալի բարեփոխում էր Գլխավոր դատախազության կազմում կոռուպցիոն հանցագործությունների քննության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող մասնագիտացված վարչության ստեղծումը: Այս վարչությունը սկզբնապես ստեղծվել է 2019 թվականին, իսկ 2021 թվականին վերակազմակերպվել է որպես ՀՀ հակակոռուպցիոն կոմիտեում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչություն:

Բացի այդ, ներդրվել է ապօրինի ձեռք բերված ակտիվների քաղաքացիական բռնագանձման մեխանիզմ, և 2020 թվականի սեպտեմբերին Գլխավոր դատախազության կազմում ստեղծվել է Ապօրինի ծագում ունեցող գույքի բռնագանձման գործերով վարչություն:

Տվյալների պաշտպանություն

Մեկնարկել է Եվրոպական հանձնաժողովի արդարադատության և սպառողների գլխավոր տնօրինության (DG JUST) «Տվյալների պաշտպանության և տվյալների հոսքերի բարելավում» համագործակցության ծրագիրը, որն ուղղված է **անձնական տվյալների պաշտպանության ազգային օրենսդրության բարելավմանը**: Անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալության հետ համատեղ գնահատվել է գործող ազգային օրենսդրական շրջանակը, ինչպես նաև ԵՄ օրենսդրության հետ դրա համատեղելիությունը: Նախատեսվում է մշակել Հայաստանի անձնական տվյալների պաշտպանության ազգային մարմնի հնգամյա ռազմավարական զարգացման ծրագիր, ինչպես նաև առաջարկություններ հետագա բարելավումների համար:

2019-2023 թվականներին Անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալության ներկայացուցիչները ներգրավված են եղել տարբեր ուսումնական նախաձեռնություններում, այդ թվում.

- Անձնական տվյալների պաշտպանությունը ներառվել է քրեակատարողական հիմնարկների ծառայողների ուսումնական ծրագրերում: Մասնավորապես, Արդարադատության նախարարության «Իրավական կրթության և վերականգնողական ծրագրերի իրականացման կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի կողմից իրականացվող քրեակատարողական հիմնարկների աշխատակիցների վերապատրաստման շրջանակներում անցկացվել են անձնական տվյալների պաշտպանության վերաբերյալ դասընթացներ՝ գործակալության ներկայացուցիչների մասնակցությամբ:
- Պարեկային ծառայության գործարկումից հետո պարեկային ծառայողներն անցնում են անձնական տվյալների պաշտպանության վերաբերյալ լրացուցիչ դասընթաց: 2022 թվականին այս թեմայով դասընթացներ են անցկացվել նոր պարեկային ծառայողների համար:
- 2023 թվականի նոյեմբերի 1-ի դրությամբ գործակալության մասնագետներն անցկացրել են 27 վերապատրաստում մոտ 1000 մասնակիցների համար, իսկ մինչև 2024 թվականի մայիսի 30-ը Գործակալության կողմից կազմակերպված միջոցառումներին մասնակցել է 435 մարդ:

2024 թվականին գործարկվել է Անձնական տվյալների պաշտպանության գործակալության պաշտոնական կայքը՝ pdp.am-ը, որի միջոցով Գործակալությունն իրականացնում է անձնական տվյալների պաշտպանության ոլորտի տարբեր հարցերի վերաբերյալ անմիջական իրազեկում:

Գործակալությունը միջազգային գործընկերոջ օգնությամբ մշակել է «Անձնական տվյալների մշակման իրավակարգավորումները ուսումնական հաստատություններում» ուղեցույցը, որի հիման վրա շուտով կմեկնարկի վերապատրաստումների շարք՝ նախատեսված Տավուշի մարզի 200 ուսուցչի համար:

2024 թվականին Գործակալությունն իրականացրել է տարբեր իրազեկման միջոցառումներ: 2024 թվականի նոյեմբերի 30-ի դրությամբ Գործակալության կողմից կազմակերպված միջոցառումներին, ընդհանուր առմամբ, մասնակցել է մոտ 600 մարդ:

Համագործակցությունը տեսալսողական արդյունաբերության ոլորտում և լրատվական դաշտում¹¹

Արդարադատության նախարարությունը հանդես է եկել լրատվական ոլորտի համապարփակ կարգավորմանն ուղղված բարեփոխումների հայեցակարգային ուղղություններ մշակելու, լրագրողական էթիկայի կանոնների սահմանման և դրանց իրականացման գործիքների ներդրման, ապա օրենսդրական փաթեթի մշակման նախաձեռնությամբ՝ հիմնված այդ հայեցակարգային ուղղությունների վրա : Լրատվամիջոցների հետ խորհրդակցություններից հետո համաձայնություն է ձեռք բերվել Հայաստանում լրատվամիջոցների ինքնակարգավորման համակարգի ձևավորման միասնական և համաձայնեցված մոդելի վերաբերյալ, որին կհաջորդի օրենսդրական փոփոխությունների փաթեթի ընդունումը: Օրենսդրական փոփոխությունների փաթեթը պատրաստ է, և քննարկումների փուլից ու Վենետիկի հանձնաժողովի կարծիքը¹² ստանալուց հետո այժմ վերանայվում է:

Արդարադատության, ազատության և անվտանգության հարցերով ՀՀ-ԵՄ Ենթակոմիտեի և ՀՀ-ԵՄ արդարադատության ոլորտի ռազմավարական քաղաքականության երկխոսության դերը

Ենթակոմիտեն նպաստում է ՀՀ և ԵՄ միջև իրավական համագործակցության, ինստիտուցիոնալ բարեփոխման և անվտանգության հարցերի շուրջ քննարկումներին: Ենթակոմիտեն վերջին տարիներին անցկացրել է բազմաթիվ նիստեր, այդ թվում՝ վիրտուալ հանդիպումներ՝ նշված ոլորտներում ընթացիկ զարգացումներն ու գործողությունների ծրագրերը քննարկելու համար: Ենթակոմիտեն տարեկան առնվազն մեկ նիստ է անցկացնում՝ քննարկելու, ի թիվս այլի, հակակոռուպցիոն բարեփոխումներին, քրեական արդարադատությանը, դատախազական բարեփոխումներին, տվյալների պաշտպանությանը, անվտանգությանը, իրավապահ մարմիններին վերաբերող թեմաների վերաբերյալ: Ենթակոմիտեի 13-րդ նիստը կայացել է 2024 թվականի հունվարի 19-ին՝ Երևանում:

2024 թվականի հուլիսի 16-ին Երևանում տեղի ունեցավ ՀՀ և ԵՄ միջև արդարադատության ոլորտի ռազմավարական քաղաքականության երկխոսությունը: Քննարկումների ընթացքում նշվեց արդարադատության համակարգի բարեփոխումների ոլորտում արձանագրված զգալի առաջընթացը, ներառյալ քաղաքացիական գործերի թվային մշակումը, դատավորների դեմ կարգապահական վարույթներում բողոքարկման մեխանիզմների ստեղծումը և բոլոր գործող դատավորների, դատախազների և քննիչների համար բարեվարքության ստուգումների իրականացումը:

Քրեական գործերով դատական համագործակցությունը¹³

Ինչ վերաբերում է քրեական գործերով դատական համագործակցությանը, հատկանշական է 2024 թվականի ապրիլին «Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության միջև Հայաստանի Հանրապետության քրեական վարույթներով իրավական համագործակցության ոլորտում իրավասու մարմինների և Եվրոպական միության Քրեական արդարադատության ոլորտում համագործակցության գործակալության (Եվրաջասթ) միջև համագործակցության մասին» համաձայնագրի¹⁴ ստորագրումը: Համաձայնագիրը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից վավերացվել է նույն թվականի սեպտեմբերի 10-ին և ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի դեկտեմբերի 1-ին: Մշակվել է աշխատանքային պայմանավորվածություն ՀՀ գլխավոր դատախազության, Արդարադատության նախարարության և Եվրաջասթի միջև, որոնք նպատասխանատու են վերոնշյալ

11 Թեև տեսալսողական և լրատվական քաղաքականության շուրջ երկխոսությունն ու համագործակցությունը վերաբերում են «Համագործակցությունը տեսալսողական արդյունաբերության ոլորտում և լրատվական դաշտում» վերտառությամբ 19-րդ գլխին, բայց քանի որ Արդարադատության նախարարությունը գլխավորում է մեդիա ոլորտի կարգավորման համապարփակ ջանքերը, այս գործողությունը ներառվել է Ճանապարհային քարտեզի «Արդարադատություն, անվտանգություն և ազատություն» բաժնում:

12 2024 թվականի հոկտեմբերին

13 ՀՀԳՀ Հոդված 20

14 Համաձայն ՀՀԳՀ Հոդված 20-ի 2-րդ կետի, 2024 թվականի ապրիլի 5-ին

համաձայնագրի իրագործման համար: Կողմերը վերջնականացրել են համաձայնագրին ուժի մեջ մտնելու անհրաժեշտ ներքին ընթացակարգերը, աշխատանքային պայմանավորվածությունն էլ ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի դեկտեմբերին:

«Քրեական վարույթներով իրավական օգնության մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է 2024 թվականի նոյեմբերին և ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի դեկտեմբերին: Այս օրենքը սահմանում է քրեական վարույթներով փոխադարձ իրավական օգնության կարգն ու պայմանները, նկարագրում է նման հարցումներ ներկայացնելու ընթացակարգը, սահմանում է հետախուզվող անձանց իրավունքները և մանրամասն նկարագրում նրանց հանձնման ընթացակարգերը: Բացի այդ, այն ուրվագծում է քրեական վարույթի փոխանցման և ՀՀ իրավասու մարմինների կողմից այդ գործերի հետագա քննության հիմնական ուղղությունները:

Ինչ վերաբերում է Միջազգային քրեական դատարանի հետ համագործակցությանը, համապատասխան մարմինների հետ խորհրդակցությունների արդյունքում որոշվեց նոր ընդունված օրենքում ներառել ՄԲԴ-ի հետ համագործակցության վերաբերյալ դրույթներ: Արդարադատության նախարարության, Գլխավոր դատախազության և Միջազգային իրավական հարցերով ներկայացուցչի գրասենյակի ներկայացուցիչներն աշխատանք են տանում այդ ուղղությամբ:

Ինչ վերաբերում է իրավապահ մարմինների, այդ թվում՝ Եվրոպոլի հետ իրավական համագործակցությանը (հոդվածներ 16 և 20), ապա 2024 թվականի մայիսին ուժի մեջ են մտել ՀՀ ներքին գործերի նախարարության և Եվրոպոլի միջև ստորագրված համաձայնագրերը, որոնք իրավական հիմք են ապահովում տեղեկատվության անվտանգ փոխանակման և Եվրոպոլի գրասենյակում նախարարության կապի ներկայացուցչի նշանակման¹⁵ համար, ինչը կխորացնի հանցագործության դեմ պայքարում համագործակցությունը ինչպես Եվրոպոլի, այնպես էլ Եվրոպական միության անդամ պետությունների հետ: Համաձայնագրերի իրականացման գործընթացը շարունակական է: Եվրոպոլի գործընկերների հետ երկխոսություն է ընթանում նաև ՆԳՆ-ում համապատասխան տեխնիկական սարքավորումների տեղադրման վերաբերյալ:

Միգրացիայի, ապաստանի տրամադրման և սահմանների կառավարման հարցերի վերաբերյալ համագործակցությունը, անձանց տեղաշարժը և հետընդունումը

Միգրացիայի կառավարման ինստիտուցիոնալ համակարգի բարեփոխումը (Հոդված 14)

2022-2023 թվականներին զգալի ջանքեր են գործադրվել Հայաստանում ներքին գործերի նախարարության (ՆԳՆ) լիարժեք ստեղծման ուղղությամբ: 2022 թվականի դեկտեմբերի 16-ին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունեց ներքին գործերի նախարարություն ստեղծելու մասին օրենսդրական փաթեթ: 2023 թվականին հաստատվեցին նախարարության կանոնադրությունը և կառուցվածքը, ինչպես նաև երեք ենթակա մարմինները՝ Ոստիկանությունը, Փրկարար ծառայությունը և Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայությունը: Նախարարության կառուցվածքային ստորաբաժանումների մեծ մասը ձևավորվեց բաց մրցույթի ընթացակարգով: ՆԳՆ-ի ձևավորմամբ վերջինիս վերապահվեցին ոչ ոստիկանական գործառնություններ, մասնավորապես՝ նախկինում պետության կողմից մատուցվող հանրային ծառայությունների մատուցումը: ՆԳՆ-ի ստեղծումը Հայաստանում խոշոր ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների նշանավորումն էր, որը հանգեցրեց դրա հովանու ներքո Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայության (ՄԲԾ) ստեղծմանը: Արդյունքում, միգրացիայի հետ կապված կառույցների և գործառնությունների մեծ մասը համախմբվեցին ՆԳՆ-ի կազմում, և այս կենտրոնացումը, ինչպես սպասվում է, կբարձրացնի միգրացիայի կառավարման արդյունավետությունը և հանրային ծառայությունների որակը:

«Կառավարության կառուցվածքի և գործունեության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին ՀՕ-457-Ն օրենքի 2-րդ հոդվածով՝ միգրացիոն գործընթացների կառավարման լիազորությունները փոխանցվեցին ՀՀ ներքին գործերի նախարարությանը: Բացի այդ, «Պետական կառավարման համակարգի մարմինների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացում կատարելու մասին ՀՕ-458-Ն օրենքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հիման վրա՝ Միգրացիոն ծառայությունը վերանվանվեց Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն:

15 <https://armenpress.am/en/article/1207459>

Միաժամանակ, ՀՀ կառավարության 2018 թվականի մայիսի 22-ի N 580-Ա որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին ՀՀ կառավարության 2023 թվականի հունվարի 5-ի N 17-Ա որոշմամբ ստեղծվեց Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայությունը՝ որպես ներքին գործերի նախարարության ենթակա մարմին:

Հասարակության համար օգուտները

Միգրացիոն գործառույթների միավորումը մեկ մարմնի ներքո բարձրացրել է միգրացիոն գործունեության իրականացման և հանրային ծառայությունների մատուցման արդյունավետությունը: Միգրացիոն մարմնի ներառումը ներքին գործերի նախարարության կազմում լուծում է մի շարք խնդիրներ, այդ թվում՝ քաղաքականության մշակման և իրականացման խիստ կարևոր տարանջատումը, ինչպես նաև այդ քաղաքականության իրականացման շարունակական մշտադիտարկումը: Օրենքի համաձայն՝ ներքին գործերի նախարարությանն է վերապահված միգրացիոն քաղաքականության մշակման և իրականացման մշտադիտարկման գործառույթը (այս գործառույթը նախկինում չունեի պատասխանատու մարմին), մինչդեռ Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայությունը ստեղծվել է որպես ոլորտային քաղաքականության իրականացման համար պատասխանատու մարմին:

Բարեփոխումից առաջ միգրացիոն ոլորտի հիմնական գործառույթները բաժանված էին երկու մարմինների միջև՝ Միգրացիոն ծառայության, որը գործում էր ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարության կազմում, և Անձնագրերի և վիզաների վարչության, որը գործում էր ՀՀ ոստիկանության կազմում: Այս բաժանումը հանգեցրել էր միգրացիոն գործառույթների իրականացման անարդյունավետության, քանի որ քաղաքացիների, օտարերկրացիների և քաղաքացիություն չունեցող անձանց համար նախատեսված ծառայությունները ցրված էին տարբեր գերատեսչությունների միջև: Շահառուները հաճախ ստիպված էին գործ ունենալ մի քանի գերատեսչությունների հետ՝ միավոր խնդիր լուծելու համար: Արդյունքում՝ նվազել էր միգրացիայի կառավարման արդյունավետության ու ինտեգրման մակարդակը, բարդացել էր գործողությունների համակարգումը, դանդաղել էին հանրային ծառայությունների մատուցման գործընթացները, աճել էր ջանքերի կրկնությունը, ինչպես նաև առաջացել էին խնդիրներ՝ կապված տվյալների փոխանցման և տվյալների շտեմարանների համաժամեցման, ինչպես նաև անհատների և դեպքերի նույնականացման հետ:

Ձեռքբերումներից մեկն այն է, որ հանրությունը հիմնականում գործ է ունենում Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայության (ՄԲԾ) գործառույթների հետ, ինչը պայմանավորված է անձնագրային ծառայությունների մատուցմամբ: Հետևաբար, սա կարող է բերել նրան, որ ծառայությունը կդառնա ավելի «քաղաքացիամետ» և «քաղաքացիակենտրոն»:

Այդուհանդերձ, այս ազդեցությունը գնահատող ուսումնասիրություններ չեն իրականացվել:

Քաղաքացիներին մատուցվող ծառայությունների թվայնացում (հոդվածներ 14, 15)

Հայաստանում միգրացիայի կառավարման թվայնացումը կարևորագույն նշանակություն ունի:

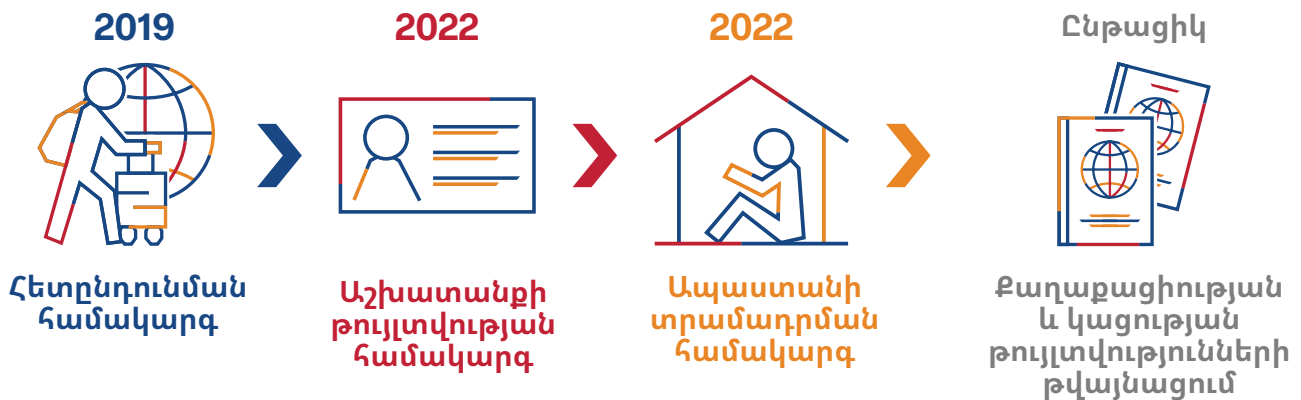
Հասարակության համար օգուտները

Հայաստանում միգրացիայի կառավարման թվայնացումը վճռական դեր է խաղում հանրային ծառայությունների բարելավման գործում: Միգրացիային առնչվող տարբեր գործընթացներում, այդ թվում՝ հետընդունման, աշխատանքի թույլտվությունների և ապաստանի տրամադրման հարցումների դեպքում էլեկտրոնային համակարգերի ներդրումը Հայաստանին թույլ է տվել հասնել ավելի մեծ թափանցիկության, արդյունավետության և մատչելիության: Այս ձեռքբերումները պարզեցնում են ընթացակարգերը, կրճատում մշակման ժամանակը և թեթևացնում վարչական բեռը:

Քաղաքացիության և կացության կարգավիճակի ծառայությունների շարունակական թվայնացումը հետագայում արդիականացնում է կառավարումը՝ ամրապնդելով քաղաքացիների վստահությունը և նպաստելով Հայաստանի զարգացմանը:

Գործարկվել է ԵՄ-ի և Հայաստանի միջև Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը՝ ԵՄ անդամ պետությունների հետ տեղեկատվության

Գործարկվել է ապաստանի գործերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը, որը գործընթացն ավելի արդյունավետ և թափանցիկ է դարձնում

արդյունավետ փոխանակման համար:

ապաստան հայցողների համար:

Ներդրվել է աշխատանքի թույլտվության համակարգը՝ պարզեցնելով աշխատանքի թույլտվություն ստանալու գործընթացն օտարերկրացիների համար:

Քաղաքացիության տրամադրման և դադարեցման ու կացության թույլտվությունների տրամադրման գործընթացի թվայնացում՝ այն դարձնելով ավելի մատչելի և արդյունավետ:

ԵՄ-ի և ՀՀ-ի միջև Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը (2019), աշխատանքի թույլտվության համակարգը (2022) և ապաստանի գործերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը (2022) արդեն իսկ թվայնացված են, և ներկայումս աշխատանքներ են տարվում միգրացիայի ոլորտում բոլոր ծառայությունների թվայնացման ուղղությամբ: Սկսվել է նաև քաղաքացիության տրամադրման և դադարեցման, ինչպես նաև կացության կարգավիճակի տրամադրման բիզնես գործընթացների թվայնացումը:

Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգ (ՌՀԿԷՀ) (Հոդված 15)

2019 թվականի փետրվարից ներդրվել և օգտագործվում է Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը, որի միջոցով հետընդունման հարցումներ են ստանում 15 եվրոպական երկրների համապատասխան միգրացիոն մարմինները:

Հասարակության համար օգուտները

Ռեադմիսիոն հայցերի կառավարման էլեկտրոնային համակարգը (ՌՀԿԷՀ) զգալի օգուտ է բերել հասարակությանը՝ խթանելով Հայաստանի և 15 եվրոպական երկրների միջև համագործակցությունը: 2019 թվականին գործարկված ՌՀԿԷՀ-ը կայուն առաջընթաց է գրանցել՝ շնորհիվ Հայաստանի և ԵՄ իշխանությունների համագործակցային արձագանքի

վրա հիմնված շարունակական բարելավումների: Տվյալների մատչելիության բարելավումն այժմ թույլ է տալիս ԵՄ-ին, այդ թվում՝ Եվրոպական հանձնաժողովին և ՖՐՈՆՏԵՔՍ-ի նման գործակալություններին, ստանալ հետընդունման վերաբերյալ մանրամասն վիճակագրություն՝ նպաստելով ավելի արդյունավետ պլանավորմանը և ռեսուրսների կառավարմանը: Այս համակարգն ամրապնդում է միջազգային գործընկերությունները և նպաստում անվտանգ, կազմակերպված հետընդունման գործընթացներին՝ անմիջական օգուտ բերելով հանրությանը՝ շնորհիվ կառավարման բարելավման և վստահության ամրապնդման:

2019 թվականին գործարկումից ի վեր, ՌՀԿԷՀ-ին միացել են 15 եվրոպական երկրներ (Ավստրիա, Բելգիա, Բուլղարիա, Գերմանիա, Նիդեռլանդներ, Լեհաստան, Ֆրանսիա, Իտալիա, Ռումինիա, Դանիա, Լյուքսեմբուրգ, Շվեդիա, Հունաստան, Մալթա, Շվեյցարիա): Վերջին տարիների ընթացքում ՌՀԿԷՀ-ի աշխատանքը զգալիորեն բարելավվել է՝ հիմնվելով ինչպես Հայաստանի, այնպես էլ ԵՄ անդամ պետությունների իշխանությունների կողմից ստացված առաջարկությունների և արձագանքների վրա: ԵՄ հարցումից և տեխնիկական փոփոխություններից հետո՝ հետընդունման դեպքերի, անձանց, երկրների և այլնի վերաբերյալ մանրամասն վիճակագրությունը (տարեկան, ամսական, եռամսյակային հիմունքներով) այժմ հասանելի է ԵՄ կողմի համար (ներառյալ Եվրոպական հանձնաժողովը և ՖՐՈՆՏԵՔՍ-ը) և կարող է քաղվել ՌՀԿԷՀ-ից:

Աշխատանքի թույլտվության համակարգ (Հոդված 14)

2020 թվականի ապրիլի 30-ին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Օտարերկրացիներին աշխատանքի թույլտվության տրամադրման և օտարերկրացիների հետ կնքված աշխատանքային պայմանագրերի հաշվառման էլեկտրոնային կառավարման համակարգի ներդրման ծրագիրը հաստատելու մասին» N 670-Լ որոշումը:

Այս համակարգի գործարկումն ապահովող օրենսդրական փաթեթն ընդունվել է 2021 թվականի հունիսի 18-ին, որը ներառում էր փոփոխություններ և լրացումներ չորս իրավական ակտերում, որոնցից գլխավորը «Օտարերկրացիների մասին» ՀՀ օրենքն է:

2021 թվականի դեկտեմբերի 16-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց N 2087-Ն որոշումը, որով սահմանվեցին օտարերկրացի աշխատողի ներգրավման միասնական էլեկտրոնային հարթակի վարման կարգը, հասանելիություն ունեցող պետական մարմինները, հարթակի տեխնիկական նկարագիրը, հայտերի լրացման և ներկայացման կարգը, աշխատանքային գործունեության կամ կամավորության հիմքով ժամանակավոր կացության կարգավիճակի տրամադրման, գործողության ժամկետի երկարաձգման կարգը, ՀՀ համապատասխան միջազգային պայմանագրերի ուժով աշխատանքի թույլտվություն ստանալու պահանջից ազատված օտարերկրացիներին տրամադրվող բնակության օրինականությունը հավաստող տեղեկանքի ձևը, այն ստանալու համար պահանջվող փաստաթղթերը, տրամադրման կարգը և ժամկետները:

Հասարակության համար օգուտները

Օտարերկրյա աշխատողի ներգրավման միասնական էլեկտրոնային հարթակի գործարկման արդյունքում և՛ գործատուները, և՛ օտարերկրյա քաղաքացիները կարող են ներկայացնել իրենց դիմումները առանց նախնական պայմանավորվածության և Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայություն (ՄԲԾ) այցելելու՝ անհրաժեշտություն ունենալով անձամբ ներկայանալ միայն մեկ անգամ՝ իրենց քարտերը ստանալու նպատակով:

Կրճատվել է նաև գործընթացի համար անհրաժեշտ ժամանակը, ինչը հնարավորություն է տալիս իրականացնել ավելի արագ և արդյունավետ ստուգում՝ շնորհիվ գործընթացի մասնակից այլ պետական մարմինների համապատասխան թվային տվյալների շտեմարանների հետ հարթակի փոխգործելիության:

Աշխատանքի թույլտվության էլեկտրոնային համակարգի միջոցով ստացված դիմումները

Հարթակը գործարկվել է 2022 թվականի հունվարի 3-ին և հասանելի է **workpermit.am** հասցեով: Այս հարթակի միջոցով թվայնացվել են Հայաստանում զբաղվածության հիման վրա օտարերկրացիներին աշխատանքային թույլտվությունների և կացության կարգավիճակի տրամադրման գործընթացները՝ դրանք միավորելով մեկ վարչական ընթացակարգի մեջ:

Հարթակը նաև նպաստում է Հայաստանում աշխատող օտարերկրյա քաղաքացիների (այդ թվում՝ առանց աշխատանքային թույլտվության) վերաբերյալ համապարփակ վիճակագրական տվյալների հավաքագրմանը՝ հիմնվելով ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից 2023 թվականի հուլիսի 7-ին կազմված վիճակագրական ամփոփ հաշվետվությունների վրա:

Օտարերկրյա աշխատողի ներգրավման միասնական էլեկտրոնային հարթակի օրինակով նախատեսվում է թվայնացնել այլ պատճառներով կացության կարգավիճակ ստանալու, ինչպես նաև ՀՀ քաղաքացիություն ձեռք բերելու հետ կապված գործընթացները:

Միգրացիոն հոսքերը կարգավորող ռազմավարության ընդունում (Հոդված 14)

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը ներառում է «Միգրացիոն հոսքերի կառավարման ծրագիրը հաստատելու մասին» կառավարության որոշման նախագծի մշակման նախաձեռնման ծրագրեր՝ ներքին գործերի նախարարության ձևավորումից հետո:

2024 թվականի մայիսին ներքին գործերի և Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարներին հանձնարարվեց համատեղ քննարկել և ներկայացնել միասնական դիրքորոշում միասնական ռազմավարական միգրացիոն քաղաքականության ծրագրի (ներառյալ ինտեգրման և վերաինտեգրման բաղադրիչները) անհրաժեշտության վերաբերյալ:

Ներքին գործերի և Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունները հաստատել են նման ծրագրի անհրաժեշտությունը: Ներկայումս նախնական պայմանավորվածություններ են ձեռք բերվել Հայաստանում ԵՄ պատվիրակության, Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության և ՄԱԿ-ի փախստականների հարցերով գերագույն հանձնակատարի գրասենյակի հետ՝ ծրագրի մշակումը սկսելու, նախկինում հատկացված ֆինանսական միջոցները վերաբաշխելու և միավորելու, ինչպես նաև ԵՄ պատվիրակությունից լրացուցիչ ֆինանսավորում ստանալու վերաբերյալ:

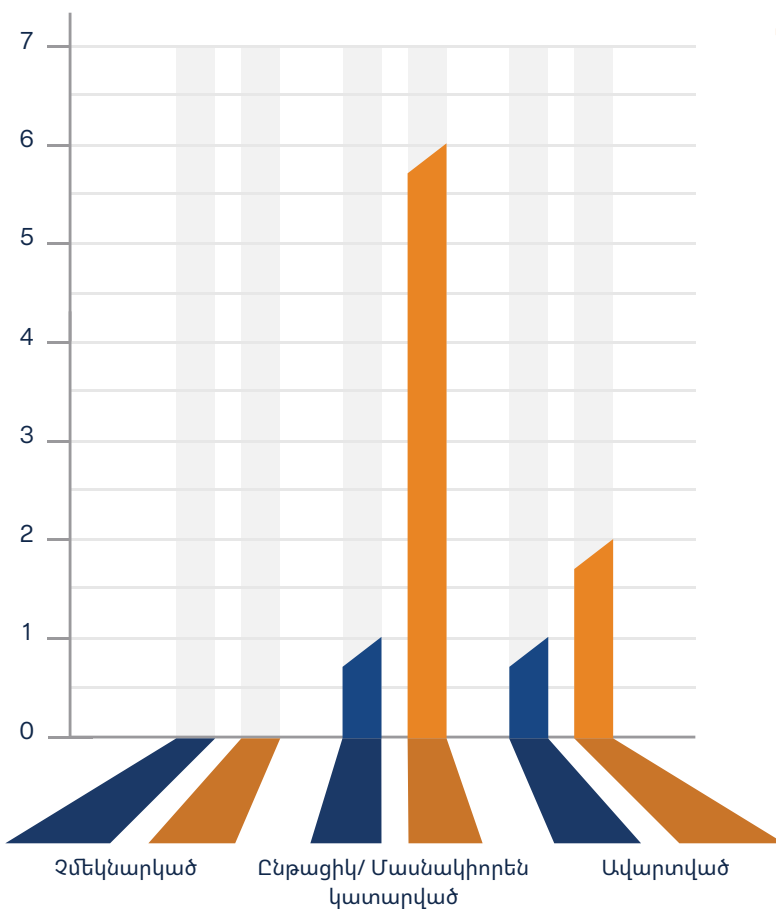
Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտին վերաբերում են՝

- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 13-ՐԴ և 14-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**
- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 7-14-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ**

Միգրացիայի, ապաստանի տրամադրման և սահմանների կառավարման հարցերի վերաբերյալ համագործակցությունը, անձանց տեղաշարժը և հետընդունումը

- Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1 (2 գործողություն)
- Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2 (8 գործողություն)

Կատարողական

50%
ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

50%
ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված
1

Կատարողական

75%
ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

25%
ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված
2

Ինչ վերաբերում է ՀՀԳՀ Մաս III-ի մնացած հատվածների իրագործմանը, մասնավորապես՝ փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման ուղղությամբ (Հոդված 18), Հայաստանն ակտիվորեն համագործակցում է Եվրոպայի խորհրդի (ԵԽ) փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի միջոցառումների գնահատման փորձագետների ՄԱՆԻՎԱԼ հանձնախմբի շրջանակներում՝ հիմնվելով փողերի լվացման, ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման դեմ պայքարի իր անսասան հանձնառության վրա՝ համաձայն միջազգային հիմնարար չափանիշների:

ՄԱՆԻՎԱԼ-ը վերջերս մեկնարկել է ՀՀ-ում փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի համակարգի 6-րդ փուլի փոխադարձ գնահատման գործընթացը: Հանձնախմբի նախագահ պարոն Նիկոլա Մուշոլիի գլխավորած փորձագետների պատվիրակությունը 2024 թվականի նոյեմբերի 19-20-ը այցելել է Հայաստան: Այցի նպատակն էր ազգային մարմինների համար անցկացնել երկօրյա ուսուցում՝ գնահատման գործընթացում ներգրավված համապատասխան շահագրգիռ կողմերին ծանոթացնելով ֆինանսական միջոցառումների հատուկ հանձնախմբի (FATF) ի հանձնարարականներին և մեթոդաբանությանը, ինչպես նաև

հանձնախմբի գնահատման մոտեցմանը:

ԵՄ-ի և ԵԽ-ի «Գործընկերություն հանուն լավ կառավարման» ծրագրի շրջանակներում 2023 թվականին համապատասխան շահագրգիռ մարմինների համար կազմակերպվել է «Ահաբեկչության ֆինանսավորման գործերի քննություն» թեմայով մասնագիտացված դասընթաց: Ընդհանուր առմամբ, ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի ոլորտում կարողությունների զարգացման նախաձեռնություններն իրականացվում են պարբերաբար:

Որպես «ֆինանսական հետախուզության մարմինների էգմոնտ խմբի»¹⁶ անդամ՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնը (ՖԴԿ), որին վերապահված է փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման (ՓԼ/ԱՖ) դեմ պայքարի աշխատանքներով զբաղվող մարմինների հետ համագործակցության և համակարգման աշխատանքը, անհրաժեշտության դեպքում տեղեկատվություն է փոխանակում օտարերկրյա ֆինանսական հետախուզության մարմինների հետ՝ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի ջանքերը ամրապնդելու համար:

Հիմնվելով միջազգային լավագույն փորձի վրա՝ 2024 թվականին ՖԴԿ-ն ավարտեց ուղեցույցի մշակումը, որն ուրվագծում է ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման հետ կապված բարձր ռիսկի չափանիշները: Այս ուղեցույցը տարածվել է հաշվետվություն տրամադրող անձանց շրջանակներում՝ իրենց համապատասխանության պարտավորությունները արդյունավետ կատարելու կարողությունը բարելավելու համար: Ուղեցույցի վերջնական տարբերակը հրապարակվել է 2025 թվականի հունվարին:

Ինչ վերաբերում է ահաբեկչության դեմ պայքարում համագործակցությանը (Հոդված 19), Հայաստանն ակտիվորեն ներգրավված է ԵԽ ահաբեկչության դեմ պայքարի կոմիտեի շրջանակներում ստեղծված տարբեր աշխատանքային խմբերում, որոնց խնդիրն էր, ի թիվս այլի,

¹⁶ <https://www.cba.am/en/sitepages/fmcintcoopbrief.aspx>

մշակել «փափուկ իրավունքի» համապատասխան և գործնական գործիքներ, ինչպիսիք են անդամ պետությունների համար առաջարկություններն ու ուղեցույցները՝ ահաբեկչական գործունեության դեմ պայքարում ի գիտություն ընդունելու և կիրառելու համար: Այս համատեքստում Հայաստանը մասնակցել է «Ահաբեկչությանը նպաստող բռնի ծայրահեղականության հետապնդման ռազմավարական ուղեցույցի»¹⁷ մշակմանը՝ Ահաբեկչության դեմ պայքարի կոմիտեի կողմից հատուկ այս նպատակով ստեղծված համապատասխան աշխատանքային խմբի շրջանակներում: Եվրոպայի խորհրդի 2023-2027 թվականների ահաբեկչության դեմ պայքարի ռազմավարության իրականացման համատեքստում Կոմիտեի հիմնական առաջնահերթություններից մեկը միջկառավարական բանակցությունների վարումն էր՝ 2005 թվականի Վարշավայի կոնվենցիայի նպատակների համար «ահաբեկչության» համաեվրոպական իրավական սահմանում ընդունելու ուղղությամբ: Այս բազմակողմ համագործակցության հաջող արդյունքն այն էր, որ հաստատվեց **Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից առաջարկված** ահաբեկչության սահմանման տեքստի ձևակերպումը: Ահաբեկչության դեմ պայքարի կոմիտեն 2024 թվականի մայիսի 13-14-ին համաձայնել է աշխատել փոփոխություններ նախատեսող արձանագրության վրա՝ Վարշավայի կոնվենցիան համապատասխան տեսքի բերելու և թարմացնելու համար: Բոլորովին վերջերս (2024 թվականի նոյեմբերին) Կոմիտեն հաստատեց նաև Կոնվենցիան փոփոխող արձանագրության բացատրական զեկույցը, որը տրամադրում է փաստաթղթի մեկնաբանություն՝ դրանում պարունակվող դրույթների կիրառումը հեշտացնելու համար:

17 Ուղեցույցը հաստատվել է 2024 թվականի նոյեմբերին

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՎԵԼԻ ԱՄՈՒՐ

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ,

ԹԱՓԱՆՑԻԿ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ՀՀԳՀ-ն նպաստում է Հայաստանի տնտեսության աճին՝ այն ավելի մերձեցնելով ԵՄ-ին: Հայաստանը ԵՄ-ի աջակցությամբ ստեղծում է ավելի շատ աշխատատեղեր և լավ գործարար հնարավորություններ, բարելավում է մարդկանց կյանքը և ապահովում ավելի լավ ապագա բոլորի համար: ՀՀԳՀ-ն օգնում է կառուցել կայուն և բարգավաճ Հայաստան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՐԿՒՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Համագործակցության շրջանակը

Տնտեսական երկխոսությունը¹ դյուրացնում է տնտեսական բարեփոխումների գործընթացը՝ յուրաքանչյուր տնտեսության հիմնարար սկզբունքների ընդհանուր ընկալում և տնտեսական քաղաքականությունների ձևավորումն ու իրականացումը բարելավելու միջոցով: Հայաստանը քայլեր է ձեռնարկում՝ արդյունավետ գործող շուկայական տնտեսություն զարգացնելու և իր տնտեսական ու ֆինանսական կարգավորումներն ու քաղաքականությունները ԵՄ-ի տնտեսական ու ֆինանսական կարգավորումներին ու քաղաքականություններին ու աստիճանական մոտարկելու ուղղությամբ: ԵՄ-ն աջակցում է Հայաստանին՝ ապահովելու կայուն մակրոտնտեսական քաղաքականություններ՝ ներառյալ Կենտրոնական բանկի անկախությունը և գների կայունությունը, կայուն պետական ֆինանսները և արտարժույթի փոխանակման դրույքաչափի կայուն համակարգն ու վճարային հաշվեկշիռը (Հոդված 22):

Այս նպատակով՝ տնտեսական երկխոսությունն ամրապնդելու համար, Հայաստանը և ԵՄ-ն փոխանակվում են մակրոտնտեսական միտումների և բարեփոխումների վերաբերյալ տեղեկատվությամբ, կիսվում են ֆինանսների և դրամավարկային քաղաքականության լավագույն գործելակերպերով, քննարկում են տարածաշրջանային ինտեգրումը, այդ թվում՝ Եվրոպական տնտեսական և արժույթային միության շրջանակում, և վերանայում են երկկողմ համագործակցությունը (Հոդված 23):

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն
Հաշվեքննիչ պալատ

Պետական հատվածի ներքին հսկողության և աուդիտի ոլորտում Հայաստանը և ԵՄ-ն համագործակցում են ներքին հսկողության բարելավման հարցում՝ հիմնված

ապակենտրոնացված կառավարչական հաշվետվողականության և անկախ ներքին աուդիտի սկզբունքների վրա՝ միջազգային ստանդարտների ու ԵՄ լավագույն գործելակերպերի հետ մոտարկմամբ: Սա ներառում է հավելյալ ֆինանսական ստուգումների

համակարգի մշակումը և կենտրոնացված ներդաշնակեցման ստորաբաժանմանն աջակցումը և բարեփոխումների գործընթացն ուղղորդելուն առնչվող դրա կարողության ամրապնդումը, Հաշվեքննիչ պալատի՝ որպես Հայաստանի Հանրապետության աուդիտ իրականացնող բարձրագույն հաստատության դերի հետագա ամրապնդումը՝ մասնավորապես դրա ֆինանսական, կազմակերպական և գործառնական անկախության տեսանկյունից՝ արտաքին աուդիտի (INTOSAI) միջազգայնորեն ընդունված ստանդարտներին համապատասխան: Համաձայնագիրը նաև հիմք է ապահովում տեղեկությունների, փորձի և պատշաճ գործելակերպերի փոխանակման համար (Հոդված 24)²:

AMD

¹ ՀՀԳՀ-ի Գլուխ 1

² ՀՀԳՀ-ի Հոդված 24(d)

Հասարակության համար օգուտները

- Հայաստանում թափանցիկության, հաշվետվողականության և լավ կառավարման խթանումը զգալի և տևական օգուտներ է բերում հանրությանը:

Պետական հաստատությունները թափանցիկ գործունեության պարագայում, քաղաքացիները ստանում են հասանելիություն ճշգրիտ տեղեկատվությանը, ինչը նրանց հնարավորություն է տալիս կայացնել հիմնավոր որոշումներ և ավելի ակտիվ ներգրավվել հանրային կյանքին:

Հաշվետվողականությունը երաշխավորում է, որ պետական պաշտոնյաները պատասխանատու լինեն իրենց գործողությունների համար, ինչը նպաստում է կոռուպցիայի, ռեսուրսների ոչ նպատակային օգտագործման և անարդյունավետության կանխարգելմանը: Լավ կառավարումը վստահություն է կառուցում կառավարության և ժողովրդի միջև: Այն նպաստում է ծառայությունների արդար և անաչառ մատուցմանը, պաշտպանում է հանրային շահերը և ապահովում, որ քաղաքականությունն ու որոշումներն արտացոլեն քաղաքացիների կարիքներն ու իրավունքները:

- Հայաստանի կանաչ տնտեսության անցման հայեցակարգային փաստաթղթում նկարագրված նախաձեռնությունների իրականացման միջոցով հնարավոր է, ի թիվս այլի, խթանել կայուն ապրելակերպը, բարելավել մարդկանց բարեկեցությունը, ապահովել ցածր ածխածնային տնտեսական աճ և նվազեցնել շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը:
- Համագործակցությունն ապահովում է հանրային ֆինանսների և կառավարության գործունեության ավելի լավ վերահսկողություն: Իր անկախությունն ու ֆինանսական թափանցիկությունը բարձրացնելով՝ Հայաստանը կարող է նվազեցնել կոռուպցիան, բարելավել կառավարումը և ապահովել հանրային միջոցների արդյունավետ օգտագործումը:
- Էկոնոմետրիկ մոդելների կիրառմամբ Հայաստանը կարող է ավելի լավ գնահատել իր մակրոտնտեսական վիճակը և կանխատեսել ապագա միտումները:
- ARIMA և SARIMA մոդելները կանխատեսումներ են տրամադրում տնտեսության կարևոր հատվածների համար, որոնք թույլ են տալիս Հայաստանին ավելի արդյունավետ պլանավորել ապագա աճը:
- Այս բարեփոխումների միջոցով թափանցիկության և հաշվետվողականության ընդհանուր ամրապնդումը նպաստում է, որ կառավարությունն ավելի արագ արձագանքի քաղաքացիների կարիքներին:

Անցում դեպի կանաչ տնտեսություն

Նպատակ ունենալով իրականացնել կանաչ և կայուն տնտեսական զարգացման ռազմավարության մշակման և իրականացման վերաբերյալ ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզում նշված գործողությունը՝ Էկոնոմիկայի նախարարությունը 2022 թվականին մշակել է Հայաստանի կանաչ տնտեսության անցման հայեցակարգի նախագիծ:

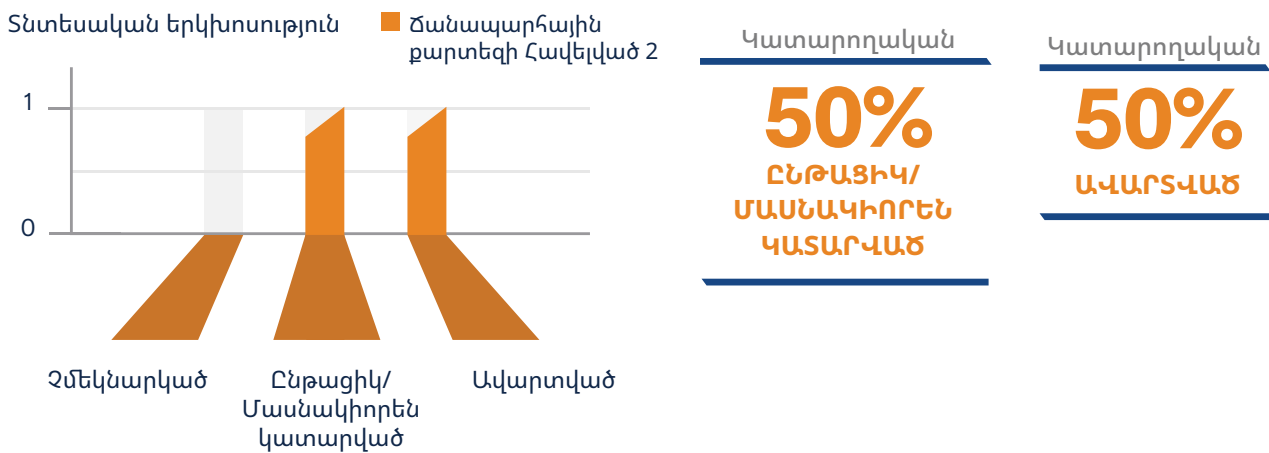
Մակրոտնտեսական վիճակի գնահատման և ախտորոշման համակարգ

Տվյալ գործողության նպատակն է ներդնել մակրոտնտեսական վիճակի գնահատման և ախտորոշման համակարգ, մշակել մակրոտնտեսական մոդելներ և հարմարեցնել դրանք ՀՀ տնտեսությանը, ոլորտային և շուկայական վերլուծությանը: Մակրոտնտեսական փոփոխականների միջև կապերը գնահատելու համար մշակվել և նախագծվել են մի շարք մոդելներ, ներառյալ՝ պարզ նվազագույն քառակուսիների (OLS), ավտոռեգրեսիվ բաշխված լագի (ARDL), վեկտոր ավտոռեգրեսիվ (VAR) և սխալի ուղղման մոդելները (ECM): Բացի այդ, Հայաստանում իրականացվող քաղաքականությունների ազդեցությունն ու նշանակությունը գնահատելու համար օգտագործվել են ազդեցության գնահատման, սինթետիկ վերահսկողության և տարբերությունների տարբերության (DiD) վերլուծություններ: Միաժամանակ Հայաստանի մակրոտնտեսական ցուցանիշները կանխատեսելու համար օգտագործվում են ժամանակային շարքերի կանխատեսման ինտեգրված

ավտոռեգրեսիոն սահող միջիններով (ARIMA), սեզոնային ավտոռեգրեսիոն ինտեգրված սահող միջիններով (SARIMA) և Հոլտ-Ուինտերսի ֆիլտրերը: 2023 թվականից ի վեր մոդելները կիրառվում են Էկոնոմիկայի նախարարության հետազոտական գործունեության շրջանակում: Մասնավորապես, ARIMA, SARIMA և Հոլտ-Ուինտերսի ֆիլտրերը օգտագործվել են 2023 և 2024 թվականներին՝ արտադրության, շինարարության, հանրային սննդի մատակարարման, առևտրի և ծառայությունների այլ ոլորտների կանխատեսումային ցուցանիշները գնահատելու համար: Ցուցանիշները տրամադրվում են Ֆինանսների նախարարությանը: 2024 թվականին Հայաստանի ստվերային տնտեսության մակարդակը գնահատվել է OLS ռեգրեսիոն մոդելի միջոցով: Նշված մոդելներն ու գործիքակազմերը կշարունակեն օգտագործվել ապագա կանխատեսումների և գնահատումների համար:

Իրագործման առաջընթացը

- **ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 15-ՐԴ և 16-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ**

Պետական հատվածի ներքին հսկողությունը և աուդիտի միջոցառումները

ՀՀԳՀ-ի՝ պետական հատվածի ներքին հսկողության և աուդիտի մասով դրույթների շրջանակներում 2024 թվականի մայիսի 22-ին ընդունվեց «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքի նոր հրատարակությունը (ՀՕ-240-Ն)³, ինչը պայմանավորված է նախկին օրենքում (ՀՕ-58-Ն, 2018) վերանայման ենթակա կարգավորումների զգալի ծավալով: Օրենսդրության փոփոխությունն, անկասկած, շոշափելի քայլ էր INTOSAI-ի հիմնարար և առանցքային սկզբունքներին օրենսդրության համապատասխանության աստիճանը բարձրացնելու ուղղությամբ: Հիմնական փոփոխությունները ներկայացված են ստորև:

Հաշվեքննիչ պալատի ֆինանսական, կազմակերպական և գործառնական անկախությունը

Հաշվեքննիչ պալատի տարեկան ծրագիրը հաստատվում է Հաշվեքննիչ պալատի կողմից՝ ապահովելով գործառնական անկախության բարձր մակարդակ:

Ինչ վերաբերում է ֆինանսական անկախությանը, Հաշվեքննիչ պալատի բյուջեի մեծ մասը հատկացվում է աշխատավարձային ֆոնդին: «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքում նշվում է, որ Հաշվեքննիչ պալատի ծառայողների համար պետք է ապահովվի ՀՀ-ում գործող՝ միջազգային խմբի անդամ հանդիսացող և միջազգային ճանաչում ունեցող աուդիտորական կազմակերպությունների՝ ըստ համադրելի պաշտոնների միջին վարձատրությանը համապատասխան աշխատավարձ: Նույն օրենքում նաև նշվում է, որ Հաշվեքննիչ պալատը «Բյուջետային համակարգի մասին» օրենքով սահմանված կարգով յուրաքանչյուր տարի կազմում

3 <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=125868>

և Կառավարություն է ներկայացնում առաջիկա տարվա իր բյուջետային ֆինանսավորման հայտը (ծախսերի նախահաշվի նախագիծը): Հաշվեքննիչ պալատի առաջիկա տարվա բյուջետային ֆինանսավորման հայտը Կառավարության կողմից ընդունվելու դեպքում ընդգրկվում է պետական բյուջեի նախագծում, իսկ առարկության դեպքում պետական բյուջեի նախագծի հետ անփոփոխ ներկայացվում է Ազգային ժողով: Կառավարությունն Ազգային ժողով և Հաշվեքննիչ պալատ է ներկայացնում բյուջետային հայտի վերաբերյալ իր առաջարկվող փոփոխությունների հիմնավորումը:

Այս մեխանիզմը սահմանափակում է Հաշվեքննիչ պալատի ֆինանսավորման վրա ազդեցության հնարավորությունը:

Մանդատը

Հաշվեքննիչ պալատի մանդատն ավելի համապարփակ է դարձել: Չնայած պալատի սահմանադրական լիազորությունները ներառում են հանրային ֆինանսների և սեփականության (գույքի) ոլորտները, նախկին օրենսդրական կարգավորումներով՝ հանրային կառավարման մի շարք կարևոր ոլորտներ դուրս էին մնում Հաշվեքննիչ պալատի լիազորությունների շրջանակից: Պալատի ընդլայնված լիազորությունները⁴ հանրային շահը սպասարկելու ավելի մեծ հնարավորություններ են ընձեռում՝ աուդիտի (հաշվեքննության) գործառույթի միջոցով: 2024 թվականի մայիսի 22-ին ընդունված նոր խմբագրությամբ ՀՕ-240-ն օրենքի համաձայն՝ հաշվեքննության ենթակա օբյեկտների թվում այժմ ներառված են ընդերքօգտագործողները, հանրային սեփականության կոնցեսիոն / հավատարմագրային կառավարիչները, Կենտրոնական բանկը (վարչական ծախսերի և կապիտալ ներդրումների հաշվեքննություն) և տարբեր տնտեսվարող սուբյեկտներ, որոնք օգտվում են հանրային միջոցներից՝ Կառավարության աջակցության գործիքների միջոցով:

Տեղեկատվության մատչելիությունը

Նախկին կարգավորման⁵ համաձայն՝ տեղեկատվության մատչելիությունը սահմանափակվում էր տարբեր նորմերով, որոնք վերաբերում էին տարատեսակ դասակարգված և անձնական տվյալներին: Այս խոչընդոտը վերացվեց 2025 թվականին: Պետական մարմինների կողմից տնօրինվող ողջ տեղեկատվությունն այլևս հասանելի կլինի Հաշվեքննիչ պալատին:

Վերանայվել է Հաշվեքննիչ պալատի կառավարման մոդելը: Պալատը՝ որպես կոլեգիալ մարմին, ուներ յոթ անդամ, որոնք բոլորն էլ գործադիր իրավասություններով օժտված ղեկավարներ էին:

Կառավարման մոդելը բարեփոխվել է՝ հիմնվելով կորպորատիվ կառավարման միջազգայնորեն ճանաչված ժամանակակից չափանիշների վրա: Պալատի անդամների մեծամասնությունն այժմ ներկայացված կլինի անկախ, գործադիր իրավասություններով չօժտված ղեկավարներ, որոնք կհավասարակշռեն գործադիր գործառույթը: Նրանք կգործեն որակի հսկողության, էթիկայի և աուդիտի կոմիտեների շրջանակներում՝ այդպիսով անկախ մասնագիտական տեսանկյունից նպաստելով Հաշվեքննիչ պալատի գործունեության որակին և արդյունավետությանը միտված հաշվեքննության արդյունքների գեներացմանը:

4 2024 թվականին ընդունված նոր իրավական կարգավորումների համաձայն՝ այժմ Հաշվեքննիչ պալատի իրավասության ներքո են նաև հետևյալ ոլորտները՝

- Ընդերքօգտագործողների գործունեությունը՝ չնայած այն հանգամանքին, որ ՀՀ Սահմանադրության համաձայն (Հոդված 10-ի 2-րդ մաս)՝ ընդերքը պետության բացառիկ սեփականությունն է.
- Կենտրոնական բանկի գործունեությունը՝ չնայած այն հանգամանքին, որ այն ՀՀ-ի կողմից ստեղծված և պետական գործառույթներով օժտված իրավաբանական անձ է.
- Պետական գույքի կոնցեսիոններների/հավատարմագրային կառավարիչների գործունեությունը.
- Պետական միջոցներ ստացած կազմակերպությունների գործունեությունը, նույնիսկ եթե նման միջոցների տրամադրման իրավական կամ պայմանագրային շրջանակը հատուկ չի նախատեսում աուդիտի հնարավորություն:

5 Նախորդ կարգավորումները սահմանվել են 2018 թվականի հունվարի 16-ին ընդունված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» ՀՕ-58-ն օրենքով, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=125868>

Մարդկային ռեսուրսների կառավարումը

Աուդիտի արդյունքների որակը և քանակը կախված են որակավորված աուդիտորների որակավորման աստիճանից և նրանց քանակից: Պալատի գործունեության ողջ ընթացքում չի արձանագրվել որևէ դեպք, երբ որակավորված աուդիտորը կամ նույնիսկ որակավորում ստանալու գործընթացում գտնվող մասնագետը աշխատաշուկայից մասնակցի հայտարարված տասնյակ մրցույթներից որևէ մեկին: Այս բարեփոխումը հնարավորություն է տալիս շտկել Հաշվեքննիչ պալատում առկա մարդկային ռեսուրսների կառավարման թերի համակարգը: 2024 թվականի մայիսի 22-ին ընդունված «Հաշվեքննիչ պալատի մասին» օրենքի (ՀՕ-240-Ն) նոր խմբագրությամբ կատարված փոփոխությունների արդյունքում ստեղծվել է հանրային ծառայության նոր տեսակ՝ **«Հաշվեքննիչ պալատում ծառայությունը»**: Այն գործում է քաղաքացիական ծառայության համակարգից անկախ: Որակավորման պահանջները, պաշտոնների դասակարգումները և վարձատրության մակարդակները ներդաշնակեցված են Հայաստանի՝ արտաքին աուդիտի աշխատաշուկայում գործող պահանջներին: Այսինքն՝ Հաշվեքննիչ պալատի ծառայողի վարձատրությունը համարժեք է ՀՀ-ում գործող՝ միջազգային խմբի անդամ հանդիսացող և միջազգային ճանաչում ունեցող աուդիտորական կազմակերպությունների՝ ըստ համադրելի պաշտոնների միջին վարձատրությանը:

Հետհսկողությունը

Նախկին օրենքում բացակայում էր հաշվեքննության չորս փուլերից մեկը՝ «հետհսկողությունը»: Աուդիտը պլանավորվել ու իրականացվել է, զեկույցը՝ ներկայացվել է, որից հետո գործընթացը համարվել է ավարտված: Հաշվեքննության հետհսկողության փուլը մասնավորապես վերաբերում է առաջարկությունների կատարման մշտադիտարկմանը, որի արդյունքներն այսուհետ պարբերաբար կներկայացվեն հանրությանը և Ազգային ժողովին:

Համագործակցության շրջանակը

Հարկման⁶ ուղղությամբ համագործակցությունը ներառում է հարկային ոլորտում պատշաճ կառավարման սկզբունքների իրականացման պարտավորությունը, այսինքն՝ թափանցիկություն, տեղեկությունների փոխանակում և հարկային արդար մրցակցություն: Այն ներառում է միջազգային համագործակցությունը հարկային ոլորտում, հարկային եկամուտների հավաքագրման գործընթացի դյուրացումը և արդյունավետ կառավարման այդ սկզբունքներն արդյունավետ իրականացնելուն ուղղված միջոցառումների մշակումը (հոդվածներ 25 և 26):

Այն կենտրոնանում է հարկային համակարգի և վարչարարության կատարելագործման ու զարգացման վրա, ներառյալ՝ հարկահավաքման և հսկողության կարողությունների ուժեղացումը, արդյունավետ հարկային հավաքագրման ապահովումը և հարկային խարդախությունների ու հարկերի վճարումից խուսափման դեմ պայքարի ամրապնդումը: Այն ներառում է ներմուծված արտադրանքների և նմանատիպ տեղական արտադրանքների միջև խտրականության դեպքերի բացառումը⁷:

Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) «Հարկման բազայի խելաթյուրում և շահույթների տեղաշարժ (BEPS)» ծրագրին անդամակցելուց հետո յուրաքանչյուր հաստատություն, մասնավորապես՝ Ֆինանսների նախարարությունը և Պետական եկամուտների կոմիտեն, պետք է իրենց լիազորությունների շրջանակում մշակեն BEPS ստանդարտների վրա հիմնված օրենսդրական փոփոխություններ:

Կողմերը ձգտում են ամրապնդել իրենց համագործակցությունը՝ ուղղված Հայաստանի Հանրապետության հարկային

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ֆինանսների նախարարություն
Պետական եկամուտների կոմիտե

Համակարգի և հարկային վարչարարության կատարելագործմանն ու զարգացմանը, այդ թվում՝ հարկահավաքման և հսկողության կարողությունների ընդլայնմանը, ապահովեն արդյունավետ հարկային հավաքագրում և ամրապնդեն հարկային խարդախությունների ու հարկերի վճարումից խուսափելու դեմ պայքարը (Հոդված 27): Դա ներառում է ներմուծված արտադրանքի և նմանատիպ տեղական արտադրանքի միջև խտրականության դեպքերի բացառումը: Բացի այդ, կողմերն աշխատում են ընդլայնել հարկային խարդախությունների և հարկերի վճարումից խուսափելու, մասնավորապես՝ «կարուսելային» խարդախությունների դեմ պայքարի փորձը կիսելու գործընթացը և համագործակցությունը, նաև՝ տրանսֆերային գնագոյացման և հակաօջորային կարգավորման հարցերում:

Կողմերը ձգտում են զարգացնել իրենց համագործակցությունը՝ խարդախությանը հակազդելու ու դրա դեմ պայքարելու և ակցիզային հարկով հարկվող ապրանքների մաքսանենգության դեմ պայքարի համատեղ քաղաքականություններ որդեգրելու նպատակով՝ ներառյալ տեղեկությունների փոխանակումը և ամրապնդել իրենց համագործակցությունը տարածաշրջանային համատեքստում և Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության 2003 թվականի՝ Ծխախոտի դեմ պայքարի շրջանակային կոնվենցիային համապատասխան (Հոդված 28):

6 ՀՀԳՀ-ի 25-ից 28-րդ հոդվածներ

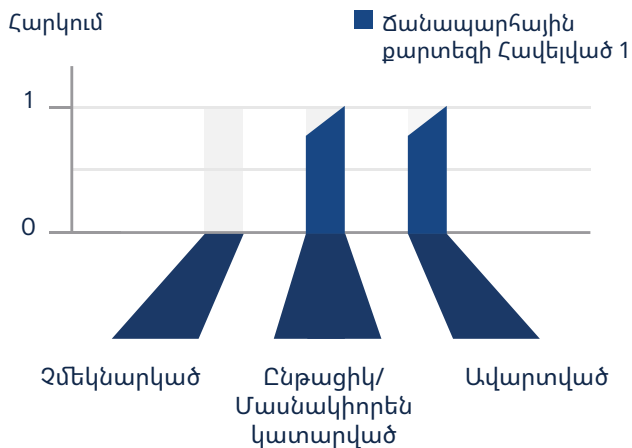
7 1994 թվականի Սակագների և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի (ՍԱԳՀ 1994) I և III հոդվածներին համապատասխան

Հասարակության համար օգուտները

Միջսահմանային առևտրով զբաղվող իրավաբանական անձանց միջազգային հարկման պայմանների համապատասխանեցում ՏՀԶԿ կողմից ընդունված միջազգային ստանդարտներին:

Իրագործման առաջընթացը

- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 15-ԴՂ և 16-ԴՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կատարողական

50%
ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

50%
ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Հարկման նպատակով թափանցիկության և տեղեկատվության փոխանակման միջազգային ստանդարտների ապահովում և «Հարկման բազայի խեղաթյուրում և շահույթների տեղաշարժ» ծրագրին (BEPS ներառական շրջանակ) անդամակցության ապահովում:

Հայաստանը 2019 թվականի փետրվարից ի վեր անդամակցում է ՏՀԶԿ-ի BEPS ծրագրին և սկսել է աշխատել BEPS նվազագույն ստանդարտների ներդրման ուղղությամբ: Ներկայումս Հայաստանը ներդրել է գրեթե բոլոր նվազագույն ստանդարտները, որոնք լրացուցիչ հնարավորություններ են տալիս հարկային մարմիններին և հարկ վճարողներին:

BEPS նվազագույն ստանդարտների ներդրման ուղղությամբ առաջընթացը

- Գործողություն 5 (առաջին նվազագույն ստանդարտ). ընթացքի մեջ է հարկային իրազեկումների տրամադրման և վերջինիս առնչությամբ տեղեկությունների փոխանակման վերաբերյալ անհրաժեշտ օրենսդրության մշակումը:
- Գործողություն 6. 2024 թվականի հունվարին Հայաստանը վավերացրել է «Հարկման բազայի խեղաթյուրում և շահույթների տեղափոխումը կանխելու նպատակով հարկային պայմանագրերին առնչվող միջոցառումների իրականացման վերաբերյալ բազմակողմ կոնվենցիան» (MLI կոնվենցիա): Հայաստանը հանդես է եկել «Հիմնական նպատակի փորձարկման» (PPT կանոն) գործիքի օգտին, ինչն ապահովում է 6-րդ գործողության իրականացումը:
- Գործողություններ 13 և 14. կանոնակարգերն ընդունվել և ուժի մեջ են մտել 2024 թվականի հունվարից:

Հարկ վճարողներին լրացուցիչ հնարավորություններ և օգուտներ տրամադրող գործողություններից մեկը 14-րդ գործողությունն է («Փոխադարձ համաձայնության ընթացակարգ»), որը նրանց հնարավորություն է տալիս հարկային վեճերի լուծման համար դիմել մյուս Պայմանավորվող կողմ պետության հարկային մարմնին: Բացի այդ, Հայաստանը ներդրել է նախնական գնագոյացման պայմանավորվածությունների (APA) վերաբերյալ կարգավորումներ, որոնք հարկ վճարողներին հնարավորություն են տալիս համագործակցել հարկային մարմնի հետ իրենց տրանսֆերային գնագոյացման քաղաքականության շուրջ: BEPS գործողությունների իրականացման հետ կապված մարտահրավերները կապված են համապատասխան կանոնակարգերի գործնական կիրառման կարողությունների պակասի հետ:

Հայաստանը 2015 թվականի հոկտեմբերին դարձել է **Թափանցիկության և տեղեկատվության փոխանակման գլոբալ ֆորումի** անդամ:

Նշված հարթակներում անդամակցությունից բխող պարտավորությունների կատարման ոլորտներում գրանցվել է հետևյալ առաջընթացը:

Հարկային բազայի խեղաթյուրում և շահույթի տեղաշարժ

BEPS-ի շրջանակը ներառում է 15 գործողություն: Դրանցից 5-րդ, 6-րդ, 13-րդ և 14-րդ գործողությունները համարվում են նվազագույն ստանդարտներ, որոնք պահանջում են պարտադիր իրագործում բոլոր անդամ պետությունների կողմից: Հայաստանն ակտիվորեն աշխատում է այս նվազագույն ստանդարտներն իր ազգային օրենսդրության մեջ ներառելու ուղղությամբ: Մասնավորապես՝

- 1) վերացվել են BEPS-ի ներառական շրջանակի կողմից որպես վնասակար դասակարգված հարկային ռեժիմները,
- 2) ներդրվել են հարկային վեճերը լուծելու փոխհամաձայնեցման ընթացակարգեր, մասնավորապես՝ կրկնակի հարկման մասին համաձայնագրերի համատեքստում:

2022 թվականի սեպտեմբերին Հայաստանն ընդունեց «Հարկման բազայի խեղաթյուրումը և շահույթների տեղափոխումը կանխելու նպատակով հարկային պայմանագրերին առնչվող միջոցառումների իրականացման վերաբերյալ բազմակողմ կոնվենցիան վավերացնելու մասին» օրենքը: Այն ուժի մեջ մտավ 2024 թվականի հունվարին: Փոփոխություններ են կատարվել նաև «Ազատ տնտեսական գոտիների մասին» օրենքում⁸ և «Հարկային օրենսգրքում»: Այս փոփոխություններն ուժի մեջ մտան 2024 թվականի հուլիսին՝ ազատ տնտեսական գոտիներում հարկային արտոնությունների վերաբերյալ կարգավորումները համապատասխանեցնելով գործող միջազգային ստանդարտներին: 2022 թվականին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց «Փոխհամաձայնեցման ընթացակարգի միջոցով հարկային հարցերով վեճերի լուծման կարգը և ժամկետները սահմանելու մասին» որոշումը: Այս որոշումը վերանայվեց 2024 թվականին՝ փոխհամաձայնեցման ընթացակարգի միջոցով հարկային հարցերով վեճերի լուծման ստանդարտը լիովին ներդնելու համար:

Տեղեկատվության փոխանակում

«Հարկային հարցերով փոխադարձ վարչական աջակցության մասին Կոնվենցիան» համարվում է հարկային նպատակներով թափանցիկության և տեղեկատվության փոխանակման միջազգային ստանդարտների ներդրման հիմնական նախապայման: Հայաստանը Կոնվենցիան ստորագրել է 2018 թվականի հունվարին: «Հարկային հարցերով փոխադարձ վարչական աջակցության մասին կոնվենցիան»⁹ վավերացնելու մասին» օրենքն¹⁰ ընդունվել է 2019 թվականի դեկտեմբերին:

Հայաստանը 2023 թվականին ստանձնել է պարտավորություն՝ ներդնելու տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակման համակարգ՝ ընդունելով համապատասխան իրավական կարգավորումներ և տեխնիկական միջոցառումներ:

Միևնույն ժամանակ ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից 2023 թվականի հունվարին Հարկման նպատակով թափանցիկության և տեղեկությունների փոխանակման գլոբալ ֆորումի քարտուղարությանն ուղղված նամակում պարտավորություն է ստանձնվել 2025 թվականի սեպտեմբերին առաջին անգամ ներդնել տեղեկությունների ավտոմատ փոխանակում՝

8 Ի ապահովումն ներառական շրջանակի Գործողություն 5-ին համապատասխանությունը

9 Փոփոխվել է 2010 թվականին արձանագրությամբ

10 ՀՕ-275-Ն

համապատասխան կարգավորումների և տեխնիկական միջոցառումների ներդրմամբ: Սա լրացուցիչ իրավական հիմք է, որն ընդլայնել է այն երկրների շրջանակը, որոնց հետ Հայաստանը կարող է տեղեկություններ փոխանակել: Մինչ այդ, Հայաստանը տեղեկություններ է փոխանակել կրկնակի հարկումը բացառող համաձայնագրերի և բազմակողմ համաձայնագրերի հիման վրա:

ՀՀԳՀ-ի 27-րդ հոդվածի շրջանակներում Հայաստանը, 2020 թվականից ի վեր կիրառում է տրանսֆերային գնագոյացման կարգավորումներ¹¹, որոնք վերաբերում են տարեկան ընդհանուր առմամբ 200 միլիոն ՀՀ դրամը գերազանցող վերահսկվող գործարքների վերլուծությանը և կառավարմանը: Մասնավորապես, գործարքը համարվում է վերահսկվող, եթե այն կատարվում է փոխկապակցված համարվող ռեզիդենտ կողմերի միջև (որոշ դեպքերում), փոխկապակցված ոչ ռեզիդենտ կողմի հետ և հարկման հատուկ ազատական համակարգ ունեցող երկրի ռեզիդենտ անձանցի հետ:

ՏՀԶԿ Գլոբալ ֆորումի փորձագիտական եզրակացությունը ՀՀ կարգավորումների վերաբերյալ ներկայումս գտնվում է գնահատման գործընթացի վերջին փուլում, ընդ որում, նախնական գնահատականն է «մեծամասամբ համապատասխանում է»: Առաջին փուլի պաշտոնական զեկույցը հրապարակվել է 2024 թվականի փետրվարին: Փորձագիտական գնահատման երկրորդ փուլը անցկացվել է 2024 թվականի հունիսին: Առաջին և երկրորդ փուլերի արդյունքների հիման վրա՝ Հայաստանը մեծամասամբ համապատասխանում է հարկման նպատակով թափանցիկության և տեղեկատվության փոխանակման վերաբերյալ միջազգային ստանդարտների ներդրմանը:

11 ՀՀԳՀ Հոդված 27

Համագործակցության շրջանակը

ՀՀԳՀ-ն առաջնահերթություն է տալիս վիճակագրության ոլորտում համագործակցության ամրապնդմանը՝ այդպիսով նպաստելով **Ժամանակին, միջազգայնորեն համադրելի և հուսալի վիճակագրական տվյալներ տրամադրելու** երկարաժամկետ նպատակին: Այն նպատակ ունի ամրապնդել ազգային վիճակագրական համակարգի կարողությունները՝ ներառյալ իրավական հիմքը, որակյալ տվյալների և մեթատվյալների արտադրությունը, տարածման քաղաքականությունը և օգտագործողի համար հարմարավետությունը, ինչպես նաև հաշվի առնել պետական և մասնավոր հատվածների օգտագործողներին, ակադեմիական համայնքին և հասարակությանն ընդհանրապես: Բացի այդ, համագործակցությունն ուղղված է վիճակագրական «նոու-հաու»-ի զարգացման վերաբերյալ փորձի փոխանակմանը, որակի ապահովման և կառավարման խթանմանը վիճակագրական արտադրության բոլոր գործընթացներում և տարածմանը: Կայուն, արդյունավետ և մասնագիտական պրոֆեսիոնալ անկախ **ազգային վիճակագրական համակարգը** պետք է հաշվի առնի հետևի Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքին (CoP)՝ ազգային վիճակագրական արտադրությունը

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վիճակագրական կոմիտե

Եվրոպական նորմերին և ստանդարտներին համապատասխանեցնելու համար:

Համագործակցությունը նաև աջակցում է **Հայաստանի պաշտոնական վիճակագրության արդիականացմանը՝** ներդնելով վիճակագրության նոր մեթոդաբանություններ, որոնք սերտորեն համապատասխանում են Եվրոպական ստանդարտներին, և բարելավելով պաշտոնական վիճակագրության տարածումը հասարակության շրջանում: Այն կենտրոնացած է 10 վիճակագրական ոլորտների և հորիզոնական գործունեության վրա՝ միգրացիայի, թափուր աշխատատեղերի, կառուցվածքային բիզնեսի, հետազոտությունների և մշակումների (R&D), ազգային հաշիվներ/ ինստիտուցիոնալ ոլորտային հաշիվներ, ֆինանսների /տնտեսության ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների, ծառայությունների արտաքին առևտրի, շրջակա միջավայրի վիճակագրություն / օդի հաշիվներ, SIMS V2.0-ի ներդրում և ISCED-F 2013, ISCO-08, ICSE-2020 դասակարգիչների կիրառման վերաբերյալ ուսուցում:

Հասարակության համար օգուտները

Հայաստանին վիճակագրություն է անհրաժեշտ՝ նկարագրելու իր սոցիալական, ժողովրդագրական, տնտեսական և շրջակա միջավայրի պայմանները՝ իր քաղաքացիների կյանքն ու հնարավորությունները բարելավելու համար: Այսպիսով, վիճակագրությունը կարևոր դեր է խաղում հասարակությունների պլանավորման, կառավարման և զարգացման գործում:

Վիճակագրությունը քաղաքականության մշակողներին տրամադրում է անհրաժեշտ տեղեկատվություն՝ ապացույցների վրա հիմնված որոշումներ կայացնելու, քաղաքացիներին՝ կարծիք կազմելու և կառավարությանը հաշվետու պահելու, գործարարությանը՝ հիմնավոր որոշումներ կայացնելու իսկ հետազոտողներին՝ հասարակությունը վերլուծելու համար: Վիճակագրությունը կարևոր է նաև միջազգային համատեքստում, քանի որ այն երկրներին հնարավորություն է տալիս համեմատել իրենց պայմանները միմյանց հետ: Դրա համար անհրաժեշտ է միջազգային ներդաշնակեցված վիճակագրություն՝ մշակված ընդհանուր մեթոդաբանությունների համաձայն:

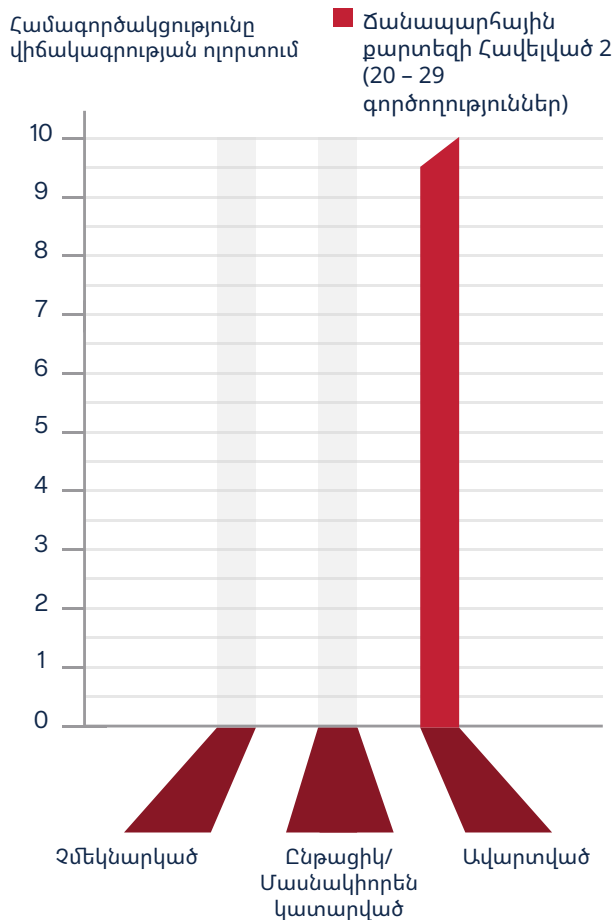
Հայաստանում տվյալների արտադրությունը վերահսկում է Արմստատը: Դրա առաքելությունն է բոլոր քաղաքացիներին տրամադրել տնտեսության և հասարակության վերաբերյալ

անկախ, բարձր որակի տեղեկատվություն ազգային, տարածաշրջանային և միջազգային մակարդակներում և այդ տեղեկատվությունը հասանելի դարձնել: Արմատատում արտադրվող վիճակագրությունը միջազգայնորեն համադրելի է, քանի որ վիճակագրական մեթոդաբանությունները սահմանվում են միջազգային և եվրոպական ընդհանուր ստանդարտներին համապատասխան:

Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտն ընգրկված է

- **ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 20-29-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ**

Կատարողական

0%

ԸՆԹԱՅԻՎ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

100%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Ընդհանուր առաջընթացը

Արմատատը Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագիրքն ընդունել է որպես Հայաստանում պաշտոնական վիճակագրության արտադրության շրջանակային ուղեցույց¹²: Արմատատի որակի համակարգը հիմնված է Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքի 16 սկզբունքների վրա¹³:

2018 թվականի նոյեմբերին անցկացվել է Արմատատի և Հայաստանի պաշտոնական վիճակագրության փորձագիտական գնահատում՝ Եվրոստատի, Եվրոպական ազատ առևտրի ասոցիացիայի (EFTA) և ՄԱԿ-ի Եվրոպական տնտեսական հանձնաժողովի (UNECE) փորձագետների կողմից¹⁴: Նպատակն էր գնահատել Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքին և համակարգող դերին համապատասխանությունը, վերանայել

ազգային վիճակագրական համակարգի ուժեղ և թույլ կողմերը և ըստ անհրաժեշտության առաջարկել բարելավման գործողություններ: 2023 թվականին Հայաստանը հաստատել է իր հետաքրքրությունը 2024 թվականին փորձագիտական գնահատում անցնելու վերաբերյալ, և որը կանցկացվի 2025 թվականի հունիսին:

12 <https://armstat.am/file/doc/99508338.pdf>

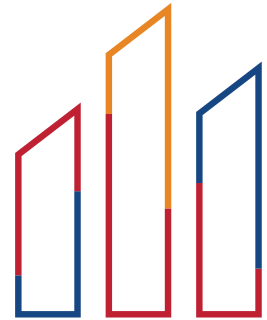
13 <https://armstat.am/file/doc/99537578.pdf>

14 <https://www.armstat.am/file/doc/99513323.pdf>

Ժողովրդագրական վիճակագրություն՝ ներառյալ մարդահամարներն ու սոցիալական վիճակագրությունները¹⁵

2020 թվականից մեկնարկել է «Ժամանակի օգտագործման հետազոտություն» (TUS) նախագիծը: Եվրոպական միության STEP ծրագիրը և ՄԱԿ-Կանայք (ՄԱԿ-ի գենդերային հավասարության և կանանց հզորացման կառույցը)-ն աջակցել են Արմատատի կարողությունների ամրապնդմանը՝ կայուն զարգացման նպատակների վերաբերյալ տվյալները և գենդերային վիճակագրությունը բարելավելու, մեթոդաբանությունները ԵՄ-ի հետ ներդաշնակեցնելու, HETUS-2018-ի առաջարկությունները կիրառելու, ինչպես նաև ապացույցների վրա հիմնված քաղաքականության մշակմանը աջակցելու համար:

2021 թվականին Հայաստանում անցկացվեց ժամանակի օգտագործման փորձնական հետազոտություն (APTUS-2021)՝ ամշակվեցին ընդհանուր զեկույց և երկու տեխնիկական զեկույցներ: 2023 թվականի սեպտեմբերից մինչև 2024 թվականի մայիս Արմատատն անցկացրեց Հայաստանի ժամանակի օգտագործման ազգային լայնածավալ հետազոտությունը (ATUS)¹⁶: Արմատատն անցկացրել է մի շարք մասշտաբային սեմինարներ, որոնք ուղղված էին իր աշխատակիցների հմտությունների և կարողությունների բարելավմանը: Այս սեմինարները կենտրոնացած էին ժամանակի օգտագործման ուսումնասիրությունների հետ կապված ստանդարտ վիճակագրական բիզնես գործընթացների վրա և ավելի ընդլայնվեցին՝ ապահովելով, որպեսզի Արմատատի աշխատակիցները լավագույնս զինված լինեն ուսումնասիրությունների տվյալներն արդյունավետ կառավարելու համար անհրաժեշտ գիտելիքներով: ATUS-ի արդյունքները կհրապարակվեն 2025 թվականի երկրորդ եռամսյակում և առաջին անգամ թույլ կտան հաշվարկել Կայուն զարգացման նպատակների 5.4.1 ցուցանիշը, այն է՝ «Չվարձատրվող տնային և խնամքի աշխատանքի վրա ծախսված ժամանակի համամասնությունն ըստ սեռի, տարիքի և գտնվելու վայրի»:

Գյուղատնտեսության վիճակագրություն՝ ներառյալ գյուղատնտեսական մարդահամարները

Փորձնական գյուղատնտեսական համատարած հաշվառումն անցկացվել է 2023 թվականի հոկտեմբերին¹⁷, իսկ գյուղատնտեսական համատարած հաշվառումը՝ 2024 թվականի հոկտեմբերին: Գյուղատնտեսական համատարած հաշվառման արդյունքները կհրապարակվեն 2026 թվականի չորրորդ եռամսյակում:

Գործարար վիճակագրություն՝ ներառյալ գործարար ռեգիստրները և վիճակագրական նպատակներով վարչական աղբյուրների օգտագործումը

Արմատատը 2023 թվականին անցկացրել է փորձնական և լայնածավալ հետազոտություն¹⁸՝ «Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (SCS) օգտագործումը և էլեկտրոնային առևտուրը՝ ձեռնարկություններում» թեմայով: Ուսումնասիրությունն անցկացվել է Եվրոստատի մեթոդաբանությամբ և CAPI մեթոդի օգտագործմամբ՝ մոդելային հարցաթերթիկով: Հարցման արդյունքները հրապարակված են Արմատատի կայքում¹⁹:

Վիճակագրական նպատակներով վարչական աղբյուրների օգտագործումը

Վիճակագրության արտադրության համար վարչական աղբյուրների օգտագործումը գնալով

15 ՀՀԳՀ-ի Հոդված 32(ա)՝ Ժողովրդագրական վիճակագրություն՝ ներառյալ մարդահամարն ու սոցիալական վիճակագրությունը

16 «ՄԱԿ-Կանայք» կառույցի «Կանանց տնտեսական հզորացում Հարավային Կովկասում» (WEESC) ծրագրի շրջանակներում

17 ՀՀ կառավարության 2022 թվականի սեպտեմբերի 29-ի N 1514-Ն որոշմամբ

18 Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ և ԵՄ ֆինանսավորմամբ իրականացված «Տնտեսական կառավարում, գործարար միջավայր և արդարադատության բարեփոխումներ» նախագծի շրջանակում

19 Մամուլի հաղորդագրություն՝ <https://www.armstat.am/file/doc/99541963.pdf>, Արդյունքների աղյուսակ՝ <https://www.armstat.am/file/doc/99541958.xlsx>, Որակի հռչակագիր՝ <https://www.armstat.am/file/Qualitydec/eng/18.6.pdf>

ավելի մեծ տեղ է գրավում վիճակագրության միջազգային օրակարգում: Վիճակագրական տվյալների արտադրության մեջ վարչական տվյալների օգտագործման հիմնական առավելություններն են ցածր ծախսերը, տվյալների բարձր ճկունությունը, ինչպես նաև ավանդական ուսումնասիրությունների համեմատ շատ ավելի լայն ընդգրկումը:

Արմստատը մեծացրել է վիճակագրական նպատակներով վարչական տվյալների օգտագործումը: 2021-2023 թվականներին Արմստատը մեծացրել է Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության, էկոնոմիկայի, Ֆինանսների, Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի, Շրջակա միջավայրի, Ներքին գործերի նախարարությունների, Միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայության, Ոստիկանության, Կենտրոնական բանկի, Կադաստրի

Հորիզոնական գործունեությունը՝ ներառյալ որակի ապահովումն ու կառավարումը, վիճակագրական դասակարգումները, ուսուցումը, տարածումը և ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կիրառումը

կոմիտեի, Հանրային ծառայությունների կարգավորման հանձնաժողովի, Փաստաբանների պալատի, Նոտարական պալատի, Դատախազության, Քննչական կոմիտեի, Բարձրագույն դատական խորհրդի, Դատական դեպարտամենտի, Մարդու իրավունքների պաշտպանի գրասենյակի, Փրկարար ծառայության, Ազգային անվտանգության ծառայության կողմից պահպանվող վարչական տվյալների օգտագործումը:

2024 թվականին ռեսպոնդենտների ծանրաբեռնվածության նվազեցման մակարդակը 2010 թվականի (բազային տարի) համեմատ կազմել է 57.4%, իսկ 2023 թվականի համեմատ՝ 0.68%:

2019 թվականի սեպտեմբերից ի վեր Հայաստանը Կայուն զարգացման նպատակների (ԿԶՆ) ցուցանիշների համար օգտագործում է Բաց կոդով աղբյուրի տվյալների հարթակ: 2022 թվականին Արմստատը ներկայացրեց ԿԶՆ ցուցանիշների բաց հարթակի արդիականացված տարբերակը²⁰: Այն գլոբալ ԿԶՆ ցուցանիշների վերաբերյալ ազգային վիճակագրության տարածման և հաշվետվողականության գործիք է, որն ապահովում է ԿԶՆ-ին հասնելու առաջընթացի մշտադիտարկման շրջանակ: Արմստատը շարունակաբար մեծացնում է տվյալների մատչելիությունը, կատարելագործում տվյալների դեզագրեզացիան և ցուցանիշների հաշվարկման մեթոդաբանությունները:

2024 թվականի մարտին²¹ Արմստատը գործարկեց ԿԶՆ ցուցանիշների միտումների գնահատման վահանակը՝ օժանդակելու որոշակի քաղաքական ուղղվածությամբ պետական հաստատությունների կողմից իրականացվող վերլուծական աշխատանքին: Վահանակը տեսապատկերավորման գործիք է ՀՀ-ում ԿԶՆ-ի առաջընթացը գնահատելու համար: Այն տրամադրում է անհրաժեշտ փաստեր շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածության և կայուն զարգացման առաջնահերթությունների համար: Այն նաև աջակցում է Կամավոր ազգային ականարկների (VNR) նախապատրաստմանը:

2024 թվականին անցկացվել է օգտագործողների բավարարվածության ուսումնասիրությունը և արդյունքները հանրայնորեն հասանելի են²²:

Արմստատի վեբկայքի «Նորություններ» բաժնում (<https://www.armstat.am/en/?nid=157>) ավելացվել է «Ինֆոգրաֆիկա» ենթաբաժինը, որտեղ ամսական, եռամսյակային և տարեկան պարբերականությամբ հրապարակվում են հիմնական ժողովրդագրական, սոցիալական, տնտեսական շրջակա միջավայրի ցուցանիշները:

Արմստատն իրականացրել է կառույցի քարտեզագրման պիլոտային փորձարկում՝

20 <https://sdg.armstat.am/>

21 ՄԱԿ-ի Ասիայի և խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանի տնտեսական և սոցիալական հանձնաժողովի վիճակագրության բաժնի աջակցությամբ

22 <https://armstat.am/file/doc/99551528.pdf>

Արմատատի կազմակերպումը քարտեզագրելու համար՝ համաձայն վիճակագրական կազմակերպությունների համար ընդհանուր գործունեության մոդելի (GAMSO) վրա: GAMSO-ի ոլորտային գնահատումն անցկացվել է 2022 թվականի հոկտեմբերին: GAMSO-ն ներդրվել է՝ հաշվի առնելով գնահատող խմբի առաջարկությունները, և մշակվել է «Արմատատի քարտեզագրում» Excel աղյուսակ, որը նկարագրում է գործունեության իրականացումը և համատեղում է GAMSO և GSBPM մոդելները:

2024 թվականի փետրվարից գործարկվել է տվյալների հավաքագրման էլեկտրոնային հաշվետվությունների համակարգը, որը գործարկվել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ECASTAT նախագծի շրջանակներում:

Միգրացիայի վիճակագրության արտադրության բարելավում

Կատարելագործվել է վարչական տեղեկատվության աղբյուրների վրա հիմնված միգրացիայի վիճակագրության մեթոդաբանությունը: Փորձագետների կողմից առաջարկված միգրացիայի տվյալների ստացման հետ կապված հիմնական հարցերը, ներառվել են 2022 թվականի մարդահամարի հարցաթերթիկի միգրացիայի բլոկում:

Մարդահամարն անցկացվել է 2022 թվականի հոկտեմբերին՝ համակցված մեթոդի կիրառմամբ: Մարդահամարն անցկացվել է Բնակչության պետական ռեգիստրի հիման վրա՝ ընտրանքային հասցեների 25%-ից պլանշետների միջոցով լրացուցիչ տվյալների հավաքագրմամբ: 2022 թվականի մարդահամարի հիմնական արդյունքները հրապարակվել են 2023 թվականի դեկտեմբերին և հասանելի են կայքում²³:

Բարելավվել է միգրացիայի վիճակագրություն արտադրելու համար վարչական տվյալների աղբյուրների օգտագործումը: Միգրացիայի վիճակագրությունը լրացվել է վարչական աղբյուրներից ստեղծված նոր վիճակագրական տվյալներով:

1) ՆԳՆ միգրացիայի և քաղաքացիության ծառայության կողմից վարվող վարչական ռեգիստրների հիման վրա: Ներդրվել են հաշվետվության երկու նոր ձևեր՝ ՀՀ քաղաքացիություն ստացած անձինք և ՀՀ քաղաքացիությունը դադարեցրած անձինք՝ ըստ սեռի, տարիքային խմբի և նոր քաղաքացիության երկրի²⁴,

2) օտարերկրյա աշխատողի միասնական էլեկտրոնային աշխատանքային թույլտվության հարթակում (workpermit.am) ստեղծված տեղեկատվության հիման վրա՝ Եվրասիական տնտեսական միության պետությունների քաղաքացիների և նրանց ընտանիքի անդամների կացության օրինականությունը հավաստող և աշխատանքային գործունեության հիման վրա օտարերկրացիներին ժամանակավոր կացության կարգավիճակ տրամադրող որոշումների ընդունման վերաբերյալ²⁵:

Եվրոստատի և ՄԱԿ-ի վիճակագրության բաժնի ժողովրդագրական և միգրացիայի միջազգային տվյալների հավաքածուների (UNIDEMO) շրջանակում հատուկ ջանքեր են գործադրվել տվյալների ձևաչափման ուղղությամբ՝ ժողովրդագրական և միգրացիայի տվյալների հավաքածուները Excel-ից SDMX հաշվետվության սահմանված ձևաչափի փոխակերպելու համար: SDMX հաշվետվության նոր ձևաչափերն ենթարկվել են նախնական վավերացման ընթացակարգերի, այնուհետև վերբեռնվել են Եվրոստատի համապատասխան վեբ պորտալ, ինչպես նաև համապատասխան մեթատվյալների ձևաչափը:

Թափուր աշխատատեղերի վիճակագրության բարելավում

Թափուր աշխատատեղերի վիճակագրությունը բարելավվել է Թայեքսի «Թափուր աշխատատեղերի վիճակագրության բարելավում» առցանց աշխատաժողովի միջոցով: Աշխատաժողովին մասնակցել են նաև վարչապետի աշխատակազմի, Կենտրոնական բանկի, Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության և դրան ինտեգրված սոցիալական

23 <https://www.armstat.am/en/?nid=82&id=2623>

24 Վիճակագրության պետական խորհրդի 2021 թվականի նոյեմբերի 22-ի N 24-Ա որոշում

25 Վիճակագրության պետական խորհրդի 2023 թվականի հուլիսի 7-ի N 14-Ա որոշում

ծառայության, Էկոնոմիկայի, Ֆինանսների նախարարությունների, Պետական եկամուտների կոմիտեի, Հայաստանի արհմիությունների կոնֆեդերացիայի ներկայացուցիչները:

Արդյունքում մասնակիցները հարստացրեցին թափուր աշխատատեղերի վիճակագրության մեթոդաբանության, ցուցանիշների համակարգի, տվյալների աղբյուրների վերաբերյալ իրենց գիտելիքները՝ համաձայն ԵՄ համապատասխան կանոնակարգի պահանջների, բարելավեցին թափուր աշխատատեղերի վիճակագրության մետատվյալների և տվյալների ներկայացման ձևաչափերը փաստաթղթավորելու կարողություն՝ տվյալների օգտագործողների հետ երկխոսությունն ամրապնդելու համար:

Կառուցվածքային բիզնես վիճակագրության մեթոդաբանության բարելավում

Կառուցվածքային բիզնես վիճակագրության մեթոդաբանությունը կատարելագործվել է Համաշխարհային բանկի փորձագիտական առաքելության և կառուցվածքային բիզնես վիճակագրության ներդրման վերաբերյալ Թայեքսի առցանց փորձագիտական առաքելության աջակցությամբ: Արդյունքում Արմստատը ներդրեց կառուցվածքային բիզնես վիճակագրության մեթոդաբանությունը՝ համաձայն ԵՄ կանոնակարգերի, մասնավորապես՝ ցուցանիշների կառուցվածքը, հստակեցրեց տվյալների հավաքագրման աղբյուրներն ու գործիքները և սահմանեց հրապարակման ձևաչափը և պարբերականությունը:

Հետազոտությունների և մշակումների (R&D) վիճակագրության բարելավում, ներառյալ՝ մասնավոր հատվածում

R&D վիճակագրության մեթոդաբանությունը բարելավվել է Իսլանդիայի վիճակագրության ծառայության փորձագիտական առաքելության (ֆինանսավորվել է EFTA-ի կողմից) և Թայեքսի R&D վիճակագրության բարելավման առցանց փորձագիտական առաքելության աջակցությամբ: Թայեքսի առցանց փորձագիտական առաքելությանը մասնակցել է Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության Գիտության կոմիտեի ներկայացուցիչը:

Արդիականացվել է պետական հատվածի R&D վիճակագրության հաշվետվության ձևը և ներդրվել է նոր ձև, ինչպես նաև մշակվել է մասնավոր հատվածի R&D վիճակագրության հաշվետվական ձևի նախագիծ:

2023 թվականից ի վեր պետական հատվածում R&D վիճակագրության հավաքագրումն իրականացվում է մոդեռնիզացված վիճակագրական հաշվետվական ձևին համապատասխան, իսկ պետական հատվածի արդիականացված և բարելավված R&D վիճակագրությունը հրապարակվել է 2023 թվականի օգոստոսին՝ «ՀՀ սոցիալական վիճակը» վիճակագրական ձեռնարկում²⁶:

26 https://armstat.am/file/article/soc_sit_2022_en_8.pdf

Ինստիտուցիոնալ ոլորտային հաշիվների բարելավում՝ համաձայն SNA-2008 և ESA-2010 մեթոդաբանությունների

Աշխատանքն իրականացվել է Արմատատի կողմից և 2022 թվականի նոյեմբերին հրապարակվել է Հայաստանի ազգային հաշիվների ամբողջական փաթեթը՝ ինչպես ընդհանուր տնտեսության, այնպես էլ տնտեսության ինստիտուցիոնալ հատվածների համար (2020 թվականի հաշվետու տվյալներով):

2024 թվականին հաշվարկներ են իրականացվել տնտեսության ինստիտուցիոնալ հատվածների հաշիվները կազմելու համար (2022 թվականի հաշվետու տվյալներով): 2024 թվականի հուլիսին հրապարակվել են համախառն ավելացված արժեքի տվյալներն ըստ տնտեսության ինստիտուցիոնալ հատվածների, ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների և ֆինանսական կազմակերպությունների՝ ըստ ենթաօլորտների: 2024 թվականի նոյեմբերին հրապարակվել է ազգային հաշիվների ամբողջական փաթեթն ընդհանուր տնտեսության, ինչպես նաև տնտեսության ինստիտուցիոնալ հատվածների համար:

Տնտեսության ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների (ներառյալ պետական ոչ ֆինանսական կազմակերպությունները) ֆինանսների վիճակագրության բարելավում

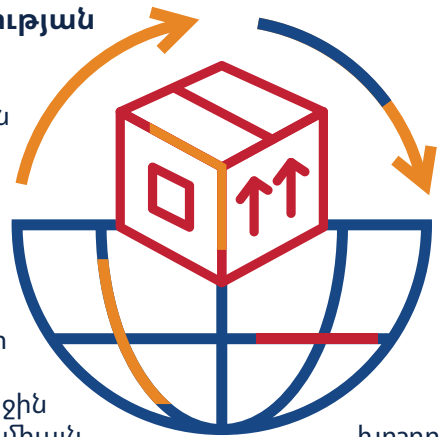
Ֆինանսների վիճակագրությունը բարելավվել է Թայեքսի «Տնտեսության ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների ֆինանսների վիճակագրություն» թեմայով առցանց փորձագիտական առաքելության և Արժույթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) ֆինանսական հաշիվների վերաբերյալ առցանց փորձագիտական առաքելության աջակցությամբ: Թայեքսի առցանց փորձագիտական առաքելությանը մասնակցել են Ֆինանսների նախարարության և Կենտրոնական բանկի ներկայացուցիչները: Որպես արդյունք՝ բարելավվել է տնտեսության ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների ֆինանսների վիճակագրությունը:

Ստացված հաշվետվություններում ներկայացված տվյալների հիման վրա կազմվել և «Հայաստանի ֆինանսների վիճակագրություն» ձեռնարկում հրապարակվել են «Ոչ ֆինանսական հատվածի կազմակերպությունների ֆինանսական ցուցանիշները», «Ֆինանսական հաշիվը» և «Ֆինանսական ակտիվների և պարտավորությունների հաշվեկշիռները» բաժինների աղյուսակները²⁷:

Ծառայությունների արտաքին առևտրի վիճակագրության բարելավում

ԵՄ-ի «Վիճակագրությունն Արևելյան գործընկերության միջոցով» (STEP) ծրագրի շրջանակում ձեռք բերված գիտելիքների հիման վրա՝ Արմատատը մշակել և ներդրել է ծառայությունների արտաքին առևտրի վիճակագրության նոր հաշվետվական ձև՝ համաձայն «Վճարային հաշվեկշռի և միջազգային ներդրումային դիրքի ձեռնարկի» 6-րդ հրատարակության և «Ծառայությունների միջազգային առևտրի վիճակագրության ձեռնարկի» 2010 թվականի դրույթների:

Հաշվետվական ձևը ներդրվել է 2023 թվականի առաջին եռամսյակից: 2023 թվականի ընտրանքում ներառվել են միայն և միջին կազմակերպությունները: 2024 թվականից այդ ընտրանքում ներառվել են նաև փոքր և միկրո կազմակերպությունները: Տվյալների հավաքագրման համար կիրառվում է Արմատատի կողմից մշակված «Ծառայությունների միջազգային և առևտրի ընդլայնված խմբավորումը», որը հիմնված է «Վճարային հաշվեկշռի ծառայությունների ընդլայնված դասակարգման 2010-ի (EBOPS 2010)» վրա:

²⁷ <https://armstat.am/am/?nid=82&id=2517>, Մամուլի հաղորդագրություն՝ <https://armstat.am/file/doc/99540898.pdf>, Այլ տվյալների շտեմարաններ՝ <https://armstat.am/en/?nid=14>

Շրջակա միջավայրի վիճակագրություն. Օդի հաշիվների կազմում

2017 թվականի օդի հաշիվները կազմվել են²⁸ ՄԱԶԾ-ի առցանց ծրագրի աջակցությամբ: Ծրագրին մասնակցել են նաև Շրջակա միջավայրի նախարարության փորձագետները: Մշակվել է օդի արտանետումների հաշիվների ներդրման և տվյալների գնահատման ճանապարհային քարտեզ: 2022 թվականի հունիսին Եվրոստատի փորձագետներն անցկացրել են շրջակա միջավայրի վիճակագրության ոլորտային գնահատում՝ աջակցելու Արմստատին շրջակա միջավայրի վիճակագրությունը Եվրոպական վիճակագրության գործելակերպի կանոնագրքին և եվրոպական ստանդարտներին համապատասխանեցնելու, բարձր որակի վիճակագրություն արտադրելու համար ներկայիս իրավիճակը գնահատելու, և առաջարկություններ ու բարելավման գործողություններ առաջարկելու համար:

Հղման մեթատվյալների համակարգի ներդրում.

ԵՄ Միասնական ինտեգրված մեթատվյալների կառուցվածք (SIMS) և Եվրոպական Վիճակագրական տվյալների և մեթատվյալների փոխանակման ստանդարտով (SDMX) մեթատվյալների կառուցվածքի (ESMS) ու Որակի հաշվետվությունների կառուցվածքի համար Եվրոպական վիճակագրական համակարգի ստանդարտի (ESQRS) հաշվետվության ձևաչափեր:

Արմստատը ստեղծել է հղման մեթատվյալների համակարգ, որը մեթատվյալների անբաժանելի բաղադրիչ է: Հղման մեթատվյալների հաշվետվությունների ստանդարտներն են՝ EU SIMS-ը (Միասնական ինտեգրված մեթատվյալների կառուցվածք) և ESMS (Եվրոպական SDMX մեթատվյալների կառուցվածք) ու ESQRS-ը (Որակի հաշվետվությունների կառուցվածքի համար Եվրոպական վիճակագրական համակարգի ստանդարտ) հաշվետվությունների ձևաչափերը, որոնք ներդրվել են Բուլղարիայի վիճակագրության փորձագետների աջակցությամբ՝ Համաշխարհային բանկի ECASTAT ծրագրի շրջանակներում: Հղման մեթատվյալները նկարագրում են տվյալների հավաքագրման և արտադրության համար օգտագործվող վիճակագրական հասկացություններն ու մեթոդաբանությունները, ինչպես նաև տվյալների որակը:

Վիճակագրական արտադրանքի որակի հաշվետվությունները հրապարակվում են «Մեթատվյալներ» բաժնի «Հղման մեթատվյալներ» ենթաբաժնում²⁹:

Ներկայումս օգտագործողներին ուղղված որակի հաշվետվություններ (ESMS) և արտադրողներին ուղղված որակի հաշվետվություններ (ESQRS) են մշակվել և հրապարակվել 65 արտադրանքների համար:

Արմստատը SDMX ստանդարտը ներդրել է հղման մեթատվյալների համակարգի ստեղծման համատեքստում: Վիճակագրական արտադրանքի համար մշակվել են մեթատվյալների (ESMS) և որակի հաշվետվությունների (ESQRS) ձևաչափերով մոդուլներ, ինչպես նաև SDMX 2.1 ստանդարտի երկու ֆայլ xml ձևաչափով՝ «Մեթատվյալների կառուցվածքի սահմանում» (MSD) և «Մեթատվյալներ» (Տվյալներ): Համակարգն աջակցում է որակի հաշվետվություններին, ինչպես նաև օգտագործվում է տարածման նպատակներով՝ հղման մեթատվյալները կենտրոնացված և ստանդարտացված ձևով հրապարակելու համար՝ բավարարելու միջազգային կազմակերպությունների և ստանդարտների (ինչպիսին է SDMX-ը)՝ որակյալ, ժամանակին և միջազգայնորեն համեմատելի վիճակագրություն ապահովելու պահանջները:

28 Հայաստանի Հանրապետության 1990-2017թթ. Ջերմոցային գազերի ազգային կադաստրի հաշվետվության հիման վրա, 12.12.2020թ.

29 <https://www.armstat.am/en/?nid=828>

Ուսուցում հետևյալ դասակարգիչների կիրառման վերաբերյալ

- 1 Կրթության և ուսուցման միջազգային ստանդարտ դասակարգիչ (ISCED-F 2013)
- 2 Զբաղմունքների միջազգային ստանդարտ դասակարգիչ (ISCO-08)
- 3 Զբաղվածության կարգավիճակի միջազգային ստանդարտ դասակարգիչ (ICSE-2018)

Անձնակազմը վերապատրաստվել է ISCED-F 2013, ISCO-08 և ICSE-2018 դասակարգիչների կիրառման ոլորտում և բարելավել է դրանց կիրառման վերաբերյալ գիտելիքներն ու հմտությունները:

Կազմակերպվել են հետևյալ վերապատրաստումները.

- Համաշխարհային բանկի ECASTAT ծրագրի շրջանակներում ISCED-2011 և ISCED-F 2013 դասակարգիչների կիրառման վերաբերյալ վերապատրաստումներ առցանց և արտերկրում:
- ISCO-08 և ICSE-2018 դասակարգիչների կիրառման վերաբերյալ առցանց վերապատրաստում՝ ԱՀԿ փորձագետների աջակցությամբ: Վերապատրաստմանը մասնակցել են վարչապետի աշխատակազմի, Ֆինանսների նախարարության, Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության և դրան ինտեգրված սոցիալական ծառայության, Հայաստանի արհմիությունների կոնֆեդերացիայի, Աշխատանքի և սոցիալական հետազոտությունների ազգային ինստիտուտի ներկայացուցիչները:
- ISCO-08 և ICSE-2020 միջազգային վիճակագրական դասակարգիչների կիրառման վերաբերյալ Թայեքսի առցանց աշխատաժողով:

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏ

ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ

ԲԱՐԵԼԱՎՈՒՄ

ՖՏՐԱՆՍՊՈՐՏԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Հայաստանը բարելավում է իր տրանսպորտային համակարգը շնորհիվ ՀՀԳՀ-ի: ԵՄ աջակցությունը նպաստում է երկրի ողջ տարածքում ճանապարհների, երկաթուղիների և տրանսպորտային կապերի արդիականացմանը՝ ճանապարհորդությունները դարձնելով բոլորի համար ավելի արագ, անվտանգ և հուսալի: Տրանսպորտի բարելավումը դյուրացնում է առևտուրը և օգնում է գործարարության աճին՝ նպաստելով տնտեսության ամրապնդմանը և քաղաքացիների եկամուտների ավելացմանը: Միևնույն ժամանակ, ՀՀԳՀ-ի շրջանակում իրականացվող բարեփոխումներն աջակցում են էկոլոգիապես մաքուր տրանսպորտի զարգացմանը՝ օգնելով պաշտպանել քաղաքացիների առողջությունը և հիմք դնել ավելի մաքուր ապագայի համար: ՀՀԳՀ-ն նաև դյուրացնում է Հայաստանի և ԵՄ երկրների միջև ճանապարհորդությունները:

Համագործակցության շրջանակը

Տրանսպորտի ոլորտում ընդլայնված և ամրապնդված համագործակցությունը նպաստում է կայուն տրանսպորտային համակարգերի զարգացմանը, արդյունավետ, ապահով և անվտանգ տրանսպորտի աշխատանքին, ինչպես նաև՝ տրանսպորտային համակարգերի ինտերմոդալությանն ու փոխգործելիությանը, հիմնական տրանսպորտային ուղիների ընդլայնմանը (Հոդված 36):

Տրանսպորտի ոլորտում համագործակցությունը ներառում է հետևյալ ուղղությունները. կայուն ազգային տրանսպորտային քաղաքականության և ոլորտային ռազմավարությունների մշակում, ենթակառուցվածքների առնչվող քաղաքականության կատարելագործում, սպասարկմանը, կարողությունների սահմանափակումներին և հաղորդակցության բացակայող ենթակառուցվածքին միտված ֆինանսավորման ռազմավարությունների մշակում, համապատասխան միջազգային տրանսպորտային կազմակերպություններին և համաձայնագրերին անդամակցություն, համագործակցություն և տեղեկությունների փոխանակում տրանսպորտի բնագավառի այնպիսի տեխնոլոգիաների զարգացման և կատարելագործման նպատակով, ինչպիսիք են օրինակ՝ «խելացի» տրանսպորտային համակարգերը, «խելացի» տրանսպորտային համակարգերի կիրառման խթանում (Հոդված 37): Տրանսպորտային կապի և տարածաշրջանային համագործակցության ոլորտում Հայաստանը և ԵՄ-ն կաշխատեն բարելավել ուղևորների և ապրանքների տեղաշարժը՝ մեծացնելով տրանսպորտային հոսքերը, նվազեցնելով սահմանային

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

**Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն
Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտե
Ներքին գործերի նախարարություն
(Ոստիկանություն)**

խոչընդոտները և արդիականացնելով հիմնական ենթակառուցվածքային կապերը: Համագործակցությունը հաշվի կառնի Հայաստանի դեպի ծով ելք չունենալու կարգավիճակը և կներառի սահմանանցման դյուրացմանը, տեղեկատվության փոխանակմանը և տարածաշրջանային մակարդակով համատեղ գործունեությանն ուղղված գործողություններ (Հոդված 38): Օդային փոխադրումների ոլորտի ազատականացման ուղղությամբ Կողմերը կձգտեն օդային տրանսպորտի շուկաների աստիճանական բացմանը՝ ԵՄ-ի և ՀՀ-ի միջև Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրի շրջանակներում: Նախքան համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելը՝ նոր սահմանափակող, խտրական քայլեր կամ գործողություններ չեն ձեռնարկվի (Հոդված 39): Տրանսպորտի ոլորտում համագործակցության մասին բաժնում նախատեսված հարցերի վերաբերյալ պետք է կազմակերպվի կանոնավոր երկխոսություն (Հոդված 40): Ինչ վերաբերում է իրավական մոտարկմանը, Հայաստանը պետք է իրականացնի իր օրենսդրության մոտարկում համաձայն ՀՀԳՀ-ի Հավելվածում 1-ում նշված Եվրոպական միության համապատասխան ակտերին: Հետագա մոտարկումը կարող է իրականացվել նաև ոլորտային համաձայնագրերի միջոցով (Հոդված 41):

Հասարակության համար օգուտները

- Հայաստանը բարելավում է ճանապարհային երթևեկության անվտանգությունը՝ ներդնելով օրենսդրություն, որը պահանջում է մինչև 2027 թվականը շահագործման հանձնվելիք բոլոր մայրուղիներում անվտանգության աուդիտի անցկացում՝ որպես վթարներից առաջ հնարավոր վտանգները բացահայտելու և դրանց դեմ պայքարելու իր պարտավորության մաս: Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունն (ՏԿԵՆ) առաջնահերթություն է տալիս ճանապարհների վտանգավոր հատվածների կառավարմանը՝ ճանապարհատրանսպորտային պատահարներից մահացության դեպքերը նվազեցնելու համար: 2023 թվականին Եվրոպական ներդրումային բանկի (ԵՆԲ) աջակցությամբ վերացվել է 38.4 կմ երկարությամբ ճանապարհային հատվածներ ներառող 47 բարձր ռիսկայնության գոտի: Անվտանգության շարունակական բարելավման համար ՏԿԵՆ-ի «Ճանապարհային դեպարտամենտ» հիմնադրամը մշակել է բջջային հավելված, որն իրական ժամանակում տեղեկատվություն է տրամադրում ճանապարհների վիճակի, մոտակա հիվանդանոցների և ոստիկանության տեղակայման վայրերի մասին՝ օգնելով օգտատերերին ավելի անվտանգ ճանապարհորդության որոշումներ կայացնել: Հայաստանը նաև գործարկել է ճանապարհատրանսպորտային պատահարների խնդրահարույց հատվածների տվյալների վերլուծության հարթակ՝ վերլուծելով ավելի քան 23,000 միջադեպ՝ նպատակային միջամտությունների համար բարձր ռիսկային գոտիները բացահայտելու նպատակով:
- Հայաստանը ճանապարհային երթևեկության անվտանգությունը դիտարկում է որպես գլոբալ խնդիր, որը պահանջում է միջազգային համագործակցություն: ՏԿԵՆ-ը ձգտում է զարգացնել միջազգային կազմակերպությունների, դոնոր գործակալությունների և գործընկեր երկրների հետ գործընկերությունը՝ ճանապարհային երթևեկության անվտանգության ազգային նպատակներն առաջ մղելու համար: ՏԿԵՆ-ն ակտիվորեն համագործակցում է ԵՄ-ի և Եվրոպական ներդրումային բանկի հետ՝ Հայաստանում ճանապարհային երթևեկության անվտանգությունը բարելավելու ուղղությամբ՝ ֆինանսական աջակցության, տեխնիկական օժանդակության և լավագույն գործելակերպերի փոխանակման միջոցով:
- Հայաստանը նաև մասնակցում է ԵՄ-ի ֆինանսավորմամբ և Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող «Արևելյան գործընկերության երկրներում ճանապարհային երթևեկության անվտանգության դիտարան» (EaP RSO) նախաձեռնությանը, որը ստեղծվել է 2024 թվականին Վրաստանում, և որի նպատակն է տվյալների և լավագույն գործելակերպերի փոխանակման միջոցով նվազեցնել ճանապարհատրանսպորտային պատահարներից վնասվածքների թիվը: ՏԿԵՆ-ը նաև պլանավորում է արագության մշտադիտարկման համակարգ ներդնել երթուղու ամբողջ երկայնքով և կենտրոնանում է ինչպես անվտանգության, այնպես էլ միակցվածության բարելավմանն ուղղված ենթակառուցվածքային նախագծերի վրա:
- Ներկայումս մշակման վերջին փուլում գտնվող «Հայաստանի ճանապարհային անվտանգության ազգային ռազմավարությունը» սահմանում է հավակնոտ նպատակներ հինգ հիմնական հենալուծների միջոցով՝ ճանապարհային անվտանգության կառավարում, առավել անվտանգ ճանապարհներ և երթևեկություն, ավելի անվտանգ տրանսպորտային միջոցներ, ճանապարհներից օգտվողներ և բարելավված հետվթարային արձագանք: Միջազգային լավագույն փորձին և ՄԱԿ-ի կայուն զարգացման նպատակներին (մասնավորապես՝ մինչև 2030 թվականը համաշխարհային ճանապարհատրանսպորտային պատահարներից մահացությունների կիսով չափ կրճատման նպատակին) համապատասխան մշակված ռազմավարությունն արտացոլում է համապարփակ, հեռանկարային մոտեցում:
- 2018-2023 թվականներին Հայաստանում իրականացվել են 1,302.4 կմ ընդհանուր երկարությամբ ճանապարհահատվածների վերանորոգման, վերակառուցման և շինարարության խոշոր նորոգումներ՝ 271.95 միլիարդ ՀՀ դրամ ներդրմամբ: Միայն 2024 թվականին ՏԿԵՆ-ը մեծածավալ աշխատանքներ է իրականացրել ևս 503 կմ երկարությամբ ճանապարհահատվածների վրա: Արդյունավետության շարունակական բարելավման համար գործարկվել է նորարարական առցանց համակարգ՝ իրական ժամանակում ճանապարհների վիճակը վերահսկելու նպատակով, ինչը հնարավորություն

է տալիս սահմանել տվյալների վրա հիմնված վերանորոգման առաջնահերթություններ և լավարկել ռեսուրսների բաշխումը:

- Ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և վարորդների որակավորման բարեփոխումները զգալի օգուտներ են բերում հասարակությանը: Դրանց թվում են՝ ճանապարհային երթևեկության անվտանգության բարելավումը՝ առողջապահական զննումների և որակավորման ավելի խիստ չափանիշների միջոցով, որոնք ուղղված են վթարների և մահացությունների նվազեցմանը: Վարորդների մասնագիտացումն ապահովվում է վարորդների և քննողների պարտադիր ուսուցման և վերապատրաստման միջոցով, ինչը հանգեցնում է ավելի բարձր որակի հանրային և բեռնափոխադրման ծառայությունների: Բարեփոխումները նաև բարձրացնում են գնահատումների և ընթացակարգերի թափանցիկությունն ու արդարությունը:
- Բացի այդ, փոփոխությունները նպաստում են հանրային վստահության և հաստատությունների հեղինակության բարձրացմանը՝ սահմանելով հստակ, հետևողական և օրինական գործընթացներ, ինչպես նաև բարելավելով լիցենզավորման և թեստավորման ծառայությունների մատուցման որակը:
- ՀՀԳՀ-ի հիմնական բաղադրիչներից մեկը կենտրոնանում է ավիացիայի ոլորտի վրա՝ նպատակ ունենալով մշակել կայուն ազգային տրանսպորտային քաղաքականություն, որը կլինի էկոլոգիապես մաքուր, արդյունավետ, ապահով և անվտանգ: ԵՄ-ի և ՀՀ-ի միջև 2021 թվականի նոյեմբերի 15-ին Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրի ստորագրումից հետո երկու կողմերն էլ աշխատում են Հայաստանի ԵՄ ավիացիոն շուկային լիարժեք ինտեգրման ուղղությամբ: Հայաստանը հանձն է առել ներդնել ԵՄ ավիացիոն օրենսդրությունը, որը, ինչպես կանխատեսվում է, կբարելավի թռիչքների անվտանգությունը, կընդլայնի օդային տրանսպորտի հնարավորությունները, կմեծացնի ուղիղ չվերթների քանակը և կապահովի փոխադարձ տնտեսական օգուտներ:
- Ազգային երկաթուղային օրենսդրության համապատասխանեցումը ԵՄ օրենսդրությանը նպատակ ունի ամրապնդել երկաթուղային տրանսպորտի շրջանակը՝ կենտրոնանալով անձնակազմի (վերա)ուսուցման, ուղևորների և բեռների փոխադրման կազմակերպման, գնացքի վարորդների լիցենզիա և վկայական ստանալու պայմանների, ինչպես նաև միջազգային փոխադրումների ժամանակ վնասի կամ կյանքի կորստի համար պատասխանատվության սահմանման վրա:
- Ծովային տրանսպորտային հաղորդակցության կարգավորման շրջանակներում ներկայումս մշակման փուլում գտնվող Առևտրային ծովագնացության օրենսգրքի ընդունումը կնպաստի Հայաստանի առևտրային ծովագնացության ոլորտի զարգացմանը: Ակնկալվում է, որ այս օրենսդրությունը կբազմազանեցնի տրանսպորտային ուղիները, կխթանի հայկական ապրանքների արտահանումը նոր շուկաներ, կբարելավի օտարերկրյա ապրանքների ներմուծումը և հնարավորություն կտա նավերին նավարկելու հայկական դրոշի ներքո:
- Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ոլորտում ձեռնարկվող միջոցառումները նպատակ ունեն բարելավել ճանապարհային երթևեկության անվտանգությունը, բարձրացնել հայ փոխադրողների մրցունակությունը և բարձրացնել տրանսպորտային ծառայությունների որակը: Հայաստանի օրենսդրության՝ ԵՄ հրահանգներին համապատասխանեցումը միջազգային փոխադրող օպերատորների համար ստեղծել է իրավական շրջանակ և սահմանել մասնագիտական ուսուցման չափանիշներ: Այս բարեփոխումներն ամրապնդում են հայ փոխադրողների մրցունակությունը, ինչպես նաև նպաստում են ճանապարհային երթևեկության անվտանգությանը և տնտեսական գործունեության ընդհանուր արդյունավետությանը:
- Այժմ կարգավորվում է նաև վտանգավոր բեռների տեղափոխման ոլորտը, ինչն ավտոմոբիլային փոխադրումների ոլորտում գործող կազմակերպություններին թույլ է տալիս ստանալ միջազգայնորեն ճանաչված վկայականներ դեպի Եվրոպա անխափան միջպետական փոխադրումների համար: Բացի այդ, ամբողջությամբ ներդրվել է վարորդների աշխատանքի և հանգստի ժամանակահատվածների մշտադիտարկման

համար թվային տախտկարաքննի օգտագործումը:

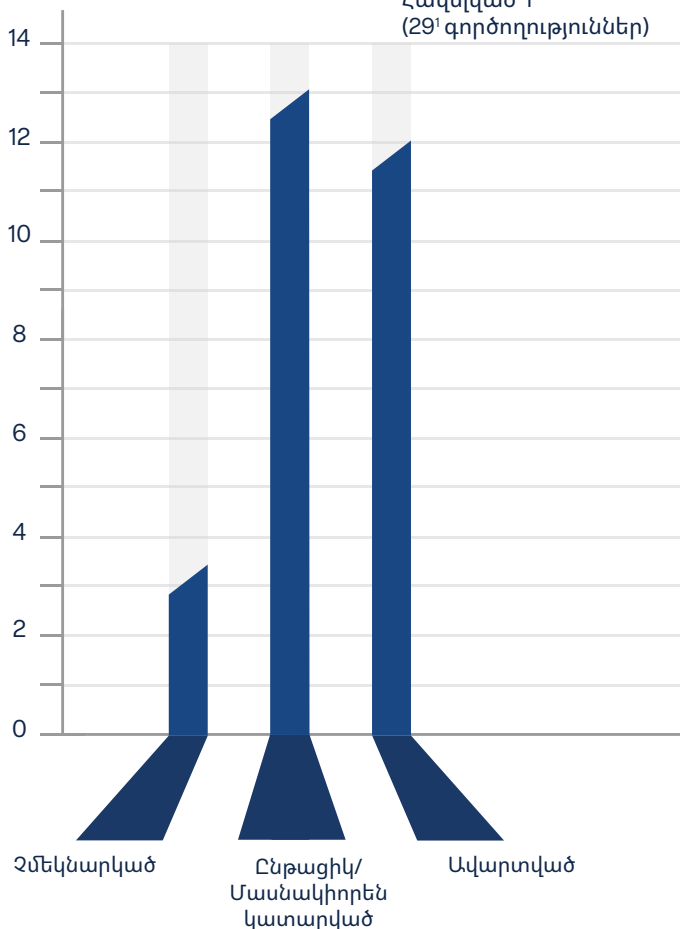
Իրագործման առաջընթացը

ՈԼՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ՝

ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱԿԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 17-46-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ¹

Համագործակցությունը տրանսպորտի ոլորտում

■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1 (29¹ գործողություններ)

Կատարողական

14%

ՉՄԵԿՆԱՐԿՎԱԾ

Կատարողական

41%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Կատարողական

45%

ԸՆԹԱՑԻՎ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Ավտոմոբիլային փոխադրումներ

Ավտոմոբիլային տրանսպորտի ոլորտում համագործակցությունը կենտրոնացած է ճանապարհային երթևեկության անվտանգության բարձրացման և միջպետական փոխադրումների զարգացման վրա: ՀՀԳՀ-ը նախատեսում է մոտարկում ճանապարհային տրանսպորտի ոլորտը կարգավորող ԵՄ 10 հրահանգների հետ, որոնք վերաբերում են ճանապարհային երթևեկության անվտանգության բարձրացմանը, վտանգավոր բեռների տեղափոխմանը և «խելացի» տրանսպորտային համակարգերի կիրառմանը: Մոտարկման արդյունքում կբարելավվի տարբեր տեսակի տրանսպորտային միջոցների կողմից միջմոդալ փոխադրումների իրականացումը, կբարձրանա հայկական տրանսպորտային կազմակերպությունների մրցակցային դերը, և նրանք կկարողանան ապահովել միջազգային չափանիշներին համապատասխան փոխադրումներ, ինչպես նաև կբարելավվի ճանապարհային անվտանգության մակարդակը՝ տրանսպորտային պահանջների վերահսկողության արդյունավետության բարձրացման արդյունքում:

¹ ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելվածի 1-ի 39-րդ գործողությունը 2021 թվականի մայիսի 31-ին ՀՀ վարչապետի N 587-L որոշման հրապարակումից հետո ուժը կորցրած է ճանաչվել: Արդյունքում, տրանսպորտի ոլորտում գործողությունների ընդհանուր թիվը 30-ի փոխարեն կազմում է 29:

Առաջընթաց է գրանցվել որոշակի ենթակառուցվածքների օգտագործման համար ճանապարհային վճարների գանձման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման իրավական շրջանակի ստեղծման, վտանգավոր ապրանքների միջազգային բեռնափոխադրումների ոլորտը կարգավորելու (ՀՀ-ն 2022 թվականին միացել է «Վտանգավոր բեռների միջազգային ճանապարհային փոխադրումների մասին» համաձայնագրին, ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերը մշակվել և գտնվում են ՀՀ կառավարության կողմից հաստատման գործընթացում), ինչպես նաև ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և տրանսպորտային միջոցների պիտանիության փորձարկման ոլորտները կարգավորող իրավական շրջանակի կատարելագործման ուղղությամբ:

Հիմնական ձեռքբերումները.

- «Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» օրենքում կատարվել են փոփոխություններ՝ այն միջազգային բեռնափոխադրումների ժամանակ **առավելագույն թույլատրելի չափերի և առավելագույն թույլատրելի քաշի** սահմանման ԵՄ օրենսդրության պահանջներին համապատասխանեցնելու համար: Օրենքի կիրարկումն ապահովելու համար ընդունվել է ՀՀ կառավարության 2006 թվականի հուլիսի 20-ի N 1106-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին 2019 թվականի դեկտեմբերի 19-ի N 1858-Ն որոշումը:
- Կանոնակարգեր 561/2006 և 3821/85. գործող օրենսդրական ակտերում կատարվել են 2006/22/ԵՀ և 2002/15/ԵՀ հրահանգների պահանջներին համապատասխան փոփոխություններ, որոնք Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել են 2021 թվականի հուլիսի 30-ին:
- «Ավտոմոբիլային տրանսպորտի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի կիրարկումն ապահովելու նպատակով 2022 թվականի հունիսի 9-ին ընդունվել է ՀՀ կառավարության N 830-Ն որոշումը՝ **թվային տախոգրաֆների կառուցվածքին, շահագործմանը, փորձարկմանը, տեղադրմանը և զննմանը** ներկայացվող պահանջները հաստատելու մասին: Թվային տախոգրաֆի համակարգի գործունեությունն ապահովող օրենսդրական շրջանակն ամբողջությամբ ներդաշնակեցվել է ԵՄ օրենսդրության պահանջներին: Ճանապարհային քարտեզով նախատեսված ոլորտի օրենսդրական ներդաշնակեցման գործընթացն ամբողջությամբ ավարտվել է:
- Համաձայն 1071/2009 կանոնակարգի և 2003/59/ԵՀ հրահանգի պահանջների՝ 2024 թվականի հոկտեմբերին Ազգային ժողովն ընդունեց **օրենսդրական փաթեթ, որը սահմանում էր Միջազգային ավտոճանապարհային բեռնափոխադրումների Որակի խարտիայով փոխադրումների օպերատորի համար սահմանված պահանջները**: Օրենքի կիրարկումն ապահովելու համար ՀՀ կառավարությունը 2024 թվականի հոկտեմբերին հաստատեց մի շարք որոշումներ (19.09.2024թ. N 1482-Ն, 10.10.2024թ. N 1604-Ն, 03.10.2024թ. N 1584-Ն, 10.10.2024թ. N 1600-Ն): Արդյունքում, ամբողջությամբ կարգավորվել են փոխադրումների օպերատորին ներկայացվող պահանջները, փոխադրումների մենեջերի և վարորդների որոշակի կատեգորիաների համար սահմանված նախնական մասնագիտական որակավորման և պարբերական վերապատրաստման պահանջները:
- Առաջընթաց է գրանցվել **որոշակի ենթակառուցվածքների օգտագործման համար ճանապարհային վճարների գանձման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման իրավական շրջանակի ստեղծման, վտանգավոր ապրանքների միջազգային բեռնափոխադրումների** ոլորտը կարգավորելու (ՀՀ-ն 2022 թվականին միացել է «Վտանգավոր բեռների միջազգային ճանապարհային փոխադրումների մասին» համաձայնագրին, ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերը մշակվել և գտնվում են ՀՀ կառավարության կողմից հաստատման գործընթացում), ինչպես նաև ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և տրանսպորտային միջոցների պիտանիության փորձարկման ոլորտները կարգավորող իրավական շրջանակի կատարելագործման ուղղությամբ:

Օդային փոխադրումներ

Համագործակցությունը ներառում է 2021 թվականին ստորագրված Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագիրը, որի նպատակն է Հայաստանին մոտեցնել ԵՄ ավիացիոն չափանիշներին: Այն նաև աջակցում է Հայաստանի թռիչքային անվտանգության բարելավմանը՝ ավիացիոն կանոնակարգերը համապատասխանեցնելով ԵՄ չափանիշներին և բարձրացնելով շահագործման անվտանգությունը: Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագիրը նախատեսում է Հայաստանի օդային փոխադրումների մոտարկման բարելավման մանրամասն ճանապարհային քարտեզ և տրամադրում է մոտարկման ենթակա ԵՄ հրահանգներին կանոնակարգերի ցանկը:

Հայաստանն արդեն իսկ սկսել է Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրի իրագործումը: Ներկայումս այն վավերացրել են ԵՄ անդամ 13 պետություններ: Տեղայնացումը և կիրարկման ուղղորդումն ապահովում են հետևյալ իրավական ակտերը.

- Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 01.06.2022 թվականի N 10-Ն հրամանը («Թռիչքային պիտանիության պահպանում» կանոնակարգ) ամբողջությամբ տեղայնացվել է՝ համաձայն ԵՄ N 1321/2014 կանոնակարգի,
- Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 18.11.2022 թվականի N 20-Ն հրամանը (Թռիչքային պիտանիության նախնական պահանջներ) մասնակիորեն տեղայնացվել է՝ համաձայն ԵՄ N 748/2012 կանոնակարգի,
- Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 28.06.2023 թվականի N 7-Ն հրամանը (Թռիչքային պիտանիության լրացուցիչ պահանջներ) մասնակիորեն տեղայնացվել է՝ համաձայն ԵՄ N 2015/640 կանոնակարգի,
- Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտեի նախագահի 22.09.2022 թվականի N 451-L հրամանը մասամբ տեղայնացվել է՝ համաձայն ԵՄ N 376/2014 կանոնակարգի, և ամբողջությամբ տեղայնացվել է՝ համաձայն ԵՄ N 2015/1018 կանոնակարգի,
- Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 11.02.2022 թվականի N 2-Ն հրամանը ամբողջությամբ տեղայնացվել և վերջերս դրվել է վերանայման՝ համաձայն ԵՄ N 965/2012 կանոնակարգի,
- Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 11.02.2022 թվականի N 3-Ն հրամանը ամբողջությամբ տեղայնացվել և ներկայումս վերանայվում է՝ համաձայն ԵՄ N 1178/2011 կանոնակարգի,
- Մշակվել և քննարկումների համար շահագրգիռ կողմերի շրջանում շրջանառվել է «Օդային փոխադրումներ իրականացնողներին և օդանավ շահագործողներին ներկայացվող ապահովագրական պահանջների մասին» օրենքի նախագիծը,
- Քաղաքացիական ավիացիայում վթարների և միջադեպերի հետաքննության և կանխարգելման մասին Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի հոկտեմբերի 20-ի N 996/2010 կանոնակարգը (ԵՄ) ներառվել է ազգային օրենսդրության մեջ (1777-Ն) և քննարկումներից հետո ներկայումս վերանայման փուլում է,
- Քաղաքացիական ավիացիայում պատահարների և միջադեպերի հետաքննության և կանխարգելման մասին Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի հոկտեմբերի 20-ի N 996/2010 կանոնակարգը (ԵՄ) ներառվել է ազգային օրենսդրության մեջ (1777-Ն) և քննարկումներից հետո ներկայումս վերանայման փուլում է:

2024 թվականի տարեսկզբին կայացավ Քաղաքացիական ավիացիայի միջազգային կազմակերպության (ԻԿԱՕ) աուդիտը, որի ընթացքում ԻԿԱՕ-ի թիմը գնահատեց Հայաստանի քաղաքացիական ավիացիայի անվտանգության վերահսկողության համակարգը բոլոր ոլորտներում: Քաղաքացիական ավիացիայի կոմիտեն (ՔԱԿ) տեղեկացվեց օդանավերի շահագործման հետ կապված թռիչքային անվտանգության զգալի մտահոգությունների մասին և պարտավորվեց մինչև 2024 թվականի հունիսն իրականացնել ուղղիչ գործողություններ կամ թռիչքային անվտանգության ռիսկերի մեղմացման միջոցառումներ: Ի պատասխան՝ ՔԱԿ-ը մշակեց համապարփակ գործողությունների ծրագիր՝ անհապաղ, կարճաժամկետ և երկարաժամկետ առաջնահերթություններով: Կարճաժամկետ գործողությունները նպատակ

ունենին շտկել թերությունները և սահմանված ժամկետներում վերացնել թռիչքային անվտանգության զգալի մտահոգությունները: Գործողությունների ծրագրի հիմնական բաղադրիչը միջազգային չվերթներ իրականացնող բոլոր հինգ հայկական ավիաընկերությունների վերազնահատումն էր, որն իրականացվեց Հայաստանում ԵՄ պատվիրակության աջակցությամբ՝ Ռումինիայի ավիացիոն իշխանության փորձագետների հետ միասին: 2024 թվականի հունիսին վերազնահատման արդյունքները ներկայացվեցին ԻԿԱՕ-ին: Դրան հաջորդեց 2024 թվականի օգոստոսին ԻԿԱՕ-ի համակարգված վավերացման առաքելությունը (ICVM) Հայաստանում՝ ձեռնարկված ուղղիչ միջոցառումների արդյունավետությունը գնահատելու համար: Առաքելությունը եկավ եզրահանգման, որ Հայաստանի կողմից իրականացված միջոցառումները հաջողությամբ չեզոքացրել են օդանավերի շահագործման հետ կապված թռիչքային անվտանգության զգալի մտահոգությունները:

Բացի այդ, միջազգային համագործակցության նախաձեռնությունների համատեքստում, ՔԱԿ-ը համագործակցության հուշագիր է ստորագրել Ռումինիայի ավիացիոն իշխանության հետ և համագործակցության հուշագրի ստորագրման ուղղությամբ գործընթաց է սկսել Ֆրանսիայի ավիացիոն իշխանության հետ: Այս հուշագրի նախագիծը համապատասխան դիվանագիտական ուղիներով շրջանառության մեջ է դրվել քննարկման համար: Ավելին, ՔԱԿ-ը պատրաստվում է համագործակցության հուշագրեր ստորագրել Խորվաթիայի, Իսպանիայի, Սլովակիայի և Լիտվայի ավիացիոն իշխանությունների հետ, որոնց նախնական համաձայնություններն արդեն իսկ ձեռք են բերվել: Բացի այդ, ՔԱԿ-ը ջանասիրաբար աշխատում է Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրի II հավելվածում նշված ԵՄ կանոնակարգերը տեղայնացնելու և կիրարկելու ուղղությամբ: Այս ջանքերը խթանվում են ԵՄ-ի հետ սերտ համագործակցության միջոցով, ինչը նպաստում է գործընթացի արդյունավետության բարձրացմանը:

Բացի վերը նշվածից, Թռիչքների անվտանգության եվրոպական միության գործակալությունը (EASA) 2023 թվականին Արևելյան գործընկերության (ԱլԳ) ծրագրի շրջանակում մեկնարկել է տարածաշրջանային տեխնիկական համագործակցության նախաձեռնություն², որը կենտրոնացած է նաև ավիացիայի ոլորտում համագործակցության ընդլայնման վրա: Դրա նպատակն է ամրապնդել փոխկապակցվածությունը՝ Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրերի իրականացման միջոցով, և բարելավել քաղաքացիական ավիացիայի անվտանգությունը: Ծրագրի հիմնական նպատակն է ընդլայնել ԱլԳ երկրների կարողությունները ԵՄ ավիացիոն կանոնակարգերի, իրականացման հարցում, մասնավորապես որոնք նշված են Ընդհանուր ավիացիոն գոտու մասին համաձայնագրերում: Սա ներառում է ԵՄ ավիացիոն համապատասխան ստանդարտների հետ ներդաշնակեցման մակարդակի բարձրացում այնպիսի ոլորտներում, ինչպիսիք են թռիչքային անվտանգությունը, շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը, տնտեսական կանոնակարգումը, ավիացիոն պաշտպանվածությունը, օդային երթևեկության կառավարումը և ուղևորների իրավունքները: Բացի այդ, ծրագիրը նպատակ ունի աջակցել ԱլԳ երկրներին՝ արդյունավետ անվտանգության կարգավորման շրջանակներ և վերահսկողության համակարգեր ստեղծելու գործում:

Ճանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգություն

Նախատեսվում է մոտարկում ճանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգության վերաբերյալ ԵՄ երկու հրահանգների հետ՝ Տրանս-Եվրոպական ճանապարհային ցանցի թունելների նվազագույն անվտանգության պահանջների մասին³ և Ճանապարհային ենթակառուցվածքների կառավարման մասին⁴: Հայաստանը պետք է ապահովի, որ երկրում 500 մ-ից երկար թունելները համապատասխանեն Տրանս-Եվրոպական ճանապարհային ցանցի

2 Փոխկապակցվածության ամրապնդում՝ ընդհանուր ավիացիոն գոտու համաձայնագրերի կիրարկման և քաղաքացիական ավիացիայի անվտանգության բարելավման միջոցով, ԱլԳ (Արևելյան գործընկերություն) ծրագիր, <https://www.easa.europa.eu/en/domains/international-cooperation/technical-cooperation-projects/eap-eastern-partnership-project#:~:text=The%20project's%20overall%20objective%20is,harmonisation%20with%20the%20relevant%20EU>

3 Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 29-ի 2004/54/ԵՀ հրահանգը Տրանս-Եվրոպական ճանապարհային ցանցի թունելների նվազագույն անվտանգության պահանջների մասին

4 Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի նոյեմբերի 19-ի 2008/96/ԵՀ հրահանգ՝ ճանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգության կառավարման մասին

անվտանգության պահանջներին⁵:

ՀՀ օրենսդրությունը եվրոպականին մոտարկելու նպատակով կատարվել են փոփոխություններ 2024 թվականի հունիսին ընդունված «Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» օրենքում⁶: Բացի այդ, Հայաստանը պետք է ապահովի, որ ճանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգության կառավարումը ներառի ճանապարհային անվտանգության ազդեցության գնահատման, ճանապարհային անվտանգության աուդիտների և ստուգումների իրականացման, ընդհանուր ճանապարհային ցանցում անվտանգության գնահատման միջոցառումներ՝ հաշվի առնելով ճանապարհներից օգտվող խոցելի խմբերի կարիքները: Հայաստանը պետք է նաև հաշվարկի իր տարածքում մահացու ելքով վթարների միջին սոցիալական արժեքը և ծանր ելքով վթարների միջին սոցիալական արժեքը: Ծանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգության համակարգի ներդրումը մեծ ազդեցություն ունի ճանապարհներից օգտվողների և հատկապես՝ խոցելի խմբերի ներկայացուցիչների համար:

Ավտոճանապարհային նշանների, ինչպես նաև երթևեկության և հետիոտնային լուսացույցերի գծանշումների պահանջների փոփոխությունների վերաբերյալ որոշումներն ընդունվել են 2023 թվականին⁷: Դրանք համապատասխանում են Վիեննայի կոնվենցիայի և ԵԱՏՄ ճանապարհային անվտանգության կանոնակարգի պահանջներին:

2024 թվականին նախարարությունն ամենօրյա հիմունքներով վերահսկում էր դրա իրականացումը և մշակել է աշուն-ձմեռ սեզոնին անվադողերի վրա հակասահքային շղթաների կիրառման պահանջներ:

«Ավտոմոբիլային ճանապարհների մասին» օրենքի ընդունման հիման վրա՝ 2024 թվականի հոկտեմբերին⁸ հաստատվել են ճանապարհային ենթակառուցվածքների անվտանգության վերաբերյալ հրահանգների պահանջների կատարումն ապահովող միջոցառումները, որոնք նախատեսվում է իրականացնել 24 ամսվա ընթացքում:

Վարորդական վկայականի տրամադրման կարգավորումները ճանապարհային երթևեկության անվտանգության բարեփոխումների համատեքստում

Հայաստանը շարունակել է ճանապարհային երթևեկության անվտանգության և վարորդների որակավորման ոլորտում ԵՄ ստանդարտներին համապատասխանելու իր ջանքերը՝ մասնավորապես՝ Վարորդական իրավունքի տրամադրման մասին ԵՄ հրահանգի⁹ կիրարկման առումով:

2019 թվականի դեկտեմբերին Հայաստանն ընդունեց «Ծանապարհային երթևեկության անվտանգության ապահովման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը: Օրենքի համապատասխան դրույթների արդյունավետ կիրարկումն ապահովելու համար, 2023 թվականի հոկտեմբերից ի վեր Ոստիկանության (Ներքին գործերի նախարարություն) պարեկային ծառայությունը ստացավ էլեկտրոնային տվյալների շտեմարանին հասանելիություն, ինչը թույլ է տալիս տեղեկատվության հարցում անել անհատների առողջական վիճակի, մասնավորապես՝ այն հիվանդությունների վերաբերյալ, որոնք կարող են խոչընդոտել նրանց վարելու ունակությունը: Ոստիկանությունը պարբերաբար գնահատումներ է անցկացնում՝ օրենքի դրույթների պատշաճ կիրարկումն ապահովելու համար: Կառուցվածքային բարեփոխումների շրջանակներում Ծանապարհային ոստիկանության նախկինում կրած պարտականությունները փոխանցվել են նորաստեղծ Պարեկային ծառայությանը:

2020 թվականի մարտի 26-ին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Վարորդական վկայական ստանալու համար քննություններ ընդունելու և վարորդական վկայական տալու կարգը, վարորդական վկայական ստանալու համար պարտադիր ներկայացման ենթակա փաստաթղթերի ցանկը, ազգային ու միջազգային վարորդական վկայականների ձևերն ու նկարագրերը սահմանելու և ՀՀ

5 Վերաբերում է 2004/54/ԵՀ հրահանգի գործողության շրջանակին

6 ՀՕ-299-Ն

7 ՀՀ կառավարության 2007 թվականի հունիսի 28-ի N 955-Հ և 2006 թվականի հոկտեմբերի 26-ի N 1699 որոշումներ

8 ՀՀ կառավարության 2024 թվականի հոկտեմբերի 2-ի N 887-Ա որոշում

9 Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2006 թվականի դեկտեմբերի 20-ի 2006/126/ԵՀ հրահանգը՝ վարորդական իրավունքի տրամադրման մասի

կառավարության 2008 թվականի սեպտեմբերի 18-ի N 1158-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» N 385-Ն որոշումը¹⁰, որով, ըստ էության, բավարարեց Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի N 2006/126/ԵՀ հրահանգով նախատեսված պահանջները:

Որոշման կիրարկման առաջընթացի հիմնական տարրերն են՝

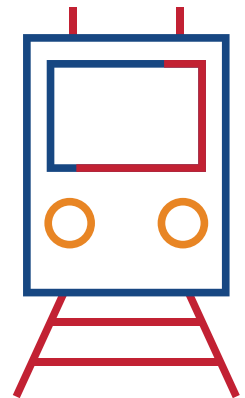
- գործնական քննություն ընդունելու համար նախատեսված ավտոդրոմներով ապահովելը,
- բոլոր քննական մեքենաները ներքին տեսաձայնագրող տեսախցիկներով հագեցումը,
- գործնական քննություն ընդունող բոլոր աշխատակիցների կողմից երկու տարին մեկ պարտադիր վերապատրաստում անցնելու, ինչպես նաև հինգ տարին մեկ անգամ լրացուցիչ հատուկ վերապատրաստում անցնելու ապահովումը՝ համաձայն օրենքի պահանջների,
- օրենքի կիրարկման արդյունավետությունը մշտադիտարկելու համար կանոնավոր գնահատումների անցկացումը:

Ներքին գործերի նախարարության միջոցներով քննական մեքենաները սկսել են հագեցվել տեսաձայնագրման համակարգերով, իսկ աշխատակիցները վերապատրաստվում են ՆԳՆ կրթահամալիրում՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 385-Ն որոշմամբ սահմանված պահանջների ժամանակացույցի:

Ինչ վերաբերում է ապրանքների և ուղևորների փոխադրման համար նախատեսված տրանսպորտային միջոցների պատրաստված և որակավորված վարորդների առկայությանը և մատուցվող ծառայությունների որակի բարելավմանը, 2023 թվականի հոկտեմբերին **ընդունվեց վարորդների նախնական որակավորման և պարբերական վերապատրաստման վերաբերյալ ԵՄ հրահանգին**¹¹ համապատասխան օրենսդրական փաթեթը, ինչին հաջորդեց 2024 թվականին ենթաօրենսդրական ակտի ընդունումը¹²:

Աշխատանքներ են տարվում համապատասխան ուսումնական կենտրոնի ստեղծման, վերապատրաստում անցնելու և միջազգային որակավորման քննություն հանձնելու գործընթացը կազմակերպելու ուղղությամբ:

Ներկայումս մշակվում է որոշում՝ հանրային ավտոմոբիլային տրանսպորտով տեղափոխում/իրականացնող «C», «D», «CE», «DE», «C1E», «D1E» կատեգորիաների վարորդների պարբերական մասնագիտական վերապատրաստման, ինչպես նաև վարորդների որակավորման պահանջները սահմանելու համար:

10 ՀՀ կառավարության 2020 թվականի մարտի 26 N 385-Ն որոշում

11 Խորհրդի 3820/85 կանոնակարգը (ԵՏՀ) և Խորհրդի 91/439/ԵՏՀ հրահանգը փոփոխող և Խորհրդի 76/914/ԵՏՀ հրահանգն ուժը կորցրած ճանաչող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2003 թվականի հուլիսի 15-ի 2003/59/ԵՀ հրահանգ՝ ապրանքներ և մարդկանց փոխադրող որոշ տրանսպորտային միջոցների վարորդների նախնական որակավորման և պարբերական վերապատրաստման մասին

12 ՀՀ կառավարության 2024 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N 1482-Ն որոշումը, 2024 թվականի հոկտեմբերի 3-ի N 1584-Ն որոշումը, որոնք ուժի մեջ են մտնում 2025 թվականի հունվարի 1-ից:

Երկաթուղային տրանսպորտ

Մոտարկման գործընթացի¹³ շրջանակում մշակվել և ներկայումս քննարկման փուլում է «Երկաթուղային տրանսպորտի մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու փաթեթը: Առաջարկվող փոփոխությունները նպատակ ունեն սահմանել միջազգային երկաթուղային տրանսպորտի ծառայությունների որակի չափանիշները:

- ուղևորների ձեռքի ուղեբեռի, ուղեբեռի և կենդանիների փոխադրման պայմանները.
- միջազգային փոխադրումների ընթացքում վնասի կամ մահվան դեպքերում պատասխանատվության հիմքերը,
- գնացքավարների և գնացքավարների օգնականների ուսուցման և վերապատրաստման ծրագրերի հաստատման ընթացակարգերը,
- կորստի դեպքում երկաթուղային շարժակազմ վարելու իրավունք տրամադրելու, կասեցնելու, դադարեցնելու և վերականգնելու ընթացակարգերը և պայմանները,
- գնացքավարի վկայական տրամադրելու պայմանները,
- երկաթուղային շարժակազմ վարելու իրավունքի նկատմամբ պետական վերահսկողության պայմանները:

Մրցունակ բեռնափոխադրումների եվրոպական երկաթուղային ցանցի մասին կանոնակարգի կիրարկումը ճանաչվել է ոչ նպատակահարմար, քանի որ Հայաստանը չունի ընդհանուր սահման առնվազն երկու ԵՄ անդամ պետությունների հետ և, հետևաբար, չի կարող բավարարել տրանսպորտային միջանցք ստեղծելու համար անհրաժեշտ պայմանները: Կանոնակարգն ինքնին նման հանգամանքներում չկիրարկման հնարավորություն նախատեսում է: Նույն եզրակացությունն է արվել նաև Վրաստանում սույն կանոնակարգի մոտարկման առնչությամբ, որտեղ դրա կիրարկումը ևս ճանաչվել է ոչ նպատակահարմար¹⁴:

Համայնքում երկաթուղային համակարգի փոխգործելիության մասին հրահանգի¹⁵ կիրարկումը նույնպես ճանաչվել է ոչ նպատակահարմար, քանի որ ԵՄ-ի հետ ընդհանուր սահմաններ չկան, և ենթակառուցվածքները տարբեր են, մասնավորապես՝ երկաթուղու ռելսամիջյան լայնությունը: Վրաստանում ևս տվյալ հրահանգի մոտարկումը դիտարկվել է ոչ նպատակահարմար:

Ծովային տրանսպորտ

Ծովային տրանսպորտի ոլորտում մշակվել և քննարկվում է «Առևտրային ծովագնացության օրենսգրքի» նախագիծը: Զբային տրանսպորտի գործունեության իրավական կարգավորումն ապահովելու համար անցկացվել են ոլորտի համապարփակ ուսումնասիրություններ¹⁶:

¹³ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2012 թվականի նոյեմբերի 21-ի 2012/34/ԵՄ հրահանգ՝ Եվրոպական միասնական երկաթուղային տարածքը սահմանելու մասին, Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2007 թվականի հոկտեմբերի 23-ի թիվ 2007/59/ԵՀ հրահանգ՝ Համայնքի երկաթուղային համակարգում գնացքաքարշեր և գնացքներ վարող մեքենավարների հավաստագրման մասին, Խորհրդի 1191/69 և 1107/70 կանոնակարգերը (ԵՏՀ) ուժը կորցրած ճանաչող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2007 թվականի հոկտեմբերի 23-ի 1370/2007 կանոնակարգ (ԵՀ)՝ երկաթգծով և ճանապարհով իրականացվող հանրային ուղևորատար փոխադրումների ծառայությունների մասին, Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2007 թվականի հոկտեմբերի 23-ի 1371/2007 կանոնակարգ (ԵՀ)՝ երկաթուղային տրանսպորտից օգտվող ուղևորների իրավունքների և պարտավորությունների մասին:

¹⁴ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի սեպտեմբերի 22-ի 913/2010 կանոնակարգ (ԵՄ)՝ մրցունակ բեռնափոխադրումների համար եվրոպական երկաթուղային ցանցի վերաբերյալ՝ փոփոխություններով

¹⁵ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի հունիսի 17-ի 2008/57/ԵՀ հրահանգ՝ Համայնքում երկաթուղային համակարգի փոխգործելիության մասին

¹⁶ ՀՀ կառավարության 2019 թվականի մայիսի 16-ի N 650-Լ որոշման Հավելվածի 1-ի 272-րդ կետ

ԷՆԵՐԳԵՏԻԿ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ՝ ՆԵՐԱՌՅԱԼ ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՍՏԱՀԵԼԻ

է ԱՆԿԱԽ

ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ,

ՄԱՏՉԵԼԻ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՎՈՂ

ԷՆԵՐԳԻԱ

ՀՀԳՀ-ի շնորհիվ Հայաստանը կառուցում է ավելի անվտանգ, մատչելի և հուսալի էներգետիկ համակարգ՝ հօգուտ բնակչությանը, գործարարությանը և ամբողջ երկրին

Համագործակցության շրջանակը

Էներգետիկայի ոլորտում համագործակցությունը նպատակաուղղված է էներգետիկ սեկտորներում կարգավորումների մոտարկմանը՝ հաշվի առնելով անվտանգ, շրջակա միջավայրը չվնասող և մատչելի էներգիայի հասանելիությունն ապահովելու անհրաժեշտությունը: Համագործակցությունը ներառում է հետևյալ ուղղությունները. էներգետիկ ռազմավարություններ և քաղաքականություններ, էներգետիկ անվտանգության ուժեղացում, մրցունակ էներգետիկ շուկաների զարգացում, վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործման, էներգաարդյունավետության և էներգախնայողության, տարածաշրջանային համագործակցության խթանում, էներգետիկայի և տարածաշրջանային շուկաներին ինտեգրման շուրջ, նավթամթերքի, էլեկտրաէներգիայի և հնարավոր այլ էներգետիկ հումքի առևտուրը դյուրացնելու նպատակով ընդհանուր կարգավորող դաշտի խթանում: Համագործակցությունը նաև անդրադառնում է գնային քաղաքականություններին, տարանցմանը և փոխադրմանը, կարգավորող ասպեկտներին, ինչպես նաև գիտական և տեխնիկական համագործակցության խթանմանը վերաբերող հարցերին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն
Էկոնոմիկայի նախարարություն
Հանրային ծառայությունները
կարգավորող հանձնաժողով
Միջուկային անվտանգության
կարգավորման կոմիտե
Քաղաքաշինության կոմիտե

Խաղաղ միջուկային էներգետիկայի ոլորտում համագործակցությունը ներառում է պաշտպանվածության, անվտանգության և թափոնների կառավարման ոլորտներում տեխնոլոգիաների, լավագույն գործելակերպերի փոխանակումը և վերապատրաստումը, ինչպես նաև, էներգետիկ անվտանգության ապահովման նպատակով Մեծամորի ատոմակայանի անվտանգ ապագործարկումը հաշվի առնելով նոր հզորությամբ դրա փոխարինման անհրաժեշտությունը (Հոդված 42): Էներգետիկ համագործակցության, ներառյալ՝ միջուկային անվտանգության հարցերի վերաբերյալ պետք է կազմակերպվի կանոնավոր երկխոսություն (Հոդված 43): ՀՀ-ն պետք է իրականացնի իր օրենսդրության մոտարկում ՀՀԳՀ-ի Հավելված 2-ում նշված համապատասխան ակտերին (Հոդված 43):

Հասարակության համար օգուտները

- ԵՄ աջակցությամբ Հայաստանը հաստատուն քայլերով առաջ է շարժվում դեպի ավելի մաքուր, անվտանգ և մատչելի էներգետիկ ապագա: Այս նախաձեռնությունը նպաստում է էներգիայի աղբյուրների դիվերսիֆիկացիային, նվազեցնում է մեկ մատակարարից կախվածությունը և բարձրացնում է էներգետիկ անվտանգությունը՝ միաժամանակ բարելավելով տնային տնտեսությունների և բիզնեսների էներգաարդյունավետությունը: Հայաստանն արագացնում է վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներին անցումը՝ նպաստելով շրջակա միջավայրի առողջացմանը: ՀՀԳՀ-ի շրջանակում նաև արդիականացվում են էներգետիկ ենթակառուցվածքները, ներառյալ՝ «խելացի» ցանցերը և տարածաշրջանային կապերը, ինչը թույլ է տալիս բավարարել էներգիայի աճող պահանջարկը և ներգրավել ներդրումներ:
- Էներգաարդյունավետության ծախսարդյունավետ մեթոդաբանության ներդրումը

նպաստում է էներգիայի սպառման և դրան առնչվող ծախսերի կրճատմանը: ՀՀ օրենսդրության համապատասխանեցումը ԵՄ չափանիշներին նպաստում է կայունությանը և էներգետիկ հատվածի արդիականացմանը: Նոր կանոնակարգերը բարելավում են շենքերի և արտադրանքի էներգաարդյունավետությունը: Այս միջոցառումները նվազեցնում են արտանետումները և պաշտպանում շրջակա միջավայրը: Ընդհանուր առմամբ, դրանք հանգեցնում են տնտեսական խնայողությունների և հասարակության կենսապայմանների բարելավման:

- «Նավթամթերքի նվազագույն պաշարների պահպանման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման ընդունումից հետո ներդրվել են մեխանիզմներ՝ ներքին մատակարարման և պահանջարկի միջև ժամանակավոր խափանումների կամ անհավասարակշռության դեպքում վառելիքային և էներգետիկ արտադրանքի անխափան մատակարարումն ապահովելու համար:
- Անվադողերի անվտանգության և որակի կարգավորումը և բարելավումը, մասնավորապես՝ վառելիքի արդյունավետության և այլ հիմնական ցուցանիշների վերաբերյալ պիտակավորման պահանջների ներդրումը, էական դեր են խաղում տրանսպորտային միջոցների անվտանգության բարձրացման, ճանապարհային երթևեկության չափանիշների պահպանման և մարդկանց կյանքի ու առողջության պաշտպանության գործում:
- Էլեկտրաէներգիայի շուկայում առևտուրն ամբողջությամբ թվայնացված է. այն իրականացվում է Միասնական էլեկտրոնային հարթակի միջոցով, որը կառավարվում և շահագործվում է պետական բաժնետիրական ընկերություն հանդիսացող շուկայի օպերատորի կողմից: Բացի այդ, ազատականացված շուկան հակված է ավելի օպտիմալ պլանավորման ինչպես սպառման, այնպես էլ արտադրության ոլորտներում և, հետևաբար, հասցեական պատասխանատվության կիրառման: Նոր շուկայական մոդելի շրջանակներում ամսական առևտուրը փոխարինվել է ժամային առևտրով, որի արդյունքում շուկայի յուրաքանչյուր մասնակից պատասխանատու է տվյալ ժամի ընթացքում իր կողմից գնված կամ վաճառված էլեկտրաէներգիայի ծավալից շեղվելու համար: Եվ վերջապես, բոլոր սպառողներն իրավունք ունեն ընտրելու մրցունակ մատակարար՝ էլեկտրաէներգիա գնելու համար:

- Հայաստանը նշանակալի քայլեր է ձեռնարկում բնակչությանը, միջուկային օբյեկտների անձնակազմին և շրջակա միջավայրը ճառագայթային հավանական ռիսկերից պաշտպանելու համար՝ կիրառելով բարձր անվտանգության չափանիշներ և ներդնելով միջուկային ոլորտում լավագույն փորձը: ԵՄ ակտերին օրենսդրական դաշտի համապատասխանեցումը կբարձրացնի Հայկական ատոմային էլեկտրակայանի (ՀԱԷԿ) և միջուկային այլ տեղակայանքների անվտանգությունը: Այս գործընթացը ն կօգնի մեղմել ՀԱԷԿ-ի շահագործումից հանման հետ կապված հնարավոր ռիսկերը և նվազագույնի հասցնել շրջակա միջավայրի ճառագայթահարումը: Այն նաև կապահովի, որ խմելու ջրի որակը և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարումը համապատասխանեն միջազգային չափանիշներին:

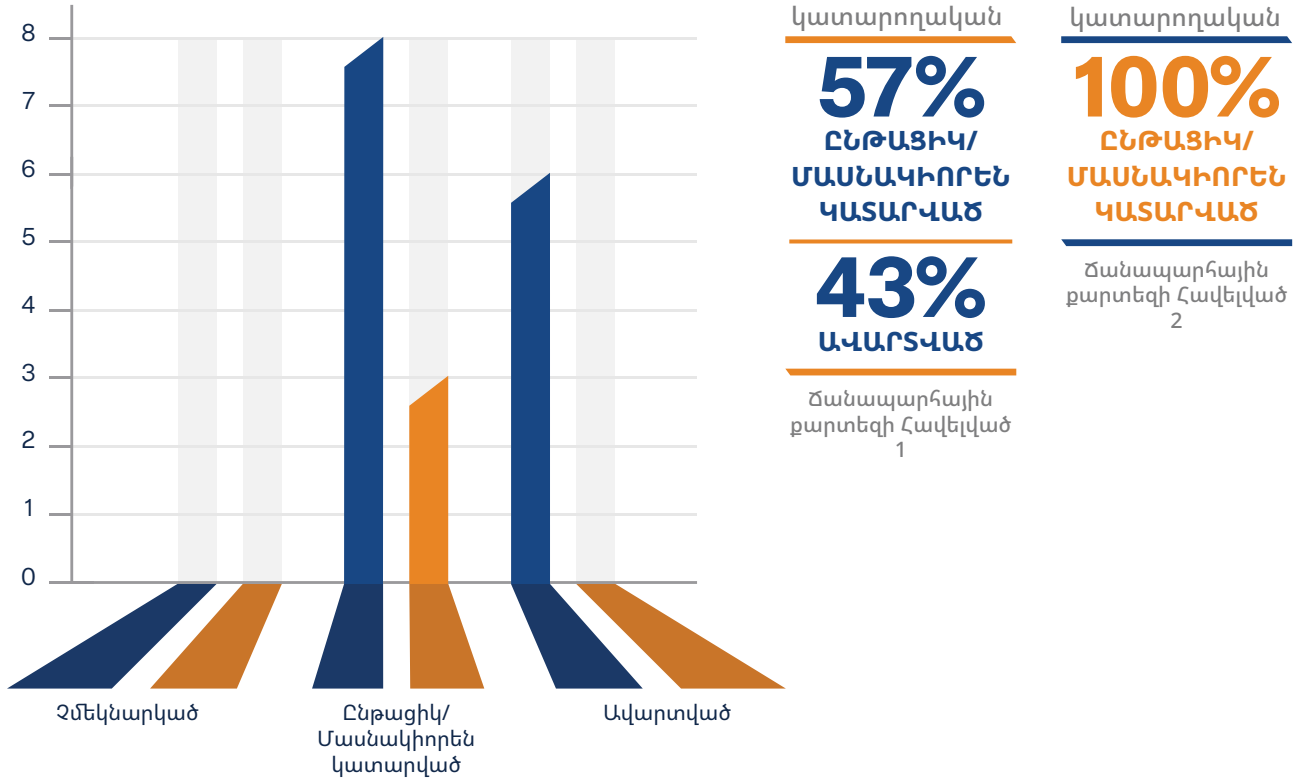
Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտին վերաբերում են՝

- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 47-ՐԴ, 50-60-ՐԴ, 62-ՐԴ և 63-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ¹
- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 91-ՐԴ, 92-ՐԴ և 95-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ²

Համագործակցությունը էներգետիկ ոլորտում
Համագործակցությունը միջուկային
անվտանգության ոլորտում

■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1 (14 գործողություն)
■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2 (3 գործողություն)

Վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի օգտագործման և էներգաարդյունավետության խթանում

Աշխատանքներ են տարվում «Էներգախնայողության և վերականգնվող էներգետիկայի մասին» նոր օրենքի ուղղությամբ, որի ընդունումը նախատեսված է 2025 թվականի դեկտեմբերին: 2024 թվականին նախագիծն անցել է շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ քննարկումների գործընթացով³:

ՀՀ օրենսդրության մոտարկման ժամանակացույցն ուրվագծված է Էներգետիկայի բնագավառի զարգացման ռազմավարական ծրագրում (մինչև 2040թ.)⁴: Նպատակն է՝ այն համապատասխանեցնել վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի օգտագործումը

¹ Գործող ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ի էներգետիկ համագործակցությանը վերաբերող գլխում շարադրված է 42 գործողություն՝ 47-ից 88-րդ համարների ներքո: Դրանցից 14-ի դեպքում որպես վերջնաժամկետ նշված է 2024 թվականը ներառյալ:

² Միջուկային անվտանգության ոլորտում համագործակցությունն ուրվագծված է ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ի 90-95-րդ գործողություններում: Այս վեց գործողություններից 91-ի և 92-ի դեպքում վերջնաժամկետը 2024 թվականն է, մինչդեռ 95-ն ընթացքի մեջ է:

³ Օրենքի մշակումն իրականացվել է ԱՄՆ ՄԶԳ ֆինանսավորմամբ իրականացված ծրագրի աջակցությամբ:

⁴ Ռազմավարությունը՝ դրա իրագործումն ապահովող ծրագիր-ժամանակացույցով հանդերձ, հաստատվել է ՀՀ կառավարության 2021 թվականի հունվարի 14-ի N 48-Լ որոշմամբ, ինչպես նաև՝ 2019 թվականի ճանապարհային քարտեզի համաձայն, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=149279>:

խթանելու և էներգաարդյունավետությունը բարելավելու մասին ԵՄ հրահանգին, ինչպես նշված է ՀԸԳՀ-ում⁵:

«Էներգախնայողության և վերականգնվող էներգետիկայի մասին» նոր օրենքի առաջնության բաղադրիչները

Նոր օրենքով էներգետիկ հատվածի օրենսդրությունը կմոտարկվի ՀԸԳՀ-ում նշված վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի և էներգաարդյունավետության մասին առաջին հրահանգներում սահմանված պարտավորություններին: Բացի այդ, այս օրենքի մշակման ընթացքում հաշվի են առնվել նաև վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի մասին երկրորդ հրահանգով սահմանված իրավական կարգավորումները:

Նոր օրենքում առաջարկվում են հետևյալ բարեփոխումները՝

- շենքերում և շինություններում վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների և էներգաարդյունավետության միջոցառումների ներդրման ընդլայնում,
- վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների օգտագործման և էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցառումների ընդլայնում ջեռուցման, հովացման և տրանսպորտի ոլորտներում,
- վերականգնվող էներգետիկայի ոլորտում շուկայական աջակցության սխեմաների ներդնում,
- էներգաարդյունավետության պարտավորությունների և էներգետիկ ծառայությունների մատուցման շրջանակի ներդնում,
- էներգետիկ աուդիտների անցկացման խթանում,
- վերականգնվող էներգետիկ ռեսուրսներ օգտագործող ինքնավար էներգաարտադրողների և ինքնավար էներգաարտադրողների խմբի համար նոր հնարավորությունների ստեղծում,
- վերականգնվող էներգետիկային վերաբերող հաստատումների, թույլտվությունների և փաստաթղթերի ստացման գործընթացի դյուրացում,
- տվյալների հավաքագրման, մշտադիտարկման և հաշվետվությունների մեխանիզմների ներդնում:

Օրենքի կիրարկմամբ ակնկալվում են հետևյալ արդյունքները. վերականգնվող էներգիայի աղբյուրների և էներգաարդյունավետության ներուժի իրացման մակարդակի բարձրացում, ներքին էներգիայի աղբյուրների օգտագործման խրախուսում, էներգախնայողության ծավալների աճ, էներգետիկ անվտանգության բարձրացում, շրջակա միջավայրի վրա բացասական ազդեցության նվազեցում, նոր աշխատատեղերի ստեղծում և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդնում:

ՏԿԵՆ-ը՝ Հայաստանի վերականգնվող էներգետիկայի և էներգախնայողության հիմնադրամի (R2E2) հետ համատեղ և Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ մշակել է էներգիայի պահեստավորման մարտկոցային համակարգի բիզնես մոդելների հայեցակարգը: Դրա հիման վրա Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովն իրականացնում է էներգիայի պահեստավորման համակարգերի դեպքում կիրառվող սակագնային քաղաքականության ուսումնասիրություն:

Էներգիայի պահեստավորման փոքրածավալ լուծումների տեղակայումը ՎԷԱ-ի հետ մեկտեղ

⁵ 2001/77/ԵՀ և 2003/30/ԵՀ հրահանգները փոփոխող և հետագայում ուժը կորցրած ճանաչող՝ Վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի օգտագործումը խթանելու մասին Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի ապրիլի 23-ի 2009/28/ԵՀ հրահանգ:

խրախուսելու համար⁶ 2024 թվականին անցկացվեց էներգիայի պահեստավորման համակարգերի տեղակայման ԵՄ աջակցության սխեմաների ուսումնասիրություն, որը բացահայտեց երկու հիմնական թիրախային հաճախորդների խմբեր: Առաջարկում է էներգիայի պահեստավորմանն ուղղված պետական աջակցության ցուցաբերում՝ ՎԷԱ համակարգերի տեղակայմանը և էներգաարդյունավետ վերանորոգումների հետ մեկտեղ՝ միաժամանակ ընդլայնելով ՀՀ կառավարության գործող ֆինանսավորման ծրագրերի շահառուների շրջանակը:

Էլեկտրաէներգիայի ներքին շուկայի ընդհանուր կանոններ

Ներկայումս ընթանում են աշխատանքներ «Էլեկտրաէներգիայի մասին» նոր օրենքի⁷ ուղղությամբ՝ ՀՀԳՀ պահանջներին մոտարկումն ապահովելու համար: Օրենքի նախագիծն այժմ գտնվում է շահագրգիռ կողմերի հետ քննարկումների փուլում: ՀՀ էներգետիկայի բնագավառի զարգացման ռազմավարական ծրագրի (մինչև 2040թ.) համաձայն՝ օրենքի ընդունման վերջնաժամկետը սահմանվել է 2025 թվականի դեկտեմբերը:

«Էլեկտրաէներգիայի մասին» նոր օրենքի առանցքային բաղադրիչները

Առաջարկվող բարեփոխումները կկենտրոնանան հետևյալի վրա՝

- փոխանցման համակարգի օպերատորի տարանջատում,
- բաշխիչ համակարգի օպերատորի տարանջատում,
- միջսահմանային առևտրի կանոնակարգերի կատարելագործում,
- հանրային ծառայության պարտավորությունների սահմանման կարգավորում,
- մատուցվող ծառայությունների հավասարակշռմանն ուղղված շուկայական մեխանիզմների ներդրում,
- էլեկտրաէներգիայի մատակարարների գործունեության համար օրենսդրական հիմքի ստեղծում,
- էներգիայի պահեստավորման կանոնակարգում,
- էլեկտրաէներգետիկ ճգնաժամի կանխարգելման, նախապատրաստման, կառավարման և հետևանքների վերացման մեխանիզմների ներդրում,
- էլեկտրաէներգիայի շուկայի հետագա ազատականացում:

Օրենքի նախագծով առաջարկվող միջոցառումների իրականացման արդյունքում նախատեսվում է հասնել հետևյալ արդյունքներին. էլեկտրաէներգիայի շուկայում մրցակցության խթանում, էլեկտրաէներգետիկ ցանցերի կառավարման բարելավում, միջսահմանային առևտրի խթանում և սպառողների իրավունքների արդյունավետ պաշտպանություն:

6 ԱՄՆ ՄԶԳ Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ծրագիր

7 Մշակվել է ԱՄՆ ՄԶԳ Հայաստանի էներգետիկ անվտանգության ծրագրի շրջանակում

Նորօրենքը ներառում է փոփոխություններ, որոնք կոչված են ապահովելու էլեկտրաէներգիայի ներքին շուկայի ընդհանուր կանոնների մասին ԵՄ հրահանգի հետ մոտարկում⁸: Այն կենտրոնացնում է մրցակցային շուկայի ստեղծման, մրցակցության խրախուսման, շուկա մուտք գործելիս խտրականության բացառման, համակարգի օպերատորների տարանջատման, կարգավորողի անկախության ամրապնդման և էլեկտրաէներգիայի ոլորտի շուկայի զարգացմանը զուգահեռ կարգավորող գործիքների կատարելագործման վրա:

2009/72/ԵՀ հրահանգը վերաբերում է էլեկտրաէներգիայի ներքին շուկայի ընդհանուր կանոններին, որի դեպքում վերջնաժամկետ է սահմանված 2026 թվականը (հրահանգի դրույթները ենթակա են կիրարկման ՀԸԳՀ-ի ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ 8 տարվա ընթացքում), սակայն մի շարք հոդվածների դեպքում (հոդվածներ 3, 6, 13, 15, 33, 38) ՀԸԳՀ-ն նախատեսում է, որ Գործընկերության խորհուրդը կսահմանի կիրարկման կոնկրետ ժամկետներ (օրինակ՝ Հոդված 6-ի դեպքում, որը սահմանում է մի շարք պայմաններ պատշաճ գործող շուկաների համար), ինչը դեռևս տեղի չի ունեցել:

Էլեկտրաէներգիայի շուկայի ազատականացման կարևորությունը

Էլեկտրաէներգիայի շուկայի ազատականացումը Հայաստանի էլեկտրաէներգետիկ հատվածում 2004 թվականից ի վեր իրականացված խոշորագույն բարեփոխումն է, որը վերացնում է ոլորտի մենաշնորհը և այն բացում մասնավոր հատվածի մրցակցության և ներդրումների համար՝ սպառողների ընտրությունը դիվերսիֆիկացնելու և էներգամատակարարումը հզորացնելու նպատակով:

Բարեփոխումն արդեն իսկ հանգեցրել է նոր ներդրումների ներգրավման, նոր հնարավորություններ է բացել էլեկտրաէներգիայի առևտրի համար և թույլ է տալիս լիարժեքորեն օգտագործել Հայաստանի էներգետիկ ներուժը:

Նոր շուկայի կայացումը տեղի է ունեցել հինգ փուլով՝ հիմնական օրենսդրության բարեփոխում (2018 թ.), երկրորդային օրենսդրության ստեղծում (2019–2020 թթ.), շահագրգիռ կողմերի ուսուցում և պատրաստում (2019–2021 թթ.), նոր ակտիվ շուկայի անցում (2022 թ.) և շուկայի զարգացում (2023 թ. և դրանից հետո):

Նոր էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկան (ԷՄՇ) գործարկվել է 2022 թվականի փետրվարի 1-ին: Դրա գործունեության առաջին տարում, չնայած մասնակցության կամավոր լինելուն, Հայաստանում արտադրված էլեկտրաէներգիայի 14.8 տոկոսը վաճառվել է շուկայում: Գրեթե եռապատկեց նախատեսված 5 տոկոսը, ինչը նշանակալի ձեռքբերում է նորաստեղծ շուկայի համար:

Այդ առաջին տարում էլեկտրաէներգիայի շուկա մուտք գործեց 70 նոր մասնակից, այդ թվում՝ մատակարարներ, մեծածախ առևտուր իրականացնողներ (թրեյդերներ), որակավորված սպառողներ և արտադրողներ:

2024 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ էլեկտրաէներգիայի սպառման մոտ 27.8 տոկոսը բաժին է հասնում էներգետիկական շուկայի մրցակցային բաղադրիչին:

2024 թվականին ընթացքի մեջ էին «Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի մասին» օրենքում (ՀԾԿՀ օրենք) փոփոխությունների մշակման աշխատանքները: Փոփոխությունների նպատակն է ներդնել ՀԾԿՀ-ի անկախության և ինքնավարության բարձրացման լրացուցիչ երաշխիքներ: Այն նպատակ ունի ապահովել ԵՄ ստանդարտների հետ ներդաշնակեցում և խթանել թափանցիկությունը, խտրականության բացառումը և մրցակցությունը էներգետիկ շուկայում:

⁸ 2003/54/ԵՀ հրահանգն ուժը կորցրած ճանաչող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի հուլիսի 13-ի 2009/72/ԵՀ հրահանգ՝ էլեկտրաէներգիայի ներքին շուկայի ընդհանուր կանոնների մասին

ՏԿԵՆ-ը և ՀԾԿՀ-ն շարունակել են էլեկտրաէներգիայի շուկայի ազատականացմանն ուղղված օրենսդրական բարեփոխումները: Սա ներառում է էլեկտրաէներգիայի մեծածախ և մանրածախ շուկաների կանոնների, ինչպես նաև բաշխման և փոխանցման ցանցերի վերաբերյալ կարգավորումների մշակումը, ընդունումը և շարունակական կատարելագործումը:

Էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման ցանցին միանալու պայմանները

Էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման ցանցին միանալու պայմանների մասին ԵՄ կանոնակարգի⁹ դրույթներն արտացոլված են «Էլեկտրաէներգիայի մասին» նոր օրենքի նախագծում (տե՛ս վերևում):

Այս կանոնակարգը նպատակ ունի սահմանել էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման արդար կանոններ՝ այդպիսով խթանելով մրցակցությունը Էլեկտրաէներգիայի ներքին շուկայում՝ հաշվի առնելով ազգային և տարածաշրջանային շուկաների առանձնահատկությունները և էլեկտրաէներգետիկ ոլորտում մատակարարման բարձր մակարդակի անվտանգությամբ պատշաճ գործող և թափանցիկ մեծածախ շուկայի ի հայտ գալը: Այն նախատեսում է մեխանիզմներ էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման պայմանների ներդաշնակեցման համար:

Արձանագրված հիմնական առաջընթացը հետևյալն է.

- «Էներգետիկայի մասին» օրենքում (2014 թ.) փոփոխությունների և լրացումների իրականացում՝ ապահովելու Հայաստանի և Վրաստանի էներգետիկ համակարգերի զուգահեռ գործունեությունը, կարգավորելու էլեկտրաէներգիայի տարանցիկ փոխանցումները և արտակարգ իրավիճակների դեպքում էլեկտրաէներգիայի փոխադարձ մատակարարումները,
- ՀԾԿՀ-ի կողմից «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգում վթարային կամ անհաղթահարելի ուժի հետևանքով առաջացած իրավիճակներում էլեկտրական էներգիայի ներկրման և արտահանման կարգը հաստատելու մասին» N 28-Ն և «Էլեկտրաէներգետիկական համակարգում վթարային կամ անհաղթահարելի ուժի հետևանքով առաջացած իրավիճակներում ներկրման և արտահանման նպատակներով էլեկտրական էներգիայի առուվաճառքի պայմանագրերի օրինակելի ձևերը հաստատելու մասին» N 29-Ն որոշումների ընդունում (2015թ.),
- «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց I - Հայաստան-Վրաստան հաղորդիչ գիծ/ ենթակայաններ» ծրագրի իրականացում:

Այն նախատեսում է Դոմաշենի ենթակայանի, էլեկտրահաղորդման գծերի և բարձր լարման հաստատուն հոսանքի (ԲԼՀՀ) փոխակերպիչ կայանի կառուցում, որի արդյունքում կապահովվի Վրաստանի հետ միջսահմանային էներգետիկ կապը,

- Հայաստանի և Վրաստանի միջև ստորագրվել է արտակարգ իրավիճակներում միմյանց էլեկտրաէներգիայի մատակարարման մասին համաձայնագիր (2022թ.)՝ էներգետիկ ոլորտում հայկական և վրացական համապատասխան ընկերությունների կողմից Վրաստանի հետ էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման պայմանների կարգավորումն ապահովելու համար, ինչը մեծ ձեռքբերում է,

• Հայաստանի և Վրաստանի միջև մշակվում է էլեկտրաէներգիայի առևտրային մատակարարման շրջանակներում շեղումների կարգավորման մասին համաձայնագիր՝ պայմանավորված Վրաստանի էլեկտրաէներգիայի շուկայի ազատականացման նոր մոդելի անցման գործընթացով,

- ներկայումս Հայաստանի և Վրաստանի միջև էլեկտրաէներգիայի մատակարարումներն իրականացվում են առևտրային

9 Թիվ 1228/2003 կանոնակարգը (ԵՀ) ուժը կորցրած ճանաչող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի հուլիսի 13-ի թիվ 714/2009 (ԵՀ) կանոնակարգ՝ էլեկտրաէներգիայի միջսահմանային փոխանակման ցանցին միանալու պայմանների մասին

պայմանագրերով, որոնք կազմակերպվում են համապատասխան հայկական և վրացական ընկերությունների կողմից (Հայաստանում դա «Էլեկտրաէներգետիկական Համակարգի Օպերատոր»-ն է, իսկ Վրաստանում՝ «Վրաստանի պետական էլեկտրահամակարգ»-ը)՝ էլեկտրաէներգետիկական համակարգերի զուգահեռ աշխատանքի մասին համաձայնագրի հիման վրա: Առաջիկայում Վրաստան-Հայաստան 400 կՎ լարման էլեկտրահաղորդման օղային գծի շահագործման հանձնելու դեպքում կմշակվի զուգահեռ աշխատանքի մասին նոր համաձայնագիր,

- մշակման փուլում է Հայաստանի և Վրաստանի միջև էլեկտրաէներգիայի առևտրի սկզբունքների մասին համաձայնագիրը (ստորագրվելու է մինչև 2027 թվականը),
- մշակվել են ՀՀ էլեկտրաէներգետիկական մեծածախ շուկայի առևտրային կանոնները, որոնք ներառում են կարգավորմամբ նախատեսված և մոտարկման ենթակա մի շարք դրույթներ (թափանցիկություն, տեղեկատվության տրամադրում, գաղտնիություն և այլն): Այնուամենայնիվ, դեռևս կան մի շարք դրույթներ, որոնք նշված կարգավորման մոտարկման շրջանակներում ենթակա են իրականացման, մասնավորապես՝ Հայաստանում գերբեռնվածության կառավարմանը վերաբերող դրույթները:

Բացի այդ, հայ-վրացական համատեղ աշխատանքային խմբի (ՀԱԽ) միջոցով ակտիվացել է Հայաստանի և Վրաստանի միջև էլեկտրաէներգետիկական ոլորտում երկխոսությունը, որի շրջանակում Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարությունը (ՏԿԵՆ) նախաձեռնել է երկու երկրների միջև արդեն զգալիորեն ավելացող առևտրի համաձայնագրերի շուրջ բանակցություններ: ՏԿԵՆ-ը¹⁰ ՀԱԽ առաջին հանդիպումը կազմակերպել է 2018 թվականին: Այն երկու երկրների որոշում կայացնողներին և տեխնիկական անձնակազմին հնարավորություն է տվել վերսկսել միջսահմանային առևտրի և շուկայի զարգացման հետ կապված հիմնական հարցերի շուրջ տեխնիկական քննարկումները: Այդ առաջին արդյունավետ փոխանակումից հետո կազմակերպվել են ՀԱԽ ևս չորս հանդիպումներ, որոնց ընթացքում քննարկումներ են ծավալվել շուկայի հայեցակարգային կառուցվածքի հնարավոր տարբերակների շուրջ, ինչպիսիք են Հայաստանի և Վրաստանի միջև պահուստների բաշխումը, Վրաստանի և Հայաստանի միջև նախատեսված բարձր լարման հաստատուն հոսանքի (ԲԼՀՀ) էլեկտրահաղորդման գծերի կառուցման նախագիծը 110 կՎ լարման միջսահմանային լարման էլեկտրահաղորդման գիծը:

Շենքերի էներգետիկ արդյունավետություն

Ներառում է շենքերի և դրանց կառուցվածքային տարրերի համար էներգաարդյունավետության նվազագույն պահանջների ծախսարդյունավետության մակարդակների հաշվարկման համեմատական մեթոդաբանական համակարգի¹¹ ստեղծումը:

¹⁰ ԱՄՆ ՄՋԳ կողմից ֆինանսավորված Շուկայի ազատականացման և էլեկտրաէներգիայի առևտրի (MLET) ծրագրի աջակցությամբ

¹¹ «Շենքերի էներգաարդյունավետության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի մայիսի 19-ի 2010/31/ԵՄ հրահանգ, «Շենքերի և դրանց կառուցվածքային տարրերի համար էներգաարդյունավետության նվազագույն պահանջների ծախսային օպտիմալության մակարդակների հաշվարկման համեմատական մեթոդաբանական համակարգ ստեղծելու միջոցով շենքերի էներգաարդյունավետության մասին» թիվ 244/2012 պատվիրակված կանոնակարգ (ԵՄ)

Արձանագրված առաջընթացը հետևյալն է.

- 2023 թվականին անցկացվել է ԵՄ-ՀՀ ՀԸԳՀ-ում նշված էներգետիկ ոլորտի հրահանգների և կանոնակարգերի բացերի վերլուծություն, որը բացահայտել է օրենսդրական և կարգավորիչ դաշտում հնարավոր անհամատեղելիությունները և բացերը, և ներկայացրել է իրագործման մանրամասն գործողությունների ծրագիր,
- 2018 թվականին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Նոր կառուցվող բնակելի բազմաբնակարան շենքերում, ինչպես նաև պետական միջոցների հաշվին կառուցվող (վերակառուցվող, նորոգվող) օբյեկտներում էներգախնայողության և էներգաարդյունավետության տեխնիկական կանոնակարգը սահմանելու մասին» որոշում¹²,
- 2022 թվականին ընդունվել է «Շենքերի էներգաարդյունավետության ապահովում էներգաարդյունավետության գնահատման ցուցանիշներ» հրամանը¹³,
- 2021 թվականին ՀՀ կառավարությունը ընդունել է որոշում՝ «Պետության կարիքների ապահովման նպատակով ձեռք բերվող էներգասպառող արտադրանքների էներգետիկ բնութագրերի պարտադիր պահանջներն ու խմբերի ցանկը սահմանելու մասին»¹⁴:

Էներգիա սպառող արտադրանքի էկոնախագծմանը ներկայացվող պահանջները սահմանող շրջանակ

Վերաբերում է 2009/125/ԵՀ հրահանգով¹⁵ սահմանված էկոնախագծմանը ներկայացվող պահանջներին:

Արձանագրված առաջընթացը հետևյալն է.

- 2023 թվականին անցկացված էներգետիկ ոլորտի հրահանգների և կանոնակարգերի բացերի վերլուծությունը բացահայտել է օրենսդրական և կարգավորիչ դաշտում հնարավոր անհամատեղելիությունները և բացերը, և ներկայացրել է իրագործման մանրամասն գործողությունների ծրագիր:

Էներգետիկ ոլորտի բարեփոխումները՝ համապատասխանեցված ԵՄ «Երրորդ էներգափաթեթին»

ՀԾԿՀ-ն՝ որպես էներգետիկ համագործակցությանն առնչվող պարտավորությունների համաիրականացնող, պատասխանատու է ԵՄ վերաբերելի օրենսդրության հետ իրեն վերաբերող օրենսդրության համապատասխանեցման համար: Նախատեսվող բարեփոխումներն ուղղված են ոլորտի արդյունավետ կարգավորմանը, ինչը կնպաստի դրա զարգացմանը:

Հայաստանը ստանձնել է այնպիսի պարտավորություններ, ինչպիսիք են մրցակցային շուկայի ստեղծումը, մրցակցության խրախուսումը, շուկա ոչ խտրական մուտքի ապահովումը, կարգավորող գործիքների կատարելագործումը՝ մրցակցային շուկայի զարգացմանը զուգընթաց: 2009/72/ԵՀ հրահանգի 714/2009 կանոնակարգի (ԵՀ) կիրարկումը «Երրորդ էներգափաթեթի» մաս է կազմում, որը նշանակալի քայլեր է սահմանում ազատականացման և ԵՄ էներգետիկ շուկաների ինտեգրման գործընթացի ավարտի ուղղությամբ, ներառյալ արտադրության և մանրածախ մատակարարման տարանջատումը ցանցային օպերատորներից, կարգավորող մարմինների անկախության ամրապնդումը, միջսահմանային առևտրի ներդաշնակեցումը և բաց մանրածախ մուտքի ընթացակարգերի սահմանումը:

¹² ՀՀ կառավարության 2018 թվականի ապրիլի 12-ի N 426-Ա որոշում

¹³ ՀՀ քաղաքաշինության կոմիտեի նախագահի 2022 թվականի դեկտեմբերի 22-ի N 32-Ն հրաման՝ ՀՀՇՆ 24-02-2022 «Շենքերի էներգաարդյունավետության ապահովում. էներգաարդյունավետության գնահատման ցուցանիշներ»

¹⁴ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի հունվարի 21-ի N 77-Ն որոշում

¹⁵ Էներգիա սպառող արտադրանքի էկոնախագծմանը ներկայացվող պահանջները սահմանող շրջանակ ստեղծող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի հոկտեմբերի 21-ի 2009/125/ԵՀ հրահանգ

Իրականացվել է էլեկտրաէներգետիկական հատվածում առկա բացերի վերլուծություն՝ ԵՄ և ՀՀ օրենսդրության միջև առկա բացերը վեր հանելու նպատակով:

Միջուկային անվտանգություն

Միջուկային անվտանգության ոլորտում համագործակցությունը ներառում է բնակչությանն ու միջուկային տեղակայանքների անձնակազմին իոնացնող ճառագայթման վտանգներից զերծ պահելու մասին դրույթներ: Այն ներառում է միջուկային և ճառագայթային անվտանգության մասին ԵՄ մի շարք հրահանգների կիրարկումը¹⁶:

Նախատեսվում է մշակել միջուկային էներգիայի մասին նոր օրենք, փոփոխություններ և լրացումներ կատարել ՀՀ կառավարության համապատասխան որոշումներում և ընդունել նոր որոշումներ:

Նշանակալի քայլեր են ձեռնարկվել Հայաստանում միջուկային և ճառագայթային անվտանգությունը ԵՄ ստանդարտներին համապատասխանեցնելու ուղղությամբ: Կարևորագույն ձեռքբերումներից են՝

- Միջուկային էներգիայի մասին նոր օրենքի մշակում, որի ընդունումը նախատեսված է 2025 թվականին, և որի նպատակն է արդիականացնել ազգային օրենսդրությունն ու այն համապատասխանեցնել ԵՄ օրենսդրությանը և միջազգային լավագույն փորձին:
- Ռադիոակտիվ թափոնների և աշխատած վառելիքի առաքումը ստուգելու և վերահսկելու մասին կարգավորումների փոփոխությունների նախապատրաստում, որի ընդունումը նախատեսված է 2026 թվականին:
- Ռադիոակտիվ թափոնների և միջուկային վառելիքի նկատմամբ անվտանգության չափանիշների կիրառումն ու վերահսկողությունն ապահովելու համար կառավարման համակարգի ներդրում:

Այս գործողությունները նշանավորում են կարևոր առաջընթաց՝ Հայաստանի միջուկային անվտանգության համակարգի ամրապնդման և Միջազգային գործընկերության հարցերով ԵՀ գլխավոր տնօրինության (DG INTPA) ծրագրի շրջանակներում երկարաժամկետ տեխնիկական օժանդակության նախապատրաստման ուղղությամբ:

2024 թվականի հունիսին մեկնարկել է միջուկային և ճառագայթային անվտանգության օրենսդրության վերաբերյալ փորձագիտական առաքելություն՝ նպատակ ունենալով ուսումնասիրել միջուկային անվտանգության մասին նոր օրենքի նախագիծը և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման և ճառագայթային անվտանգության վերաբերյալ կանոնակարգերի զրոյական նախագծերը՝ ապահովելով դրանց համապատասխանությունը ԵՄ վերաբերելի հրահանգներին ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում: Երկրորդական նպատակն էր մշակել կամ թարմացնել ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկման ճանապարհային քարտեզ, որը պետք է ավարտին հասցվեր INTPA-ի առաջիկա ծրագրին ընդառաջ: ԵՄ փորձագետը՝ ՀՀ միջուկային անվտանգության կարգավորման կոմիտեի և Միջուկային և ռադիոակտիվ անվտանգության գիտատեխնիկական կենտրոնի մասնակցությամբ, պարզաբանել է մոտարկման հիմնական կարիքները, մասնավորապես՝ հիմնական

¹⁶ Ռադիոակտիվ թափոնների և աշխատած վառելիքի առաքումը ստուգելու և վերահսկելու մասին Խորհրդի 2006 թվականի նոյեմբերի 20-ի 2006/117/Եվրատոմ հրահանգ:

Միջուկային տեղակայանքների միջուկային անվտանգության գծով Համայնքի իրավական համակարգը սահմանող՝ Խորհրդի 2009 թվականի հունիսի 25-ի 2009/71/Եվրատոմ հրահանգ՝ փոփոխություններով:

Աշխատած վառելիքի և ռադիոակտիվ թափոնների պատասխանատու և անվտանգ կառավարման գծով Համայնքի իրավական համակարգը սահմանող՝ Խորհրդի 2011 թվականի հուլիսի 19-ի 2011/70/Եվրատոմ հրահանգ:

Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրում ռադիոակտիվ նյութերի մասով առողջության պահպանմանը ներկայացվող պահանջները սահմանող՝ Խորհրդի 2013 թվականի հոկտեմբերի 22-ի 2013/51/Եվրատոմ հրահանգ:

Իոնացնող ճառագայթումից առաջացող վտանգներից պաշտպանության համար անվտանգության հիմնական ստանդարտները սահմանող՝ Խորհրդի 2013 թվականի դեկտեմբերի 5-ի 2013/59/Եվրատոմ հրահանգ և 89/618/Եվրատոմ, 90/641/ Եվրատոմ, 96/29/Եվրատոմ, 97/43/Եվրատոմ և 2003/122/Եվրատոմ ուժը կորցրած ճանաչող հրահանգները:

անվտանգության չափանիշների և միջուկային անվտանգության հրահանգների վերաբերյալ: Համաձայնեցվել են ճանապարհային քարտեզի նախնական քայլերը, և պատրաստվել է ԵՄ հինգ հրահանգներին համապատասխանության աղյուսակի նախագիծ: Փորձագիտական առաքելությունը շարունակվել է մինչև 2024 թվականի նոյեմբերը՝ կամուրջ հանդիսանալով միջուկային անվտանգության մշակույթի, ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման, միջուկային անվտանգության և դրան առնչվող աջակցության միջոցառումների ապագա գործողությունների համար:

Վերոնշյալ առաքելության արդյունքները ներկայացվել են Եվրոպական միության (INTPA) կողմից ֆինանսավորվող և IDOM-ի կողմից իրականացվող INSC/2024/436-156 «Միջուկային անվտանգության կարգավորման համագործակցություն Հայաստանի կարգավորող մարմնի հետ A3.01/20» ծրագրին: 2024 թվականի հոկտեմբերին մեկնարկած այս ծրագիրը կենտրոնանում է բացերի վերլուծության և գործողությունների ծրագրի մշակման վրա՝ Հայաստանի միջուկային անվտանգության օրենսդրությունն ու կարգավորման ենթակառուցվածքը (Միջուկային անվտանգության մասին օրենքի նախագիծ, անվտանգության հիմնական ստանդարտներ) ԵՄ հրահանգներին, ներառյալ ԵՎՐԱՏՈՍ-ի դրույթներին մոտարկելու համար:

2024 թվականին ՀՀ կառավարությունը և Եվրոպական հանձնաժողովը ստորագրեցին 12.9 միլիոն եվրոյի ֆինանսավորման համաձայնագիր «Հայաստանում միջուկային անվտանգության, ճառագայթային պաշտպանության և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման ենթակառուցվածքների ամրապնդում» ծրագրի իրականացման համար: ԵՄ միջուկային ապահովության համագործակցության գործիքի (INSC) 2021-2027 թվականների բազմամյա ինդիկատիվ ծրագրի շրջանակներում իրականացվող այս նախաձեռնությունն ուղղված է աջակցելու Հայաստանին միջուկային անվտանգության, ճառագայթային պաշտպանության և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման բարելավման գործում: Հիմնական առաջնահերթություններից են ամուր միջուկային անվտանգության մշակույթի խթանումը, անվտանգության բարձր չափանիշների կիրառումը և աշխատած միջուկային վառելիքի ու ռադիոակտիվ թափոնների պատասխանատու կառավարման ապահովումը:

Ծրագրի հիմնական նպատակն է ամրապնդել Հայաստանի միջուկային անվտանգության, ճառագայթային պաշտպանության և ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման ենթակառուցվածքները:

Ծրագրի հատուկ նպատակները միջուկային անվտանգության և ճառագայթային պաշտպանության ոլորտում.

- Անդրադառնալ Հայաստանի միջուկային անվտանգության ազգային ծրագրի անավարտ միջոցառումների՝ Հայկական ատոմային էլեկտրակայանի միջուկային անվտանգությունը բարելավելու համար՝ հիմնվելով Ֆուկուսիմա Դաիչի ատոմային էլեկտրակայանում տեղի ունեցած վթարի դասերի վրա: Սա ներառում է պաշտպանիչ պատյանի հերմետիկության բարելավումը և ջրածնի կուտակման ռիսկի նվազեցումը:
- Աջակցել ազգային ճառագայթային լաբորատորիայի ստեղծմանը՝ համապատասխան օբյեկտի ժամանակին գտնելու կամ կառուցելու պայմանով:
- Շարունակել աջակցել Հայաստանի միջուկային անվտանգության կարգավորման կոմիտեին, մասնավորապես՝ իր կարգավորումները Եվրատոմի օրենսդրությանը համապատասխանեցման և ՀԱԷԿ-ի անվտանգության պարբերական վերանայման անցկացման հարցերում:

Ծրագրի հատուկ նպատակը ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման ոլորտում.

- Աջակցություն ռադիոակտիվ թափոնների պահեստավորման տարաների ինքնուրույն արտադրելու ազգային կարողությունների զարգացմանը:

Էներգետիկ անվտանգության և արտադրանքի ստանդարտների ներդրումը ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում

Չմշակված նավթի և (կամ) նավթամթերքների նվազագույն պաշարների պահպանման մասին 2009/119/ԵՀ հրահանգից բխող գործողությունների իրականացման պատասխանատուն է կոնոմիկայի նախարարությունն է: ԵՄ օրենսդրության համապատասխան պահանջներն

ամրագրված են ազգային օրենսդրությամբ, մասնավորապես՝ «Նյութական պահուստի մասին» օրենքում, որն ընդունվել է 2020 թվականի մարտի 4-ին և ուժի մեջ է մտել 2020 թվականի մարտի 30-ից¹⁷:

Նախարարությունը նաև համակարգում է վառելիքի արդյունավետության և անվադողերի պիտակավորման հետ կապված ճանապարհային քարտեզի միջոցառումները՝ համաձայն Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի թիվ 1222/2009 կանոնակարգի (ԵՀ) և դրա փոփոխությունների: Այս միջոցառումները ևս համարվում են ավարտված, քանի որ տեխնիկական պահանջներն ամբողջությամբ ներառված են ՄՄ ՏԿ 018/2011-ում¹⁸ ՄԱԿ-ի ԵՏՀ թիվ 117 կանոններով:

Էներգետիկ լիցենզավորում

2023 թվականի հունվարի 19-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց N 79-Ն որոշումը, որը սահմանում է օտարերկրյա իրավաբանական անձանց քաղաքաշինության ոլորտում լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու թույլտվություններ տրամադրելու կարգը: Այն նաև ներառում է էներգետիկ ոլորտում քաղաքաշինության ոլորությամբ լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու թույլտվություններ տրամադրելու կարգը:¹⁹

¹⁷ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=140391>

¹⁸ «Անվավոր տրանսպորտային միջոցների անվտանգության մասին» ՄՄ ՏԿ 018/2011 տեխնիկական կանոնակարգ

¹⁹ «Լիցենզավորման մասին» օրենքի համաձայն՝ Եվրասիական տնտեսական միության, Եվրոպական միության, ինչպես նաև Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների, Կանադայի, Կորեայի Հանրապետության, Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության, Ճապոնիայի, Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորության, Արաբական Միացյալ Էմիրությունների, Վրաստանի և Իրանի Իսլամական Հանրապետության իրավաբանական անձանց գործունեության վայրի վերաբերյալ որևէ հատուկ պահանջ չկա:

ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ
ԵՎ ԶՈՒՐ,
ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ
ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ

Համագործակցության շրջանակը

Շրջակա միջավայրի ոլորտում համագործակցությունը (ՀԸԳՀ Գլուխ 3) ներառում է շրջակա միջավայրի հարցերի շուրջ գործակցությունը և նպաստում է կանաչ տնտեսության և կայուն զարգացման երկարաժամկետ նպատակին: Այն ուղղված է շրջակա միջավայրի պահպանությանը, պաշտպանությանը, որակի բարելավմանը և վերականգնմանը, մարդու առողջության պաշտպանությանը, բնական ռեսուրսների կայուն օգտահանմանը և տարածաշրջանային կամ գլոբալ բնապահպանական հիմնախնդիրներին առնչվող միջազգային մակարդակով տարբեր ոլորտներում ձեռնարկվող միջոցառումների խթանմանը՝ շրջակա միջավայրի կառավարում և հորիզոնական հարցեր, օդի որակ, ջրի որակի և ջրային ռեսուրսների կառավարում,

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Շրջակա միջավայրի նախարարություն
Տարածքային կառավարման և
ենթակառուցվածքների նախարարություն
ՀՀ ՏԿԵՆ ջրային կոմիտե
Ներքին գործերի նախարարություն
Էկոնոմիկայի նախարարություն
Առողջապահության նախարարություն

թափոնների կառավարում, բնության պահպանություն, արդյունաբերական աղտոտում, քիմիական նյութերի կառավարում:

Համագործակցությունը ներառում է նաև շրջակա միջավայրին առնչվող ընդհանուր ազգային ռազմավարության մշակում, ինչպես նաև այլ ոլորտային ռազմավարությունների մշակում և կանոնավոր երկխոսության կազմակերպում:

Հասարակության համար օգուտները

Շրջակա միջավայրի պահպանության բարելավումն օգուտներ կբերի քաղաքացիներին և գործարարությանը, այդ թվում՝ հանրային առողջության բարելավման, բնական պաշարների պահպանման, տնտեսական ու բնապահպանական արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև ժամանակակից, ավելի մաքուր տեխնոլոգիաների կիրառման միջոցով՝ նպաստելով ավելի կայուն արտադրական մոդելների ձևավորմանը:

ԵՄ-ն օգնում է Հայաստանին պաշտպանել իր բնությունը և բարելավել մարդկանց առողջությունը: Հայաստանը ՀԸԳՀ-ի միջոցով կարևոր քայլեր է ձեռնարկում ավելի մաքուր և առողջ միջավայր ստեղծելու ուղղությամբ՝ կրճատելով թափոնները և վնասակար նյութերը, ապահովելով մաքուր օդ և անվտանգ խմելու ջուր բոլոր համայնքների համար: Միևնույն ժամանակ, Հայաստանն աշխատում է իր անտառները, լանդշաֆտները և վայրի բնությունը պաշտպանելու ուղղությամբ՝ պահպանելով երկրի բնական գեղեցկությունը ապագա սերունդների համար:

ԵՄ-ն նաև աջակցում է կանաչ աճին՝ խթանելով մաքուր էներգիայի օգտագործումը, էկոլոգիապես մաքուր գյուղատնտեսությունը և շրջակա միջավայրի պահպանությանն ուղղված ձեռնարկները: Այս ջանքերը նպաստում են աշխատատեղերի ստեղծմանը և տնտեսության ամրապնդմանը՝ բարելավելով Հայաստանի քաղաքացիների կյանքը:

Այս ժամանակակից լուծումները կիրառելով՝ Հայաստանը կառուցում է ավելի ուժեղ տնտեսություն և միջավայր՝ ապահովելով կյանքի առավել բարձր որակ ինչպես այսօրվա, այնպես էլ ապագա սերունդների համար:

Հիմնական օգուտները.

- ԵՄ աջակցությամբ 2024 թվականի ընթացքում իրականացված շրջակա միջավայրի ոլորտի բարեփոխումները ՀԸԳՀ-ի շրջանակում Հայաստանի ստանձնած պարտավորությունները կատարելու շարունակական ջանքերի մասն են կազմում: Դրանք նպաստակ ունեն բարելավել հանրային առողջությունը, պահպանել բնական պաշարները և Հայաստանի շրջակա միջավայրի ստանդարտները համապատասխանեցնել ԵՄ

ստանդարտներին: Հաշվետվողականությունը, թափանցիկությունը և կայունությունը բարձրացնելով՝ բարեփոխումները նպաստում են շրջակա միջավայրի երկարաժամկետ պահպանությանը և հասարակության բարեկեցությանը:

- 2024 թվականին Հայաստանը հաստատեց շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման (ՇՄԱԳ) և ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման (ՌԷԳ) թարմացված ընթացակարգերն ու ուղեցույցները: Այս բարեփոխումներն ապահովում են, որ բոլոր խոշոր նախագծերը իրականացումից առաջ անցնեն շրջակա միջավայրի վրա իրենց ազդեցության պատշաճ գնահատում՝ բարելավելով թափանցիկությունը և շրջակա միջավայրի պահպանությունը: Գործընթացներն այժմ համապատասխանում են ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի և հարակից իրավական ակտերի պահանջներին:
- Հայաստանը թարմացրել է իր մթնոլորտային օդի պահպանության մասին օրենքը՝ այն համապատասխանեցնելով միջազգային ստանդարտներին և խթանելով արտանետումները կրճատելու համար լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների օգտագործումը: Ընդունվել են կառավարության նոր որոշումներ՝ բարելավելու արտանետումների գրանցման, վերլուծության և կարգավորման եղանակը, ինչն ապահովում է ձեռնարկությունների և արդյունաբերության կողմից աղտոտման ավելի խիստ վերահսկողություն:
- Վնասակար ֆտորացված ջերմոցային գազերի կրճատման ջանքերի շրջանակներում Հայաստանը հաստատել է պիտակավորման համակարգ և դրան առնչվող միջոցառումներ՝ այդ նյութերի փուլային կրճատմանը նպաստելու համար՝ ամրապնդելով կլիմայի դիմակայունության իր պարտավորությունները:
- Հաստատվել են նոր կանոններ՝ ստորգետնյա ջրերի որակը գնահատելու, հեղեղային ռիսկերը քարտեզագրելու և նիտրատներից գյուղատնտեսական աղտոտման նկատմամբ խոցելի տարածքները բացահայտելու համար:
- Թարմացումներ են արվել որսի մասին օրենքներում և հաստատվել է ինվազիվ կենդանիների տեսակների ցանկը՝ տեղական վայրի բնությունն ու էկոհամակարգերը ավելի լավ պաշտպանելու համար:
- Մշակվել և ներկայումս փորձարկման փուլում է Շրջակա միջավայրի կառավարման ոլորտի թվային ծառայությունների հարթակի (<https://nature.e-gov.am/>) «Կարգավորվող նյութերի օգտագործման ոլորտում հոսակորուստների դիտանցման արդյունքների գրանցամատյան» բաժինը:
- Կառավարությունը սահմանել է ստորգետնյա ջրերի աղբյուրների վիճակը գնահատելու պաշտոնական որակի չափանիշներ: Բացի այդ, նոր որոշումներ են ընդունվել հեղեղումների վտանգների և հեղեղումների առաջացման ռիսկերի քարտեզներ ստեղծելու վերաբերյալ՝ աղետների պատրաստվածությունը և ջրային ռեսուրսների կառավարումը բարելավելու համար:
- Հաստատվել են նոր ցուցիչներ՝ գյուղատնտեսական գործունեությունից նիտրատային աղտոտման նկատմամբ խոցելի տարածքները բացահայտելու համար: Այդ ցուցիչները հիմնված են ջրի դիտանցման տվյալների ուշադիր վերլուծության վրա, որոնք օգնում են թիրախավորել և նվազեցնել ջրային ռեսուրսների նիտրատային աղտոտումը:
- Թարմացվել են որսի մասին օրենքները՝ թույլատրված զենքերը հստակեցնելու, կանոնակարգումն ու անվտանգությունը բարելավելու համար: Բացի այդ, հաստատվել է ինվազիվ օտարածին կենդանական տեսակների ցանկը՝ տեղական վայրի բնության պահպանությանը նպաստելու համար, և նախատեսվում են հետագա իրավական բարելավումներ՝ վտանգված տեսակների ավելի լավ պաշտպանության համար:
- Մակերևութային և ստորգետնյա ջրային մարմինների վիճակի գնահատումն օգուտ կբերի քաղաքացիներին և գործարարությանը՝ հուսալի տվյալների վրա հիմնված որոշումներ կայացնելու, արդյունավետ կառավարման, հանրային առողջության բարելավման, բնական պաշարների պահպանման, տնտեսական և էկոլոգիական արդյունավետության

բարձրացման, ինչպես նաև հանրության համար անվտանգ խմելու ջրի և մաքուր միջավայրի հասանելիության ապահովման առումով:

- Զրային պաշարներում նիտրատների նկատմամբ խոցելի տարածքների բացահայտումը և համապատասխան միջոցառումների իրականացումը կնպաստեն հանրային առողջության բարելավմանը, բնական պաշարների պահպանմանը և տնտեսական ու էկոլոգիական արդյունավետության բարձրացմանը, ինչպես նաև հանրության համար անվտանգ խմելու ջրի և մաքուր միջավայրի հասանելիության ապահովմանը:
- Գետավազանային կառավարման պլանների մշակման կամ վերանայման ընթացքում կմշակվեն հեղեղումների վտանգների և առաջացման ռիսկերի քարտեզներ, որոնք որպես հիմք կծառայեն ջրային աղետների վտանգի և ռիսկերի կառավարման պլանների մշակման համար: Քարտեզները թույլ կտա գնահատել վտանգների նկատմամբ բնակչության և տնտեսության ռիսկի ենթարկվելու աստիճանը, խոցելիությունը և կարողությունները, ինչպես և կարևոր գործիք կհանդիսանան աղետներին և կլիմայի փոփոխությանը դիմակայելու կարողությունների զարգացման համար:
- «Սինթետիկ հիմքով լաքերի և ներկերի տեխնիկական կանոնակարգի» ընդունումը պարտադիր պահանջներ է սահմանել շենքերի և շինությունների ներքին և արտաքին հարդարման, տրանսպորտային միջոցների ծածկույթների (բացառությամբ սփրեյների) և կահույքի համար օգտագործվող արտադրանքի համար: Այս որոշումը հնարավորություն է տվել գնահատել լաքերի և ներկերի վնասակարությունը՝ ընդունելով, որ այդ նյութերը հրդեհի և պայթյունի վտանգ են ներկայացնում: Մարդու առողջության վրա ունեցած իրենց ազդեցության հիման վրա լաքերն ու ներկերը դասակարգվում են վտանգի չորս դասերի՝ 1-ից մինչև 4-րդ՝ սահմանված ստանդարտներին համապատասխան: Այս դասակարգման համակարգը նպաստում է օդի աղտոտվածության կանխարգելմանը կամ այն նվազագույնի հասցնելուն և նպաստում է ինչպես շրջակա միջավայրի, այնպես էլ հանրային առողջության պաշտպանությանը:

ՈՒՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ
ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 89-119-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
(ՆԵՐԱՌՅԱԼ ԵՆԹԱԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ)

հանրային մասնակցությունը սահմանող և հանրային մասնակցության և արդարադատության մատչելիության վերաբերյալ Խորհրդի 85/337/ԵՏՀ և 96/61 /ԵՀ հրահանգները փոփոխող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2003 թվականի մայիսի 26-ի 2003/35/ԵՀ հրահանգ,

- «Շրջակա միջավայրին հասցվող վնասի կանխարգելման և վերականգնման մասով բնապահպանական պատասխանատվության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 21-ի 2004/35/ԵՀ հրահանգ՝ փոփոխություններով:

ՇՄԱԳ հրահանգի կիրարկումը

2020-2022 թվականներին Շրջակա միջավայրի նախարարությունը նախաձեռնել է ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի մշակումը՝ ԵՄ համապատասխան հրահանգների պահանջների, ինչպես նաև Օրհուսի և Էսպոյի կոնվենցիաներով սահմանված պարտավորությունների հիման վրա: ««Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» օրենքը¹ ընդունվել է 2023 թվականի մայիսին և ուժի մեջ է մտել 2023 թվականի հունիսին: Հարկ է նշել, որ նոր օրենքի մշակման և շրջանառության գործընթացն իրականացվել է շահագրգիռ կողմերի լայն շրջանակի մասնակցությամբ, այդ թվում՝ քաղաքացիական հասարակության, պետական կառավարման մարմինների, գործարարության և մասնավոր հատվածի, ինչպես նաև զուգորդվել է բազմաթիվ հանրային քննարկումներով:

ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի հիման վրա 2024 թվականին ընդունվել են հետևյալ ենթաօրենսդրական ակտերը.

- «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության N 1143-Ն որոշումը (2024թ. հուլիս)², որով ամրագրվել են նախաձեռնողի կողմից նախատեսված գործունեության արդյունքում շրջակա միջավայրի վրա հնարավոր ազդեցության ուսումնասիրության գործընթացների հետ կապված միջոցառումները:
- Շրջակա միջավայրի նախարարի 2024 թվականի հոկտեմբերի 24-ի N 438-Ն հրամանը՝ «Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման և շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման ուղեցույցները հաստատելու մասին»³:

ՇՄԱԳ-ի և փորձաքննության գործընթացները ներկայումս իրականացվում են ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի և հարակից ենթաօրենսդրական ակտերի պահանջների հիման վրա:

Բացի այդ, ՇՄԱԳի մասին նոր օրենքի⁴ և «ՀՀ կառավարության 2014 թվականի նոյեմբերի 19-ի N 1325-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության 2023 թվականի դեկտեմբերի 28-ի N 2343-Ն որոշման⁵ մեջ ներառվել են կարգավորումներ՝ հանրության իրազեկման և հանրային լուծման ծանուցման բովանդակության, հանրային լուծման ընթացակարգի, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացում շահագրգիռ հանրության կարծիքների, դիտողությունների և առաջարկությունների ներկայացման վերաբերյալ:

ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի, «Շրջակա միջավայրի վրա որոշակի նախագծերի և ծրագրերի ազդեցության գնահատման մասին» 2001/42/ԵՀ հրահանգի և ՌԷԳ արձանագրության պահանջների հիման վրա ՀՀ կառավարությունը՝ Շրջակա միջավայրի նախարարության ներկայացմամբ, 2023 թվականի դեկտեմբերի 21-ին ընդունել է «Ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման կարգի և ռազմավարական էկոլոգիական գնահատման հաշվետվությանը ներկայացվող պահանջները հաստատելու մասին» N 2294-Ն որոշումը⁶:

1 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=178443>

2 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=195601>

3 <https://www.arlis.am/hy/acts/199014>

4 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=178443>

5 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=188064>

6 <https://www.arlis.am/hy/acts/187701>

ՇՄԱԳ-ի և փորձաքննության գործընթացները ներկայումս իրականացվում են ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքի և հարակից ենթաօրենսդրական ակտերի պահանջների հիման վրա:

Շրջակա միջավայրի վերաբերյալ տեղեկատվության հանրային հասանելիությունը

Տեղեկատվությանը (ներառյալ շրջակա միջավայրին վերաբերող տեղեկատվությանը) հասանելիության գործընթացները կարգավորվում են «Տեղեկատվության ազատության մասին» օրենքով: Օրենքը կարգավորում է տեղեկատվության անվտանգ հասանելիությունը և հրապարակայնությունը, տեղեկատվության ազատության սահմանափակումները, ինչպես նաև տեղեկատվություն տրամադրելու պայմանները:

ՀՀ շրջակա միջավայրի նախարարության պաշտոնական կայքն ապահովում է շրջակա միջավայրի որակին վերաբերող տեղեկատվության տրամադրումը և թարմացումը, ներառյալ ջրի, օդի և հողի դիտանցման տվյալները, ՇՄԱԳ և ՌԷԳ զեկույցները, ազգային զեկույցները, միջազգային համագործակցության, լիցենզիաների և թույլտվությունների տրամադրման, անտառային կառավարման մասին տեղեկատվությունը և այլն: Կայքի կառավարումն իրականացվում է «ՀՀ բնապահպանության նախարարության պաշտոնական ինտերնետային կայքում տեղեկատվության տեղադրման և թարմացման կարգը հաստատելու մասին» ԲՆ N 338-Ա հրամանի համաձայն:

Գործում է նաև e-draft.am միասնական կայքը, որը նախատեսված է իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման համար: Այն հնարավորություն է տալիս յուրաքանչյուրին ծանոթանալու պետական մարմինների կողմից ներկայացված իրավական ակտերի նախագծերին, ներբեռնելու այդ նախագծերը, ինչպես նաև գրանցվելու՝ որպես ֆիզիկական կամ իրավաբանական անձ՝ նախագծերի օգտին կամ դրանց դեմ քվեարկելու և առաջարկություններ ներկայացնելու համար:

Գործում է նաև www.arlis.am կայքը, որը հասանելի է և լայնորեն օգտագործվում է փաստաբանների, դատարանների և հանրության կողմից: Կայքն ունի իրավական ակտերի/միջազգային պայմանագրերի, օրենսգրքերի, օրենքների, որոշումների, կարգադրությունների և այլն իրավական ակտերի հսկայական տվյալների բազա:

2018 թվականից հասանելի է www.e-request.am էլեկտրոնային հարցումների միասնական հարթակը, որը կազմակերպություններին և քաղաքացիներին հնարավորություն է տալիս էլեկտրոնային հարցում ուղարկել բոլոր պետական մարմիններին:

Հանրության մասնակցությանը վերաբերող կարգավորումներ են ամրագրված նաև շրջակա միջավայրին վերաբերող մի շարք այլ իրավական ակտերում, այդ թվում՝ Զրային օրենսգրքում, «Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության մասին» օրենքում և այլն:

Հանրային մասնակցությունը և արդարադատության հասանելիություն

Հանրության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության վերաբերյալ անհրաժեշտ փոփոխությունները կարգավորվում են ՇՄԱԳ-ի մասին նոր օրենքով և ենթաօրենսդրական ակտերով, մասնավորապես՝ «ՀՀ կառավարության 2014 թվականի նոյեմբերի 19-ի N 1325-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ կառավարության 2023 թվականի դեկտեմբերի 28-ի N 2343-Ն որոշմամբ, որը վերաբերում է հանրության իրազեկման և հանրային լուսման ծանուցման բովանդակությանը, հանրային լուսման ընթացակարգին, շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության գնահատման և փորձաքննության գործընթացում շահագրգիռ հանրության կարծիքների, դիտողությունների և առաջարկությունների ներկայացմանը:

Բնապահպանական պատասխանատվությունը

Մոտարկումը նախատեսված է 2019-2026 թվականներին, և Շրջակա միջավայրի նախարարությունը մշակում է համապարփակ օրենսդրական փաթեթ: 2023 թվականին իրականացվել է բնապահպանական պատասխանատվության համակարգի իրավական շրջանակի վերլուծություն, որը հիմք է հանդիսանում համապատասխան իրավական ակտի մշակման և գործող օրենսդրության փոփոխման համար:

Մթնոլորտային օդի որակը

Համապատասխան ԵՄ հրահանգներ

- «Եվրոպայի համար մթնոլորտային օդի որակի և ավելի մաքուր օդի մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի մայիսի 21-ի 2008/50/ԵՀ հրահանգ,
- «Մթնոլորտային օդում արսենի, կադմիումի, սնդիկի, նիկելի և արոմատիկ բազմացիկլիկ ածխաջրածինների մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի դեկտեմբերի 15-ի 2004/107/ԵՀ հրահանգ,
- «Որոշակի հեղուկ վառելիքներում ծծմբի պարունակության նվազեցման մասին» 93/12/ԵՏՀ հրահանգը փոփոխող՝ Խորհրդի 1999 թվականի ապրիլի 26-ի 1999/32/ԵՀ հրահանգ՝ փոփոխություններով,
- 1999/13/ԵՀ հրահանգը փոփոխող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի ապրիլի 21-ի 2004/42/ԵՀ հրահանգ՝ «որոշակի ներկերում, լաքերում և փոխադրամիջոցների երեսմշակման ապրանքներում օրգանական լուծույթների օգտագործման հետևանքով ցնդող օրգանական միացությունների արտանետումների սահմանափակման մասին»:

ԵՄ օրենսդրության համապատասխան դրույթները⁷ ներառվել են «Սինթետիկ հիմքով լաքերի և ներկերի ազգային տեխնիկական կանոնակարգում»: Կատարված լայնածավալ փոփոխությունների արդյունքում անհրաժեշտություն առաջացավ շրջանառության մեջ դնել ՀՀ կառավարության «Սինթետիկ հիմքով լաքերի և ներկերի տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու և 2004 թվականի նոյեմբերի 18-ի N 1647-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» որոշման նախագիծը (01/1352-2023): Այս նախագիծը հետագայում ընդունվեց ՀՀ կառավարության 2023 թվականի հունիսի 6-ի N 916-Ն որոշմամբ⁸:

«Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» օրենքն⁹ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2022 թվականի դեկտեմբերին: Օրենսդրական կարգավորումը ներդաշնակեցնում է օդի որակի գնահատման չափանիշները՝ արտանետումները սահմանափակելու և զարգացած երկրներում լայնորեն կիրառվող «լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների» ներդրման պահանջը բավարարելու նպատակով: Այն ավելի արդյունավետ կդարձնի մթնոլորտային օդի պահպանության կառավարումը և կնպաստի միջազգային համաձայնագրերով սահմանված պարտավորությունների պատշաճ կատարմանը: Նախարարությունը ներկայումս իրականացնում է ենթաօրենսդրական ակտերի մշակման գործընթացը:

⁷ 2004/42/ԵՀ հրահանգ

⁸ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=178841>

⁹ <https://www.arlis.am/hy/acts/172207>

ՀՀ կառավարությունն արդեն ընդունել է հետևյալ որոշումները.

- «Մթնոլորտային օդն աղտոտող (վնասակար) նյութերի արտանետումների պետական հաշվառման և հաշվառման վերաբերյալ տեղեկատվության ամփոփման, վերլուծման և արխիվացման կարգը հաստատելու մասին» 2024 թվականի հունվարի 4-ի N 23-Ն որոշում,
- «Մթնոլորտային օդն աղտոտող (վնասակար) նյութերի սահմանային թույլատրելի արտանետումների նորմատիվների նախագծերի մշակման և սահմանային թույլատրելի արտանետումների նորմատիվների նախագիծ ներկայացրած իրավաբանական անձանց և ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվող ֆիզիկական անձանց արտանետման թույլտվությունների տրամադրման կամ մերժման կամ ուժը կորցրած ճանաչելու մասին կարգը հաստատելու մասին» 2024 թվականի հունվարի 4-ի N 32-Ն որոշում:

Կմշակվեն **օդի որակի պլանների** մշակման մեթոդական ուղեցույցներ (այն գոտիների և ագլոմերացիաների համար, որտեղ աղտոտիչների մակարդակը գերազանցում է սահմանային/ նպատակային արժեքը): Վերոնշյալ իրավական ակտերի ընդունումը կապահովի նշված կետերի լիարժեք իրականացումը:

Որոշակի հեղուկ վառելիքներում ծծմբի պարունակության նվազեցում

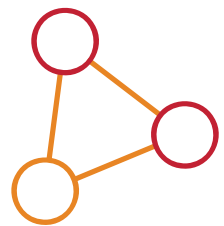
Հայաստանում այս հարցը կարգավորվում է «Ավտոմոբիլային և ավիացիոն բենզինին, դիզելային և նավերի համար նախատեսված վառելիքին, ռեակտիվ շարժիչների համար նախատեսված վառելիքին և մագուրին ներկայացվող պահանջների մասին» Մաքսային միության հանձնաժողովի 2011 թվականի հոկտեմբերի 18-ի N 826 որոշմամբ, մասնավորապես՝ Եվրասիական տնտեսական միության ՄՄ ՏԿ 013/2011 տեխնիկական կանոնակարգով:

Արտադրանքի պիտակավորման պահանջներ

2004/42/ԵՀ հրահանգի 3-րդ հոդվածի 3-րդ և 4-րդ կետերի համապատասխան դրույթները ներառվել են «Սինթետիկ հիմքով լաքերի և ներկերի ազգային տեխնիկական կանոնակարգում»: Հետագայում շրջանառվել և ՀՀ կառավարության 2023 թվականի հունիսի 6-ի N 916-Ն որոշմամբ ընդունվել է «Սինթետիկ հիմքով լաքերի և ներկերի տեխնիկական կանոնակարգը հաստատելու և 2004 թվականի նոյեմբերի 18-ի N 1647-Ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» որոշման նախագիծը:

Օգոնային շերտը

Հաստատվել է օգոնային շերտը քայքայող նյութերի՝ հիդրոքլոր ֆտորածխածինների փոխարինման միջոցառումների 3-րդ փուլի ծրագրային հայտը: 2023 թվականի օգոստոսին Շրջակա միջավայրի նախարարությունը՝ ՄԱԿ-ի Շրջակա միջավայրի ծրագրի (UNEP) և ՄԱԿ-ի արդյունաբերական զարգացման կազմակերպության (UNIDO) հետ համատեղ, մշակել է ՀՖԱ-ների (ֆտորացված ջերմոցային գազեր) փուլային կրճատման ծրագրային հայտի նախագիծը և ներկայացրել այն Մոնրեալի արձանագրության իրականացման բազմակողմանի մարմնին: Հայտը հաստատվել է 2024 թվականի մայիսին: Նախատեսված գործողությունների մեկնարկը տրվել է 2024 թվականի նոյեմբերին (Գործողություններ 124, 126, 127):

ՄԱԿ-ի Զարգացման ծրագրի կողմից իրականացվող «EU4Climate» ծրագրի շրջանակներում մշակվել է օրենսդրական և կանոնակարգող ակտերի փաթեթ:

2023 թվականի դեկտեմբերին ընդունվեց «**Օգոնային շերտի պահպանության մասին՝ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին**» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-398-Ն), որը ձեռնարկությունների համար նախատեսում է հոսակորուստների ստուգումներ իրականացնելու պարտավորություններ, որոնք թույլ կտան հոսակորուստների մասին տվյալներ ստանալ համապատասխան ոլորտներից: Հոսակորուստի ստուգման պարտադիր պարտավորությունների կատարումն ապահովելու համար նախատեսվում է ընդունել «Հոսակորուստի դիտանցման կարգը և գրանցամատյանների ձևը հաստատելու մասին» կառավարության որոշում:

Պիտակավորման համակարգի ստեղծումը և դրան ուղղված միջոցառումների ծրագիրը ՀՖԱ-ների փուլային կրճատման ծրագրի մաս էին կազմում, որը հաստատվել էր Գործադիր կոմիտեի 94-րդ նստաշրջանում 2024 թվականի մայիսին:

Մշակվել և ներկայումս փորձարկման փուլում է Շրջակա միջավայրի կառավարման ոլորտի թվային ծառայությունների հարթակի (<https://nature.e-gov.am/>) «Կարգավորվող նյութերի օգտագործման ոլորտում հոսակրորուստների դիտանցման արդյունքների գրանցամատյան» բաժինը (գործողություններ 128, 129):

Ջրի որակը և ջրային ռեսուրսների կառավարումը

Համապատասխան ԵՄ հրահանգներ

- Ջրային քաղաքականության ոլորտում Համայնքի գործողությունների շրջանակը սահմանող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2000 թվականի հոկտեմբերի 23-ի **2000/60/ԵՀ հրահանգ**,
- «Գյուղատնտեսական աղբյուրներից արտանետվող նիտրատների հետևանքով առաջացող աղտոտումից ջրերի պաշտպանության մասին» Խորհրդի 1991 թվականի դեկտեմբերի 12-ի **91/676/ԵՏՀ հրահանգ**,
- «Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակի մասին» Խորհրդի 1998 թվականի նոյեմբերի 3-ի **98/83/ԵՀ հրահանգ**:
- «Հեղեղումների ռիսկերի գնահատման և կառավարման մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2007 թվականի հոկտեմբերի 23-ի **2007/60/ԵՀ հրահանգ**,

Ջրի շրջանակային հրահանգը

2022 թվականի հուլիսի 7-ին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունեց «Հայաստանի Հանրապետության ջրային օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքը (ՀՕ-316-Ն)¹⁰ ներպետական օրենսդրությունը Ջրի շրջանակային հրահանգին մոտարկելու նպատակով¹⁰:

Ընդունվել է Շրջակա միջավայրի նախարարի 2023 թվականի հունվարի 27-ի «**Ջրավազանային կառավարման պլանի** բովանդակությունը հաստատելու մասին» N 26-Ն հրամանը, որով հաստատվել է նաև ջրավազանային կառավարման տարածքի բնութագիրը:

Ջրավազանային կառավարման տարածքների բնութագրերի վերլուծությունը կատարվում է ջրավազանային կառավարման պլանների շրջանակներում: **Սևանի և Հրազդանի ջրավազանային կառավարման պլանները** հաստատվել են ՀՀ կառավարության 2022 թվականի դեկտեմբերի 8-ի N 1912-Ն և N1909-Ն որոշումներով¹¹:

Ջրավազանային կառավարման պլանների կազմման գործընթացի առաջին փուլի շրջանակում 2016 և 2017 թվականներին ընդունվել են երեք ջրավազանային կառավարման պլաններ՝ Արարատյան, Ախուրյան և Հարավային ջրավազանային կառավարման տարածքների համար՝ մինչև 2021 և 2022 թվականները գործողության ժամկետով: Երկուսն էլ գտնվում են մշակման երկրորդ փուլում՝ 2025-2030 թվականների գործողության ժամկետով: Հյուսիսային ջրավազանային կառավարման տարածքի 2025-2030 թվականների պլանի նախագիծը գտնվում է մշակման փուլում:

Շրջակա միջավայրի նախարարի 2023 թվականի հրամանով վերանայվել և հաստատվել է ջրավազանային կառավարման պլանի բովանդակությունը՝ այն Ջրի շրջանակային հրահանգի սկզբունքներին համապատասխանեցնելու համար¹²:

ՀՀ կառավարության որոշումներով հաստատվող ջրավազանային կառավարման պլանների մշակման շրջանակներում տեղի է ունենում ԵՄ Ջրի շրջանակային հրահանգի պահանջներին

10 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=166206>

11 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=171479> <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=171449>

12 Շրջակա միջավայրի նախարարի 2023 թվականի հունվարի 27-ի N 26-Ն հրաման

համապատասխան մակերևութային և ստորգետնյա ջրային ռեսուրսների դիտանցման նոր ռազրերի մշակում:

Այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով, որ մակերևութային և ստորգետնյա ջրային պաշարների դիտանցման համակարգի զարգացումը պահանջում է փուլային մոտեցում ԵՄ հրահանգների դրույթների կիրարկման համար, «Ջրային ռեսուրսների կառավարման բարելավման ծրագրի»¹³ շրջանակներում ներկայումս վերլուծվում են Հայաստանի մակերևութային և ստորգետնյա ջրերի դիտանցման ներկայիս համակարգը և առկա մարտահրավերները:

2023 թվականի հունիսին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց «ՀՀ կառավարության 2011 թվականի հունվարի 27-ի N 75-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» N 1056-Ն որոշումը, որի համաձայն՝ մակերևութային ջրերի որակի գնահատումը 2025 թվականից սկսած պետք է իրականացվի ըստ հիդրոմորֆոլոգիական, հիդրոքիմիական և կենսաբանական տարրերի և ջրային մարմինների:

2024 թվականի նոյեմբերի 15-ին ՀՀ կառավարությունը հաստատեց «Ստորերկրյա ջրային մարմինների որակի նորմերը սահմանելու մասին» N 1782-Ն որոշումը¹⁴, որի հիման վրա կգնահատվի ստորգետնյա ջրային մարմինների վիճակը:

Շրջակա միջավայրի նախարարի 2024 թվականի հունիսի 18-ի N 219-Ն հրամանով հաստատվել են «Ջրային ռեսուրսների նիտրատներով խոցելի տարածքների հայտնաբերման չափորոշիչները և գյուղատնտեսական գործունեության հետևանքով ջրային ռեսուրսների՝ նիտրատներով աղտոտման նվազմանն ու կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումները»¹⁵:

Հեղեղումների ռիսկը

ՀՀ կառավարությունը 2023 թվականի հոկտեմբերի 5-ին N 1717-Լ որոշմամբ ընդունեց «Աղետների ռիսկի կառավարման 2023-2030 թվականների ռազմավարությունը և 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը» (այսուհետ՝ Ռազմավարություն): Ի թիվս այլ ասպեկտների՝ Ռազմավարությունը սահմանում է նաև ջրհեղեղների և սելավների կառավարման ծրագրերի մշակման և իրականացման ուղեցույցներ: Ռազմավարությունը սահմանում է տեղական մակարդակի ռիսկի կառավարման և աղետների ռիսկի կառավարման ծրագրեր, որոնք ներառում են հեղեղների և սողանքների ռիսկի կառավարման բաղադրիչը:

Ներկայումս ընթանում է Ռազմավարության դրույթների իրականացման դիտանցում, ինչպես նաև կատարվում է միջազգային լավագույն փորձի վերանայում՝ հեղեղների ռիսկի կառավարման առանձին

համապարփակ ծրագիր մշակելու համար:

ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարի 2022 թվականի օգոստոսի 26-ի N 957-Լ հրամանով տրված են աղետների ռիսկի կառավարման տեղական պլանների (այդ թվում՝ հեղեղումների կառավարման) մշակման հանձնարարականներ:

Ջրավազանային կառավարման պլանների շրջանակներում իրականացվել են հեղեղումների ռիսկի նախնական գնահատումներ, և բացահայտվել են հեղեղումների ռիսկի գոտիները: Պատրաստվել են հեղեղումների վտանգների և հեղեղումների առաջացման ռիսկերի քարտեզներ: Ներդրվում են հեղեղումների ռիսկի կառավարման պլաններ: 2024 թվականի հուլիսի 25-ին հաստատված «Հեղեղումների վտանգների և հեղեղումների առաջացման ռիսկերի քարտեզներին ներկայացվող պահանջները և բովանդակությունը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության N 1158-Ն որոշմամբ¹⁶ մշակվել են հեղեղումների վտանգների և հեղեղումների առաջացման ռիսկերի քարտեզներ՝ ջրհավաք ավազանի կառավարման պլաններով:

13 Իրականացվում է Deloitte Consulting-ի կողմից՝ ԱՄՆ ՄԶԳ ֆինանսավորմամբ

14 <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=127503>

15 <https://www.arlis.am/hy/acts/194277>

16 <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=126453>

Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրումը

Նախատեսվում են քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման գործընթացի վերաբերյալ օրենսդրական փոփոխություններ: Մասնավորապես, նախապատրաստվում է օրենսդրական փոփոխություն՝ 101.1 և 101.4 կետերով սահմանված գործողությունները (Քաղաքային կեղտաջրերի մաքրման մասին հրահանգ) կյանքի կոչելու համար:

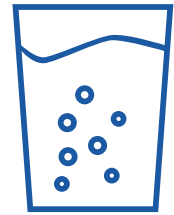
Թվով վեց կեղտաջրերի մաքրման կայաններ (ԿՄԿ)՝ «Ալեքսիա», «Գավառ», «Մարտունի», «Վարդենիս», «Ջերմուկ» և «Դիլիջան», շահագործվում են «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի կողմից որտեղ իրականացվում է կեղտաջրերի մասնակի մեխանիկական մաքրում:

Ագլոմերացիաների որոշումը կատարվում է ջրավազանային կառավարման պլանների շրջանակներում

Նախապատրաստվում են նախնական քննարկումներ և ուսումնասիրություններ՝ կեղտաջրերի մաքրման կայանների արդիականացման հետ կապված ներդրումային ծրագրի շրջանակներում:

Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակը

Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակին վերաբերող միջոցառումներ իրականացնելու համար անհրաժեշտ են փոփոխություններ «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի հետ կնքված վարձակալության պայմանագրում, ՀԾԿԸ-ի կողմից տրված լիցենզիայի դրույթներում, խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման (կեղտաջրերի մաքրման) կանոններում, «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքում և այլ հարակից օրենսդրական ակտերում:

Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակի միջոցառումների իրականացման համար համատեղ պատասխանատվություն են կրում Ջրային կոմիտեն և Շրջակա միջավայրի նախարարությունը:

Ներկայումս «Վեոլիա Ջուր» ՓԲԸ-ի կողմից սպասարկվող տարածքներում սկսվել է «Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակի մասին» ԵՄ կանոնակարգի հետ մոտարկում ենթադրող ճանապարհային քարտեզի միջոցառումների իրականացումը, և այս գործընթացը քննարկման փուլում է: Միացման ցանցից դուրս գտնվող բնակավայրերի համար անհրաժեշտ են հետագա միջգերատեսչական/համայնքային խորհրդակցություններ և իրավական վերանայումներ:

Մարդու կողմից սպառման համար նախատեսված ջրի որակի ուղեցույցում ներկայացված հետագա գործընթացներն իրականացնելու համար անհրաժեշտ են հետևյալ քայլերը. լիազոր մարմնի կողմից ջրային աղբյուրների դիտանցում, ռիսկերի գնահատում և կառավարում, ինչպես նաև ջրամատակարարման օպերատորների կողմից ներքին բաշխման համակարգի ռիսկերի գնահատում:

Դիտանցման համակարգի լիարժեք ներդրումը պահանջում է իրավական թարմացումներ՝ գործադիր իշխանության պատասխանատու մարմինների նախաձեռնությամբ, և լաբորատորիաների տեխնիկական արդիականացում:

Ջրերի պաշտպանությունը գյուղատնտեսական աղբյուրներից արտանետվող նիտրատների հետևանքով առաջացող աղտոտումից

Շրջակա միջավայրի նախարարի 2024 թվականի հունիսի 18-ի N 219-Ն հրամանով¹⁷ հաստատվել են «Ջրային ռեսուրսների նիտրատներով խոցելի տարածքների հայտնաբերման չափորոշիչները և գյուղատնտեսական գործունեության հետևանքով ջրային ռեսուրսների՝ նիտրատներով աղտոտման նվազմանն ու կանխարգելմանն ուղղված միջոցառումները»:

Հրամանի համաձայն, նիտրատներով խոցելի տարածքները որոշվում են ջրային ռեսուրսների դիտանցման դիտակետերի առկա դիտողական տվյալների վիճակագրական վերլուծության հիման վրա:

17 <https://www.arlis.am/hy/acts/194277>

Արդյունքների հավաստիությունն ապահովվում է առնվազն 10 տարվա ընթացքում հավաքագրված դիտողական տվյալների վերլուծությամբ: Արդյունքների հիման վրա յուրաքանչյուր գետավազանի համար սահմանվում են նիտրատներով խոցելի տարածքներ, որոնք ներառվում են ջրավազանային կառավարման պլաններում: Նիտրատներով խոցելի տարածքների վերանայումն իրականացվում է վեց տարին մեկ անգամ ջրավազանային կառավարման պլանների վերանայման ընթացքում՝ վերջին 5 տարում կուտակված մոնիտորինգային դիտարկումների տվյալների և վիճակագրական վերլուծության հիման վրա:

Գյուղատնտեսական աղբյուրներից արտանետվող նիտրատներից առաջացած աղտոտման աղբյուրները գնահատվել են Սևանի (ՀՀ կառավարության 2022 թվականի դեկտեմբերի 8-ի N 1912-Ն որոշում) և Հրազդանի (ՀՀ կառավարության 2022 թվականի դեկտեմբերի 8-ի N 1909-Ն որոշում) ջրավազանային կառավարման պլաններում: Նշված գնահատումը կիրականացվի նաև Արարատյան, Հյուսիսային և Հարավային ջրավազանային կառավարման նոր պլանների մշակման շրջանակներում: Մակերևութային և ստորգետնյա ջրերում նիտրատների հայտնաբերումը, ինչպես նաև նիտրատներով աղտոտված ջրային ռեսուրսների կամ դրանց մասերի նույնականացումն ու քանակական որոշումը պետական մոնիթորինգի ծրագրի մաս են կազմում, և այդ աշխատանքներն ընթացքի մեջ են:

Թափոնների կառավարում

Համապատասխան ԵՄ հրահանգներ

- Որոշ հրահանգներ ուժը կորցրած ճանաչող՝ «Թափոնների մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի նոյեմբերի 19-ի 2008/98/ԵՀ հրահանգ,
- «Աղբավայրերի մասին» Խորհրդի 1999 թվականի ապրիլի 26-ի 1999/31/ԵՀ հրահանգ՝ փոփոխություններով,
- 2004/35/ԵՀ հրահանգը փոփոխող՝ «Արդյունահանող արդյունաբերություններում գոյացող թափոնների կառավարման մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2006 թվականի մարտի 15-ի 2006/21/ԵՀ հրահանգ՝ մշակված 2009/335/ԵՀ, 2009/337/ԵՀ, 2009/359/ԵՀ և 2009/360/ԵՀ որոշումներով:

ՀՀ կառավարությունը 2021 թվականի ապրիլի 1-ին հաստատել է¹⁸ «Աղբահանության համակարգի ռազմավարությունը և ռազմավարության կիրարկումն ապահովող 2021-2023 թթ. միջոցառումների ծրագրերը հաստատելու մասին» N 464-L որոշումը՝ հիմնվելով թափոններն ըստ 5 կատեգորիաների դասակարգելու մոտեցման վրա:

2023 թվականի ապրիլի 13-ին ընդունվեց «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-137-Ն): Օրենքը սահմանեց թափոնների կառավարման հետևյալ հիմնական սկզբունքները՝

- աղբի գոյացման քանակի նվազեցում,
- աղբի տեսակավորման, վերաօգտագործման, վերամշակման և օգտահանման միջոցառումների կիրառում և աղբավայրերում թափվող աղբի ծավալի կրճատում,
- շրջանաձև տնտեսության խթանում,
- աղբի տեսակավորման համակարգի զարգացում,
- գոյացած աղբի առավելագույն վերամշակում/օգտահանում,
- ցածր և զրոյական թափոններով միջոցառումների և տեխնոլոգիաների, ինչպես նաև դրանց հետ կապված գործառույթների կիրառում:

Օրենքը սահմանում է տեղական թափոնների հավաքման և կառավարման պլանների մշակման պարտադիր պահանջ:

18 <https://www.arlis.am/hy/acts/151384>

Օրենքի համաձայն՝ տեղական թափոնների կառավարման ծրագրերի մշակումն ու հաստատումը ուժի մեջ է մտել 2024 թվականից, և այն դարձել է համայնքային զարգացման 5-ամյա ռազմավարությունների և տարեկան աշխատանքային ծրագրերի պարտադիր մաս:

2025 թվականի հունվարի 25-ին Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարն արձակել է «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման կառավարման տեղական պլանների կազմման մեթոդական ուղեցույցը հաստատելու մասին» N 07-L հրամանը¹⁹:

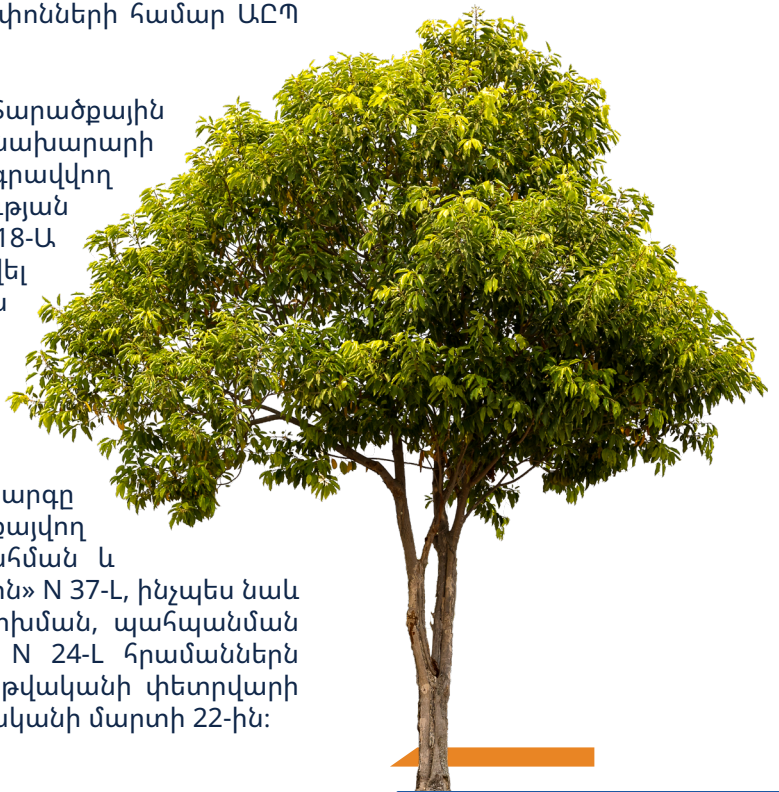
Կոտայքի և Գեղարքունիքի մարզերի 157 բնակավայրերում ԵՄ ստանդարտներին համապատասխան ինտեգրված աղբահանության համակարգ ներդնելու նպատակով մշակվել են աղբահանության սխեմաներ՝ հաշվի առնելով բնակավայրերում առաջացող աղբի քանակը, փոխանցման կայանների և համայնքների միջև հեռավորությունը, ժամանակը, տրանսպորտային միջոցների բեռնման ծավալները և այլն:

2024 թվականին մշակվել, սահմանված կարգով շրջանառվել և ներկայումս ավարտական փուլում է գտնվում (պատրաստ է Վարչապետի աշխատակազմ ներկայացնելու համար) «**«Թափոնների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը**, որով նախատեսվում է բարեփոխումներ իրականացնել թափոնների կառավարման ոլորտում (ՀՀԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի N 104 և N 105 գործողություններ):

Շվեդիայի միջազգային զարգացման գործակալության (SIDA) կողմից ֆինանսավորվող «Թափոնների կառավարման քաղաքականությունը Հայաստանում» 4-ամյա ծրագրի շրջանակներում մշակվել է «**Հայաստանում արտադրողի ընդլայնված պատասխանատվության (ԱԸՊ) համակարգի ներդրման մոտեցումները**» փաստաթուղթը: Դրանում ներկայացված են ԱԸՊ ներդրման միջազգային փորձը, իրավական շրջանակը, ֆինանսական, տնտեսական մոտեցումները, թափոնների խմբերի ընտրության չափանիշները, ԱԸՊ ներդրման մոդելները, հիմնական դերակատարները և գործընթացները: Ներկայումս աշխատանքներ են տարվում Հայաստանում ԱԸՊ ներդրման համար անհրաժեշտ օրենսդրական ակտերի նախագծերի փաթեթ մշակելու ուղղությամբ: Բացի այդ, վերջերս Հրազդան քաղաքում մեկնարկվել է փաթեթավորման թափոնների համար ԱԸՊ ներդրման պիլոտային նախագիծը:

2024 թվականի մարտի 21-ին ընդունվել է Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի «Աղբի հավաքման և փոխադրման համար ներգրավվող կազմակերպությունների համար գործունեության պայմանները հաստատելու մասին» N 518-Ա հրամանը, որով փոփոխություններ են կատարվել թույլտվությունների համակարգի ստեղծման վերաբերյալ իրավական դրույթներում²⁰:

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի «Խոշոր եզրաչափի թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահման և հեռացման կարգը հաստատելու մասին» N 363-Ա, «Կենսաքայքայվող թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահման և հեռացման ընթացակարգը հաստատելու մասին» N 37-L, ինչպես նաև «Շինարարական աղբի հավաքման, տեղափոխման, պահպանման և հեռացման կարգը հաստատելու մասին» N 24-L հրամաններն ընդունվել են համապատասխանաբար 2024 թվականի փետրվարի 29-ին, 2024 թվականի մարտի 22-ին և 2022 թվականի մարտի 22-ին:

19 https://api.mtad.am//storage/pages/files/2025/02/pdf/19_11-22-sc1074-67b586a313284.pdf

20 https://api.mtad.am//storage/pages/files/2025/02/pdf/19_11-08-sc1074-67b58358c8f4a.pdf

Աղբավայրերի մասին հրահանգը

Հրագրան համայնքում ավարտվել է Հայաստանում առաջին սանիտարական աղբավայրի կառուցումը: Աշխատանքներ են տարվում Հայաստանի 8 մարզերում թափոնների կառավարման ինտեգրված համակարգի ներդրման, այդ թվում՝ 4 տարածաշրջանային սանիտարական աղբավայրերի կառուցման ուղղությամբ:

Հիմնվելով թափոններն ըստ 5 կատեգորիաների դասակարգելու մոտեցման վրա՝ Աղբահանության համակարգի ռազմավարությունը և դրա կիրարկումն ապահովող 2021-2023 թթ. միջոցառումների ծրագրերը սահմանում են կենսաքայքայվող թափոնների քանակը նվազեցնելու մեխանիզմները: Դրան համապատասխան՝ «Աղբահանության և սանիտարական մաքրման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքում սահմանվել է դրույթ՝ աղբավայրեր տեղափոխվող կենսաքայքայվող թափոնների քանակը նվազեցնելու պահանջի վերաբերյալ:

Բացի այդ, Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2024 թվականի մայիսի 23-ի N 37-Լ հրամանով հաստատվել են «Կենսաքայքայվող թափոնների հավաքման, տեղափոխման, պահման և հեռացման ընթացակարգը»:

Թափոնների տեղադրման և գրանցման վերաբերյալ դրույթները սահմանվել են ՀՀ կառավարության 2024 թվականի հունվարի 4-ի «Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գոյություն ունեցող և գործող աղբավայրերի շահագործման, բարեկարգման և փակման նվազագույն նորմերը հաստատելու մասին» N 27-Ն որոշմամբ, իսկ «Աղբավայրերի նախագծման, կառուցման և շահագործման կարգը» հաստատվել է Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարի 2024 թվականի մայիսի 8-ի N 07-Ն հրամանով:

«Աղբահանության վճարի հաշվարկման մեթոդաբանությունը» մշակվել է Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության կողմից: Կոտայքի մարզի Հրագրան համայնքում կառուցված ԵՄ չափանիշներին համապատասխան երկրում առաջին սանիտարական աղբավայրի շահագործման ընթացքում նախատեսվում է մշակել աղբավայրի շահագործման ծախսերի մեխանիզմը:

Արդյունահանող արդյունաբերություններում գոյացող թափոններ

Արդյունահանող արդյունաբերություններում գոյացող թափոնների ոլորտը կարգավորվում է ՀՀ ընդերքի մասին օրենսգրքի 5.1 գլխով, դրանից բխող մի շարք ենթաօրենսդրական ակտերով, ինչպես նաև ոլորտը կարգավորող մի շարք այլ ակտերով²¹:

Նշված իրավական ակտերի համապարփակ համեմատությունը 2006/21/ԵՀ հրահանգի համապատասխան հոդվածների հետ ցույց տվեց, որ ենթաօլորտը լիովին կարգավորվում է նշված իրավական ակտերով՝ միաժամանակ ապահովելով հրահանգում սահմանված չափորոշիչների մոտարկումը և համապատասխանությունը ներպետական օրենսդրությանը:

21 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=178678#>

ՀՀ կառավարության 2017թ. ապրիլի 27-ի N 429-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 15-ի N 661-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 15-ի N 674-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 15-ի N 675-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 15-ի N 676-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 15-ի N 689-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. հունիսի 27-ի N 906-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. օգոստոսի 10-ի N 984-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. օգոստոսի 10-ի N 985-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2017թ. օգոստոսի 15-ի N 661-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2013թ. հունվարի 10-ի N 22-Ն որոշում,
ՀՀ կառավարության 2013թ. ապրիլի 4-ի N 319-Ն որոշում:

Բնության պահպանություն

Համապատասխան ԵՄ հրահանգները

- «Վայրի թռչունների պահպանության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի նոյեմբերի 30-ի 2009/147/ԵՀ հրահանգ,
- «Բնական միջավայրերի և կենդանական ու բուսական աշխարհի վայրի տեսակների պահպանության մասին» Խորհրդի 1992 թվականի մայիսի 21-ի 92/43/ԵՏՀ հրահանգ՝ փոփոխություններով:

ՀՀ օրենսդրության մեջ թռչունների պահպանության մասին առանձին օրենք գոյություն չունի: «Վայրի թռչունների պահպանության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի նոյեմբերի 30-ի 2009/147/ԵՀ հրահանգի դրույթների մեծ մասը կարգավորվում է «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքով, ինչպես նաև «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» և «Որսի և որսորդական տնտեսության վարման մասին» օրենքներով:

«Որսի և որսորդական տնտեսության վարման մասին» օրենքում 2024 թվականի հունվարի 16-ին կատարված փոփոխություններով (ՀՕ-42-Ն) սահմանվել են որսի համար թույլատրված զենքի տեսակները: Այնուամենայնիվ, օրենսդրությունը հետագա մշակման կարիք ունի՝ հատկապես խիստ մասնագիտացված ոլորտներում (օրինակ՝ կենդանիների որոշակի պահպանվող տեսակների հետ կապված), համապատասխանություն ապահովելու համար, ինչը նախատեսված է 2025 թվականին:

Մշակվել և ներկայումս համապատասխան շահագրգիռ կողմերի հետ վերանայման փուլում է գտնվում Հայաստանի կենսաբազմազանության 10-ամյա համակարգված մոնիթորինգի նախագիծը:

Բացերը վերացնելու և բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարման արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով մշակվել և շրջանառության մեջ են դրվել «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին», «Տեղական ինքնակառավարման մասին» և «Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենքներում, ինչպես նաև ՀՀ հողային օրենսգրքում փոփոխությունների նախագծերը:

Առաջարկվող օրենսդրական բարեփոխումների նպատակն է ներդնել բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարման ճկուն մեխանիզմ, ստեղծել Բնության պահպանության միջազգային միության (ԲՊՄՄ/IUCN) կողմից սահմանված հինգերորդ կատեգորիայի հատուկ պահպանվող բնության տարածքներ (պահպանվող լանդշաֆտ) և համապատասխանեցնել օրենսդրությունը միջազգային ստանդարտներին: Բարեփոխումները նաև նախատեսում են տեղական ինքնակառավարման մարմինների ներգրավում բնության հատուկ պահպանվող տարածքների կառավարման գործընթացում, դրանց օգտագործման համար վճարների ներդրում, մի շարք գործող տերմինների պարզաբանում և նոր սահմանումների ընդունում:

2024 թվականի ապրիլին ընդունվեց Շրջակա միջավայրի նախարարի N 110-Ն հրամանը՝ «Ինվազիվ՝ օտարածին կենդանիների տեսակների ցանկը հաստատելու մասին»:

Չվող տեսակների մոնիթորինգ և պահպանման միջոցառումներ

Չվող տեսակների մոնիթորինգն իրականացվում է տարեկան երկու անգամ՝ աշնանը և գարնանը: Ընթացքի մեջ է այդ տեսակների բնապահպանական վիճակի գնահատումը: Մասնավորապես, գնահատվել է հետևյալ տեսակների վիճակը՝ սպիտակապոչ եղջյուրիկ (*Vanellus leucurus*), սովորական կիվիկ (*Vanellus vanellus*), կարմրագլուխ սուգաբադ (*Aythya ferina*) (բոլոր երեքի մասին հրապարակվել են գիտական հոդվածներ): 2022 թվականի ընթացքում գնահատվել է ևս երեք տեսակների բնապահպանական վիճակը: Դրանց թվում են՝ մարմարյա մրտիմը (*Marmaronetta angustirostris*) (հոդվածն ընդունվել է հրապարակման), սպիտակաչա սուգաբադ (*Aythya nyroca*) (հոդվածը պատրաստման փուլում է) և սպիտակագլուխ բադ (*Oxyura leucocephala*) (հոդվածը պատրաստման փուլում է):

Ընթացքի մեջ է հաջորդ խմբի տեսակների համար տվյալների վերլուծությունը, և գնահատվել է ևս 3 տեսակների բնապահպանական վիճակը (որոնց մասին նույնպես պետք է հրապարակվեն գիտական հոդվածներ): Դրանք են՝ գիշանգղը (*Neophron percnopterus*), ցախաքլորաորսը (*Accipiter gentilis*) և ծովային քարադրը (*Charadrius alexandrinus*):

Միջերկրածովյան երաշտահավի (*Poecile lugubris*) բնապահպանական վիճակի գնահատումն ավարտվել է, պատրաստվել է գիտական հոդված և ներկայացվել միջազգային ամսագրին:

Կովկասի բնության հիմնադրամի (CNF) աջակցությամբ 2019 թվականից մեկնարկած նախագծի շրջանակներում Արարատյան դաշտավայրում իրականացվում է 1.5 հա տարածքում ջրի մակարդակի բարձրացման պիլոտային ծրագիր՝ լճակներ ստեղծելու միջոցով: Ներկայումս արգելոցին սահմանակից ջրանցքի երկայնքով կա 3 լճակ:

Գրանցված արդյունքների հիման վրա 2024 թվականի գարնանը «Խոր Վիրապ» արգելոցում CNF-ի աջակցությամբ մեկնարկեց նոր ծրագիր, որի շրջանակներում արդեն իրականացվել է 1.61 հա նոր խոնավ տարածքների վերականգնում (ըստ ծրագրի՝ էկոհամակարգի վերականգնումը նախատեսված է արգելոցի գրեթե ամբողջ տարածքի՝ մոտ 51 հա-ի համար):

Այդ տարածքներում իրականացվել են ճահճային թռչունների վերականգնման վերաբերյալ հետազոտություններ (գիտական հոդված է հրապարակվում «Wet land management» ամսագրում): Արդեն իսկ իրականացված թռչունների տեսակների մոնիթորինգը ցույց է տվել, որ բնադրող թռչունների տեսակները 38-ից աճել են մինչև 55, իսկ չվող տեսակները՝ 31-ից մինչև 61: Նախատեսվում է 2025 թվականին ստեղծել ևս մեկ լճակ՝ 0.9 հա մակերեսով:

Ներկայումս գնահատման փուլում են այն տարածքները, որոնք հավակնում են «Էմերալդ տարածքի» կարգավիճակի: «Էմերալդ» ցանցի ստեղծման և «Էմերալդ» տարածքների կառավարման բաղադրիչն իրականացվում է «EU4Environment» ծրագրի շրջանակներում: Մշակվել է Հայաստանում «Էմերալդ ցանցի» ստեղծմանը նպաստող 2023-2030 թվականների գործողությունների ազգային ծրագիրը: Շրջակա միջավայրի նախարարությունը ներկայացրել է ծրագրի փոփոխության մի շարք առաջարկներ, այդ թվում՝ ֆինանսական գնահատման և ֆինանսավորման մեխանիզմների վերաբերյալ դրույթների սահմանման մասին:

Արդյունաբերական աղտոտում

Համապատասխան ԵՄ հրահանգներ

- «Արդյունաբերական արտանետումների մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի նոյեմբերի 24-ի 2010/75/ԵՄ հրահանգ,
- «Վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների վտանգների վերահսկման մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2012 թվականի հուլիսի 4-ի 2012/18/ԵՄ հրահանգ:

Արդյունաբերական արտանետումներ

Արդյունաբերական արտանետումների ոլորտը կարգավորվում է Ազգային ժողովի կողմից 2022 թվականի դեկտեմբերի 12-ին ընդունված ««Մթնոլորտային օդի պահպանության մասին» օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» ՀՀ օրենքով:²²

Անհրաժեշտ է մշակել արդյունաբերական արտանետումների մասին իրավական ակտ, որը հիմք կհանդիսանա թույլտվությունների համակցված համակարգի ստեղծման, ինչպես նաև համապատասխան մոնիթորինգի համակարգի ստեղծման, այրման կայանների համար արտանետումների սահմանային արժեքների սահմանման և գործող կայաններից տարեկան ընդհանուր արտանետումների կրճատման գործողությունների ծրագրի մշակման և իրականացման համար:

Լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների վերաբերյալ իրավական դրույթները կկարգավորվեն ՀՀ կառավարության «Տնտեսական օբյեկտները, դրանց կողմից «լավագույն հասանելի տեխնոլոգիաների» ներդրման ժամանակացույցը, ինչպես նաև այդ տեխնոլոգիաների հիման վրա հաշվարկված աղտոտող(վնասակար) նյութերի արտանետումների տեխնիկական նորմատիվները հաստատելու մասին» որոշմամբ: Այն ներկայումս մշակման փուլում է:

Վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների վտանգների վերահսկում

Մշակվել և քննարկման փուլում է «Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության մասին» օրենքի նախագիծը: Օրենքի ընդունմանը կհաջորդի իրավական ակտերի մոտ 45 ենթաօրենսդրական փոփոխությունների ընդունում:

«Բնապահպանական վերահսկողության մասին» օրենքի (սույն գլխում այսուհետև՝ Օրենք) 25-րդ հոդվածի 1-ին կետի «ա» ենթակետի համաձայն՝ շրջակա միջավայրին վտանգ սպառնացող արտակարգ և վթարային իրավիճակները համարվում են բնապահպանական օրենսդրության պահանջների կատարման նկատմամբ ստուգումների իրականացման համար առանձնահատուկ դեպքեր: Օրենքի 25-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ առանձնահատուկ դեպքերում ստուգումները կարող են տևել ոչ ավելի, քան տասնհինգ օրացուցային օր, իսկ արտակարգ և վթարային իրավիճակներում ստուգումները կարող են շարունակվել մինչև վթարի կամ վտանգի վերացումը:

22 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=172401>

Բնապահպանական վերահսկողությունը Հայաստանում

Օրենքի 23-րդ հոդվածի համաձայն՝ բնապահպանական վերահսկողությունն իրականացվում է ստուգումների և ուսումնասիրությունների միջոցով:

Ըստ դրաբնապահպանական վերահսկողությունը Հայաստանի Հանրապետության օրենքներով և սույն օրենքով սահմանված կարգով բնապահպանական պետական տեսչության (տեսուչի) կողմից իրականացվող ստուգում է, որը նպատակաուղղված է շրջակա միջավայրի՝ մթնոլորտի, ջրերի, հողերի, կենդանական ու բուսական աշխարհի, ներառյալ՝ անտառների ու բնության հատուկ պահպանվող տարածքների և ընդհանուր օգտագործման ընդերքօգտագործման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության տարածքների (ծառեր, թփեր, զբոսայգիներ և այլ կանաչ գոտիներ) պահպանության, դրանց վերականգնման, բնական ռեսուրսների բանական (արդյունավետ) օգտագործման, ընդերքօգտագործման ընթացքում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության, ինչպես նաև կենսական անվտանգության, վտանգավոր նյութերի ու թափոնների անվտանգ գործածության, ռադիոակտիվ աղտոտվածության, բնապահպանական ու բնօգտագործման (բացառությամբ ընդերքօգտագործման) վճար վճարողների հաշվառման, վճարի օբյեկտ համարվող փաստացի ծավալների (բացառությամբ ընդերքօգտագործման) հաշվարկման, վարչական վիճակագրական հաշվետվությունների ներկայացման և Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված այլ նորմերի կատարմանը:

ՀՀ վարչապետի 2019 թվականի հուլիսի 16-ի N 934-Ա որոշմամբ ստեղծվել է իրավասու մարմինների միջև արդյունավետ համակարգման մեխանիզմ՝ օպերատիվ աշխատանքային խումբ:

Արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության համակարգում ներդրվել են վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների դեպքում պետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների միջև համակարգման արդյունավետ մեխանիզմներ, որոնց հիմքում ընկած են ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հուլիսի 8-ի N 861 որոշումը՝ «Հայաստանի Հանրապետության քիմիական օբյեկտների վթարի կամ քիմիական վտանգի դեպքում բնակչության պաշտպանության պլանը և քիմիական վտանգավոր օբյեկտում վթարի դեպքում վթարավերականգնողական գործողությունները հաստատելու մասին» և ՀՀ կառավարության 2004 թվականի հուլիսի 29-ի N 1064-Ն որոշումը՝ «Ճառագայթային, քիմիական ու մանրէաբանական իրավիճակի մշտական հսկողության համակարգի ստեղծման և գործունեության ապահովման կարգը սահմանելու մասին»:

Հնարավոր վտանգավոր նյութ

Հավանական վտանգավոր նյութն այն նյութն է, որն իր ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական կամ տոքսիկոլոգիական հատկությունների պատճառով սպառնալիք է ներկայացնում մարդկանց, կենդանիների, բույսերի, շրջակա միջավայրի և շենքերի կյանքի ու առողջության համար:

Քիմիական օբյեկտում վթարի դեպքում բնակչության պաշտպանության միջոցառումների վերաբերյալ որոշումները կայացնում է Արտակարգ իրավիճակների հանձնաժողովը, որի կազմում ընդգրկված են պետական կառավարման համակարգի, տարածքային իշխանությունների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների ղեկավարները կամ նրանց տեղակալները:

Վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների դեպքում բնակչության պաշտպանության միջոցառումների համակարգումը վերապահվում է արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության ոլորտի լիազոր մարմնին (ՆԳՆ):

Պետական կառավարման համակարգի մարմինների, տարածքային կառավարման մարմինների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների գործառույթները սահմանվում են ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հուլիսի 8-ի N 861-Ն որոշմամբ: Արտակարգ իրավիճակների հանձնաժողովի շրջանակներում գործում են վտանգավոր նյութերի առաջացրած խոշոր վթարների հետևանքների նվազեցման և վերացման հարցերով զբաղվող նախարարությունների (գերատեսչությունների) օպերատիվ խմբերը՝ ապահովելով արագ և արդյունավետ արձագանք:

Քիմիական նյութերի կառավարում

Համապատասխան ԵՄ հրահանգներ

- «Վտանգավոր քիմիական նյութերի արտահանման և ներմուծման մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2012 թվականի հուլիսի 4-ի թիվ 649/2012 կանոնակարգ (ԵՄ),
- 67/548/ԵՏՀ և 1999/45/ԵՀ հրահանգները փոփոխող և ուժը կորցրած ճանաչող և թիվ 1907/2006 կանոնակարգը (ԵՀ) փոփոխող՝ «նյութերի և խառնուրդների դասակարգման, պիտակավորման և փաթեթավորման մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի դեկտեմբերի 16-ի թիվ 1272/2008 կանոնակարգ (ԵՀ):

ՀՀ կառավարության 2018 թվականի N 1265-Լ որոշմամբ հաստատված հայեցակարգի հիման վրա պատրաստվել է «Քիմիական նյութերի մասին» նոր օրենքի նախագիծ: Նախատեսվում է «Քիմիական նյութերի մասին» ՀՀ օրենքի մշակման շրջանակներում իրականացնել «Վտանգավոր քիմիական նյութերի արտահանման և ներմուծման մասին» 649/2012 կանոնակարգի (ԵՄ) հետ մոտարկումը:

ԿԼԻՄԱՅԻՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴԵՄ
ՊԱՅՔԱՐ՝

ՀԱՆՈՒՆ ԱՌՈՂՋ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ

Համագործակցության շրջանակը

Կլիմային առնչվող գործողությունների ոլորտում համագործակցությունը կենտրոնանում է կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարի վրա՝ խթանելով ազգային, տարածաշրջանային և միջազգային մակարդակով ձեռնարկվող միջոցառումները՝ կապված կլիմայի փոփոխության մեղմման և հարմարվողականության, կլիմայի փոփոխության հարցերին անդրադառնալու շուկայական և ոչ շուկայական մեխանիզմների, նոր, անվտանգ, կայուն և հարմարեցված նորարարական ցածր ածխածնային տեխնոլոգիաների ուսումնասիրության, մշակման, ցուցադրման, տեղաբաշխման, փոխանցման ու տարածման, դեպի ընդհանուր և ոլորտային քաղաքականություններ կլիմայի հարցերով դիտարկումների ուղղորդման, և իրազեկության բարձրացման, կրթության և վերապատրաստման հետ (Հոդված 52):

Համագործակցությունն ընդգրկում է Փարիզյան համաձայնագրի իրականացման միջոցառումները՝ ՀԸԳՀ-ում սահմանված սկզբունքներին համապատասխան, կլիմայի փոփոխությանն առնչվող արդյունավետ գործողություններ ձեռնարկելու նպատակով կարողությունների շրջանակի

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Շրջակա միջավայրի նախարարություն

ընդլայնմանն ուղղված միջոցառումները, կլիմայի փոփոխության երկարաժամկետ մեղմման և հարմար վոլականությանն առնչվող ընդհանուր ռազմավարության և գործողությունների պլանի մշակումը, խոցելիության և հարմարվողականության գնահատումների մշակումը, և ցածր ածխածնային զարգացման պլանի մշակումը: Բացի այդ, այն ընդգրկում է նաև կլիմայի փոփոխության մեղմմանն ուղղված երկարաժամկետ միջոցառումների մշակումն ու իրականացումը՝ ջերմոցային գազերի արտանետումների քվոտաների հարցին անդրադառնալու միջոցով, ածխածնի արտանետումների քվոտաների վաճառքի միջոցառումները, տեխնոլոգիաների փոխանցման գործընթացի խթանմանն ուղղված միջոցառումները, կլիմայի հարցերով դիտարկումները դեպի ոլորտային քաղաքականություններ ուղղորդելուն միտված միջոցառումները, և օգոնային շերտը քայքայող նյութերին և ֆտոր պարունակող գազերին առնչվող միջոցառումները:

Հասարակության համար օգուտները

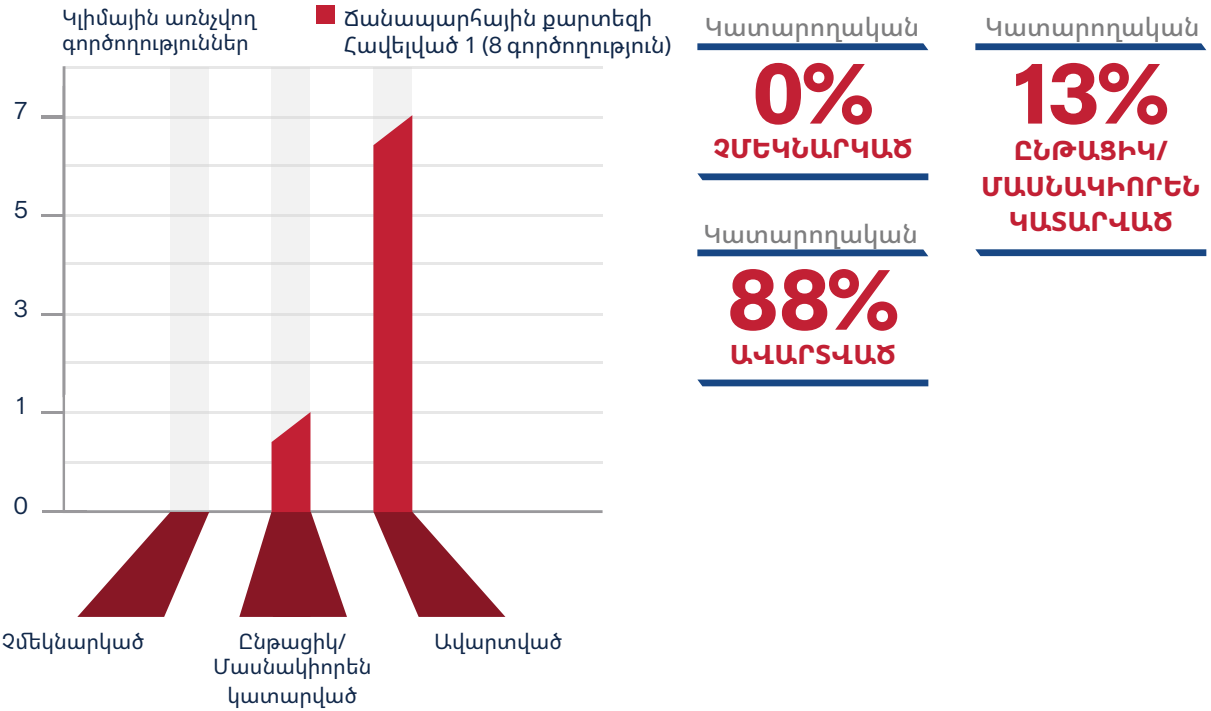
- Կլիմային առնչվող գործողությունների ոլորտում ՀԸԳՀ-ի իրագործումը կոչված է կլիմայի փոփոխության մեղմման և հարմարվողականության քաղաքականության մշակման և իրականացման կարգավորմանը՝ հաստատելով այդ գործընթացների ինստիտուցիոնալ համակարգումը, ինչպես նաև այդ գործընթացներում պետության, համայնքների, իրավաբանական անձանց և անհատների միջև իրավական հարաբերությունները: Միևնույն ժամանակ, այն սահմանում է համապատասխան մոտեցումներ և մոդելներ՝ կլիմայի փոփոխության նկատմամբ դիմակայունության հասնելուն ուղղված ազգային ընթացակարգերի առնչությամբ հաշվետվողականության/հաշվետվության և թափանցիկության շրջանակների մշակման համար, որոնք կապահովեն տեղեկատվության և տվյալների հասանելիություն՝ ազգային մակարդակով կլիմայական օրակարգին աջակցելու համար, ինչպես նաև կծառայեն որպես հաշվետվողականության հիմք՝ միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում:
- Կառավարության կողմից ընդունված երկարաժամկետ ռազմավարությունը նպատակ ունի ապահովել կլիմայական պարտավորությունների իրականացման երկարաժամկետ օրակարգ, ներդրողներին և տնտեսության ոլորտներին տրամադրել երկարաժամկետ գործունեության պլանավորման համար անհրաժեշտ վաղաժամ և կանխատեսելի ազդակներ՝ զարգացման նպատակները կլիմային առնչվող գործողությունների հետ ներդաշնակեցնելու նպատակով, ինչպես նաև համակարգված կերպով քննարկել տնտեսության բոլոր ոլորտներում առկա հնարավորությունները, տեխնոլոգիական առաջընթացին համապատասխան տնտեսական քաղաքականության մշակումը, մարտահրավերները հնարավորությունների վերածելու ուղիները:

- Զերմոցային գազերի արտանետումների քանակը կրճատելուց զատ, ռազմավարության իրականացումը դրական ազդեցություն կունենա տեղական համայնքների կենսապայմանների վրա՝ տնտեսական աճի, սոցիալական բարեկեցության, շրջակա միջավայրի պաշտպանության և անվտանգության բարելավման առումով:
- Երկարաժամկետ ռազմավարությունը միտված է կրճատելու առողջապահական համակարգի բեռը՝ նվազեցնելով քրոնիկ հիվանդությունների, ինչպես նաև օդի և ջրային ռեսուրսների աղտոտվածությունից և այլ պատճառներից մահացությունների թիվը:
- Գործող ինստիտուցիոնալ շրջանակի կայուն գործունեության ապահովման և կլիմայի փոփոխության նկատմամբ խոցելիության նվազեցման հիմնական մարտահրավերներ են ֆինանսական ռեսուրսների ժամանակին հասանելիությունը և համապատասխան ռեսուրսների պատշաճ օգտագործումը:

Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտին վերաբերում են

- **ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 120-131 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ:**
- **ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՑ 8-Ի ՎԵՐՋՆԱԺԱՄԿԵՏԸ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ Է ՄԻՆՁԵՎ 2024 ԹՎԱԿԱՆԸ:**

«Կլիմայի մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծ

«Կլիմայի մասին» նախատեսվող օրենքը կկարգավորի կլիմայի փոփոխության մեղմման և հարմարվողականության քաղաքականությունների մշակումն ու իրականացումը, այդ գործընթացների ինստիտուցիոնալ համակարգումը, ինչպես նաև այդ գործընթացներում պետության, համայնքների, իրավաբանական անձանց և ֆիզիկական անձանց միջև հարաբերությունները:

Միևնույն ժամանակ օրենքի նախագիծը ներկայացնում է մոտեցումներ և մոդելներ՝ կլիմայի փոփոխության նկատմամբ դիմակայունության հասնելուն ուղղված ազգային ընթացակարգերի առնչությամբ հաշվետվողականության/հաշվետվության և թափանցիկության շրջանակների մշակման համար, որոնք կապահովեն տեղեկատվության և տվյալների հասանելիություն՝ ազգային մակարդակում կլիմայական օրակարգին աջակցելու համար, ինչպես նաև կծառայեն որպես հաշվետվողականության հիմք՝ միջազգային պարտավորությունների շրջանակներում:

Օրենքի նախագիծը նաև անդրադառնում է կլիմայական քաղաքականության իրականացման ֆինանսավորման գործիքներին և մեխանիզմներին, ներառյալ նորարարական գործիքների նկարագրությունը, որոնց ներդրումը պահանջում է միջգերատեսչական ջանքերի համակարգում և/կամ շահերի հավասարակշռում: Ֆինանսական շուկայի գործիքներից զատ, այն սահմանում է Փարիզյան համաձայնագրի 6-րդ հոդվածով նախատեսված շուկայական և ոչ շուկայական մեխանիզմների շրջանակներում երկրի երկկողմ և բազմակողմ համագործակցության ընդլայնման մեթոդները: Այս ոլորտում պետական քաղաքականության մշակման և իրականացման արդյունավետության տեսանկյունից էական նշանակություն ունեն կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարի միջոցառումների բյուջետային ֆինանսավորումը և երկրի հանրային ֆինանսների կառավարման համակարգում դրա ինտեգրումը, ուստի օրենքի նախագիծը ներկայացված են նաև դրա հիմնադրույթները:

Ներկայումս մշակվում է շահագրգիռ կողմերի կարծիքների հիման վրա վերանայված նախագիծ՝ կառավարություն դատին ներկայացնելու համար:

Կլիմայի փոփոխության ոլորտում իրագործման առաջընթացը ներառում է.

- մեկնարկել են երկամյա թափանցիկության զեկույցի մշակման գործընթացները,
- պատրաստվել է Շրջակա միջավայրի նախարարի հրամանի նախագիծը «Զերմոցային գագերի արտանետումների մեղմման քաղաքականությունների և միջոցառումների չափման, մշտադիտարկման, գնահատման և հաշվետվողականության մասին»: Այս հրամանի նպատակն է՝ դիտարկել ջերմոցային գազերի արտանետումների կրճատման առաջընթացը ՀՀ տնտեսության տարբեր ճյուղերում՝ ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունների շրջանակներում, հավաքել բավարար առաջնային տվյալներ, վերլուծություններ և գնահատականներ կլիմայի փոփոխությանն ու, ընդհանուր առմամբ, տնտեսական զարգացմանն ուղղված պետական քաղաքականության մշակման և իրականացման համար, և ապահովել միջազգային համաձայնագրերով ստանձնած հաշվետվողականության պարտավորությունների կատարումը,
- մշակման փուլում է անտառային ոլորտում կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության ծրագիրը: Ընթացքի մեջ է նաև «Սևան» ազգային պարկի կառավարման պլանում կլիմայի փոփոխության գործոնների ինտեգրման գործընթացը,
- մշակվել է «Փարիզյան համաձայնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության 2023-2030 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունների իրականացման ծրագիրը, ֆինանսավորման ռազմավարությունն ու ներդրումային պլանը հաստատելու մասին» մեկ միասնական փաստաթուղթ, որը կներառվի «Փարիզյան համաձայնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության 2021-2030 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունները հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 2021 թվականի ապրիլի 22-ի Ն-610-Լ որոշման մեջ՝ որպես երկրորդ հավելված:¹

¹ <https://www.e-draft.am/projects/5672>

Քաղաքական որոշման արդյունքում ֆինանսավորման ռազմավարությունը, ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունների իրականացման ծրագիրը և ներդրումային պլանը որպես հավելվածներ կներառվեն առաջիկա ԱՍԳ 3.0-ում («Հայաստանի ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունները 2025-2030»), որի ընդունումը նախատեսված է 2025 թվականին:

2023 թվականի դեկտեմբերի 28-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունել է **«Հայաստանի Հանրապետության ջերմոցային գազերի ցածր արտանետումներով զարգացման երկարաժամկետ ռազմավարությունը (մինչև 2050 թվական) հաստատելու մասին»** N 2318-Լ որոշումը², որը սահմանում է ջերմոցային գազերի արտանետումների կրճատման գերակա ոլորտները:

Փաստաթուղթն արտացոլում է կառավարության՝ կլիմայական պարտավորությունների իրականացման երկարաժամկետ օրակարգ ապահովելու մտադրությունը, ներդրողներին և տնտեսության հատվածներին տրամադրում է երկարաժամկետ գործունեության պլանավորման համար անհրաժեշտ վաղ և կանխատեսելի ազդակներ՝ զարգացման նպատակները ներդաշնակեցնելով կլիմային առնչվող գործողությունների հետ ներդաշնակեցնելու նպատակով՝ հիմնվելով տնտեսության բոլոր ուղղություններում առկա հնարավորությունների համակարգված քննարկման վրա: Այն նաև անդրադառնում է տեխնոլոգիական առաջընթացին համապատասխան տնտեսական քաղաքականության մշակմանը՝ հիմնվելով մարտահրավերները հնարավորությունների վերածելու սկզբունքի վրա:

Ջերմոցային գազերի արտանետումների քանակը կրճատելուց զատ, ռազմավարության իրականացումը դրական ազդեցություն կունենա տեղական համայնքների կենսապայմանների վրա՝ տնտեսական աճի, սոցիալական բարեկեցության, շրջակա միջավայրի պաշտպանության և անվտանգության բարելավման առումով: Բացի այդ, այս գործողությունները կնվազեցնեն առողջապահական համակարգի բեռը՝ նվազեցնելով քրոնիկ հիվանդությունների, ինչպես նաև օդի և ջրային ռեսուրսների աղտոտվածությունից և այլ պատճառներից մահացությունների թիվը:

2024 թվականի հունվարի 11-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունել է **«Ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման կարգը հաստատելու մասին»** N 54-Ն որոշումը³: Փաստաթուղթն արտացոլում է ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման հետ կապված հարաբերությունները: 1) ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրումը՝ թափանցիկության, ճշգրտության ամբողջականության, համադրելիության և հետևողականության սկզբունքների կիրառմամբ, 2) Միավորված ազգերի կազմակերպության Կլիմայի փոփոխության մասին շրջանակային կոնվենցիայով (այսուհետ՝ ՄԱԿ ԿՓՇԿ) և Փարիզյան համաձայնագրով ՀՀ ստանձնած պարտավորությունների կատարումը, 3) համաձայն ՄԱԿ ԿՓՇԿ կողմերի համաժողովի համապատասխան որոշումներով սահմանված կարգի՝ ջերմոցային գազերի արտանետումների ազգային կադաստրի հաշվետվության ներկայացումը, 4) կլիմայի փոփոխության հետ առնչվող ռազմավարական ծրագրերի մշակման և իրականացման առաջընթացի գնահատման համար ջերմոցային գազերի արտանետումների մասին տեղեկատվության տրամադրումը:

Սույն կարգով սահմանվում են՝

ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության տրամադրման և հավաքագրման ինստիտուցիոնալ կառուցակարգերը,	ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման և ջերմոցային գազերի արտանետումների ազգային կադաստրի հաշվետվության կազմման ընթացակարգերը,	ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման որակի ապահովման և ջերմոցային գազերի գույքագրման շտեմարանի վարման իրավական հիմքերը:
--	--	--

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=188021>

³ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=188713>

Հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության N 54-Ն որոշումը՝ Շրջակա միջավայրի նախարարի 2024 թվականի օգոստոսի 1-ի N 310-Լ հրամանով հաստատվել է ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման որակի ապահովման ընդհանուր ծրագիրը և դրանից բխող տարեկան պլանը⁴:

Ստեղծվել է ջերմոցային գազերի արտանետումների գույքագրման էլեկտրոնային շտեմարանի կայքէջը, որը ներկայումս գտնվում է տեղայնացման փուլում:

Շրջակա միջավայրի նախարարի 2024 թվականի հունիսի 7-ի N 202-Լ հրամանով հաստատվել է «Կլիմայական ֆինանսավորման վերաբերյալ տեղեկատվության ներկայացման ձևը, լրացման կարգը, տեղեկատվության և հաշվետվողականության մեթոդաբանությունը, կլիմայի փոփոխության մեղմման և հարմարվողականության գործողությունների՝ ըստ ոլորտների դասակարգման ուղեցույցը»:⁵

⁴ http://env.am/storage/files/hraman310-l_1.pdf

⁵ <http://env.am/storage/files/202-l.pdf>

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԵՎ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԻՐԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՐԵՆՊԱՍՏ ԳՈՐԾԱՐԱՐ

ՄԻՋԱՎԱՅՐ,

ԱՎԵԼԻ ՇԱՏ

ԱՇԽԱՏԱՏԵՂԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Արդյունաբերական և ձեռնարկատիրական քաղաքականության ոլորտում համագործակցությունը կենտրոնանում է բոլոր տնտեսական սուբյեկտների համար գործարար միջավայրի բարելավման վրա՝ առանձնահատուկ շեշտադրելով փոքր և միջին ձեռնարկատիրությունը (ՓՄՁ-ներ): Համագործակցության նպատակն է բարելավել վարչական և կարգավորիչ իրավական դաշտը, ինչպես Եվրոպական միությունում, այնպես էլ ՀՀ-ում գործող ԵՄ և ՀՀ բիզնեսների համար, և պետք է հիմնված լինի ԵՄ ՓՄՁ-ների և արդյունաբերական քաղաքականությունների վրա՝ հաշվի առնելով այդ ոլորտում միջազգայնորեն ճանաչված սկզբունքներն ու փորձը (Հոդված 57):

Համագործակցությունն ուղղված է ՓՄՁ-ների զարգացման

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն

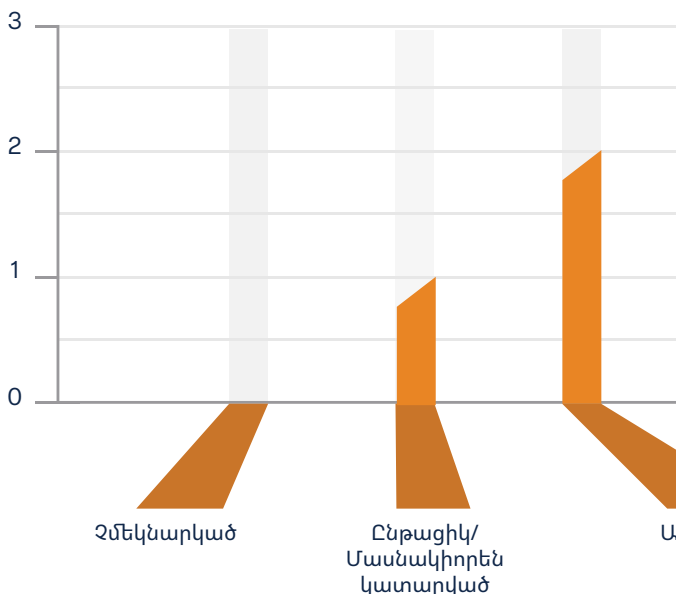
ռազմավարությունների իրականացմանը, ավելի լավ շրջանակային պայմանների ստեղծմանը, կարգավորումների ու կարգավորիչ գործունեության պարզեցմանը և հստակեցմանը, նորարարական քաղաքականության զարգացմանը, բիզնեսների միջև ավելի ակտիվ շփումների խրախուսմանը, արտահանման խթանմանն ուղղված միջոցառումների իրականացմանը և ավելի բարենպաստ գործարար միջավայրի խթանմանը, ինչպես նաև ԵՄ-ում և Հայաստանում որոշակի ոլորտներում արդյունաբերության արդիականացման ու վերակազմակերպման գործընթացների դյուրացմանը (Հոդված 58):

Հասարակության համար օգուտները

- Բարելավված գործարար միջավայր՝ քաղաքացիների կողմից բիզնես գործունեություն սկսելու և իրականացնելու համար,
- Միջազգային և եվրոպական չափանիշներին համապատասխան արդյունաբերական գործունեություն:

Իրագործման առաջընթացը

- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2, ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 17, 18 և 19

Տնտեսական երկխոսություն

Հավելված 2 (3 գործողություն)

Կատարողական

33%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

67%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Արդյունաբերության ռազմավարական զարգացում

2023 թվականին մշակվել և հաստատվել է Արդյունաբերության զարգացման հինգ գերակա ոլորտների հայեցակարգը, որի նպատակն է սահմանել առաջիկա հինգ տարիներին արդյունաբերության զարգացման գերակա ոլորտները և նախանշել զարգացման ռազմավարական ուղղությունները:

Ոլորտային զարգացման ծրագրեր

2023 թվականին հաստատվել են **դեղագործական արդյունաբերության** զարգացման հնգամյա ծրագիրը և դրա իրականացումն ապահովող միջոցառումների ծրագիրը, որոնց նպատակն է ապահովել դեղագործական արդյունաբերության շարունակական զարգացումը և ՀՀ դեղորայքային ինքնաբավության բարձր մակարդակը:

Արդյունաբերական զարգացման մյուս գերակա ոլորտներին (ոսկերչություն և ադամանդագործություն, սարքաշինություն, մետալուրգիա և քիմիական արդյունաբերություն) առնչվող ծրագրերը դեռևս մշակման փուլում են:

Արտահանման ծավալների աճին և նոր աշխատատեղերի ստեղծմանը նպաստելու, ինչպես նաև օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներգրավման և առաջադեմ տեխնոլոգիաների ներդրման միջոցով կայուն տնտեսական զարգացումն ապահովելու նպատակով՝ Հայաստանում ստեղծվել են **ազատ տնտեսական գոտիներ (ԱՏԳ)**:

Արդյունաբերական զարգացման հինգ գերակա ոլորտները:

- Դեղագործություն
- Ոսկերչություն և ադամանդագործություն
- Սարքաշինություն
- Մետալուրգիա
- Քիմիական արդյունաբերություն

Հայաստանում գործող ազատ տնտեսական գոտիներն (ԱՏԳ) են՝

- «ԱԼՅԱՆՍ» ԱՏԳ-ն (Երևան) մասնագիտացած է էլեկտրոնիկայի, ճշգրիտ ճարտարագիտության, դեղագործության և կենսատեխնոլոգիաների, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, այլընտրանքային էներգիայի, արդյունաբերական դիզայնի և հեռահաղորդակցության ոլորտներում բարձր և նորարարական տեխնոլոգիաների արտադրության և արտահանման վրա,
- «ՄԵՐԻԴԻԱՆ» ԱՏԳ-ն (Երևան) մասնագիտացած է ոսկերչության, ակնագործության ու ժամագործության ոլորտներում,
- «ՄԵՂՐԻ» ԱՏԳ-ի (Հայաստան-Իրան սահման) գործառնական տեսակը սահմանված է որպես արտադրարդյունաբերական և լոգիստիկ՝ գյուղատնտեսության, մշակող արդյունաբերության, էլեկտրականության մատակարարման, առևտրի, տրանսպորտի և պահեստային տնտեսության, մասնագիտական և տեխնիկական գործունեության, մշակույթի, զբոսաշրջության, զվարճությունների և հանգստի ոլորտներում,
- «ԷԿՈՍ» ԱՏԳ-ի (Հրազդան, ՀՀ Կոտայքի մարզ) գործառնական տեսակը սահմանված է որպես արտադրական և տեխնիկակիրառական՝ մշակող արդյունաբերության, բարձր և տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտներում:

Նախատեսվում է ևս մեկ ազատ տնտեսական գոտի գործարկել Արագածոտնի մարզի Ապարան քաղաքում: Միաժամանակ նախատեսվում է ստեղծել չոր նավահանգիստ Շիրակի մարզում, որը կներառի ազատ տնտեսական գոտի:

ՀՀ կառավարությունը 2023 թվականի փետրվարի 2-ին ընդունել է «Հայաստանի տեքստիլ արդյունաբերության զարգացման ծրագիրը և դրանից բխող 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին» որոշումը:¹

¹ https://www.arlis.am/Annexes/6/2023_N138hav.1.pdf

Ներկայումս հաստատման փուլում է գտնվում «Տեքստիլ ոլորտի օպերատոր» հիմնադրամի ստեղծման մասին ՀՀ կառավարության որոշումը, որը պատասխանատու է լինելու տեքստիլ արդյունաբերության զարգացման ծրագրերի իրականացման համար:

2023 թվականի նոյեմբերի 30-ին հաստատվել է «Մշակող արդյունաբերության ոլորտում աշխատողների ներգրավման միջոցառումը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության N 2070-L որոշումը²: Այն ներկայումս գտնվում է իրականացման փուլում:

Էկոնոմիկայի նախարարությունը, հիմք ընդունելով ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը, ներկայումս իրականացնում է **կանաչ տնտեսության անցման օրակարգը**:

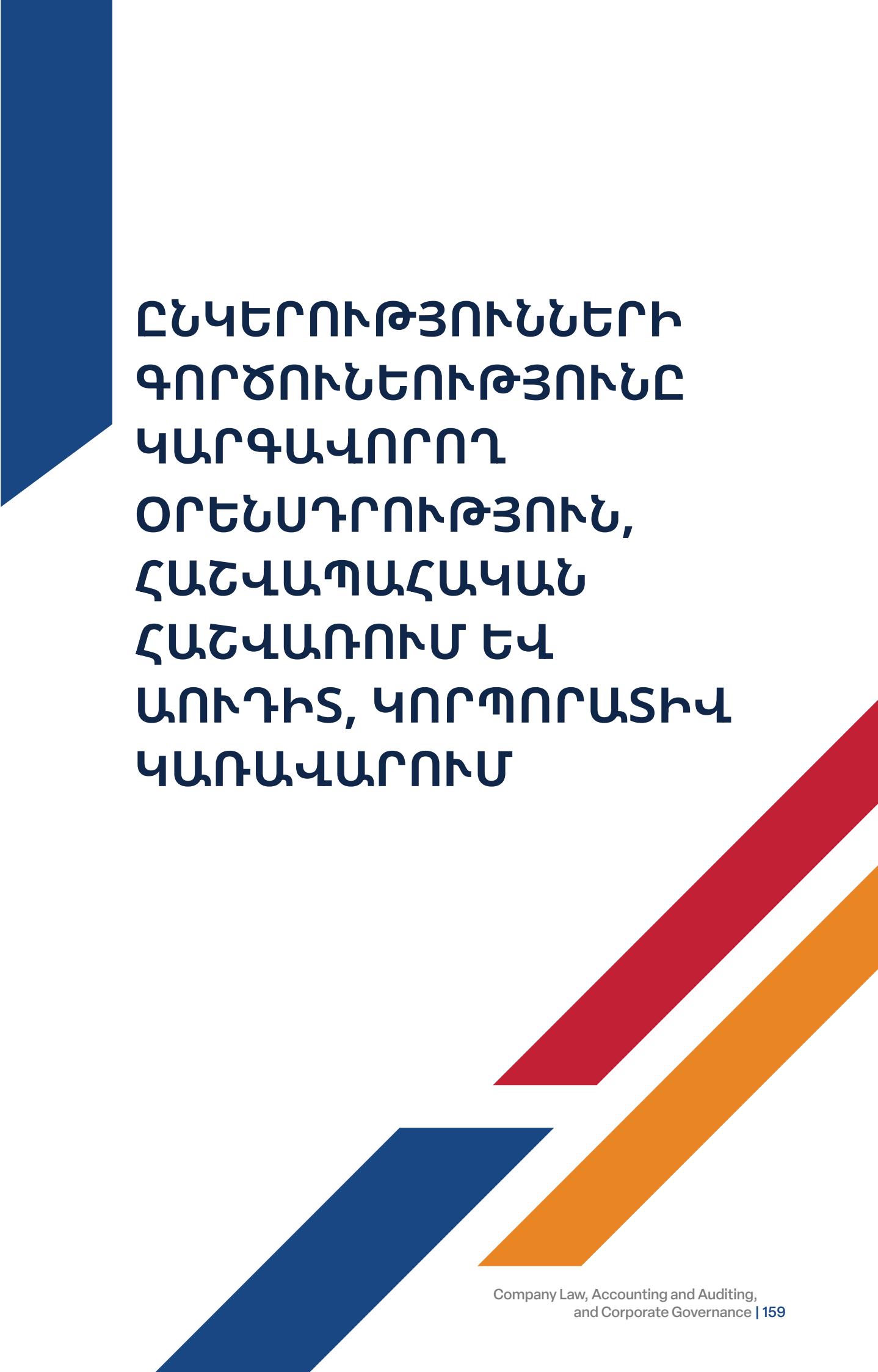
Բացի այդ, 2022 թվականի հունիսին ՀՀ կառավարությունը՝ համագործակցելով ԵՄ-ի, Համաշխարհային բանկի և ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի հետ, գործարկեց «**Կանաչ Հայաստան» հարթակը**՝ ի աջակցություն Հայաստանի խոստումնալից կայուն զարգացման, կանաչ վերականգնման և աճի: «Կանաչ Հայաստան»-ի շրջանակում ցայսօր անցկացվել է բարձր մակարդակի 3 քաղաքական երկխոսություն:

2020 թվականի օգոստոսի 27-ին ՀՀ կառավարությունը N 1443-L որոշմամբ ընդունեց **Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության (ՓՄՁ) զարգացման 2020-2024 թվականների ռազմավարությունը**³ և դրանից բխող 2020-2022 թվականների գործողությունների ծրագիրը: Հրապարակվել է ՓՄՁ զարգացման 2020-2024 թվականների ռազմավարության 2020-2022 թվականների գործողությունների ծրագրի 2022 թվականի կատարողականի զեկույցը: Այս զեկույցը ներկայացնում է կատարված աշխատանքների և ընթացիկ նախաձեռնությունների ամփոփ նկարագրությունը:

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=186288>

³ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=145707>

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ
ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՂ
ՕՐԵՆՍԴԵՐՈՒԹՅՈՒՆ,
ՀԱՇՎԱՊԱՀԱԿԱՆ
ՀԱՇՎԱՌՈՒՄ ԵՎ
ԱՌԻԴԻՏ, ԿՈՐՊՈՐԱՏԻՎ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ԹԱՓԱՆՑԻԿ

ԳՈՐԾԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ,

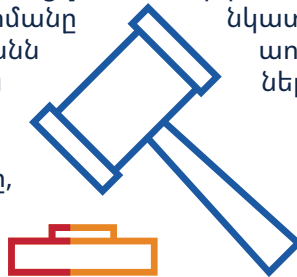
ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ

ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Այս ոլորտում համագործակցությամբ կողմերն ընդունում են գործող կանոնների և գործելակերպերի կարևորությունը ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող օրենսդրության, կորպորատիվ կառավարման, ինչպես նաև հաշվապահական հաշվառման ու աուդիտի ոլորտներում՝ կանխատեսելի և թափանցիկ գործարար միջավայրով շուկայական տնտեսության արդյունավետ գործարկման հարցում՝, և ընդգծում այդ ոլորտներում կարգավորումների մոտարկումը խթանելու կարևորությունը:

Համագործակցությունն ուղղված է գրանցված ընկերությունների կազմավորմանը և դրանց ներկայացուցչությանն առնչվող տեղեկություններին հասանելիություն ապահովելու նպատակով լավագույն գործելակերպերի փոխանակմանը, կորպորատիվ կառավարման քաղաքականության հետագա

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Արդարադատության նախարարություն
Էկոնոմիկայի նախարարություն
Ֆինանսների նախարարություն

զարգացմանը, ցուցակված ընկերությունների համախմբված ֆինանսական հաշվետվությունների համար միջազգային ստանդարտների (ՖՀՄՍ) ներդրմանը և հետևողական կիրառմանը, հաշվապահական հաշվառման աուդիտի մասնագիտական գործունեության կարգավորմանը և դրա նկատմամբ վերահսկողությանը, ինչպես նաև աուդիտի միջազգային ստանդարտների ներդրմանը (Հոդված 60):

Հասարակության համար օգուտները

- Միասնական ստանդարտների և գործելակերպերի ներդրում՝ գործարար միջավայրին և քաղաքացիների գործարարությանն աջակցելու համար:

• Կորպորատիվ կառավարման զարգացումը Հայաստանում

2024 թվականի մայիսի 22-ին Ազգային ժողովն ընդունեց «ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքի նախագիծը՝ տալով Կորպորատիվ կառավարման կանոնագրքի (ԿԿԿ) հասկացությունը և սահմանելով դրա ընդունման իրավական հիմքը:

Նույն թվականի հուլիսի 30-ին Էկոնոմիկայի նախարարի հրամանով հաստատվեց նոր կանոնագիրքը (ԿԿԿ), որը հիմնված է 2023 թվականին վերանայված կորպորատիվ կառավարման ՏՀԶԿ/G20 սկզբունքների վրա: Կորպորատիվ կառավարման վերաբերյալ իրազեկվածությունը բարձրացնելու և դրա ներդրման հետ կապված խնդիրները վեր հանելու նպատակով կազմակերպվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնց մասնակցել են գործարար շրջանակների, միջազգային կազմակերպությունների, պետական մարմինների և քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներ:

• Ընկերությունների իրավունքի նոր հայեցակարգը՝ մշակման ընթացքում

2024 թվականին Արդարադատության նախարարության հետ համագործակցությամբ և Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ աշխատանքներ են տարվել ընկերությունների գործունեությունը կարգավորող նոր օրենքի հայեցակարգի մշակման ուղղությամբ: Հայեցակարգի նախագիծն արդեն դիտարկվում է Արդարադատության նախարարության կողմից, և Համաշխարհային բանկի հետ վերջնական մշակումից հետո այն կներկայացվի հանրության դատին e-draft.am կայքում: Հայեցակարգը նախատեսում է անդրադառնալ կորպորատիվ օրենսդրության մի քանի մասերի՝ մեկ միասնական օրենքի մեջ համախմբման անհրաժեշտությանը՝ ապահովելով ճկուն իրավական լուծումներ տարբեր տեսակի կազմակերպությունների կառավարման համար, ներառելով միջազգային լավագույն փորձը ՀՀ օրենսդրության մեջ և խթանելով կորպորատիվ հարաբերությունների պատշաճ զարգացման համար անհրաժեշտ այլ բարեփոխումներ:

• **Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության վերահսկողության համակարգի բարեփոխում**

ՀՀ-ում հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության ոլորտներում նոր հանրային վերահսկողության համակարգի ներդրման օրենսդրական հիմքը, որը համապատասխանում է ԵՄ հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի վերաբերյալ հրահանգներին, սահմանվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2019 թվականի դեկտեմբերի 4-ին ընդունված օրենսդրական փաթեթով: 2020 թվականի հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտած «Հաշվապահական հաշվառման մասին», «Աուդիտորական գործունեության մասին» և «Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության կարգավորման և հանրային վերահսկողության մասին» ՀՀ օրենքների համաձայն՝ ներդրվել է նոր կարգավորման մոդել՝ հիմնված «մասնագիտացված կառույցների և հանրային վերահսկողության խորհրդի» հայեցակարգի վրա:

Այս մոդելը նախատեսում է որոշակի կարգավորող գործառույթների պատվիրակում մասնագիտացված կառույցներին, մինչդեռ դրանց պատշաճ իրականացման վերահսկողությունը վստահված է ՀՀ ֆինանսների նախարարությանը կից գործող Հաշվապահական հաշվառման և աուդիտորական գործունեության հանրային վերահսկողության խորհրդին:

2020 թվականի ապրիլի 16-ին «ՀՀ աուդիտորների և փորձագետ հաշվապահների պալատ» մասնագիտական կազմակերպությունը հավատարմագրվեց որպես օրենքով սահմանված առաջին մասնագիտացված կառույց: Հետագայում՝ 2020 թվականի հունիսի 30-ին, պաշտոնապես ստեղծվեց Հանրային վերահսկողության խորհուրդը, որը ներառում է Ֆինանսների նախարարության, Էկոնոմիկայի նախարարության, Կենտրոնական բանկի և Պետական եկամուտների կոմիտեի ներկայացուցիչների:

Նոր օրենսդրությունը պահպանում է ՖՀՄՍ և Աուդիտի միջազգային ստանդարտների (ԱՄՍ) կիրառման պահանջը, որը գործում է Հայաստանում 2011 թվականից:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ
ԲԱՆԿԱՅԻՆ,
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՅԼ
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ

ԱՆՎՏԱՆԳ

ԲԱՆԿԱՅԻՆ

ՈԼՈՐՏ,

ՀՈՒՍԱԼԻ

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում համագործակցությունն ուղղված է ֆինանսական ծառայությունների կարգավորման բարելավմանը, ներդրողների և սպառողների արդյունավետ և համարժեք պաշտպանության ապահովմանը, գլոբալ ֆինանսական համակարգի կայունության և ամբողջականության ապահովմանը, ֆինանսական համակարգի տարբեր սուբյեկտների, այդ թվում՝ կարգավորող և վերահսկող մարմինների միջև համագործակցությանը, ինչպես նաև անկախ և արդյունավետ վերահսկողության գործընթացի խթանմանը (Հոդված 61):

Համագործակցող կողմերը գիտակցում են արդյունավետ օրենսդրության և գործելակերպերի ներդրման կարևորությունը և պայմանավորվում համագործակցել ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում: Այն նաև ներառում է համագործակցություն՝ ընդհանուր առմամբ կանխելու իրենց ֆինանսական և համապատասխան ոչ ֆինանսական համակարգերի օգտագործումը հանցավոր գործունեությունից ստացված եկամուտների լվացման և, մասնավորապես, թմրանյութերի հետ կապված հանցագործությունների, ինչպես նաև ահաբեկչության ֆինանսավորման նպատակով (Հոդված 18):

Համագործակցող կողմերը չպետք է կիրառեն որևէ սահմանափակում և պետք է թույլ տան ԵՄ-ի և ՀՀ միջև վճարային հաշվեկշռի ընթացիկ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Կենտրոնական բանկ

հաշվին ցանկացած վճարում կամ փոխանցում՝ ազատ փոխարկելի արժույթով և Արժույթի միջազգային հիմնադրամի համաձայնագրի հոդվածներին համապատասխան (Հոդված 204):

Համագործակցությունն ընդունում է ֆինանսական ծառայությունների համապատասխան կարգավորման կարևորությունը՝ ֆինանսական կայունության, արդար և արդյունավետ շուկաների և ներդրողների, ավանդատուների, ապահովագրիչների և այն անձանց պաշտպանությունն ապահովելու նպատակով, որոնց նկատմամբ ֆինանսական ծառայություն մատուցողները կրում են ֆիդուցիար պատասխանատվություն: Ֆինանսական ծառայությունների այդպիսի կարգավորման համար միջազգային լավագույն փորձի ստանդարտները ընդհանուր ուղենիշ են, մասնավորապես ԵՄ-ում դրանց կիրառման ձևով: Այդ համատեքստում, ՀՀ պետք է ֆինանսական ծառայությունների իր կարգավորումները մոտարկի ԵՄ օրենսդրությանը՝ որքանով այն հնարավոր է (Հոդված 189):

Հասարակության համար օգուտները

- Տնտեսական և ֆինանսական ծառայությունների ոլորտում շարունակական բարեփոխումների համար ամուր հիմքի ստեղծում, ԵՄ-ի և Հայաստանի միջև հարաբերությունների նոր և ավելի բարձր մակարդակի ապահովում:

Ֆինանսական ծառայությունների ոլորտի կարգավորման կառուցակարգը մեծամասամբ հիմնված և համապատասխանում է ԵՄ կարգավորման կառուցակարգին : Ավելին, ՀՀ կենտրոնական բանկը, որը պատասխանատու է ֆինանսական ծառայությունների ոլորտի կարգավորման և վերահսկողության համար, շարունակաբար ապահովում է ՀՀ-ի սկզբունքներով ստանձնած պարտավորություններին հակասող հնարավոր խոչընդոտների բացահայտումը և վերացումը:

ՀՀ կենտրոնական բանկը զգալի առաջընթաց է գրանցել սպառողների պաշտպանության ոլորտում, և այս ոլորտի կարգավորումները համապատասխանեցված են ԵՄ համապատասխան հրահանգների պահանջներին:

Ընթացիկ վճարումների և կապիտալի շարժի վերաբերյալ դրույթի ներքո ստանձնած

պարտավորություններն արդյունավետ կերպով կատարվել են: Օրենսդրության պահանջների համաձայն՝ ընթացիկ արժույթային գործառնությունների, կապիտալի և վճարային հաշվեկշռի ֆինանսական հաշվի հետ կապված գործարքների կամ կապիտալի ազատ շարժի նկատմամբ որևէ սահմանափակում չի կիրառվում:

Բացի այդ, ՓԼ/ԱՖ դեմ պայքարի ոլորտներում գրանցվել են հետևյալ ձեռքբերումները.

- պարբերաբար կազմակերպվում են ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի վերաբերյալ դասընթացներ,
- 2023 թվականի հոկտեմբերին ԵՄ-ի և ԵԽ-ի համատեղ «Գործընկերություն հանուն լավ կառավարման» ծրագրի շրջանակներում շահագրգիռ մարմինների համար կազմակերպվել է «Ահաբեկչության ֆինանսավորման գործերի քննություն» թեմայով դասընթաց,
- կազմակերպվել է «Ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման հետ կապված նպատակային ֆինանսական պատժամիջոցների կիրառում» թեմայով դասընթաց (2024 թվականի հուլիս):

Որպես ֆինանսական հետախուզության մարմինների էզմոնտ խմբի անդամ՝ Ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնն (ՖԴԿ), ըստ անհրաժեշտության, տեղեկատվության փոխանակում է իրականացնում օտարերկրյա ֆինանսական հետախուզության ստորաբաժանումների հետ՝ ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի նպատակով: Հիմնվելով միջազգային փորձի ուսումնասիրության վրա՝ ՖԴԿ-ն մշակել է ահաբեկչության ֆինանսավորման և զանգվածային ոչնչացման զենքի տարածման ֆինանսավորման հետ կապված ահազանգերի և բարձր ռիսկի ու կասկածելիության չափանիշների վերաբերյալ ուղեցույցներ և ներկայացրել է դրանք հաշվետու տուբյեկտներին՝ իրենց պարտականությունների պատշաճ կատարումը խթանելու համար:

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՆՎՏԱՆԳ

ԹՎԱՅԻՆ

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Տեղեկատվական հասարակության ոլորտում համագործակցությունը նպատակ ունի ծառայել քաղաքացիների և բիզնեսի շահերին՝ տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների (ՏՀՏ) լայն հասանելիության և մատչելի գներով ծառայությունների ավելի լավ որակի ապահովման միջոցով: Այն ուղղված է էլեկտրոնային հաղորդակցության շուկաների հասանելիությունը դյուրացնելուն և այդ ոլորտում մրցակցությունն ու ներդրումները խթանելուն: Համագործակցությունը ներառում է տեղեկատվական հասարակությանն առնչվող ազգային ռազմավարությունների իրականացման վերաբերյալ փորձի և լավագույն գործելակերպերի փոխանակումը, այդ թվում՝ լայնաշերտ կապի հասանելիությունը, ցանցային անվտանգության բարելավումը և հանրային առցանց ծառայությունների զարգացումը խթանելուն միտված

նախաձեռնությունները, էլեկտրոնային հաղորդակցությանն առնչվող համապարփակ կարգավորիչ շրջանակի մշակման գործընթացի խթանումը կարգավորումն իրականացնող ազգային անկախ մարմնի վարչական կարողությունների ամրապնդումը, ոլորտային ռեսուրսների օգտագործման կատարելագործումը և Հայաստանի Հանրապետության և Եվրոպական միության ցանցերի միջև փոխգործելիության աջակցումը (Հոդված 63):

Համագործակցությունն ընգծում է էլեկտրոնային հաղորդակցության ենթակառուցվածքների բարելավումը, ներառյալ ծառայությունների մատչելիությունը, էլեկտրոնային հաղորդակցության շուկաներում մրցակցությունը, վերջնական սպառողների օգտագործողների իրավունքները, արտակարգ իրավիճակներին արձագանքման ծառայությունները, հեռահաղորդակցության կանոնակարգերը և այլն:

Վերոնշյալ գործողությունները ենթակա են

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն
Հանրային ծառայությունները
կարգավորող հանձնաժողով

իրականացման՝ անհրաժեշտության դեպքում 2005 թվականին ընդունված «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքը և Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի (ՀԾԿՀ) համապատասխան որոշումները ԵՄ գործող օրենսդրությանը համապատասխանեցնելու միջոցով:

Հայաստանը ստանձնել է մի շարք պարտավորություններ, ինչպիսիք են.

- էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում ազգային կարգավորող մարմնի անկախության և վարչական կարողությունների ամրապնդում,
- նոր կարգավորող միջոցառումների վերաբերյալ հանրային քննարկումների ընթացակարգերի սահմանում,
- էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում ազգային կարգավորող մարմնի որոշումների դեմ բողոքարկման արդյունավետ մեխանիզմների ստեղծում,
- էլեկտրոնային հաղորդակցությունների ոլորտում պարտադիր նախնական (ex-ante) կարգավորման ենթակա համապատասխան ապրանքների և ծառայությունների շուկաների սահմանում և այդ շուկաների վերլուծություն՝ որոշելու, թե արդյոք դրանցում առկա էզգալի շուկայական ազդեցություն (SMP),
- ընդհանուր թույլտվություններ տրամադրող և անհատական լիցենզիաների անհրաժեշտությունը սահմանափակող կանոնակարգի ներդրում՝ որոշակի և պատշաճ կերպով հիմնավորված դեպքերով,
- հատուկ ցանցային կարողությունների հասանելիություն և դրանց օգտագործում,
- մուտքի և միջցանցային կապի վճարների սակագների վերահսկողություն, ներառյալ ինքնարժեքին միտված պարտավորությունները,
- թափանցիկություն, խտրականության բացառում և առանձացված հաշվապահական հաշվառում,

համընդհանուր ծառայություն մատուցելու պարտավորությունների մասին կանոնակարգի ընդունում, ներառյալ ծախսերի հաշվարկման և ֆինանսավորման մեխանիզմների ստեղծումը,

օգտագործողների շահերի և իրավունքների հարգանքի ապահովում, մասնավորապես՝ համարների տեղափոխելիության ներդրում և անցում 112 հեռախոսահամարով արտակարգ իրավիճակների արձագանքման միասնական համակարգի,

Էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտում անձնական տվյալների մշակման վերաբերյալ հիմնարար սկզբունքների և ազատությունների, մասնավորապես՝ անձնական կյանքի գաղտնիության իրավունքի պաշտպանությունն ապահովելու և այդպիսի տվյալների ու էլեկտրոնային հաղորդակցության սարքավորումների ազատ տեղաշարժն ապահովող կանոնակարգի ընդունում,

սպեկտրի ներդաշնակ մատչելիությունն ու արդյունավետ օգտագործումը ապահովող քաղաքականության և կարգավորումների ընդունում,

օգտագործողների համար ինտերնետի բաց և ոչ խտրական մուտքի երաշխավորում, ինտերնետային ծառայությունների մատակարարների համար կանոնների սահմանում՝ ինտերնետ տրաֆիկի կառավարման թափանցիկությունն ապահովելու նպատակով:

Նշված պարտավորությունների շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու անհրաժեշտության վերլուծություն, ինչպես նաև «Հանրային ծառայությունները կարգավորող մարմնի մասին» ՀՀ օրենքում, «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» ՀՀ օրենքում և հարակից այլ օրենքներում անհրաժեշտ փոփոխությունների և լրացումների իրականացում:

Հասարակության համար օգուտները

- Արտակարգ իրավիճակների դեպքում բաժանորդների համար 911 և 112 հեռախոսահամարների համընդհանուր հասանելիություն և գտնվելու վայրի մասին տեղեկատվության բացահայտում, ինչը կբարձրացնի բնակչության անվտանգությունը,
- կարգավորող մարմնի աշխատանքի անկախության և թափանցիկության ամրապնդում,
- Էլեկտրոնային հաղորդակցության ոլորտի կանոնակարգերի կիրարկում, ինչը կնպաստի ոլորտի զարգացմանը,
- Էլեկտրոնային հաղորդակցության շուկաների կարգավորում, այդ թվում՝ ԵՄ կանոնակարգերին համապատասխան SMP-ի իրականացում, ինչը կնպաստի շուկայում մրցակցությանը,
- մուտքի և միջցանցային կապի, այդ թվում՝ դադարեցման սակագների կարգավորում, ինչը կբարձրացնի մրցակցությունը և վերջնական օգտագործողների իրավունքների պաշտպանության մակարդակը:

Իրագործման առաջընթացը.

ՈՒՈՐՏԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ Է ԿԱՏԱՐՎԵԼ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի ՇՐՋԱՆԱԿՈՒՄ:

Վերջնաժամկետները լրանում են 2024 թվականից հետո կամ որոշվելու են Հայաստան-ԵՄ Գործընկերության խորհրդի կողմից սահմանված ժամկետներում:

Ներկա պահին ընթացքի մեջ է արտակարգ իրավիճակներին արձագանքման կանոնակարգերի գնահատման և հարմարեցման գործընթացը՝ Հայաստանում գործող գործելակերպերը եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու և ծառայությունների մատուցման որակը բարելավելու համար:

ՀԾԿՀ-ն ներդրել է կանոնակարգեր, որոնք ապահովում են արտակարգ իրավիճակների ծառայությունների աշխատանքի ստանդարտների պահպանումը, բարձրացնում հանրային վստահությունը և ծառայության հուսալիությունը:

Արտակարգ իրավիճակների ծառայությունների և հեռահաղորդակցության օպերատորների միջև համակարգման բարելավումը հանգեցրել է արձագանքման ժամանակի արագացմանը, ինչը վկայում է հանրային անվտանգության միջոցառումների զգալի բարելավման մասին:

2005 թվականի սեպտեմբերի 3-ին ընդունված «Էլեկտրոնային հաղորդակցության մասին» թիվ ՀՕ-176-Ն օրենքը և ՀԾԿՀ-ի կողմից ընդունված մի շարք որոշումներ համահունչ են ՀԸԳՀ-ի համապատասխան դրույթներին, ինչպես նաև կանոնակարգերին և պարտավորություններին:

ԶԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԱԾ՝

ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՎ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համագործակցության շրջանակը

Զբոսաշրջության բնագավառում համագործակցության նպատակն է խթանել մրցունակ և կայուն զբոսաշրջային արդյունաբերության զարգացումը՝ որպես տնտեսական աճի, հզորացման, զբաղվածության և ներգնա զբոսաշրջությունից ստացվող եկամուտների ավելացման շարժիչ ուժ: Համագործակցությունը կենտրոնանում է տեղեկատվության, լավագույն փորձի, փորձառության և «նոու-հաու»-ի փոխանակման վրա, այդ թվում՝ նորարարական տեխնոլոգիաների կիրառման և պետական, մասնավոր ու համայնքային շահերի միջև ռազմավարական գործընկերության ձևավորման միջոցով:

Սա, իր հերթին, էապես կխթանի զբոսաշրջության կայուն զարգացումը, զբոսաշրջային արդյունքի և շուկաների, ենթակառուցվածքների, մարդկային ռեսուրսների և ինստիտուցիոնալ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն
Զբոսաշրջության կոմիտե

կառույցների խթանումը և զարգացումը, ինչպես նաև՝ ճանապարհորդական ծառայությունների մատուցման խոչընդոտների հայտնաբերումն ու վերացումը, արդյունավետ քաղաքականությունների և ռազմավարությունների, այդ թվում՝ իրավական, վարչական և ֆինանսական պատշաճ հայեցակարգերի մշակումը ու իրականացումը, զբոսաշրջային վերապատրաստումները և կարողությունների զարգացումը ծառայությունների որակը բարելավելու նպատակով, ինչպես նաև համայնքային զբոսաշրջության զարգացումը և խթանումը (հոդվածներ 66-68):

Հասարակության համար օգուտները

- ՀՀԳՀ-ն աջակցում է Հայաստանում զբոսաշրջության ոլորտի զարգացմանը՝ ստեղծելով նոր հնարավորություններ քաղաքացիների և տեղական ձեռնարկությունների համար:
- ԵՄ աջակցությամբ Հայաստանը ձգտում է ավելացնել զբոսաշրջության ոլորտ ֆինանսների ներգրավումը՝ աշխատատեղերի և նոր բիզնես հնարավորությունների ստեղծման նպատակով՝ ապահովելու զբոսաշրջությունից ստացված օգուտներ գյուղական համայնքների համար և նպաստելու տեղական ավանդույթների պահպանմանը:
- Տեղական համայնքների նկատմամբ հարգանքը, մշակութային ժառանգության պահպանությունը և բնապահպանությունը շարունակում են մնալ առանցքային առաջնահերթություններ:
- Ջանքերն ուղղված են նաև տեղական բնակչության գիտելիքների և հմտությունների բարձրացմանը՝ առավել որակյալ ծառայությունների ապահովման համար, ինչպես նաև տեղական նախաձեռնությունների աջակցությանը՝ նոր այցելուներ ներգրավելու և բնակչության եկամուտների աճը խթանելու համար:
- Այս ջանքերի շնորհիվ ԵՄ-ն աջակցում է Հայաստանին՝ զբոսաշրջությունը դարձնելով տնտեսական զարգացման ավելի հզոր շարժիչ ուժ՝ միաժամանակ աջակցելով ընտանիքներին և ձեռնարկություններին երկրի ամբողջ տարածքով:

«Զբոսաշրջության մասին» ՀՀ օրենքը ուժի մեջ է մտել 2024 թվականի սեպտեմբերի 1-ից: Այն ներառում է դրույթներ և այլ կարգավորումներ՝ ուղղված Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի հունվարի 14-ի 2008/122/ԵՀ հրահանգում նկարագրված բացերի շտկմանը: Մասնավոր հատվածի և զբոսաշրջության ոլորտի շահագրգիռ կողմերի հետ քննարկումների արդյունքում, ՀՀ զբոսաշրջության կոմիտեն մշակել է «Զբոսաշրջության մասին» օրենքը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով սպառողների շահերի պաշտպանությանը:

«Զբոսաշրջության մասին» օրենքը սահմանում է դրույթներ՝ զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցող սուբյեկտների կողմից սպառողների որակյալ ծառայություններ ստանալու իրավունքների ապահովման, ինչպես նաև դրանց իրականացումն ապահովող հստակ մեխանիզմների վերաբերյալ: Օրենքի մշակման արդյունքում հաշվի է առնվել եվրոպական փորձը՝ այն համապատասխանեցնելով ԵՄ հրահանգների պահանջներին (2015/2302/ԵՄ հրահանգ): Օրենքը քննարկվել է Ճանապարհորդության և զբոսաշրջության ոլորտի պաշտպանների միջազգային ֆորումի (IFTTA) հետ, և մշակվել է՝ հաշվի առնելով ՄԱԿ Զբոսաշրջության սահմանումները:

**ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ԵՎ ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ**

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ
ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՎ ԶԱՐԳԱՑԱԾ

ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

ՀՀԳՀ-ի շնորհիվ Հայաստանը հզորացնում է գյուղատնտեսության ոլորտը, բարելավում գյուղական ազգաբնակչության կենսապայմանները և հնարավորություն տալիս տեղական համայնքներին բարգավաճել:

Համագործակցության շրջանակը

Այս համագործակցությունն ուղղված է գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացման խթանմանը՝ մասնավորապես քաղաքականությունների և օրենսդրության աստիճանական մոտարկման միջոցով:

Համագործակցությունը ներառում է հետևյալ նպատակները՝

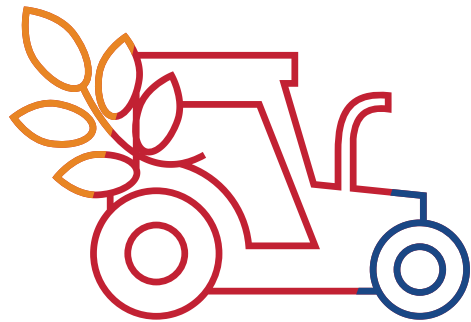
- քաղաքականություններին առնչվող փոխըմբռնման գործընթացի դյուրացում,
- վարչական կարողությունների ընդլայնում,
- գյուղատնտեսական արտադրանքի կայունության և արդիականացման խթանում,
- գիտելիքների և լավագույն գործելակերպերի փոխանակում,
- ագրոպարենային արտադրանքի մրցունակության բարձրացում և արտահանման շուկաների արդյունավետության ու թափանցիկության բարելավում,
- որակի քաղաքականությունների և դրանց վերահսկման մեխանիզմների, մասնավորապես՝ աշխարհագրական

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն
Տարածքային կառավարման և
ենթակառուցվածքների նախարարություն

նշումների ու օրգանական
գյուղատնտեսության զարգացման
խթանում,

- Գյուղատնտեսական արտադրանքներ արտադրողների շրջանում գյուղատնտեսությանն առնչվող գիտելիքների և փորձի տարածման ծառայությունների խթանում,

- միջազգային կազմակերպությունների շրջանակում դիտարկվող հարցերի ներդաշնակեցման գործընթացի ընդլայնում (հոդվածներ 70 և 71):

Հասարակության համար օգուտները

- ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ԵՄ աջակցության շնորհիվ Հայաստանը կիրառում է եվրոպական լավագույն փորձը՝ աջակցելու ֆերմերներին բարձրացնել արտադրողականությունը, մուտք գործել նոր շուկաներ, ստանալ ավելի բարձր եկամուտներ և ստեղծել ավելի շատ աշխատատեղեր: Այս ջանքերը նաև խթանում են ժամանակակից, էկոլոգիապես մաքուր գյուղատնտեսությունը, այդ թվում՝ օրգանական գյուղատնտեսությունը, որը պաշտպանում է շրջակա միջավայրը և ապահովում է ավելի առողջ սնունդ սպառողների համար:
- ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող ծրագրերի միջոցով իրականացվող համագործակցությունը նպաստում է հիմնական նպատակների իրագործմանը՝ խթանելով կայուն, ներառական և կլիմայադիմակայուն գյուղատնտեսությունը, բարելավելով գյուղական ազգաբնակչության զբաղվածությունը և շուկա մուտք գործելը, ինչպես նաև ամրապնդելով գյուղատնտեսական և գյուղական քաղաքականության արդյունավետ իրականացման վարչական կարողությունները:
- Այս նախաձեռնություններն, իրենց հերթին, աջակցում են ՀՀԳՀ-ի նպատակներին՝

խրախուսելով մասնակցային գյուղական զարգացումը, ամրապնդելով տեղական ինստիտուցիոնալ կարողությունները և բարելավելով գյուղական վայրերում կյանքի որակը՝ ներառական, համայնքային ջանքերի և պետություն-մասնավոր գործընկերությունների միջոցով:

- Ավելին, նշված նախագծերը նպաստում են աշխատանքային շարժունակության և վերաինտեգրման ուղղությամբ ՀՀԳՀ-ի առաջնահերթություններին՝ աջակցելով միգրանտների տնտեսական վերաինտեգրմանը և խթանելով տեղական ձեռներեցությունն ու աշխատատեղերի ստեղծումը: Ի վերջո, դրանք խթանում են հողերի կայուն օգտագործումը, կլիմայի հարմարվողականությունը և գյուղական տարածքների անվտանգությունը՝ միաժամանակ բարելավելով կենսաբազմազանությունը, համայնքների դիմակայունությունը և տարածքային համաչափ զարգացումը, հատկապես՝ Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններում:
- ՀՀԳՀ-ի պահանջներին համապատասխան իրականացված վարչական և տարածքային բարեփոխումներն ապահովել են հետևյալ օգուտները:
- տեղական ինքնակառավարման բարելավում. բարեփոխումները պարզեցրել են կառավարումը՝ կրճատելով համայնքների թիվը և բարձրացնելով կառավարման արդյունավետությունը կենտրոնացված կառույցների և համայնքային տեղեկատվական համակարգերի միջոցով:
- Հանրային ծառայությունների բարելավում. ժամանակակից սարքավորումները, աղբամանները և թվային գործիքները կատարելագործել են թափոնների կառավարումը և բարելավել տեղական ծառայությունների մատուցման ընդհանուր որակն ու արդյունավետությունը:
- Ազգաբնակչության մասնակցության բարելավում. համայնքներում մասնակցային բյուջետավորման ներդրումը քաղաքացիներին հնարավորություն է տվել մասնակցել տեղական որոշումների կայացման գործընթացին՝ խթանելով թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը:

Իրագործման առաջընթացը

Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների քաղաքականությունների փոխադարձ ըմբռնման համատեքստում և գյուղատնտեսության արդիականացման, դրա կայունության, մրցունակության և շուկայի արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից կարևոր է ընդգծել «ԵՄ-Կանաչ գյուղատնտեսության նախաձեռնությունը Հայաստանում» (EU-GAIA) ծրագրի դերը, որը գործում է 2019 թվականի հոկտեմբերի 1-ից մինչև 2025 թվականի մայիսի 27-ը: 13,2 միլիոն եվրո ընդհանուր բյուջեով այս ծրագիրն իրականացվում է ՀՀ բոլոր մարզերում: Իրականացնող կազմակերպությունն Ավստրիական զարգացման գործակալությունն է:

Ծրագրի հիմնական արդյունքներն են

- կանաչ, ներառական և իրավունքահեն գյուղատնտեսության զարգացմանը նպաստող քաղաքականության ու իրավական և ինստիտուցիոնալ միջավայրի առկայություն,
- առանձին գյուղատնտեսական բիզնեսների համար ենթակառուցվածքների, կանաչ տեխնոլոգիաների, առաջադեմ գյուղատնտեսության վարման առաջավոր մեթոդների և շուկաների հասանելիության բարելավում, ինչպես նաև զբաղվածության աճի համար պայմանների ստեղծում,
- առանձին գյուղատնտեսական ձեռնարկությունների (այդ թվում՝ օրգանական) մրցունակության բարձրացում՝ արդյունավետության բարձրացման և սարքավորումների, ենթակառուցվածքների ու ծառայությունների հասանելիության միջոցով:

2024 թվականի համար նախատեսված գործողությունները ներառում են՝

- աջակցություն գյուղատնտեսական ձեռնարկություններին, ցուցադրական հարթակներին, մթերոլ կազմակերպություններին և հավաստագրված սերմարտադրողներին,
- աջակցություն 12 շահառուների՝ տրակտորների տրամադրման տեսքով,
- աջակցություն Լեռնային Ղարաբաղի (ԼՂ) տեղահանված մոտ 70 անձանց՝ սարքավորումների տրամադրման տեսքով,
- էնտոմոֆագ միջատների բուծման նպատակով 2 ցուցադրական տեղամասերի ստեղծում,
- կանաչ գյուղատնտեսության վերաբերյալ իրազեկման արշավներ,
- Վաղարշապատում 2000 քառակուսի մետր մակերեսով ջերմոցի կառուցում,
- աջակցություն ճագարաբուծությանը, մեղվաբուծությանը, թռչնաբուծությանը, կաթիլային ոռոգմանը և ջերմոցային տնտեսություններին,
- աջակցություն սերմարտադրողներին:

ՀՀԳՀ-ի՝ ինչպես կենտրոնական, այնպես էլ տեղական մակարդակներում վարչական կարողությունները բարելավելու և գյուղական տարածքների տնտեսական բարեկեցության լավագույն գործելակերպերը խթանելու նպատակների համաձայն՝ 2020 թվականի ապրիլին Հայաստանում մեկնարկեց «Տեղական դերակատարների հզորացում հանուն զարգացման (LEAD)» ծրագիրը: 15 միլիոն եվրո ընդհանուր բյուջեով այս ծրագիրը մեկնարկել է ԵՄ 2019 թվականի տարեկան գործողությունների ծրագրի շրջանակներում և բաղկացած է երեք ծրագրից: Դրանցից երկուսը՝ «Տեղական դերակատարների հզորացում հանուն զարգացման Շիրակի մարզերում» (LEAD4Shirak) և «Տեղական դերակատարների զորեղացում հանուն զարգացման Լոռու և Տավուշի մարզերում» (LEAD4Lori and Tavush) ծրագրերը կենտրոնանում են գյուղական համայնքների զարգացման LEADER մեթոդաբանության տեղայնացման վրա: ԵՄ-ում լայնորեն կիրառվող այս մոտեցումը խթանում է սոցիալ-տնտեսական աճը՝ հզորացնելով տեղական նախաձեռնությունները և խթանելով տեղական իշխանությունների, մասնավոր հատվածի և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների միջև համագործակցությունը: LEAD4Lori and Tavush-ը ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի կողմից և իրականացվում է ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի (ՄԱԶԾ) կողմից՝ ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (ՊԳԿ) հետ համատեղ: LEAD4Shirak-ը նույնպես ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի կողմից, բայց իրականացվում է Ավստրիական զարգացման գործակալության (ADA) կողմից: LEAD ծրագրի ընդհանուր նպատակն է ներառական և կայուն սոցիալ-տնտեսական զարգացման նախաձեռնությունների միջոցով բարելավել կյանքի որակը Հայաստանի երեք հյուսիսային մարզերում՝ Շիրակում, Լոռիում և Տավուշում:

LEAD ծրագրի շրջանակում իրականացվող երրորդ՝ «ԵՄ-ն հանուն միգրանտների ներուժի օգտագործման՝ ի նպաստ Հայաստանի զարգացման» (EU4IMPACT) ծրագիրը գործում է 2020 թվականի սեպտեմբերից: Այն աջակցում է աշխատանքային միգրանտներին, հայրենադարձներին և նրանց ընտանիքներին սեփական բիզնես սկսելու կամ այն ընդլայնելու հարցում՝ միաժամանակ բարելավելով նրանց բիզնեսի կառավարման և ձեռներեցության հմտությունները: Ծրագիրն իրականացվում է Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոնի (ICMPD) կողմից:

«Ոռոգվող գյուղատնտեսության զարգացումը Արարատի և Արմավիրի մարզերում» դրամաշնորհային ծրագիրը ֆինանսավորվում է ԵՄ-ի կողմից և իրականացվում Զարգացման ֆրանսիական գործակալության (AFD) կողմից: Ծրագրի ավարտը նախատեսվում է 2026 թվականի հունիսի 19-ին: 2020 թվականի ապրիլի 23-ին ստորագրված 10 միլիոն եվրոյի դրամաշնորհային համաձայնագրի շրջանակներում իրականացվող ծրագիրը նպատակ ունի արդիականացնել ոռոգման գործելակերպերը Հայաստանում՝ դրանք համապատասխանեցնելով գործող միջազգային չափանիշներին: Ծրագիրը բաղկացած է երկու հիմնական ֆինանսական բաղադրիչներից՝ 4.4 միլիոն եվրոյի տեխնիկական օժանդակություն և 5.6 միլիոն եվրոյի ներդրումային դրամաշնորհ:

Այս միջոցները կոչված են աջակցելու ոլորտում ռազմավարական բարելավումներին՝ հասցեագրելով հետևյալ կարևորագույն մարտահրավերները.

- ջրի պահեստավորում
- ոռոգման ենթակառուցվածքներ
- հողերի կոնսոլիդացիա
- խորհրդատվական ծառայությունների և գյուղատնտեսական վարկերի հասանելիություն:

Ներկայիս դրությամբ ծրագրի արձանագրած հիմնական ձեռքբերումները հետևյալն են.

- Երկու թիրախային մարզերում (Արարատ և Արմավիր) երեք Գյուղաջակցության խորհրդատվական ծառայությունների թիմերի (AEST) ստեղծում,
- AEST-ի կողմից տեղական շահագրգիռ կողմերին խորհրդատվական ծառայությունների և ուսուցողական դասընթացների տրամադրում՝ աջակցելով նրանց ժամանակակից գյուղատնտեսական գործելակերպերի որդեգրման գործում:

2022 թվականի ապրիլից մինչև 2024 թվականի հունիսն իրականացվել է «Սևանա լճի շրջակա միջավայրի պաշտպանություն՝ EU4Sevan» ծրագիրը՝ ի աջակցություն կենտրոնական և տեղական մակարդակներում գյուղատնտեսության արդիականացման, կայուն զարգացման և վարչական կարողությունների բարելավման, մասնավորապես՝ կայուն հողօգտագործման և կանաչ ենթակառուցվածքների կառավարման ոլորտներում՝ կարևոր դեր խաղալով էկոլոգիապես մաքուր գործելակերպերի խթանման գործում:

Ծրագրի շրջանակներում Մարտունի համայնքի Ծովինար բնակավայրում հիմնադրվել է 3.5 հեկտար տարածքով ագրոանտառ՝ շրջապատված 540 մետր երկարությամբ մետաղական ցանկապատով, 180 մետր երկարությամբ պլաստիկ ցանկապատով և 20 մետր երկարությամբ երկաթե խողովակաշարով: Բացի այդ, համայնքին նվիրաբերվել է 3300 կանաչ ծառ: Այս ջանքերը նպաստել են էկոլոգիապես կայուն հողօգտագործման համակարգի ստեղծմանը, որը ինտեգրում է ծառերն ու մշակաբույսերը՝ համապատասխանեցնելով դրանք ժամանակակից գյուղական զարգացման սկզբունքներին:

Գյուղատնտեսության և գյուղական քաղաքականության փոխըմբռնման համատեքստում հատկանշական է նաև 2024 թվականին «ԵՄ-ն հանուն երկխոսության» (EU4Dialogue) ծրագրի իրականացումը, որի արդյունքում Սյունիքի, Գեղարքունիքի և Վայոց Ձորի մարզերի սահմանամերձ համայնքներին տրամադրվել են էլեկտրական հովիվների համակարգեր՝ բարձրացնելով ընտանի կենդանիների անվտանգությունը և պաշտպանությունը:

Երկու նախաձեռնություններն էլ առաջարկում են կրկնօրինակելի մոդելներ. EU4Sevan-ի ագրոանտառտնտեսության մոտեցումը և EU4Dialogue-ի անվտանգության վրա կենտրոնացած ընտանի կենդանիների ֆոնդի պաշտպանությունն ամրապնդում են համայնքի դիմակայունությունն ու կարողությունները: Այս ծրագրերը նաև արտացոլում են ԵՄ-ի հետ Հայաստանի համագործակցությունը, որը համահունչ է գյուղալի մյուս և զարգացման շրջանակներին, ինչպիսիք են Կայուն զարգացման նպատակները (ԿՁՆ) ու ԵՄ կանաչ գործարքը:

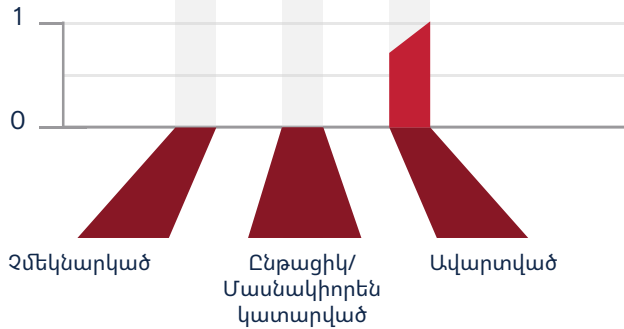

Իրագործման առաջընթացը

ՈՒՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ Է ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 152 ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Գյուղատնտեսության և գյուղական համայնքների զարգացման ոլորտում համագործակցությունը

■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1 (1 գործողություն)

Կատարողական

100%
ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Վարչական և տարածքային բարեփոխումներ

Ինչպես նշված է ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզում, վարչատարածքային բարեփոխումների իրավական հիմքն ապահովում են ՀՕ-227-ն և ՀՕ-328-ն օրենքները, որոնք համապատասխանաբար 2020 թվականի ապրիլի 17-ին և 2021 թվականի սեպտեմբերի 24-ին ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել են որպես «Վարչատարածքային բաժանման մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ:

2019-2021 թվականներին իրականացված բարեփոխումների ընթացքում համայնքների թիվը 502-ից նվազել է մինչև 79-ը: 2024 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ, օրենսդրական փոփոխությունների¹ համաձայն, համայնքների թիվը 71-ն է, որոնցից 64-ը դասակարգվում են որպես խոշորացված համայնքներ: Այս խոշորացված համայնքները բաղկացած են կենտրոնական, ավելի մեծ համայնքի շուրջ խմբավորված բազմաթիվ բնակավայրերից:

Մասնակցային բյուջետավորման գործընթացը ներդրվել է 4 համայնքում²: Նախատեսվում է, որ այն կներդրվի նաև մյուս համայնքներում:

«Հայաստանի Հանրապետությունում լիազորությունների ապակենտրոնացման հայեցակարգը» հաստատվել է ՀՀ վարչապետի 2023 թվականի նոյեմբերի 7-ի N 1111-Ա որոշմամբ:

Բարեփոխումների իրականացումը և կիրարկումը

«Միավորված համայնքների համար տեղական ինքնակառավարման բարեփոխումների աջակցության ծրագրի» և «Սոցիալական ներդրումների և տեղական զարգացման ծրագրի» 2-րդ բաղադրիչի շրջանակներում ընդհանուր առմամբ 47 միավորված համայնքների տրամադրվել է 430 միավոր սարքավորում և 3225 աղբաման, որոնց ընդհանուր արժեքը կազմում է մոտ 15.75 միլիոն դոլար:

Հայաստանի 71 համայնքներից 70-ը (բացառությամբ մայրաքաղաք Երևանի) ապահովվել են համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգերով, որոնց օգտագործման շնորհիվ զգալիորեն ընդլայնվել են տեղական ինքնակառավարման մարմինների վարչական կարողությունները:

2021 թվականի հունվարից ներդրվել է տեղական հարկերի (անշարժ գույքի հարկի և տրանսպորտային միջոցների գույքահարկի) հավաքագրման միասնական էլեկտրոնային համակարգ: Տեղական հարկերի վճարումն ու գանձումն իրականացվում է ամբողջությամբ թվային եղանակով՝ առցանց:

¹ <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=165063>, <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=59732>

² Մասնակցային բյուջետավորման ընթացակարգը հիմնված է ՀՀ կառավարության 2023 թվականի N 1890-Ն որոշման վրա:

ՁԿՆԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ԶԿՆԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ

ԿԱՅՈՒՆ

ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունը ներառում է փոխադարձ հետաքրքրություն ներկայացնող այնպիսի հարցեր, որոնք վերաբերում են ձկնարդյունաբերության և ծովագնացության կառավարմանը՝ դրանով իսկ նպաստելով ձկնարդյունաբերության ոլորտում ավելի սերտ երկկողմ, բազմակողմ և միջազգային համագործակցության զարգացմանը: Այն ներառում է ձկնորսության և ձկնարդյունաբերության պատասխանատու կառավարումը, բազմակողմ և միջազգային համապատասխան կազմակերպությունների միջոցով համագործակցությունը: Վերջինս կոչված է աջակցելու ձկնարդյունաբերության կայուն քաղաքականության իրականացում ենթադրող նախաձեռնություններին, ներառյալ՝ ձկնարդյունաբերության և ակվակուլտուրայի պաշարների կառավարումը, ձկնորսական գործունեության ստուգումն ու վերահսկողությունը, որսին, տարածքում տեղակայմանն առնչվող, կենսաբանական և տնտեսական

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Էկոնոմիկայի նախարարություն

տվյալների հավաքագրումը, շուկաների արդյունավետության բարելավումը, մասնավորապես՝ արտադրական կազմակերպությունների գործունեությունը խթանելու, ինչպես նաև սպառողներին տեղեկություններ տրամադրելու և շուկայահանման ստանդարտների ու հետազոտության միջոցով, լճափ կամ գետաբերաններառող տարածքների կայուն զարգացումը՝ ձկնարդյունաբերության ոլորտում զբաղվածության զգալի մակարդակի հետ մեկտեղ, և կայուն ակվակուլտուրայի վերաբերյալ օրենսդրությանն առնչվող փորձի ինստիտուցիոնալ մակարդակով փոխանակումը և դրա գործնական կիրառումը բնական ավազաններում ու արհեստական լճերում (հոդվածներ 72-74):

Հասարակության համար օգուտները

- Ավելի որակյալ և կայուն ակվակուլտուրա

ՀՀ կառավարության 2003 թվականի մայիսի 22-ի «**Ձկնային տնտեսության կարիքների համար ջրային ռեսուրսների օգտագործման կարգը հաստատելու մասին**» N 703-Ն որոշման մեջ կատարվել են լրացումներ՝ ՀՀ կառավարության 2019 թվականի օգոստոսի 29-ի N 1148-Ն որոշմամբ: Այդպիսով՝ Արարատյան դաշտավայրում գործող ձկնաբուծական տնտեսությունների համար սահմանվում են ջրօգտագործման և ձկնարտադրության տարեկան ծավալի հետևյալ չափաբանակները՝

1

1 լ/վրկ ջրաելքով իշխան
ձկնատեսակի համար՝
նվազագույնը 700 կգ

2

1 լ/վրկ ջրաելքով թառափ
ձկնատեսակի համար՝
նվազագույնը 800 կգ:

ՀԱՆՔԱՐԴՅՈՒՆ ԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ՀԱՆՔԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ

ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Հանքարդյունաբերության և հումքի արտադրության ոլորտներում համագործակցությունն ուղղված է խթանելու փոխադարձ ըմբռնումը, բարելավվելու գործարար միջավայրը, փոխանակելու տեղեկություններ և համագործակցելու էներգետիկ ոլորտին չառնչվող հարցերի շուրջ, մասնավորապես մետաղական հանքաքարերի և արդյունաբերական նշանակության հանքանյութերի արդյունահանման վերաբերյալ: Համագործակցությունը ներառում է հանքարդյունաբերության և հումքի

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

ոլորտներում ընթացող զարգացումների, հումքի առևտրին առնչվող հարցերի, հանքարդյունաբերության կայուն զարգացմանը, հանքարդյունաբերության ոլորտում վերապատրաստմանը, հմտությունների զարգացմանը և անվտանգությանն առնչվող տեղեկությունների փոխանակումը (հոդվածներ 76-77):

Հասարակության համար օգուտները

- Իրավական դաշտի մոտարկումը ԵՄ օրենսդրությանը նպաստում է ներդրումային միջավայրի բարելավմանը: Սա ամրապնդում է ներդրողների վստահությունը, մասնավորապես՝ օտարերկրյա ներդրողների շրջանում: Համապատասխան օրենսդրական կարգավորումների ընդունումը կարող է խրախուսել նավթային և գազային նախագծերում օտարերկրյա ավելի մեծ մասնակցությունը, ինչը կհանգեցնի աշխատատեղերի ստեղծմանը և ռազմավարական նշանակություն ունեցող տնտեսական ոլորտների զարգացմանը:
- Ներդրվում են կարգավորումներ, որոնք կոչված են պաշտպանելու հանրային առողջությունը, բնությունը և շրջակա միջավայրը ընդերքի օգտագործման հետ կապված վնասակար ազդեցություններից: Միաժամանակ ապահովվում է գործունեության անվտանգությունը և կարգավորվում է պետության և նավթի հետ կապված գործունեությանը մասնակցող իրավաբանական անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը:

Մշակվել և ներկայումս կառավարության կողմից հաստատման փուլում է գտնվում «Նավթի և բնական գազի երկրաբանական ուսումնասիրությունների և արդյունահանման առանձնահատկությունների մասին» և «Պետական տուրքի մասին օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» օրենքների նախագծերի փաթեթը:

Այս օրենքների ընդունումից հետո ՀՀ կառավարությունը կներկայացնի ենթաօրենսդրական ակտեր՝ դրանց արդյունավետ կիրարկումն ապահովելու համար:

Հանքարդյունաբերության ոլորտի զարգացման ռազմավարությունն¹ ընդունվել է 2023 թվականի մայիսին և ուրվագծում է տվյալ ոլորտի զարգացման տեսլականը մինչև 2035 թվականը: Ռազմավարության հիմնական նպատակներն են՝ ոլորտի կարգավորումը և զարգացումը, ընդերքի ռեսուրսների ռացիոնալ և համալիր օգտագործման խթանումը, շրջակա միջավայրի և առողջության համար ռիսկերի կառավարումը և մեղմացումը, ինչպես նաև եկամուտների արդար և համաչափ բաշխման մեխանիզմների սահմանումը: Այս միջոցառումների նպատակն է աջակցել ՀՀ տնտեսության երկարաժամկետ զարգացմանը:

Բացի այդ, ռազմավարությունը շեշտը դնում է միջազգային ստանդարտներին համապատասխան

¹ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=196183>

և թվային ու նորարարական տեխնոլոգիաներով առաջնորդվող կայուն և պատասխանատու հանքարդյունաբերության անցման վրա: Այն նաև կենտրոնանում է գրավիչ ներդրումային միջավայրի ստեղծման և հանքարդյունաբերության բարելավված գործելակերպերի խթանման վրա:

Ներկայումս Հայաստանը միջազգային մակարդակով ճանաչված է որպես երկիր², որը հաջողությամբ իրականացրել է Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնության (ԱՃԹՆ, EITI) ստանդարտը:

Այդ ստանդարտը համաշխարհային հենանիշ է՝ նավթի, գազի և հանքարդյունաբերության ոլորտներում թափանցիկության և հաշվետվողականության ապահովման համար:

Որպես տվյալների բացահայտման և բազմակողմանի վերահսկողության շրջանակ՝ ԱՃԹՆ ստանդարտը³ նպատակ ունի հզորացնելու կառավարություններին, արդյունաբերությանը և քաղաքացիական հասարակությանը՝ խթանելու բնական ռեսուրսների կառավարման վերաբերյալ գիտելիքը, ամրապնդելու պետական և կորպորատիվ կառավարումը և հաշվետվողականությունը, ինչպես նաև ապահովելու քաղաքականության ձևավորման և հանրային քննարկումների համար անհրաժեշտ տվյալները:

ԱՃԹՆ-ի իրականացումը շահավետ է ներգրավված բոլոր կողմերի համար՝ կառավարության, հանքարդյունաբերական ընկերությունների և ներդրողների, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության:

- **Իրականացնող երկրների** համար ԱՃԹՆ-ն նպաստում է ներդրումային միջավայրի բարելավմանը՝ ներդրողներին և միջազգային ֆինանսական հաստատություններին հստակ ազդանշան ուղարկելով թափանցիկության սկզբունքների նկատմամբ կառավարության ստանձնած հանձնառության վերաբերյալ: ԱՃԹՆ-ն նաև խթանում է բաց և հաշվետու կառավարումը՝ ամրապնդելով քաղաքական և տնտեսական կայունությունը:

- **Հանքարդյունաբերական ընկերությունների և ներդրողների** համար ԱՃԹՆ-ի իրականացումը նպաստում է քաղաքական և հեղինակային ռիսկերի նվազեցմանը, ինչպես նաև հավասար մրցակցային դաշտի ձևավորմանը: Ոչ թափանցիկ կառավարման հետևանքով առաջացող քաղաքական անկայունությունը լուրջ սպառնալիք է ստեղծում ներդրումների համար, հատկապես՝ արդյունահանող ճյուղերում, որտեղ ներդրումները կապիտալատար են, իսկ շահութաբերությունը կախված է երկարաժամկետ կայունությունից: Այս համատեքստում ԱՃԹՆ-ն առանցքային դեր ունի ընդհանուր գործարար միջավայրի բարելավման գործում:

- **Քաղաքացիական հասարակության** համար ԱՃԹՆ-ն թափանցիկություն և հաշվետվողականություն է ապահովում կառավարության կողմից բնական պաշարների արդյունահանումից ստացված եկամուտների կառավարման գործում: Նախաձեռնությունը նաև խթանում է կառավարության, մասնավոր հատվածի և քաղաքացիական հասարակության միջև երկխոսությունը:

ՀՀ կառավարության՝ երկրում ԱՃԹՆ ստանդարտը ներդնելու որոշումը նպատակ ուներ ապահովել հանքարդյունաբերության ոլորտում ավելի մեծ թափանցիկություն և հաշվետվողականություն, հաստատել գործընթացների բազմակողմանի մասնակցային վերահսկողություն և նախաձեռնել հանրային քննարկման հարթակ, որը կամրապնդի վստահությունը շահագրգիռ կողմերի, մասնավորապես՝ կառավարության, հանքարդյունաբերական ընկերությունների և քաղաքացիական հասարակության միջև: 2015-2017 թվականներին Հայաստանը կատարել է ԱՃԹՆ-ին անդամակցության հայտ ներկայացնելու համար բոլոր անհրաժեշտ քայլերը, իսկ 2017

² <https://www.eiti.am/en/>,

<https://eiti.org/blog-post/digging-deeper-how-armenia-leading-way-beneficial-ownership-transparency>

³ <https://eiti.org/eiti-standard>

թվականի մարտին ԱԾԹ-ի միջազգային խորհրդի կողմից ճանաչվել է որպես ԱԾԹ անդամ երկիր: Հայաստանում ԱԾԹ-ի գործունեությունը ընդգրկում է երկրում հանքարդյունաբերության ոլորտի առավել էական հատվածը՝ մետաղական հանքարդյունաբերությունը:

2018-2024թվականներին ՀՀ վարչապետի աշխատակազմի կողմից իրականացվել են հետևյալ հիմնական միջոցառումները.

- Պատրաստվել և հրապարակվել են 5 ԱԾԹ ազգային զեկույցներ⁴, որոնք ընդգրկում են 2016-2024 ֆինանսական տարիները և ներկայացնում են Հայաստանի մետաղական հանքարդյունաբերության ոլորտի վերաբերյալ համապարփակ տեղեկատվություն՝ ԱԾԹ ստանդարտի պահանջներին համապատասխան:
- Արդիականացվել են reports.eiti.am առցանց հաշվետվությունների համակարգը⁵ և ԱԾԹ Հայաստանի պաշտոնական վեբկայքը՝ www.eiti.am-ը՝ ապագադեգացված ֆինանսական տվյալների առցանց հավաքագրումն ու դրանց հանրային հասանելիությունն ապահովելու համար:
- 2021 թվականի փետրվարից մշակվել և գործարկվել է իրական շահառուների հայտարարագրման էլեկտրոնային համակարգը⁶՝ bo.e-register.am-ը, որը հանքարդյունաբերության ոլորտի ընկերություններին թույլ է տալիս ներկայացնել իրենց իրական սեփականատերերի վերաբերյալ էլեկտրոնային հայտարարագրեր, որոնք հանրությանը հասանելի են դառնում բաց տվյալների միջոցով: 2021 թվականի հուլիսից սկսած՝ առցանց հարթակն օգտագործվում է նաև այլ ոլորտային իրավաբանական անձանց իրական շահառուների հայտարարագրման համար:

Այս ջանքերի արդյունքում Հայաստանը ստացել է ամենաբարձր գնահատականներն իր երկու ԱԾԹ-ի վավերացումների արդյունքում: Այսօր միջազգային ԱԾԹ համայնքում Հայաստանը ճանաչվում է որպես տվյալ ստանդարտին համապատասխանության տեսակետից առաջատար երկրներից մեկը:

4 <https://www.eiti.am/en/annual-reports/2018/>

5 <https://reports.eiti.am/hy/>

6 <https://bo.e-register.am/am/auth>

**ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ,
ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ԵՎ
ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ՝

ՀԱՅԳՆՆ

ՄՐՑՈՒՆԱԿ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունը ներառում է երկխոսության և քաղաքականությունը և գիտական ու տեխնոլոգիական տեղեկությունների փոխանակումը, յուրաքանչյուր կողմի համապատասխան ծրագրերին համարժեք հասանելիության ապահովման դյուրացումը, հետազոտական կարողությունների ու ԵՄ՝ հետազոտությունների շրջանակային ծրագրին ՀՀ հետազոտական հաստատությունների մասնակցության ընդլայնման հետ կապված նախաձեռնությունները, հետազոտության և նորարարության բոլոր ոլորտներում հետազոտական գործունեությանն առնչվող համատեղ նախագծերի խթանումը, գիտնականների, հետազոտողների և հետազոտական աշխատանք կատարող այլ անձանց համար վերապատրաստումները և շարժունակության

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն
Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն

Ծրագրերը, համապատասխան օրենսդրության շրջանակներում՝ գործունեությանը մասնակցող գիտաշխատողների ազատ տեղաշարժի և այդ գործունեության մեջ օգտագործման համար նախատեսված ապրանքների միջսահմանային տեղաշարժի դյուրացումը (հոդվածներ 78-79):

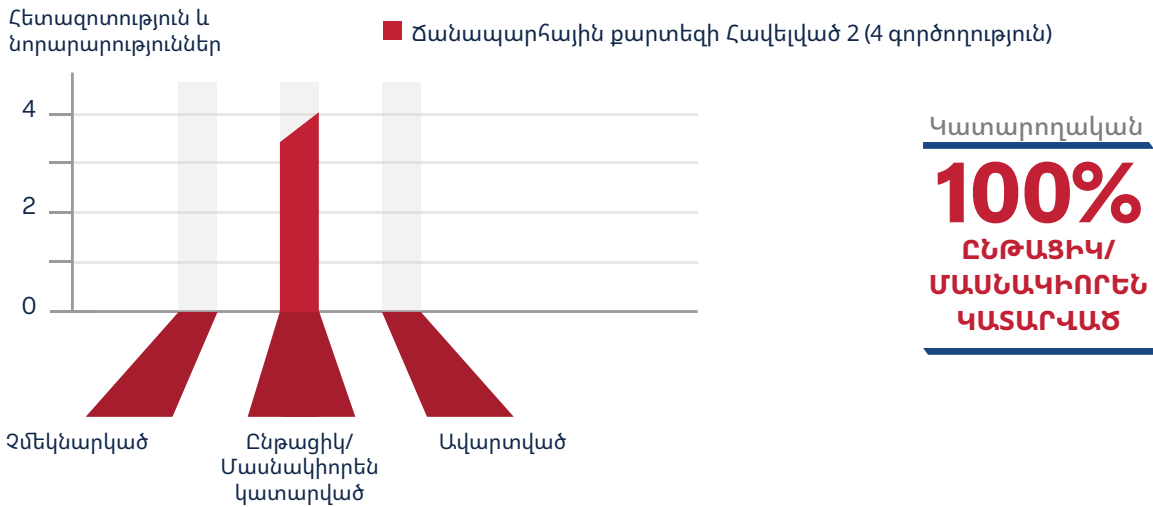
Վերոնշյալից բացի՝ ՀՀԳՀ-ն անդրադառնում է կիբեռանվտանգության և հանրային տեղեկությունների ոլորտում կարգավորիչ շրջանակների բարելավմանը՝ ապահովելով միջազգային չափորոշիչներին և լավագույն գործելակերպերին համապատասխանեցումը

Հասարակության համար օգուտները

- Գիտության ոլորտում պետական ֆինանսավորման արդյունավետության բարձրացում՝ թափանցիկ և կատարողականի վրա հիմնված գնահատման չափանիշների ներդրման, մրցութային հիմունքներով դրամաշնորհային աջակցության տրամադրման և պետության զարգացման նպատակներին համապատասխան առաջնահերթ ոլորտներում ներդրումներ կատարելու միջոցով:
- Ազգային ծրագրերում օտարերկրյա հետազոտողների ներգրավվածության աճ և համաշխարհային ասպարեզում ազգային հետազոտությունների հեղինակության և տեսանելիության բարձրացում:
- ՀՀ հետազոտական համայնքի Եվրոպական հետազոտական տարածք ինտեգրման խթանում, գործընկերությունները և համագործակցային հետազոտություններն ամրապնդելու նպատակով Եվրոպական հետազոտական ցանցերի և կոնսորցիումների հետ համագործակցության զարգացում, միջազգային հետազոտական չափանիշներին համապատասխանության խթանում:
- Ակնկալվում է, որ նախատեսված օրենսդրական բարեփոխումները՝ հետազոտական կարողությունների և շարժունակության աճի, ինչպես նաև հետազոտական ենթակառուցվածքների բարելավման հետ մեկտեղ, կբարձրացնեն գիտական ոլորտի դերը Հայաստանում: Սա ոլորտը կդարձնի ավելի մրցունակ և երիտասարդների համար գրավիչ՝ նպաստելով բնականոն սերնդափոխությանը: Շահառուներն են՝ բարձրագույն ուսումնական հաստատությունները, հետազոտական կազմակերպությունները, հետազոտական խմբերը և երիտասարդ գիտնականները:

Իրագործման առաջընթացը

ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 30-33-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հետազոտությունների և նորարարությունների զարգացումը Հայաստանում

Առաջընթաց է գրանցվել երկխոսության քաղաքականության իրականացման և գիտական ու տեխնոլոգիական տեղեկատվության փոխանակման ուղղությամբ: 2019 թվականին ԵՄ «Հորիզոն 2020» ծրագրի «Policy Support Facility» գործիքի շրջանակներում ԵՄ-ից փորձագետների մի խումբ առաքելություն իրականացրեց Հայաստան՝ գնահատելու երկրի հետազոտական դաշտը և ներկայացնելու բարեփոխումների շարունակության համար անհրաժեշտ հատուկ առաջարկություններ¹, որոնց իրականացումն ընթացքի մեջ է:

Հայաստանում գիտության քաղաքականության դաշտի բարելավմանն ուղղված առաջարկություններն են

- պետական հետազոտական ինստիտուտների կատարողականի գնահատման մոդելի մշակումը,
- կատարողականի վրա հիմնված ֆինանսավորման համակարգի գնահատումը, կատարելագործումը և դրա ներդրման վերաբերյալ խորհրդատվությունը,
- բարձրագույն կրթության և գիտական հետազոտությունների միջև եղած բացը լրացնելուն ուղղված միջոցառումները:

Սույն առաջարկությունների իրականացումը կնպաստի Հայաստանի գիտության ոլորտի բարեփոխումների զարգացմանը և կբարձրացնի դրա մրցունակությունը:

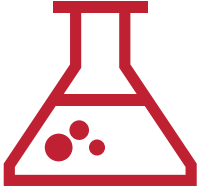
Առաջարկները կյանքի կոչելու համար իրականացվել են մի շարք բարեփոխումներ, որոնց թվում է 2023 թվականի օգոստոսին **Բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի (ԲԿԳԿ)** ստեղծումը: ԲԿԳԿ-ն վերանայել է բարձրագույն կրթության և գիտության մասին գործող օրենքները և մշակել է «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» միասնական օրենք, որի ընդունումը նախատեսվում է 2025 թվականին:

Ներկայումս ընթացքի մեջ գտնվող մեկ այլ նշանակալի բարեփոխումն է **համալսարանների և հետազոտական ինստիտուտների միավորումը**: Այս ուղղությամբ ՀՀ կառավարությունը

¹ https://projects.research-and-innovation.ec.europa.eu/sites/default/files/rio/report/SS%2520Armenia_Final%2520Report_1.pdf

նախաձեռնել է «Ակադեմիական քաղաք» նախագիծը: Այն նպատակ ունի ստեղծել եզակի միջավայր՝ համատեղելով որակյալ կրթությունը, հետազոտությունը, նորարարական և ծառայությունների մատուցման գործունեությունը:

Մշակվել և ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրում ներառվել են մի շարք միջոցառումներ, որոնք ներառում են հետազոտական ենթակառուցվածքների օպտիմալացումը և գիտության ոլորտում հանրային ծախսերի արդյունավետության բարձրացումը:

Բարձրագույն կրթության և գիտության ոլորտում բարեփոխումների կառավարման նպատակով կարողությունների զարգացումը խթանելու համար 2023 թվականին կայացավ Թայեքսի՝ գիտության և տեխնոլոգիաների վերաբերյալ ճանաչողական այցը, իսկ 2024 թվականի նոյեմբերին՝ ԲԿԳԿ-ի կարողությունների զարգացմանն ուղղված փորձագիտական առաքելությունը:

ԵՄ «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի մասնակցությունը դյուրացնելու համար «Հորիզոն Եվրոպա» ասոցացման համաձայնագրի շրջանակներում ստեղծված **ԵՄ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ Հետազոտությունների և նորարարության հարցերով համատեղ կոմիտեն** պարբերաբար հանդիպումներ է անցկացնում՝ քննարկելու «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի մասնակցության հետ կապված համապատասխան հարցերը, ինչպես նաև խթանելու Հայաստանի՝ Եվրոպական հետազոտական համայնքին ինտեգրման վերաբերյալ երկխոսության քաղաքականությունը:

ԵՄ «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի մասնակցությունն ընդլայնելու նպատակով 2021 թվականին ստեղծվել է **Գիտական և նորարարական գործընկերությանն աջակցման կենտրոնը** (<https://sipac.am/>)՝ «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրի ազգային կոնտակտային անձանց աշխատանքը համակարգելու համար: Կենտրոնը զբաղվում է իրազեկման միջոցառումների կազմակերպմամբ և հետազոտողներին ու հաստատություններին ԵՄ «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրի մրցույթների և հայտերի ներկայացման ընթացակարգերի վերաբերյալ փորձագիտական խորհրդատվություն տրամադրելով:

Հայաստանի մասնակցությունը «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրի մրցույթներին

2024 թվականի սեպտեմբերի դրությամբ «Հորիզոն Եվրոպա» ծրագրի մրցույթների շրջանակներում ներկայացվել է 141 հայտ: Մինչ օրս ստորագրվել է 16 դրամաշնորհային պայմանագիր, և 3 պայմանագիր էլ գտնվում է պատրաստման փուլում՝ 7.5 միլիոն եվրո ընդհանուր բյուջեով: Համատեղ նախագծերի թեմաներն առնչվում են հետևյալ ոլորտներին. «Սնունդ, գյուղատնտեսություն և շրջակա միջավայր», «Թվային տեխնոլոգիաներ, արդյունաբերություն և տիեզերք», «Մշակույթ, ստեղծարարություն և ներառական հասարակություն», «Կլիմա և էներգետիկա» և այլն:

2022 թվականի նոյեմբերին Հայաստանը դարձել է COST ասոցիացիայի լիիրավ անդամ՝ գիտնականների, հետազոտողների և հետազոտական ու նորարարական գործունեությամբ զբաղվողների համար վերապատրաստման և շարժունակության ծրագրերն ավելացնելու նպատակով: Ներկայումս հայ հետազոտողները ներգրավված են COST-ի 75 գործողություններում, որոնք ընդգրկում են տարբեր թեմաներ միգրացիայի և կրոնական բազմազանության, շրջակա միջավայրի, սննդի, գերիատրիկ բժշկության, էկոլոգիական քիմիայի և այլ ոլորտներում:

Հանրային տեղեկությունների և կիբեռանվտանգության վերաբերյալ օրենսդրական նախաձեռնությունները

Մշակվել են «Կիբեռանվտանգության մասին» և «Հանրային տեղեկությունների մասին» ՀՀ օրենքների նախագծերը՝ սահմանելու տվյալների դասակարգման, պահպանման, մշակման և փոխանցման համար կիբեռանվտանգության նվազագույն պահանջները:

Նախագծերը հիմնված են քաղաքացիակենտրոն ծառայությունների մատուցման քաղաքականության վրա, և դրանց կարգավորող շրջանակը ընդգրկում է կենսական

նշանակության ծառայություններ և կրիտիկական ենթակառուցվածքներ:

«Կիբեռանվտանգության մասին» օրենքի նախագիծը նպատակ ունի իրավականորեն կարգավորել կիբեռմիջադեպերի հայտնաբերումը, ծանուցումը, կանխարգելումը և լուծումը: Այն սահմանում է իրավական պահանջների հետ անհրաժեշտ համապատասխանությունը և նախատեսում է հսկողության, վերահսկողության և հաշվետվողականության միջոցառումներ: Օրենքի նախագիծը սահմանում է կազմակերպությունների պարտականությունները՝ ապահովելու իրենց կողմից շահագործվող տեղեկատվական համակարգերի անվտանգությունը, ինչպես նաև կրիտիկական տեղեկատվական ենթակառուցվածքների պաշտպանությունը: Այն շեշտը դնում է այդ համակարգերի շարունակական, անխափան և անվտանգ օգտագործման վրա:

«Հանրային տեղեկությունների մասին» օրենքի նախագիծը նախատեսված է անվտանգ թվային միջավայրում հանրության և իշխանությունների միջև հարաբերությունները կարգավորելու համար: Այն նպաստում է բաց տեղեկությունների քաղաքականության արդյունավետ և բարձրորակ իրականացմանը, մասնավորապես՝ հանրային ծառայությունների մատուցման հարցում:

Ակնկալվում է, որ «Կիբեռանվտանգության մասին» և «Հանրային տեղեկությունների» մասին օրենքները կհանգեցնեն ինչպես որակական, այնպես էլ քանակական բարելավումների: Որակական առումով դրանք նպատակ ունեն բարձրացնել թվային հանրային ծառայությունների նկատմամբ վստահությունը, բարելավել տվյալների մշակումը և միջադեպերի կառավարումը, բարձրացնել թափանցիկությունը և ապահովել համակարգի շարունակական, անվտանգ գործարկումը և շահագործումը: Քանակական առումով կանխատեսվում է, որ օրենքները կհանգեցնեն կիբեռմիջադեպերի նվազեցմանը, համապատասխանության ավելի բարձր մակարդակի և հանրային ծառայությունների մատուցման արդյունավետության բարձրացմանը:

Օրինագծերն ապահովում են կիբեռանվտանգության և տեղեկատվության կառավարման ոլորտում ի հայտ եկող մարտահրավերներին արձագանքելու նախաձեռնողական մոտեցում՝ ստեղծելով ամուր հիմքապագա կարգավորումների համար: Բացի այդ, տվյալների քարտեզագրման և դասակարգման մեթոդաբանության մշակումը նպաստում է նախատեսված օրենքների իրագործմանը՝ ընդգծելով կիբեռանվտանգության միջոցառումների և հանրային տեղեկությունների մատչելիության բարելավման համակարգված մոտեցումը:

ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՆՎՏԱՆԳ

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ,

ԱՐԴԱՐ ԳՆԵՐ,

ԱՌԱՎԵԼ

ՊԱՇՏՊԱՆՎԱԾ

ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունն ուղղված է սպառողների պաշտպանության բարձր մակարդակի և սպառողների պաշտպանության համակարգերի միջև համատեղելիության ապահովմանը: Այն ներառում է սպառողների պաշտպանության վերաբերյալ ԵՄ օրենսդրության հետ ՀՀ օրենսդրության մոտարկումը՝ միևնույն ժամանակ խուսափելով առևտրում խոչընդոտներից, և սպառողների պաշտպանության համակարգերի վերաբերյալ տեղեկությունների փոխանակումը, այդ թվում՝ սպառողներին առնչվող օրենսդրության և դրա կատարման, սպառողական արտադրանքի անվտանգության, տեղեկությունների փոխանակման համակարգերի, սպառողների կրթության

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն
Մրցակցության պաշտպանության
հանձնաժողով
Արդարադատության նախարարություն
Կենտրոնական Բանկ

և հնարավորությունների ընդլայնման ու սպառողների, իրավական պաշտպանության խթանում: Համագործակցությունը նաև ներառում է վարչական աշխատողների և սպառողների շահերը ներկայացնող այլ անձանց վերապատրաստումներ և սպառողների անկախ ասոցիացիաների զարգացման և սպառողների ներկայացուցիչների միջև շփումների խրախուսում (հոդվածներ 81-82):

Սպառողների պաշտպանության վերաբերյալ ԵՄ օրենսդրության հետ իրավական մոտարկումը ներառում է հետևյալ տարրերը.

- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 1998 թվականի փետրվարի 16-ի թիվ 98/6/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողներին առաջարկվող ապրանքների գնանշման մասով սպառողների պաշտպանության մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 1999 թվականի մայիսի 25-ի թիվ 1999/44/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողական ապրանքների վաճառքի որոշակի հայեցակետերի և տրամադրվող երաշխիքների մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2005 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 2005/29/ԵՀ հրահանգ՝ ներքին շուկայում սպառողների նկատմամբ ձեռնարկությունների անարդար առևտրային գործելակերպի մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2006 թվականի դեկտեմբերի 12-ի թիվ 2006/114/ԵՀ հրահանգ՝ մոլորության մեջ գցող և համեմատական գովազդի վերաբերյալ,
- Թիվ 2006/2004 կանոնակարգն (ԵՀ) ուժը կորցրած ճանաչող՝ Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2017 թվականի դեկտեմբերի 12-ի թիվ 2017/2394 կանոնակարգ (ԵՀ)՝ սպառողների պաշտպանության մասին օրենքների կատարման համար պատասխանատու ներպետական մարմինների միջև համագործակցության մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի ապրիլի 23-ի թիվ 2009/22/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողների շահերի պաշտպանության համար պատժամիջոցների մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2011 թվականի հոկտեմբերի 25-ի թիվ 2011/83/ԵՄ հրահանգ՝ սպառողների իրավունքների մասին,
- Խորհրդի 1993 թվականի ապրիլի 5-ի թիվ 93/13/ԵՏՀ հրահանգ՝ սպառողական պայմանագրերի անարդար պայմանների մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2002 թվականի սեպտեմբերի 23-ի թիվ 2002/65/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողական ֆինանսական ծառայությունների հեռակա շուկայահանման մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2008 թվականի ապրիլի

23-ի թիվ 2008/48/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողների համար վարկային պայմանագրերի մասին,

- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի հունվարի 14-ի թիվ 2008/122/ԵՀ հրահանգ՝ տարածամկետ (ժամկետային հաջորդականությամբ) օգտագործվող արտադրանքին, երկարաժամկետ արձակուրդի արտադրանքին վերաբերող, վերավաճառքի և փոխանակման պայմանագրերի որոշ ասպեկտների հետ կապված սպառողների պաշտպանության մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2013 թվականի մայիսի 21-ի թիվ 2013/11/ԵՄ հրահանգ՝ սպառողական վեճերի լուծման այլընտրանքային մեխանիզմների մասին,

• Հանձնաժողովի 2013 թվականի հունիսի 11-ի առաջարկությունը՝ անդամ պետություններում Միության օրենքով վերապահվող իրավունքների խախտումների վերաբերյալ կոլեկտիվ իրավական պաշտպանության՝ դատական արգելք պարունակող և փոխհատուցման մեխանիզմների ընդհանուր սկզբունքների մասին (2013/396/ԵՄ),

• Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2015 թվականի նոյեմբերի 25-ի թիվ 2015/2302 հրահանգ (ԵՄ)՝ փաթեթային ճամփորդությունների և առնչվող ճանապարհորդական միջոցառումների մասին:

• Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2015 թվականի նոյեմբերի 25-ի որոշումը՝ փաթեթային ճանապարհորդությունների և դրանց հետ կապված ճանապարհորդական պայմանավորվածությունների մասին:

Հասարակության համար օգուտները

ՀՀԳՀ-ն ամրապնդում է սպառողների իրավունքները և բարելավում այդ իրավունքների պաշտպանությունը Հայաստանում բոլորի համար: ԵՄ-ի հետ համագործակցելով՝ Հայաստանը կատարելագործում է իր օրենքները՝ ապահովելու ապրանքների ու ծառայությունների անվտանգությունը, արդարությունը և հուսալիությունը:

ՀՀԳՀ-ի միջոցով Հայաստանն ամրապնդում է սպառողների իրավունքները, որպեսզի մարդիկ կարողանան ավելի անվտանգ ընտրություն կատարել և խուսափել անարդար գործելակերպից: Այն նաև ապահովում է ապրանքների անվտանգության ավելի բարձր չափանիշներ՝ ընտանիքներին և համայնքներին ավելի լավ պաշտպանելու համար: Այս ջանքերը ենթադրում են ավելի որակյալ ապրանքներ, ավելի անվտանգ գնումներ և ավելի ուժեղ իրավունքներ բոլորի համար:

Սպառողների պաշտպանության այս բարելավված համակարգն օգնում է ՀՀ քաղաքացիներին կատարել ավելի անվտանգ ամենօրյա գնումներ՝ գիտակցելով, որ ունեն իրավունք ստանալու արդար վերաբերմունք և ձեռք բերելու անվտանգ ապրանքներ:

Հիմնական առավելություններն են.

- սպառողների պաշտպանության մակարդակի բարձրացում՝ նրանց առաջարկվող ապրանքների գների վերաբերյալ տեղեկատվություն տրամադրելու առումով,
- ներքին շուկայում սպառողների պաշտպանության մակարդակի բարձրացում,
- ներքին շուկայում բիզնեսի կողմից սպառողների նկատմամբ անբարեխիղճ առևտրային գործելակերպի վերաբերյալ կանոնակարգման կատարելագործում,
- մոլորեցնող և համեմատական գովազդի կանոնակարգում և դրանց համապատասխանեցում ԵՄ լավագույն գործելակերպին,
- սպառողների պաշտպանության օրենքների կիրառման

համար պատասխանատու ներպետական մարմինների միջև համագործակցության զարգացում,

- սպառողների պաշտպանության օրենսդրության կատարելագործում և համապատասխանեցում ԵՄ

լավագույն գործելակերպին,

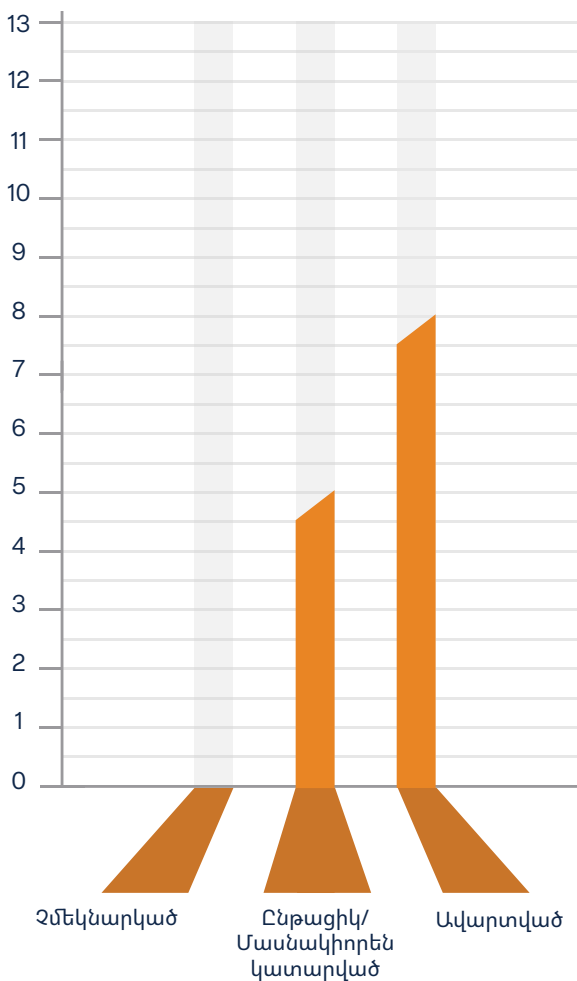
- սպառողների և մատակարարների միջև կնքված պայմանագրերի շրջանակներում սպառողների պաշտպանության բարձր մակարդակի ապահովում:

Իրագործման առաջընթացը

ՈՒՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 136-151-ԴԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ¹:

Սպառողների պաշտպանություն

■ Ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1(13¹ գործողություն)

Կատարողական

38%

ԸՆԹԱՑԻՎ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

62%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

ՀԸԳՀ-ի ստորագրման պահին «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքի նպատակներն էին՝ պաշտպանել և խթանել ազատ տնտեսական մրցակցությունը, ապահովել արդար մրցակցային միջավայր, խթանել ձեռներեցության զարգացումը, պաշտպանել սպառողների շահերը:

Սպառողների պաշտպանության հիմնական մեխանիզմն անբարեխիղճ մրցակցության արգելքն էր, որը, օրենսդրությամբ սահմանված կարգով, համարվում էր մրցակցային օրենսդրության խախտում:

Հաշվի առնելով լավագույն գործելակերպի հիման վրա մրցակցության պաշտպանության օրենսդրության շարունակական կատարելագործման անհրաժեշտությունը՝ խիստ անհրաժեշտ դարձավ օրենսդրական

փոփոխությունների կատարումը: Այս փոփոխությունների նպատակն էր պարզաբանել ինչպես մրցակից բիզնեսների, այնպես էլ սպառողների վրա ազդող իրավախախտումների շրջանակը, ինչպես նաև բարելավել քննության գործիքները՝ այդ խնդիրները արդյունավետորեն լուծելու համար:

Այս համատեքստում և հաշվի առնելով Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովի (ՄՊՀ) իրավասություններին վերաբերող գործողությունների իրականացման անհրաժեշտությունը

¹ ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ը ներառում է 17 գործողություն: Դրանցից 13-ի՝ 136–142, 144, 145, 147 և 149–151-ի վերջնաժամկետը մինչև 2024 թվականի վերջն էր, իսկ մնացած չորսինը՝ 2024 թվականից հետո:

(գործողություններ 141 և 142)՝ 2021 թվականի մարտի 1-ից 5-ն անցկացվեց Թայեքսի առցանց փորձագիտական առաքելություն՝ սպառողների իրավունքների պաշտպանության օրենսդրության կատարելագործման և անբարեխիղճ առևտրային գործելակերպի առկայության որոշման հիմնարար սկզբունքների վերաբերյալ:

Ըստ այդմ՝ ՀՀ Ազգային ժողովը 2021 թվականի մարտի 3-ին ընդունեց ««Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը (այսուհետ՝ «օրենք»), որն ուժի մեջ մտավ 2021 թվականի մայիսի 31-ին:

Ավելին, օրենքի նոր խմբագրությամբ պարզաբանվեցին և միջազգային լավագույն ստանդարտներին ու սկզբունքներին համապատասխանեցվեցին մրցակցության իրավունքի տարբեր ինստիտուտներ, ներառյալ՝ հանրությանը մոլորեցնելու կամ անբարեխիղճ այլ գործելակերպի վերաբերյալ կարգավորումները:

Սպառողների պաշտպանության բարելավման ջանքերի շրջանակներում Հանձնաժողովն առաջարկել է օրենսդրական նախաձեռնություն՝ **զեղչերն ու գովազդային ակցիաները** կարգավորելու համար: Այս նախաձեռնությունը հիմնված է եվրոպական երկրների, այդ թվում՝ Լեհաստանի, Սերբիայի և Էստոնիայի լավագույն գործելակերպի վրա՝ նշանակալի առաջընթաց ապահովելով սպառողների շահերի պաշտպանության գործում:

Մասնավորապես, 2022 թվականի հուլիսի 7-ին ընդունվեց ««Առևտրի և ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը: Օրենքի դրույթները նպատակ ունեն լուծել մի շարք բացահայտված խնդիրներ և կարգավորել օրենսդրական բացերը, որոնք կապված են առևտրի կետերում սպառողների համար ակցիաների (զեղչերի) անցկացման հետ (փոփոխությունները ուժի մեջ են մտել 2022 թվականի հուլիսի 31-ին):

«Ակցիա» և «զեղչ» հասկացությունները՝ նոր օրենքում

Օրենքում կատարված լրացումներով, որոնք ուղղված են զեղչեր և այլ գովազդային ակցիաներ հայտարարելիս անբարեխիղճ մրցակցության գործելակերպը կանխելուն, սահմանվում են «զեղչ» (դրանց կիրառման և սպառողներին առաջարկման պայմաններով), «գնի իջեցում» և «ակցիա» հասկացությունները:

Նոր օրենքը նախատեսում է սահմանափակումներ զեղչի տրամադրման ժամկետի (մինչև երեք ամիս) կամ զեղչի մեկնարկային գնի և այլնի վերաբերյալ:

Ավելին, փոփոխություններով սահմանվել են ընթացիկ ակցիաների վերաբերյալ ծանուցման պահանջները (պարտադիր հիմունքներով պետք է նշվեն ակցիայի բնույթը, ակցիայի սկզբի և ավարտի ամսաթվերը և այլն), նման ծանուցումներում տեքստային տեղեկատվության ներկայացման պահանջները (օրինակ՝ ակցիայի պայմանների վերաբերյալ հրապարակման բովանդակության ամենամեծ և ամենափոքր տառաչափերի տարբերությունը չի կարող երկու անգամից ավել լինել):

Այս փոփոխություններով սահմանված մեկ այլ կարևոր նորամուծություն է այն է, որ զեղչի վերաբերյալ սպառողներին իրազեկելիս որպես զեղչի կիրառման ամենաբարձր տոկոս (օրինակ՝ 70% զեղչ) նշվում է այն տոկոսը, որով զեղչվում է ակցիայի մեկնարկի պահին ակցիա իրականացնողի մոտ առկա՝ ակցիային մասնակցող ապրանքների կամ ծառայության առնվազն մեկ հինգերորդը:

«Առևտրի և ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխությունները կատարվել են «Սպառողներին առաջարկվող ապրանքների գնանշման մասով սպառողների պաշտպանության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 1998 թվականի փետրվարի 16-ի թիվ 98/6/ԵՀ հրահանգին համապատասխան:

Դրանք ուղղված են սպառողների պաշտպանության ամրապնդմանը և կիրարկվել են

հակամրցակցային օրենսդրության համատեքստում և շրջանակներում:

Հանձնաժողովը, համագործակցելով Էկոնոմիկայի նախարարության և Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի ներդրումային խորհրդի հետ, մշակել է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» և «Առևտրի և ծառայությունների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքների նախագծերը:

ՄՊՀ՝ որպես Հայաստանում սպառողների իրավունքների պաշտպանության համար պատասխանատու հիմնական մարմին, անդամակցության պաշտոնական հայտ է ներկայացրել Սպառողների իրավունքների պաշտպանության և օրենքի կիրարկման միջազգային ցանցի (ICPEN) նախագահությանը և 2023 թվականի նոյեմբերին դարձել է ICPEN-ի լիիրավ անդամ:

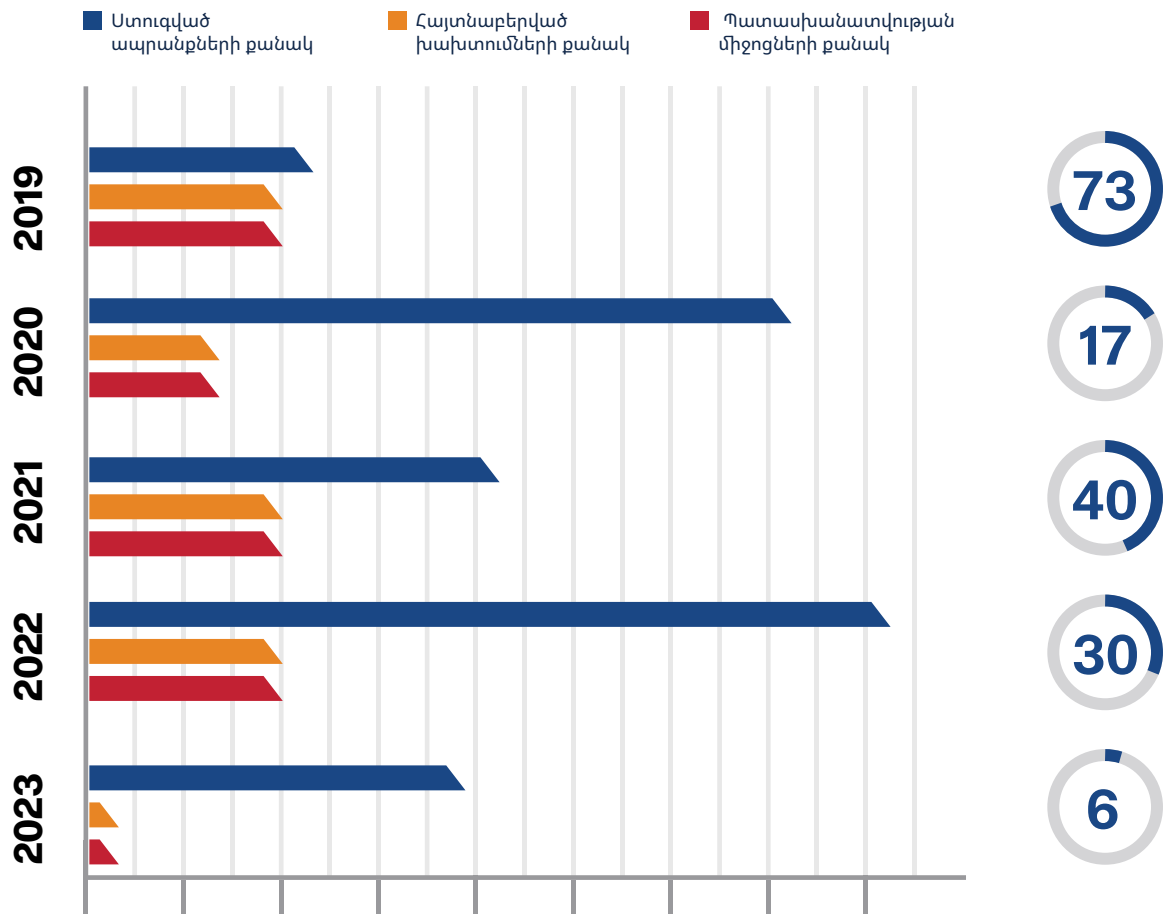
ՄՊՀ աշխատանքի բարելավում

Օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում Հանձնաժողովի գործելակերպը զգալիորեն բարելավվել է: Հանձնաժողովի կողմից տարբեր ոլորտներում ձեռնարկված հիմնական գործողությունները.

- Դեռևս 2020 թվականին Հանձնաժողովի կողմից կաթնամթերքի շրջանառության ոլորտում իրականացվել է լայնածավալ և համակողմանի ուսումնասիրություն, որի արդյունքների համաձայն՝ արտադրողները մականշման միջոցով փորձել էին սպառողների մոտ ստեղծել թյուր տպավորություն առ այն, որ վերջիններս կաթնային յուղի փոխարինիչով կաթ պարունակող մթերքների (օրինակ՝ կաթնային յուղի փոխարինիչով կաթ պարունակող մթերք պատրաստված թթվասերի տեխնոլոգիայով) փոխարեն ձեռք են բերում կաթնային մթերքներ (օրինակ՝ թթվասեր):
- Նշված վարքագիծը Հանձնաժողովի կողմից որակվել էր որպես հասարակության մոլորեցման դրսևորմամբ անբարեխիղճ մրցակցության գործողություններ:
- Հանձնաժողովը յուրաքանչյուր տարի հետևողականորեն ուսումնասիրել է նշված ոլորտը, ինչը ունեցել է իր դրական ազդեցությունը: Մասնավորապես՝ առկա վիճակագրությունը վկայում է, որ Հանձնաժողովի կողմից իրականացված արդյունավետ վարչարարության արդյունքում կաթնամթերքի շրջանառության ոլորտում արձանագրված խախտումների քանակը տարեցտարի նվազում է: Ընդ որում՝ հատկանշական է, որ 2023 թվականին իրականացված ուսումնասիրության արդյունքում Հանձնաժողովի կողմից ստուգված թվով 18 ապրանքներից միայն մեկ ապրանքի մասով է հայտնաբերվել խախտման դեպք:

ԿԱԹՆԱՄԹԵՔԻ ՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ
ՈԼՈՐՏԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

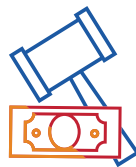
- Հանձնաժողովը 2021 թվականին ուսումնասիրել է 61 տնտեսավարող սուբյեկտների կողմից արտադրված և ներկրված 176 անվանում ապրանքներ, որոնց տուփերի կամ փաթեթավածքների վրա մականշված են «օրգանական» կամ «էկոլոգիական», «էկոլոգիապես մաքուր», «բիոլոգիական» տերմինների կամ դրանց «էկո», «բիո» կամ կրճատ այլ ձևերի առանձին կամ հարադիր բառերը: Շատ դեպքերում նման բառերով մականշումը Հանձնաժողովը որակել է հասարակության մոլորեցման դրսևորմամբ անբարեխիղճ մրցակցություն, քանի որ տնտեսավարող սուբյեկտները փորձել են սպառողների մոտ թյուր տպավորություն ստեղծել (ապակողմնորոշել), որ այդ ապրանքներն օրգանական գյուղատնտեսության վարման կանոններին համապատասխան սերտիֆիկացված օրգանական գյուղատնտեսական արտադրանքներ են:
- Հանձնաժողովի կողմից իրականացված հաջորդ միջոցառումը շալցված չգազավորված խմելու ջրի շրջանառության ոլորտի ուսումնասիրությունն էր:

ՌԻՍԻՄՆԱՍԻՐՎԵԼ Է

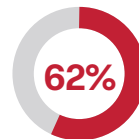

61

տնտեսավարող սուբյեկտ

43

վարույթ է հարուցվել

176

ապրանքատեսակ՝ «էկո», «բիո» և նմանատիպ մականշումներով

38

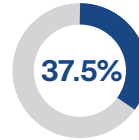
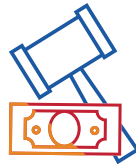
տնտեսավարող սուբյեկտի նկատմամբ պատասխանատվության միջոց է կիրառվել

- Ուսումնասիրության շրջանակներում դիտարկվել էր «աղբյուրի ջուր» և «բնական խմելու ջուր» մականշումներով շալցված չգազավորված ջրերի արտադրությամբ և իրացմամբ զբաղվող տնտեսավարող սուբյեկտների գործունեությունը, որի արդյունքում պարզվել էր, որ մի շարք տնտեսավարող սուբյեկտներ արտադրել և իրացրել են «աղբյուրի ջուր» և «բնական խմելու ջուր» մականշումներով շալցված ոչ գազավորված ջրեր այն դեպքում, երբ այդ ապրանքները ԵԱՏՄ կանոնակարգի իմաստով չեն հանդիսանում «աղբյուրի ջուր» և «բնական խմելու ջուր», այն է՝ չունեն աղբյուրի ծագում և (կամ) արտադրության որևէ փուլում մշակվել են քլորի պատրաստուկներով:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԵԼ Է

«Աղբյուրի ջուր» և (կամ) «բնական խմելու ջուր» մականշումներով շալցված չգազավորված ջրերը

վարույթ է հարուցվել

12

24

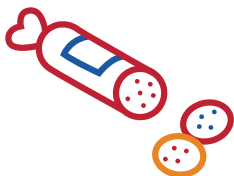
տնտեսավարող սուբյեկտ

9

տնտեսավարող սուբյեկտի նկատմամբ պատասխանատվության միջոց է կիրառվել

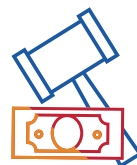
- Հանձնաժողովն ուսումնասիրություն է իրականացրել նաև երշիկեղենի շրջանառության ոլորտում: Ուսումնասիրության նպատակն է եղել բացահայտել պիտակների և/ կամ փաթեթավորման թաղանթների մականշումների համապատասխանությունը տեխնիկական կանոնակարգերի պահանջներին, ինչպես նաև երշիկեղենի բաղադրությունների մեջ օգտագործված բաղադրիչների համապատասխանությունը պիտակների և/ կամ փաթեթավորման թաղանթների վրա մականշված բաղադրիչներին: Ուսումնասիրության արդյունքում բացահայտվել են մի շարք խնդիրներ, որոնցից էին օրինակ՝ երշիկեղենի մսի շրջանառության և արտադրված երշիկեղենի հումքի մեջ ներառված բաղադրիչների վերաբերյալ տեղեկություններում մսի ծավալների անհամապատասխանությունը, մասնավորապես՝ երշիկեղենի արտադրության մեջ օգտագործված մսի ծավալները չեն համապատասխանել ըստ բաղադրիչների հաշվարկված մսի ծավալներին, երշիկեղենի փաթեթվածքի մականշման անհամապատասխանությունը և այլն:
- Վերոնշյալ խնդիրները Հանձնաժողովը որակել է որպես հասարակության մոլորեցման դրսևորմամբ անբարեխիղճ մրցակցություն:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԵԼ Է

765

ապրանքատեսակ մսի շրջանառության և արտադրված երշիկեղենի հումքի մեջ ներառված բաղադրիչները

պատասխանատվության միջոց է կիրառվել

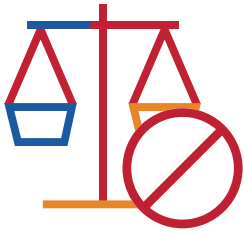
12

12

տնտեսավարող սուբյեկտ

10

տնտեսավարող սուբյեկտ ընդունել է վերագրվող իրավախախտումները / շտկել է թերությունները

Ըստ բաղադրիչների
հաշվարկված մսի
ծավալներում առկա են եղել
շեղումներ

երշիկեղենի մականշման
մեջ որոշ բաղադրիչների
առկայության վերաբերյալ
տեղեկատվությունը
բացակայել է

երշիկեղենը մականշվել և
իրացվել է տեխնիկական
կանոնակարգերի
պահանջների խախտմամբ

- Հանձնաժողովի կողմից ուսումնասիրվել են ինտերնետ շահումով խաղեր իրականացնող ընկերությունների կողմից իրականացված մի շարք ակցիաներ: Վարույթների շրջանակներում պարզ է դարձել, որ ակցիաների առնչությամբ իրականացված գովազդներում ընկերությունները տեղեկատվությունը ներկայացրել են այնպես, որ առաջացել է ապակողմնորոշման՝ թյուր տպավորության ստեղծման հնարավորություն, ակցիաների շրջանակներում գործել են մի շարք էական պայմաններ, որոնք կամ որոնց գոյության և հասանելիության աղբյուրի մասին տեղեկատվությունը գովազդներում չեն նշվել՝ դրանց վերաբերյալ սպառողին ամբողջական պատկերացում կազմելու հնարավորություն չտալով:

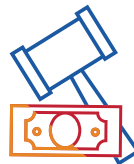
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԵԼ ԵՆ

Ինտերնետ շահումով խաղեր
իրականացնող ընկերությունների
կողմից իրականացված մի շարք
ակցիաներ

3

վարույթ է հարուցվել

Տուգանքը կազմել է

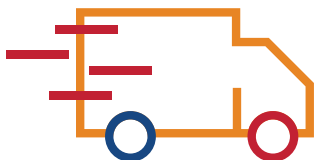
433 075 078 AMD

3

տնտեսվարող սուբյեկտի նկատմամբ
պատասխանատվության միջոց է
կիրառվել

- Հանձնաժողովի կողմից իրականացված մյուս ուսումնասիրությունը վերաբերում էր առաքման ծառայությունների մատուցման ոլորտին: Ուսումնասիրության արդյունքում պարզ է դարձել, որ ընկերություններն իրենց պաշտոնական կայքերում հրապարակել են տարբեր երկրներից տարբեր եղանակներով (օդային, ծովային, վերգետնյա) ապրանքներ ՀՀ առաքելու վերաբերյալ ժամկետներ, միջնորդ պարբերաբար չեն ապահովել այդ ժամկետների պահպանումը՝ միաժամանակ չվերանայելով դրանք և հրապարակված տեղեկատվությունը չհամապատասխանեցնելով կանխատեսելի դարձած վարքագծին:

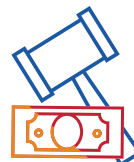
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԵԼ Է

Առաքման ծառայությունների
մատուցման ոլորտը

11

վարույթ է հարուցվել

Տուգանքը կազմել է

89 853 063 AMD

8

տնտեսվարող սուբյեկտի նկատմամբ
պատասխանատվության միջոց է
կիրառվել

- Հանձնաժողովն իրականացրել է նաև զեղչերի և այլ ակցիաների հետ կապված հարաբերությունների առնչությամբ օրենսդրական փոփոխություններ և ուսումնասիրություններ: Դրանց ընթացքում պարզ է դարձել, որ չեն պահպանվել ակցիայի մասին իրազեկմանը ներկայացվող պահանջները:
- Մասնավորապես՝ ակցիայի մասին սպառողներին իրազեկելու եղանակները չեն պարունակել ակցիայի էության հակիրճ նկարագրությունը, ակցիայի ենթակա ապրանքների և ծառայության հստակ շրջանակը կամ դրա հասանելիության աղբյուրը, ակցիայի իրականացման ժամանակահատվածը՝ մեկնարկի և ավարտի օրերը, ապրանքի կամ ծառայության գնի տոկոսային նվազեցումը չի կատարվել ակցիայի մեկնարկի պահին նախորդող մեկ ամսվա ընթացքում ապրանքի վաճառքի կամ ծառայության մատուցման միջին գնից, ակցիայի հայտարարված զեղչի ամենաբարձր տոկոսը չի տարածվել ակցիայի մեկնարկի պահին առկա ապրանքների առնվազն մեկ հինգերորդի վրա, ակցիայի պայմանների վերաբերյալ հրապարակման բովանդակության ամենամեծ և ամենափոքր տառաչափերի տարբերությունը երկու անգամից ավել է եղել և այլն:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՎԵԼ ԵՆ

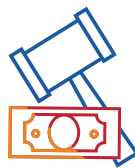

43

տնտեսվարող սուբյեկտ

38

վարույթ է հարուցվել (1-ը՝
ընթացիկ)

Տուգանքը կազմել է

136 093 938 AMD

98

ակցիա

37

տնտեսվարող սուբյեկտի նկատմամբ
պատասխանատվության միջոց է
կիրառվել

2024 թվականին Հանձնաժողովն աջակցություն է ստացել ԵՄ ֆինանսավորմամբ իրականացվող «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի մշտադիտարկմանը, իրագործմանը և հաղորդակցությանը» ծրագրի շրջանակներում: Տեխնիկական օժանդակության նպատակն էր ստեղծել սպառողների պաշտպանության հստակ ինստիտուցիոնալ շրջանակ, անցկացնել Հայաստանում սպառողների պաշտպանության մասին օրենքների խորը ուսումնասիրություն և մշակել առաջարկություններ, որոնք ՄՊՀ-ին կվերապահեն կիրարկողի դեր, սահմանել կարողությունների զարգացման միջոցառումներ, բարձրացնել համապատասխան պետական մարմինների աշխատակիցների գիտելիքների և հմտությունների մակարդակը և օգտագործել ICPEN-ի ցանցը՝ այլ երկրների հետ լավագույն փորձով և գործելակերպով կիսվելու համար:

Մշակվել է «ՀՀ սպառողների պաշտպանության օրենսդրության ԵՄ սպառողների պաշտպանության օրենսդրությանը մոտարկման մակարդակի գնահատման մասին» զեկույցը: Այն ներառում է ԵՄ-ի և ՀՀ-ի իրավական շրջանակների համապարփակ ուսումնասիրություն: Զեկույցը նաև ներկայացնում է ՀՀ սպառողների պաշտպանության օրենսդրության մոտարկման գործընթացի ընդհանուր ուղղությունների առաջարկներ՝ դրանք ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցնելու համար, ինչպես նաև սպառողների իրազեկվածության և կրթության բարձրացման վերաբերյալ առաջարկություններ: Սպառողների պաշտպանության օրենսդրության և իրավակիրառ պրակտիկայի միջազգային լավագույն փորձին շարունակական մոտարկմանն ուղղված փորձագիտական առաջարկների և առաջարկությունների համաձայն՝ Հանձնաժողովը, համագործակցելով Էկոնոմիկայի նախարարության հետ, մշակել է օրենսդրական փոփոխությունների փաթեթ՝ ներպետական օրենսդրությունը ԵՄ հրահանգներին մոտարկելու համար:

Մոտարկման մոտեցումը

Օրենսդրական փոփոխությունների փաթեթի մշակման առաջին փուլում նախատեսվում է ապահովել մոտարկում հետևյալ ԵՄ հրահանգների հետ.

- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 1998 թվականի փետրվարի 16-ի թիվ 98/6/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողներին առաջարկվող ապրանքների գնանշման մասով սպառողների պաշտպանության մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2005 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 2005/29/ԵՀ հրահանգ՝ ներքին շուկայում սպառողների նկատմամբ ձեռնարկությունների անարդար առևտրային գործելակերպի մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի ապրիլի 23-ի թիվ 2009/22/ԵՀ հրահանգ՝ սպառողների շահերի պաշտպանության կարգադրության մասին,
- Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի հոկտեմբերի 27-ի թիվ 2006/2004 կանոնակարգ (ԵՀ)՝ սպառողների պաշտպանության մասին օրենքների կատարման համար պատասխանատու ներպետական մարմինների միջև համագործակցության մասին:

2025 թվականի մայիսի 12-ին Ազգային ժողովի կողմից առաջին ընթերցմամբ ընդունվել է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» և «Մի շարք հարակից օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքների նախագծերի փաթեթը: Երկրորդ ընթերցումից առաջ նախատեսվում է նախագծերի փաթեթը քննարկել Ազգային ժողովի գլխադասային հանձնաժողովում՝ սահմանված կարգով: Փաթեթը, ի թիվս այլի, նախատեսում է.

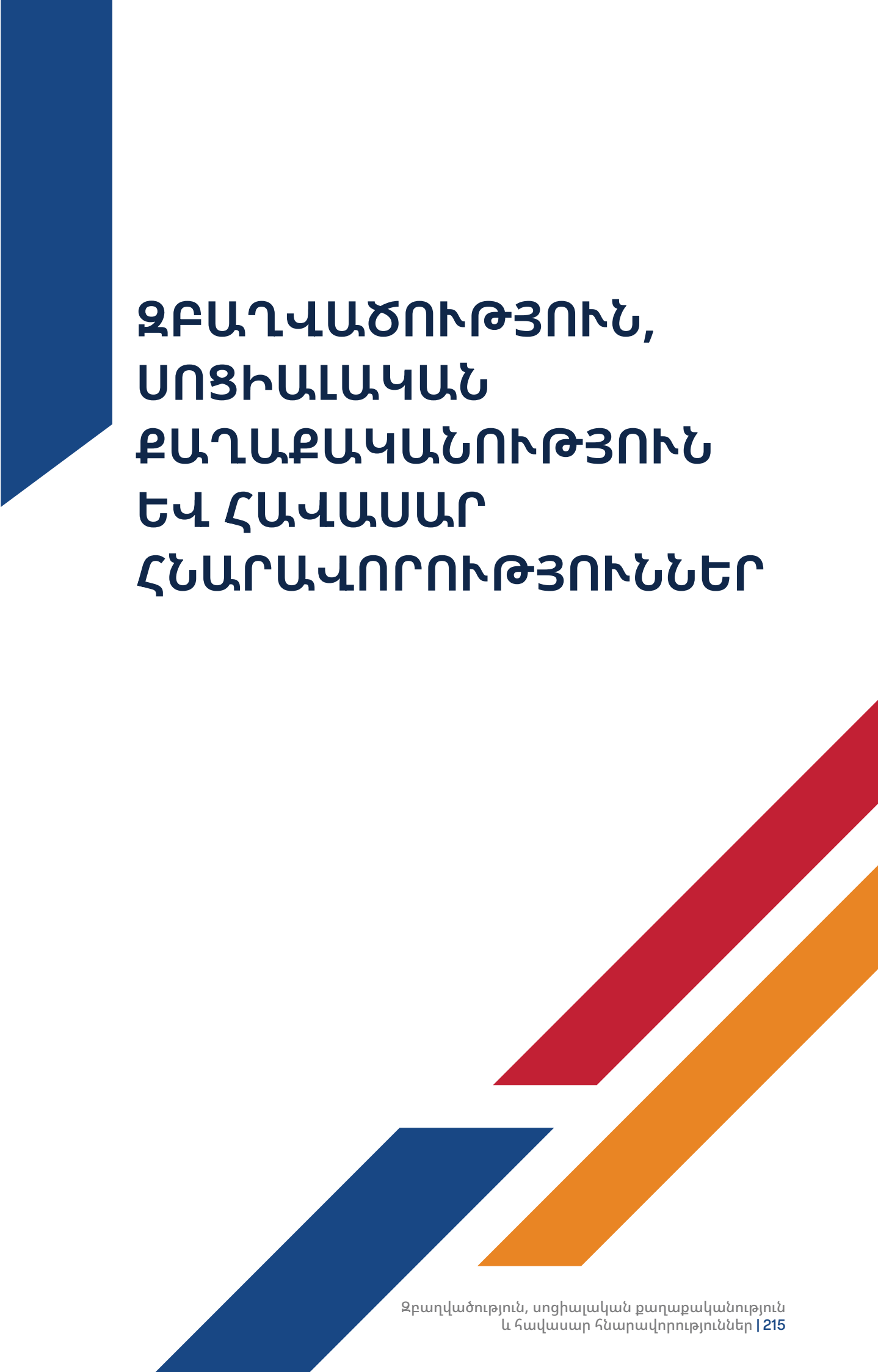
- սպառողների շահերի պաշտպանության կենտրոնական մարմնի սահմանումը՝ համաձայն «Սպառողների շահերի պաշտպանության համար պատժամիջոցների մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2009 թվականի ապրիլի 23-ի թիվ 2009/22/ԵՀ հրահանգի և «Սպառողների պաշտպանության մասին օրենքների կատարման համար պատասխանատու ներպետական մարմինների միջև համագործակցության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2004 թվականի հոկտեմբերի 27-ի թիվ 2006/2004 կանոնակարգի (ԵՀ),
- սպառողների նկատմամբ անբարեխիղճ առևտրային գործելակերպի և սպառողների նկատմամբ այլ իրավախախտումների, ինչպես նաև այդ գործելակերպի համար պատասխանատվության միջոցների սահմանումը՝ համաձայն «Ներքին շուկայում սպառողների նկատմամբ ձեռնարկությունների անարդար առևտրային գործելակերպի մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2005 թվականի մայիսի 11-ի թիվ 2005/29/ԵՀ հրահանգի,
- գների նշման կանոնների և դրանց խախտման համար պատասխանատվության միջոցների սահմանումը՝ համաձայն «Սպառողներին առաջարկվող ապրանքների գնանշման մասով սպառողների պաշտպանության մասին» Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 1998 թվականի փետրվարի 16-ի թիվ 98/6/ԵՀ հրահանգի,
- սպառողների շահերի դեմ ուղղված խախտումների վերաբերյալ ՄՊՀ-ի կողմից հարուցված վարույթների կոնկրետ ասպեկտների սահմանումը:

Զուգահեռաբար գործադրվում են համատեղ ջանքեր մի շարք այլ ԵՄ հրահանգների հետ մոտարկման ուղղությամբ՝ Հայաստանի ստանձնած միջազգային պարտավորությունների համաձայն:

2023 թվականի մայիսին ընդունվեց ««Սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը², որը ներառում էր պայմանագրերում անարդար գործելակերպի բնորոշումը և ներկայացնելով ԵՄ օրենսդրությանը մոտարկման տրամաբանությունն այնքանով, որքանով ԵՄ կանոնակարգերը կիրառելի են ՀՀ օրենսդրության համաձայն:

Ընթացիկ աշխատանքներ են տարվում «Սպառողների իրավունքների պաշտպանության մասին», «Առևտրի և ծառայությունների մասին» և «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքներում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու օրենքների նախագծերի ուղղությամբ:

² ՀՕ-186-Ն օրենք

ԶԲԱՂՎԱԾՈՒԹՅՈՒՆ, ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՎԱՍԱՐ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀԱՎԱՍԱՐ

ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ,

ԱՆՎՏԱՆԳ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

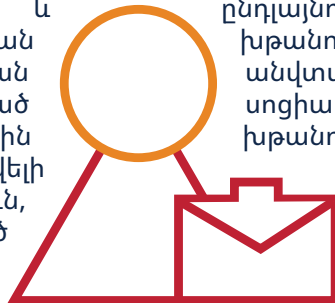
ՈՒԺԵՂ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունը սահմանում է աշխատանքային հարաբերությունների և պայմանների կարգավորման ընդհանուր պահանջները՝ շեշտը դնելով բարեփոխումների գործընթացում շահագրգիռ բոլոր կողմերի, այդ թվում՝ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և, մասնավորապես, սոցիալական գործընկերների ներգրավվածության վրա: Այն ներառում է երկխոսության և համագործակցության ամրապնդումը՝ ուղղված Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) «Արժանապատիվ աշխատանք» ծրագիրը, զբաղվածության քաղաքականությունը, աշխատավայրում առողջությունը և անվտանգությունը, սոցիալական երկխոսությունը, սոցիալական պաշտպանությունը, սոցիալական ներգրավվածությունը, կանանց և տղամարդկանց հավասարությունը և խտրականության բացառումը խթանելուն՝ դրանով նպաստելով ավելի շատ և ավելի լավ աշխատատեղերի ստեղծմանը, աղքատության կրճատմանը, սոցիալական համերաշխության ընդլայնմանը, կայուն զարգացմանը և կյանքի որակի բարելավմանը:

Համագործակցությունը կենտրոնացված է հետևյալ ուղղություններով. աղքատության կրճատում և սոցիալական համերաշխության ընդլայնում, զբաղվածության քաղաքականություն՝ ուղղված արժանապատիվ աշխատանքային պայմաններով ավելի շատ և ավելի լավ աշխատատեղեր ստեղծելուն, աշխատաշուկային ուղղված

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն
Արդարադատության նախարարություն
Առողջապահության նախարարություն
Քաղաքաշինության կոմիտե
Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին

ակտիվ միջոցառումների և զբաղվածության արդյունավետ ծառայությունների խթանում, առավել ընդգրկուն աշխատաշուկաների և սոցիալական ապահովության այնպիսի համակարգերի խթանում, որոնցում ներառված են անապահով անձինք, այդ թվում՝ հաշմանդամություն ունեցող անձինք և փոքրամասնությունների խմբերը ներկայացնող անձինք, հավասար հնարավորություններ և ոչ խտրական վերաբերմունք՝ ուղղված կանանց և տղամարդկանց միջև հավասար հնարավորությունների ապահովմանը և հավասարության ընդլայնմանը, սոցիալական քաղաքականություն՝ ուղղված սոցիալական պաշտպանության մակարդակի բարձրացմանը և սոցիալական պաշտպանության համակարգերի արդիականացմանը, սոցիալական գործընկերների մասնակցության ընդլայնում և սոցիալական երկխոսության խթանում, աշխատավայրում առողջության և անվտանգության խթանում, կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության խթանում (հոդվածներ 84 և 85):

Հասարակության համար օգուտները

- Ձեռնարկվում են մշտական ջանքեր՝ լիարժեք և արդյունավետ զբաղվածություն, արժանապատիվ աշխատանք և անվտանգ աշխատանքային պայմաններ ապահովելու ուղղությամբ՝ առողջության և անվտանգության չափորոշիչներին համապատասխան:
- ՀՀ կառավարությունն ընդունել է Գենդերային քաղաքականության իրականացման 2025-2028 թթ. ռազմավարությունը, որը նախանշում է հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում կանանց և տղամարդկանց հավասար մասնակցությունը խթանելու, ներառական և ժողովրդավարական միջավայրի ձևավորմանը նպաստելու կայուն միջոցառումները:
- «Ընտանեկան բռնության մասին» օրենքում վերջերս կատարված փոփոխություններն ամրապնդել են ընտանեկան և գենդերային բռնության զոհերի պաշտպանության և աջակցության ծառայությունները, բարելավել ուղղորդման և արձագանքման մեխանիզմները, ինչպես նաև ներդրել նոր աջակցության ծառայություններ:

Իրագործման առաջընթացը

ՈՒՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱԴԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 125-ՐԴ, 127-ՐԴ և 130-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ¹

Աշխատաշուկա

Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունն աշխատաշուկայում իրականացնում է ակտիվ ծրագրեր, որոնք թիրախավորում են գործազուրկ տարբեր անձանց, այդ թվում՝ կանանց, երիտասարդներին, հաշմանդամություն ունեցող անձանց, տեղահանված անձանց, ինչպես նաև ռազմական գործողությունների մասնակիցներին և զորացրված անձանց: Ծրագրեր կամ միջոցառումներ են իրականացվել տարբեր ուղղություններով՝ մասնագիտական վերապատրաստում և աշխատանքային փորձի ձեռքբերում, հաշմանդամություն ունեցող անձանց հմտությունների և կարողությունների զարգացում, գործարարության աջակցության տրամադրում, աշխատավարձի մասնակի փոխհատուցում, աշխատանքի տեղավորման միանվագ աջակցության տրամադրում, ժամանակավոր զբաղվածության ապահովում, աշխատանքին զուգահեռ երեխաների խնամքի կազմակերպման աջակցության տրամադրում:

2019 թվականին Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (այսուհետ՝ ԱՄԿ), ՀՀ կառավարության, Հայաստանի արհմիությունների կոնֆեդերացիայի և Հայաստանի գործատուների հանրապետական միության կողմից ստորագրվեց «Արժանապատիվ աշխատանք» ազգային ծրագիրը, որով սահմանվեցին ԱՄԿ-ի և ՀՀ-ի միջև համագործակցության

¹ Սույն ոլորտին առնչվում են ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 2-ում նշված 117-ից 158-րդ գործողությունները: Դրանցից 125-րդ, 127-րդ և 130-րդ գործողությունները՝ մինչև 2023 թվականը վերջնաժամկետով, ընդգրկվել են ճանապարհային քարտեզի շրջանակում գործունեության մոնիթորինգի մեջ: Մոնիթորինգի ենթարկված գործողությունների հաշվետու ժամանակահատված է սահմանվել 2024 թվականը՝ Համաձայնագրի ժամանակավոր կիրարկումից հետո:

առաջնահերթությունները, հիմնական արդյունքները և իրականացման ռազմավարությունները 2019-2023 թվականների համար:

«ԱՐԺԱՆԱՊԱՏԻՎ ԱՇԽԱՏԱՆՔ» ԱԶԳԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԻՑ ԵՆ.

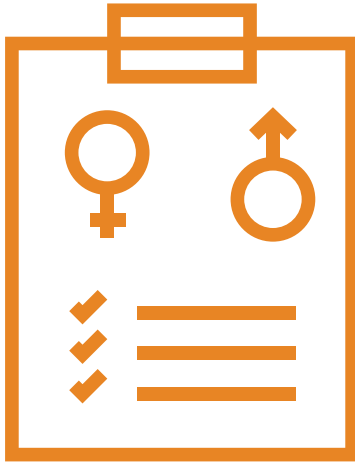
- 2023թ. մայիսին ընդունված օրենքով լայնածավալ փոփոխություններ մտցվեցին Աշխատանքային օրենսգրքում, որոնք ուղղված էին օրենսգիրքը միջազգային համաձայնագրերին, մասնավորապես՝ ԱՄԿ հիմնարար կոնվենցիաներին և վերանայված Եվրոպական սոցիալական խարտիային համապատասխանեցմանը, որոշակի օրենսդրական բացերի և օրենսգրքի ներքին հակասությունների վերացմանը, ինչպես նաև տարբեր մեկնաբանությունների համար պայմանների ստեղծմանն ու դրույթների պարզաբանմանը:
- Աշխատանքային օրենսգրքի փոփոխությամբ (2022թ. հոկտեմբեր) սահմանվեց «պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանք» եզրույթը, դրա արգելքը, ինչպես նաև աշխատանքի այն շրջանակը, որը չի համարվում պարտադիր կամ հարկադիր աշխատանք:
- Մեկ այլ օրենսդրական նախաձեռնության շրջանակներում (2023թ. հոկտեմբեր) կատարված փոփոխություններով Աշխատանքային օրենսգիրք ներմուծվեցին այնպիսի կարգավորումներ, որոնք աշխատողներին թույլ են տալիս հեռավար աշխատանք կատարել:
- 2019թ. դեկտեմբերին կատարված օրենսդրական փոփոխությունների համաձայն (Աշխատանքային և Վարչական իրավախախտումների օրենսգրքերում, ապա նաև Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմնի (ԱԱՏՄ) կանոնադրության մեջ), 2021թ. հուլիսի 1-ից ԱԱՏՄ-ին վերապահվեց աշխատանքային օրենսդրության իրավասության ոլորտներում ամբողջական վերահսկողություն իրականացնելու, ինչպես նաև օրենքով սահմանված կարգով պատասխանատվության միջոցներ կիրառելու լիազորություն:
- 2024թ. դեկտեմբերին ընդունված «ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը (ուժի մեջ կմտնի 2025թ. հուլիսի 1-ից) և ««Տեսալսողական մեդիայի մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» օրենքը (ուժի մեջ կմտնի 2026թ. հունվարի 1-ից) նախատեսում էին աշխատանքային պայմանագրերի կնքման թվային համակարգի ներդրում և այդ համակարգի միջոցով աշխատանքային պայմանագրերի կնքում: Փոփոխությունները կատարվել են աշխատանքային օրենսդրության նկատմամբ պետական վերահսկողության գործիքակազմի կատարելագործման, դրա արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև աշխատողների աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության համակարգի կատարելագործման նպատակով:

«Արժանապատիվ աշխատանք» ազգային ծրագրի ստորագրումից հետո երկու անգամ մշակվել է նվազագույն ամսական աշխատավարձի փոփոխության նախագիծ: Առաջինն ընդունվել է 2019 թվականի նոյեմբերին, որով նվազագույն ամսական աշխատավարձը 2020 թվականի հունվարի 1-ից 55,000 ՀՀ դրամից դարձավ 68,000 ՀՀ դրամ: Երկրորդ նախագիծը մշակվել է 2022 թվականին, որի համաձայն՝ 2023թ. հունվարի 1-ից ՀՀ-ում նվազագույն ամսական աշխատավարձի չափը 68,000 ՀՀ դրամից բարձրացավ մինչև 75,000 ՀՀ դրամ:

Տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարություն

Տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության ոլորտում Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությունն (ԱՍՀՆ) իր գործունեությունն իրականացնում է ՀՀ Սահմանադրության, «Կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովման

մասին» օրենքի, ՀՀ կողմից վավերացված միջազգային փաստաթղթերի, պետական ռազմավարական ծրագրերի և միջոցառումների, ինչպես նաև սահմանված չափորոշիչների դրույթներին համապատասխան:

Կառավարության միասնական դիրքորոշումներն ու մոտեցումները համահունչ են «ՄԱԿ-ի կայուն զարգացման 2030 օրակարգ»-ին և աջակցում են կանանց լիարժեք մասնակցությանը հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում, նրանց իրավունքների և հավասար հնարավորությունների ապահովմանը, կանանց սոցիալական պաշտպանությանը և գենդերային խտրականության բացառմանը:

ԱՍՀՆ-ն իրականացնում է շարունակական ծրագրեր և միջոցառումներ, որոնք ուղղված են կանանց տնտեսական հզորացմանը, որոշումների կայացման գործընթացում նրանց մասնակցության խթանմանը, կրթության, առողջապահական ծառայությունների և զբաղվածության

հասանելիության ապահովմանը, ինչպես նաև նրանց նկատմամբ բռնության և խտրականության կանխարգելմանը:

Հայաստանում տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության քաղաքականության իրականացումը ինստիտուցիոնալացված է ազգային, մարզային և համայնքային մակարդակներում: Որպես ազգային մեխանիզմ՝ գործում է Կանանց հարցերով խորհուրդը, որը գլխավորում է փոխվարչապետը: Կանանց հարցերով խորհուրդը մշտադիտարկում է պետական քաղաքականության ազդեցությունը տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության, հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում կանանց հզորացման, խտրականության նվազեցման և գենդերային բռնության կանխարգելման ոլորտներում: Խորհուրդը կազմված է շահագրգիռ գերատեսչությունների և ոլորտում գործող ոչ կառավարական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներից: Խորհրդի ընթացիկ գործունեությունը համակարգելու համար ստեղծվել է աշխատանքային խումբ, որը գլխավորում է ԱՍՀՆ ոլորտը համակարգող փոխնախարարը: Խորհուրդը կարող է ստեղծել ժամանակավոր թեմատիկ խմբեր՝ կանանց և տղամարդկանց հավասար իրավունքների և հնարավորությունների ոլորտում առանձին կամ հրատապ հարցեր լուծելու համար:

Հայաստանի Հանրապետությունում գենդերային քաղաքականության իրականացման 2019-2023 թվականների ռազմավարության և միջոցառումների ծրագրի ավարտից հետո՝ «ՄԱԿ-Կանայք» կառույցի փորձագիտական խմբի կողմից իրականացված գենդերային ազդեցության գնահատման արդյունքում վեր հանված խնդիրների և պատրաստված առաջարկությունների հիման վրա մշակվում է ՀՀ-ում գենդերային քաղաքականության իրականացման ռազմավարությունը:

ՀՀ-ում գենդերային քաղաքականության իրականացման 2024-2028 թվականների ռազմավարության գերակայությունները

1. Կառավարման բոլոր ոլորտներում և որոշումների ընդունման մակարդակում գենդերային խտրականության հաղթահարում: Կանանց առաջխաղացման ազգային մեխանիզմի կատարելագործում, կանանց և տղամարդկանց հավասար ու լիարժեք մասնակցության հնարավորությունների ապահովում և ընդլայնում:
2. Սոցիալ-տնտեսական բնագավառում՝ աշխատաշուկայում, տնտեսության տարբեր ճյուղերում, աշխատանքային գործունեության մեջ գենդերազգայուն մոտեցումների խրախուսում, աշխատուժի գենդերային խզվածքի նվազում և աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության մեխանիզմների բարելավում:
3. Կրթության և գիտության ոլորտում գենդերային խտրականության հաղթահարում, կանանց և տղամարդկանց լիարժեք մասնակցության խթանում, հավասար հնարավորությունների ընդլայնում:
4. Առողջապահության ոլորտում կանանց և տղամարդկանց հավասար հնարավորությունների ապահովում:

5. Գենդերային բռնության և խտրականության կանխարգելում ու հաղթահարում, ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանություն և աջակցություն:
6. Կլիմայի փոփոխության նկատմամբ գենդերազգայուն և գենդերարձագանքող մոտեցումների ձևավորում, ներառական սկզբունքների ապահովում և իրազեկվածության բարձրացում:

2020 թվականից սկսած՝ ԱՍՀՆ-ը պետական բյուջեի միջոցներով իրականացնում է 3 ծրագիր՝ ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց համար (ներառյալ կանայք, տղամարդիկ, երեխաները, հաշմանդամություն ունեցող անձինք, տարեցները)։

- Երևանում և բոլոր մարզերում ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց աջակցության կենտրոնների ծառայություններ: Աջակցության կենտրոններն ընտանեկան բռնության զոհերին տեղեկացնում են իրենց իրավունքների, առկա ծառայությունների մասին, տրամադրում են սոցիալ-հոգեբանական և իրավաբանական օգնություն, աշխատանքի տեղավորման հարցում աջակցություն:
- Ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց ապաստարանների ծառայություն, որի շրջանակում ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձին, անհրաժեշտության դեպքում նրա խնամքի տակ գտնվող անձին, տրամադրվում է անվտանգ, ապահով կացարան, սնունդ, հիգիենիկ պարագաներ, երեխաների համար անհրաժեշտ դպրոցական պարագաներ, սոցիալ-հոգեբանական և իրավաբանական աջակցություն:
- Ընտանեկան և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց մինչև 150.000 ՀՀ դրամ միանվագ դրամական աջակցության տրամադրում:

Այս ծրագրերն իրականացվում են պետական ֆինանսավորմամբ: Դրամաշնորհային մրցույթի արդյունքում հաղթող ճանաչված ՀԿ-ները ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց համար մատուցում են աջակցության կենտրոնների ծառայություններ, նրանց, ինչպես նաև մարդկանց թրաֆիքինգի և շահագործման զոհերին (այդ թվում՝ պոստենցիալ զոհերին) ապահովում են ապաստարան, ինչպես նաև մատուցում են այլ անհրաժեշտ սոցիալ-հոգեբանական ծառայություններ:

Կանանց մասնակցություն

Հասարակական կյանքի բոլոր ոլորտներում կանանց ազատ, ակտիվ և լիարժեք մասնակցությունը խթանելու նպատակով ԱՍՀՆ-ն իրականացնում է նաև կանանց տնտեսական հզորացման ծրագրեր՝ նախատեսված հատուկ խոցելի խմբերի համար:

Այսպես, սկսած 2023 թվականից, 3 մարզերում ընտանեկան բռնության ենթարկված անձանց աջակցության կենտրոնների կողմից մատուցվող ծառայությունները ընդլայնվել են՝ ներառելով կանանց տնտեսական հզորացումը և նրանց կյանքի ինքնուրույն կազմակերպումը: Տնտեսական հզորացման ծառայությունների մատուցումը ներառում է մասնագիտական հմտությունների ուսուցում և գործիքների տրամադրում: Դասընթացի ընտրությունը կատարվում է շահառուի նախընտրության համաձայն՝ կարիքների գնահատման հիման վրա: 2024 թվականին տվյալ ծրագիրը կիրականացվի արդեն 6 մարզերում:

2020 թվականին ՀՀ ընտրական օրենսգրքում կատարվեցին պետական և տեղական մակարդակներում որոշումների կայացման գործընթացում կանանց ներգրավվածությունը մեծացնելուն ուղղված փոփոխություններ, որոնց արդյունքում Ազգային ժողովի ընտրություններում քվտայի նվազագույն շեմը սահմանվեց 30 տոկոս: Խորհրդարանական ընտրություններին մասնակցող կուսակցությունները պարտավոր են իրենց ընտրացուցակներում ապահովել կանանց առնվազն 30 տոկոս ներգրավվածություն: Կուսակցական ցուցակներում թեկնածուների առնվազն 30/70 սեռային հարաբերակցություն սահմանող քվտայի կիրառվեց նաև համամասնական ընտրակարգով 4000-ից ավելի ընտրող ունեցող համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններում, ինչի արդյունքում կանանց ներկայացվածությունը տեղական ինքնակառավարման մարմիններում նախորդ տարիների համեմատ աճել է:

Ներկայումս կանայք կազմում են ութերորդ գումարման Ազգային ժողովի 36%-ը, համայնքապետարանի ղեկավար պաշտոններում՝ 6%-ը, իսկ համայնքային ավագանու խորհրդի անդամների՝ 29%-ը:

Պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում որոշումների կայացման գործընթացներում կանանց և տղամարդկանց մասնակցության և մասնաբաժնի վերաբերյալ հստակ տեղեկատվություն ունենալու համար վիճակագրությունը վարվում է սեռային տարանջատված տվյալների ներկայացմամբ: Վիճակագրական տվյալները հավաքագրվում, վերլուծվում և ներկայացվում են Հայաստանի վիճակագրական կոմիտեի կողմից:

2020 թվականից սկսած՝ ՀՀ պետական բյուջեում ներառված բոլոր ծրագրերի համար ապահովվել է գենդերային զգայունության բաղադրիչի կիրառումը, որի արդյունքում պետական բյուջեի բովանդակությունը արտացոլել է գենդերային հավասարության և սոցիալական արդարադատության նպատակները՝ իրականացնելով միջոցների բաշխումը և եկամուտների ստացումը սոցիալական և գենդերային տեսանկյուններից արդարացի ձևով, ինչպես նաև, բյուջետային ծախսերը պլանավորելիս, հաշվի առնելով բնակչության բոլոր խմբերի շահերը, այդ թվում՝ պետական բյուջեի միջոցառումների ազդեցությունը կանանց և տղամարդկանց վրա:

Կանանց վերաբերող հարցերի ոլորտում առկա խնդիրներն ու մարտահրավերները հասցեագրելու համար ԱՍՀՆ-ն համագործակցում է միջազգային գործընկերների հետ, որի արդյունքում համատեղ մշակվում և իրականացվում են տարբեր ծրագրեր և միջոցառումներ, ինչպես նաև ձևավորվում են թեմատիկ աշխատանքային խմբեր և մարմիններ:

Կանանց վերաբերող հարցերի ոլորտում ԱՍՀՆ-ն՝ այլ շահագրգիռ պետական մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների և միջազգային գործընկերների ներկայացուցիչների հետ համատեղ, մասնակցում է 4 աշխատանքային խմբերի գործունեությանը.

- Գենդերային թեմատիկ խումբ, որում ընդգրկված են ՄԱԿ-ի տարբեր գործակալությունների, այլ միջազգային կազմակերպությունների, ՀՀ կառավարության, ոչ կառավարական կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, և որը նպատակ ունի խթանել և աջակցել գենդերային հարցի ներառմանը Հայաստանի զարգացման օրակարգում: Խմբի հանդիպումները տեղի են ունենում տարեկան 2-3 անգամ:
- Գենդերային թեմատիկ խմբի շրջանակներում ձևավորված սեռական բռնության դեմ պայքարի ենթախումբ:
- Հայաստան-ՄԱԿ կայուն զարգացման համագործակցության շրջանակներում գենդերային հավասարության աշխատանքային խումբ, որի հանդիպումները տեղի են ունենում տարեկան 2-3 անգամ: Աշխատանքային խումբը միավորում է կառավարության, միջազգային կազմակերպությունների և պետական հատվածի ներկայացուցիչներին՝ կանանց հարցերի ոլորտում առկա խնդիրները, մարտահրավերները, նախատեսված ծրագրերն ու նախաձեռնությունները քննարկելու համար:

- 2020 թվականի սեպտեմբերից՝ Լեռնային Ղարաբաղում տեղի ունեցած իրադարձություններով պայմանավորված, միջազգային և հասարակական կառույցների գործընկերների հետ միասին ստեղծվել է Պաշտպանության աշխատանքային խումբ: Խումբն ունի երկու ենթախումբ, որոնք զբաղվում են Լեռնային Ղարաբաղից բռնի տեղահանված կանանց և երեխաների հարցերով:

Վերոնշյալ աշխատանքային խմբերը, անհրաժեշտության դեպքում, կարող են նաև իրականացնել մշտադիտարկման և վերահսկողական աշխատանքներ:

Աշխատավայրում առողջությունը և անվտանգությունը

Վերջին տարիներին զգալի առաջընթաց է գրանցվել Հայաստանում աշխատավայրում առողջությունն ու անվտանգությունը կարգավորող կարգավորիչ շրջանակի ամրապնդման գործում: Ընդունվել են մի շարք շինարարական նորմեր և իրավական ակտեր, որոնք կոչված են ապահովելու անվտանգ աշխատանքային պայմաններ, անվտանգության չափանիշներին համապատասխանություն և շենքերի ու ենթակառուցվածքների դիմակայունության բարձրացում:

Քաղաքաշինության կոմիտեն մշակել և հաստատել է մի շարք շինարարական նորմեր, այդ թվում՝

ՀՀՇՆ 20.04-2020
«Երկրաշարժադիմացկուն շինարարություն. նախագծման նորմեր», հաստատվել է 28.12.2020թ. N 102-Ն հրամանով², ՀՀՇՆ 20.04-2020 «Պողպատե կոնստրուկցիաներ», հաստատվել է 28.12.2020թ. N 104-Ն հրամանով³, ՀՀՇՆ 31-03.02-2022
«Քաղաքացիական պաշտպանության պաշտպանական կառույցներ», հաստատվել է 04.04.2022թ. N 06-Ն հրամանով⁴, ՀՀՇՆ 13-03-2022 «Կրող և պատող կոնստրուկցիաներ», հաստատվել է 19.09.2022թ. N 22-Ն հրամանով⁵,	ՀՀՇՆ 24-02-2022 «Շենքերի էներգաարդյունավետության ապահովում», հաստատվել է 22.12.2022թ. N 31-Ն հրամանով⁶, ՀՀՇՆ 22-02.01-2023 «Ինժեներական պաշտպանությունը երկրաբանական վտանգավոր երևույթներից», հաստատվել է 28.09.2023թ. N 09-Ն հրամանով⁷, ՀՀՇՆ 30-01-2023 «Քաղաքային և գյուղական բնակավայրերի հատակագծում և կառուցապատում», հաստատվել է 22.05.2023թ. N 04-Ն հրամանով⁸:

2 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=172012>
 3 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=149036>
 4 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=186843>
 5 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=168823>
 6 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=172776>
 7 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=183655>
 8 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=20663>

Շինարարության ոլորտում աշխատանքի անվտանգությունը բարձրացնելու համար ներդրվել են լրացուցիչ կանոնակարգեր.

- ՀՀՀՆ 13-02-2022 «Անվտանգության տեխնիկա շինարարությունում», հաստատվել է 26.08.2022թ. N 21-Ն հրամանով⁹,
- Շինարարական նախագծերի տեխնիկական պահանջներ և անվտանգության միջոցառումներ, հաստատվել է 09.02.2023թ. N 09-Ա հրամանով¹⁰, որը սահմանում են շինարարական գործունեության ընթացքում անվտանգության խախտումների հետ կապված համապատասխանության, վերահսկողության և կիրառման ընթացակարգերը:

Շարունակական իրավական բարեփոխումների շրջանակներում 2023 թվականին մշակվել և Արդարադատության նախարարություն է ներկայացվել Վարչական իրավախախտումների մասին օրենսգրքում փոփոխությունների և լրացումների փաթեթ՝ վերջնական մշակման համար:

Շրջակա միջավայրի համար անվտանգ շինարարական գործելակերպին աջակցելու նպատակով հետևյալ նորմերով արգելք է սահմանվել ասբեստ պարունակող տանիքների և տանիքածածկերի վրա.

- ՀՀՀՆ 31-04-2022 «Տանիքներ և տանիքածածկեր», հաստատվել է 22.06.2022թ. N 13-Ն հրամանով,¹¹
- «Տանիքներ և տանիքածածկեր» կանոնների հավաքածու, հաստատվել է 15.10.2024թ. N 18-Ն հրամանով:¹²

Այս միջոցառումների հավաքական նպատակն է՝ բարձրացնել աշխատավայրերի անվտանգությունը, ամրապնդել շինարարության դիմակայունությունը և ապահովել համապատասխանություն աշխատավայրում առողջության և անվտանգության միջազգային չափանիշներին:

⁹ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=168124>

¹⁰ <https://www.arlis.am/hy/acts/180752>

¹¹ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=165281>

¹² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=198667>

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ

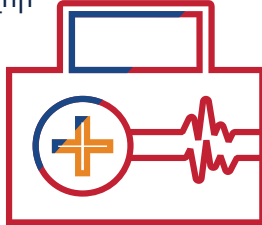
ԿԱՆԽԱՐԳԵԼՈՒՄ

ԱՌՈՂՋ

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Համագործակցության շրջանակը

Հանրային առողջապահության ոլորտում համագործակցությունն անդրադառնում է վարակիչ և ոչ վարակիչ հիվանդությունների կանխարգելմանն ու դրանց նկատմամբ հսկողությանը հետևյալ միջոցներով. առողջապահության վերաբերյալ տեղեկությունների փոխանակում, «առողջապահությունը բոլոր քաղաքականություններում» մոտեցման խթանում, միջազգային կազմակերպությունների, մասնավորապես՝ Առողջապահության համաշխարհային

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Առողջապահության նախարարություն

կազմակերպության հետ համագործակցություն, առողջապահությանն առնչվող այնպիսի միջազգային համաձայնագրերի իրականացման խթանում, ինչպիսիք են Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության 2003 թվականի՝ Ծխախոտի դեմ պայքարի շրջանակային կոնվենցիան և Միջազգային առողջապահական կանոնակարգերը (հոդվածներ 91-92)

Հասարակության համար օգուտներ

- Հանրային առողջապահության ոլորտում անվտանգությունը զգալիորեն ամրապնդվել է, զուգընթաց բարելավվել են արտակարգ իրավիճակներին, մասնավորապես՝ քիմիական, կենսաբանական, ճառագայթային և միջուկային (CBRN) սպառնալիքներին նախապատրաստվելու և արձագանքելու ինստիտուցիոնալ կարողությունները:
- «Մեկ առողջություն» մոտեցման ներդրումը ամրապնդել է մարդկանց, կենդանիների և բույսերի վարակիչ հիվանդությունների բռնկումների կանխարգելման, վերահսկման և արագ արձագանքման գործընթացը:
- Նպատակային և համապարփակ գործողություններ են ձեռնարկվել հակամանրէային դիմադրության դեմ պայքարի ուղղությամբ, որոնք արտացոլում են Հայաստանի հավատարմությունը համաշխարհային առողջապահության առաջնահերթություններին:
- Ջանքեր են գործադրվել արտակարգ իրավիճակներին արձագանքելու նպատակներով որակյալ մարդկային ռեսուրսների հասանելիությունը, նրանց վերապատրաստումը և արդյունավետ տեղակայումը բարելավելու ուղղությամբ:
- Արդիականացվել են արտակարգ իրավիճակների ժամանակ տեղեկատվության տարածման հաղորդակցման համակարգերը՝ շեշտը դնելով բնակչության հետ փոխազդեցության և հանրության մասնակցության վրա:
- Առողջապահության նախարարի 2025 թվականի մայիսի 26-ի N 49-Ն հրամանով հաստատվել է «Հաղորդման և հաշվառման ենթակա հիվանդությունների ստանդարտ բնորոշումներ» հանրային առողջապահական նորմատիվը: Դրա ներդրումը բարելավում է համաճարակաբանական հսկողության համակարգը՝ հնարավորություն տալով վաղ հայտնաբերել և ժամանակին կիրառել կանխարգելիչ և հակահամաճարակային միջոցառումներ՝ միջազգային չափանիշներին համապատասխան:
- Կանխարգելիչ բժշկության ընդլայնման իր հանձնառության շրջանակներում ՀՀ կառավարությունը փոփոխեց N 2129-Ն որոշումը (2020 թվականի դեկտեմբերի 17)՝ սկսելով ջրծաղիկի դեմ պատվաստման փուլային ներդրումը: Սա ապահովում է ավելի մեծ ընդգրկում երեխաների և բարձր ռիսկի խմբերի շրջանում՝ նվազեցնելով հիվանդության ծանրությունը և բարելավելով բնակչության իմունիտետը:

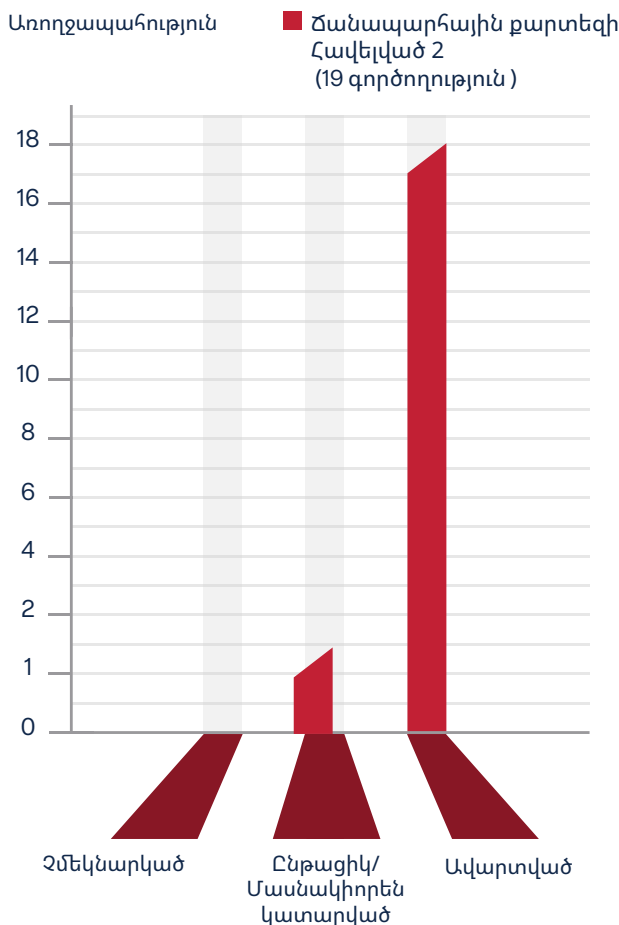
- Մասնագիտական վերապատրաստման ծրագրերը բարձրացրել են պատվաստման ծառայությունների որակը, բարելավել հիվանդների խորհրդատվությունը և նպաստել պատվաստումների նկատմամբ հանրային վստահության բարձրացմանը:
- ՀՀ կառավարության 2024 թվականի դեկտեմբերի 19-ի N 2005-Ն որոշմամբ¹ վերանայվել է ՀՀում մատուցվող բժշկական օգնության և սպասարկման տեսակների ցանկը: Միաժամանակ անցկացվել են լաբորատոր հետազոտությունների վերաբերյալ վերապատրաստման դասընթացներ, որոնք նպաստել են լաբորատոր ծառայությունների որակի բարելավմանը:

- ԵՄ աջակցությամբ մշակվել և Առողջապահության նախարարի 2022 թվականի փետրվարի 4-ի N 470-Լ հրամանով² պաշտոնապես հաստատվել են «Բուժքույրական գործի զարգացման ռազմավարությունը և դրանից բխող միջոցառումների ծրագիրը»: Միջոցառումների ծրագրի իրականացումն ակտիվ ընթացքի մեջ է:

Ծխախոտային արտադրատեսակների ապօրինի առևտրի վերացման մասին արձանագրությունը թարգմանվել է, հարմարեցվել ազգային համատեքստին և տրամադրվել է համապատասխան շահագրգիռ կողմերին: Վավերացման փաթեթը ներկայացվել է կառավարության հաստատմանը:

Իրագործման առաջընթացը

ՈՒՈՐԾԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 34-52-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ՝ ՇԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՄԲ:

Կատարողական

5%

**ԸՆԹԱՑԻՎ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ**

Կատարողական

95%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Առողջապահության նախարարությունը նախաձեռնել է առողջապահական համակարգի համապարփակ բարեփոխում և պարտավորվել է ներդնել առողջության համապարփակ ապահովագրություն՝ ապահովագրական հիմնադրամի (Առողջության համընդհանուր ապահովագրության հիմնադրամ – ԱՀԱՀ) ստեղծման միջոցով: Հիմնադրամի խնդիրն է իրականացնել առողջության ապահովագրություն՝ իրավական ակտերով սահմանված ընթացակարգերի համաձայն, և ներկայացնել ապահովագրված անձանց շահերը: Այն պետք է ստեղծվի որպես անկախ (ինքնակառավարվող) պետական հաստատություն, գործի հանրային առողջապահության համակարգի

1 <https://www.arlis.am/documentview.aspx?docid=201088>

2 <https://moh.am/uploads/470.pdf>

հաստատություններից առանձին և ունենա իր սեփական կառավարման մարմիններն ու բյուջեն: ԱՀԱՀ-ի կառավարման հիմքում լինելու է «գործատու, պետություն և ապահովագրված անձ» սկզբունքը:

ԵՄ աջակցությամբ 2023 թվականի նոյեմբերից մինչև 2024 թվականի փետրվարը Առողջապահության նախարարությանը տրամադրվել է փորձագիտական աջակցություն, որն ուղղված էր **ապագա ԱՀԱՀ-ի իրավական շրջանակի և գործառնությունների** վերանայմանը, ինչպես նաև ներկայումս գործող Պետական առողջապահական գործակալությունից (ՊԱԳ) ԱՀԱՀ-ին անցման ծրագրի մշակմանը:

Բարեփոխումներն ուղղված են **ծխախոտային արտադրանքի վերահսկողության քաղաքականության** և օրենսդրության ամրապնդմանը, ինչպես նաև դրանց խիստ կիրարկմանը՝ տեղայնացման երկրի կողմից ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ԵՄ օրենսդրության և իրագործման հանձնառությանը, ինչպես նաև Ծխախոտի դեմ պայքարի շրջանակային կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորություններին համապատասխան:

Այն նաև ներառում է հնարավոր ամենջանքերի գործադրում, որպեսզի Հայաստանը միանա **«Ծխախոտային արտադրատեսակների ապօրինի առևտրի վերացման մասին» արձանագրությանը**: Արձանագրության նախագիծը ներկայումս շրջանառվում է շահագրգիռ կողմերի միջև:

ՀՀ առողջապահության նախարարությունը «Ծխախոտի մասին» օրենքի կիրարկման մշտադիտարկման համար ներգրավել է ՀԿ-ի: Գործընթացը շարունակվում է, ՀԿ-ն ամեն ամիս արդյունքների վերաբերյալ զեկույց է ներկայացնում Առողջապահության նախարարությանը:

ՀՀ կառավարության 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի N 1092-Լ որոշմամբ հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը», որը նախատեսում է Հանրային առողջապահության անվտանգության ազգային գործողությունների ծրագրի³ մշակում: Հաշվի առնելով վերջին փոփոխությունները, COVID-19 համավարակից քաղված դասերը և Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության կողմից ներդրված նոր մոտեցումները՝ Հայաստանը 2023 թվականի դեկտեմբերի 4-ից 8-ը միջազգային փորձագետների հետ անցկացրել է երկրորդ համատեղ արտաքին գնահատումը (ՀԱԳ): Այս գնահատման արդյունքները հիմք են հանդիսացել Հանրային առողջապահության անվտանգության ազգային գործողությունների ծրագրի մշակման համար: Վերջնական նախագծային փաթեթը ՀՀ կառավարության աշխատակազմին է ներկայացվել 2024 թվականի հոկտեմբերի 23-ին:

Առողջապահական կայունությունը ԱԳ շրջանակներում

«Առողջապահության ոլորտի լաբորատոր համակարգի զարգացման ռազմավարությունը և դրանից բխող 2023-2026 թվականների միջոցառումների ծրագիրը» հաստատելու մասին որոշումն ընդունվել է 2023 թվականի հուլիսի 3-ին՝ ՀՀ կառավարության N1237-Լ որոշմամբ: 2024 թվականին Առողջապահության նախարարի հրամանի համաձայն լաբորատորիաներում ներդրվել է սարքավորումների կառավարման մեթոդաբանությունը:

Մշակվել է համաճարակաբանական հսկման ենթակա հիվանդությունների ստանդարտ սահմանումների վերաբերյալ իրավական ակտի նախագիծ (համաձայն 2018 թվականի հուլիսի 22-ին ընդունված N 945/2018/ԵՄ որոշման):

ՀՀ կառավարության 2020 թվականի դեկտեմբերի 17-ի N 2129-Ն որոշմամբ⁴ հաստատված **«Պատվաստումների ազգային օրացույց»-ում** կատարվել է փոփոխություն՝ 2024 թվականին ջրծաղիկի և COVID-19-ի դեմ պատվաստումների փուլային ներդրումը հնարավոր դարձնելու

³ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի նոյեմբերի 18-ի N 1902-Լ որոշում

⁴ <https://www.e-gov.am/gov-decrees/item/40868/>

համար: Այս փոփոխությունը հաստատվել է «ՀՀ կառավարության 2020 թվականի դեկտեմբերի 17-ի N 2129-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» 2023 թվականի նոյեմբերի 3-ի N 2035-Ն որոշմամբ⁵: Դա հանգեցրել նրան, որ Իմունականխարգելման ազգային փորձագիտական խորհրդատվական հանձնաժողովը պատրաստեց ջրծաղիկի տարածվածությանը, ծախսարդյունավետությանը և պատվաստանյութի ներդրման ազդեցությանը վերաբերող առաջարկ և այն ներկայացրեց Առողջապահության նախարարությանը:

2021-2023 թվականներին **97 բուժքույր և 38 բժիշկ մասնակցել է** Առողջապահության նախարարության «Ակադեմիկոս Ս. Ավդալբեկյանի անվան Առողջապահության Ազգային Ինստիտուտ» ՓԲԸ-ի կողմից կազմակերպված **իմունականխարգելման դասընթացներին**: Բացի այդ, ևս 1485 բժիշկ և 1346 բուժքույր իմունականխարգելման դասընթացն անցել են Zoom հարթակի միջոցով: 2023 թվականին շարունակական բժշկական կրթության հավատարմագրված դասընթացների են մասնակցել 16 բուժքույր և 27 բժիշկ:

ՀՀԳՀ շրջանակներում մշակվել և ընդունվել է առողջապահության նախարարի 2023 թվականի N 53-Ն հրամանը, որը վերաբերում է խմելու ջրի որակին: Դրա իրագործումը նախատեսված է 2027 թվականին:

Իրականացվել են **բնակչության շրջանում թոքերի քրոնիկ օբստրուկտիվ հիվանդության (ԹՔՕՀ) ռիսկի գործոնների վերաբերյալ հանրային իրազեկության բարձրացմանն ուղղված** միջոցառումներ (տեղեկատվական գրքուկների և պաստառների տպագրություն և տարածում): ԹՔՕՀ ռիսկի գործոնների վերաբերյալ իրազեկության բարձրացման նյութեր են մշակվել ու տեղադրվել նաև Առողջապահության նախարարության պաշտոնական կայքում և ֆեյսբուքյան էջում: Պաստառների տպագրության և տարածման գործընթացը շարունակվել է 2022-2023 թվականներին: Այդ ընթացքում մշակվել և Առողջապահության նախարարության ֆեյսբուքյան էջում տեղադրվել է ԹՔՕՀ-ի հիմնական պատճառների, կլինիկական նշանների, կանխարգելման և բուժման վերաբերյալ տեղեկատվություն: Բացի այդ, Առողջապահության նախարարության պաշտոնական կայքում և ֆեյսբուքյան էջում տեղադրվել են ԹՔՕՀ-ի միջազգային օրվան նվիրված տեղեկատվական նյութեր:

Առողջապահության նախարարի 2021 թվականի ապրիլի 7-ի N 1126-Լ հրամանով⁶ հաստատված չարորակ նորագոյացությունների դեմ պայքարի ծրագրով նախատեսված միջոցառումների իրականացման առնչությամբ հաստատվել է չարորակ նորագոյացությունների դեմ պայքարի 2021-2024 թվականների միջոցառումների ծրագիրը: Միաժամանակ ծրագրում նշված միջոցառումների իրականացումը ներառվել է ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրում:

Ստեղծվել է **չարորակ նորագոյացությունների ռեգիստր**, որը ներառում է դրա տվյալների շտեմարանի ինտեգրումը բժշկական կազմակերպությունների համար հասանելի միասնական էլեկտրոնային առողջապահության համակարգում: Հաշվետու ժամանակահատվածում մշակվել և առողջապահության նախարարի հրամաններով հաստատվել են **երեք կլինիկական ուղեցույցներ**:

2022 թվականի հոկտեմբերի 8-ին՝ Վ.Ա. Ֆանարջյանի անվան **ուռուցքաբանության ազգային կենտրոնի** հիմնադրման 75-ամյակին նվիրված միջոցառումների շրջանակներում, բացվեց միջազգային չափանիշներին համապատասխանող 30 մահճակալով և 26 հիվանդասենյակով նոր պալիատիվ խնամքի կլինիկա:

2021 թվականի սեպտեմբերի 28-ին Հայաստանում հիմնադրվեցին մանկական քաղցկեղի առաջին պալիատիվ ծառայությունը և պալիատիվ բժշկական օգնության բաժանմունքը: 2024 թվականից մեկնարկեց մինչև 18 տարեկան երեխաների համար նախատեսված մանկական շարժական պալիատիվ բժշկական օգնության և սպասարկման նոր պիլոտային ծրագիր,

6 <https://moh.am/images/legal-743.pdf>

5 <https://www.e-gov.am/gov-decrees/item/35350/>

որը ներառում է Երևանի և 4 մարզերի՝ Արարատի, Արմավիրի, Կոտայքի և Արագածոտնի (վարչատարածքային միավորներ, որոնք գտնվում են Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա) համայնքներում հաշվառված և բնակվող երեխաներին:

Ինչ վերաբերում է սրտանոթային հիվանդությունների դեմ պայքարի միջոցառումներին, ապա այս ոլորտը ներառվել է ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրում: Սրտանոթային հիվանդությունների դեմ պայքարի միջոցառումների համար որպես վերջնաժամկետ է սահմանվել 2023 թվականը: 2022-2023 թվականներին առողջապահության նախարարի հրամաններով մշակվել և հաստատվել են սրտանոթային հիվանդություններին վերաբերող չորս կլինիկական ուղեցույցներ և հիվանդների կառավարման երկու արձանագրություններ:

ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ՀԱՐՑԵՐԸ

ՈՐԱԿՅԱԼ

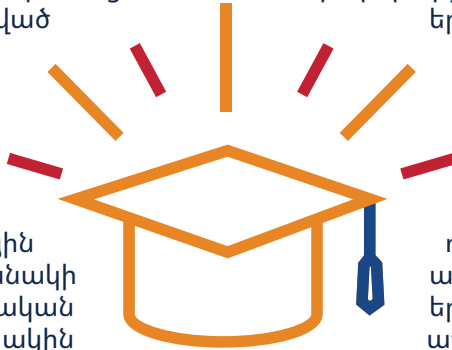
ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐԻ

ՀԱՄԱՐ

Համագործակցության շրջանակը

Կրթության և վերապատրաստման ոլորտում համագործակցությունն ուղղված է քաղաքական երկխոսության սերտացմանը՝ ՀՀ կրթության և վերապատրաստման համակարգերը ԵՄ քաղաքականություններին ու գործելակերպերին մոտարկելու նպատակով: Համագործակցությունը ներառում է հարատև կրթության խթանումը, կրթության և վերապատրաստման համակարգերի արդիականացումը, բարձրագույն կրթության ոլորտում համապատասխանեցման և համակարգված բարեփոխումների գործընթացի խթանումը, միջազգային գիտական համագործակցության ամրապնդումը, օտար լեզուներ սովորելու խրախուսումը, ազգային որակավորումների շրջանակի մշակումը՝ Եվրոպական որակավորումների շրջանակին միացած Տեղեկատվական կենտրոնների եվրոպական ցանցի և Ազգային ակադեմիական ճանաչման տեղեկատվական կենտրոնների (ՏԿԵՑ-ԱԱԾՏԿ) համայնքի շրջանակներում որակավորումների և մասնագիտացման ճանաչումն ու թափանցիկությունը բարելավելու նպատակով, մասնագիտական կրթության և վերապատրաստման հետագա զարգացման նպատակով համագործակցության ընդլայնումը, Եվրոպական ինտեգրման

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն
Քաղաքացիական ծառայության գրասենյակ

գործընթացի ընկալման ամրապնդումը, ԵՄ-Արևելյան գործընկերություն հարաբերությունների մասին գիտական երկխոսությունը և Եվրոպական միության համապատասխան ծրագրերին մասնակցությունը (Հոդված 94):

Երիտասարդության ոլորտում համագործակցությունն ուղղված է երիտասարդությանն առնչվող քաղաքականության և երիտասարդների ու երիտասարդ աշխատողների համար ոչ ֆորմալ կրթության ոլորտում համագործակցության ու փոխանակումների ամրապնդմանը, հասարակական կյանքում բոլոր երիտասարդների ակտիվ մասնակցության դյուրացմանը, երիտասարդների և երիտասարդ աշխատողների շարժունակությանն աջակցության և քաղաքացիական հասարակությանն աջակցելու նպատակով երիտասարդական կազմակերպությունների միջև համագործակցության խթանմանը (Հոդված 95):

Հասարակության համար օգուտները

- Կրթության ոլորտի բոլոր մակարդակներում իրականացվող բարեփոխումները նպատակաուղղված են ներառական կրթության միջավայրի ստեղծմանը, կրթության բովանդակության, պետական չափորոշիչների և կրթական ծրագրերի վերանայմանը, ինչպես նաև կրթական ենթակառուցվածքների արդիականացմանը: Առանցքային նշանակություն ունեն ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների լայն կիրառումը վերապատրաստման և կառավարման համակարգերում և կրթություն - աշխատաշուկա կապերի ամրապնդումը: Վերոնշյալի շահառուներն են երեխաները, բոլոր կրթական շերտերում ընդգրկված ուսանողները, ծնողները, մանկավարժական անձնակազմը, դասախոսները, ակադեմիական անձնակազմը, ներգաղթյալները, փախստականները:
- Բարձրագույն կրթության ոլորտում բարեփոխումներն ուղղված են համագործակցության խորացմանը և քաղաքական երկխոսության ակտիվացմանը՝ ՀՀ կրթության և վերապատրաստման համակարգերը ԵՄ քաղաքականություններին ու գործելակերպերին մոտարկելու նպատակով: Կողմերի համագործակցությունն ուղղված է հարատև կրթության խթանմանը, բարձրագույն կրթության ոլորտում համագործակցության խրախուսմանը և թափանցիկությանը: Համագործակցությունը նպատակաուղղված է բարձրագույն կրթության ոլորտում համապատասխանեցման և համակարգված բարեփոխումների գործընթացի խթանմանը, ինչը բխում է Եվրոպական միության՝ Բարձրագույն

կրթության օրակարգից և Եվրոպական Բարձրագույն կրթության տարածքից (Բոլոնիայի գործընթաց), օտար լեզուների ուսուցման խրախուսմանը, ինչպես նաև ազգային որակավորումների շրջանակի մշակմանը՝ Եվրոպական որակավորումների շրջանակին միացած Տեղեկատվական կենտրոնների եվրոպական ցանցի և Ազգային ակադեմիական ճանաչման տեղեկատվական կենտրոնների (ՏԿԵՑ-ԱԱՃՏԿ) համայնքի շրջանակներում որակավորումների և մասնագիտացման ճանաչումն ու թափանցիկությունը բարելավելու նպատակով: Շահառուներն են ուսանողները, դասախոսները և ակադեմիական կազմը:

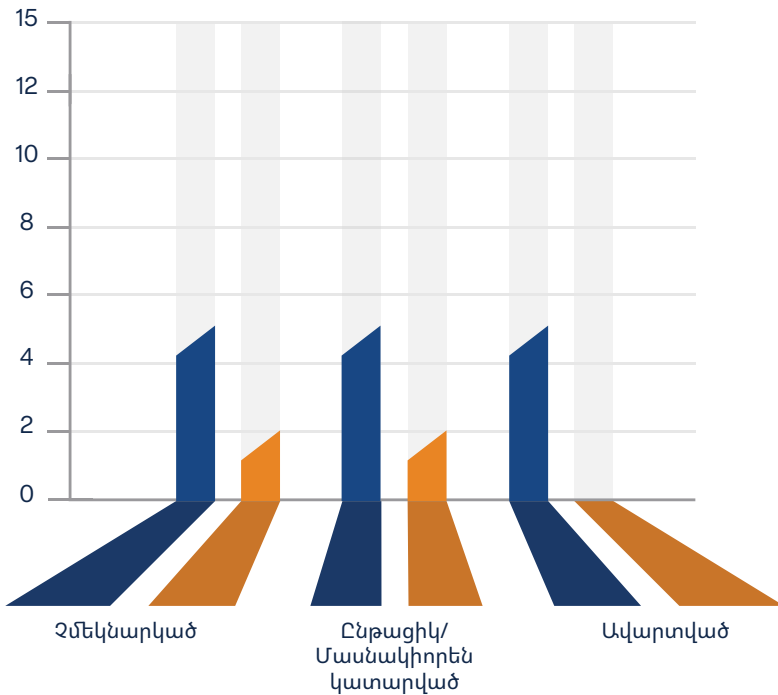
- Ազգային որակավորումների շրջանակի ինքնահավաստագրումը կապահովի ՀՀ որակավորումների համատեղելիությունը և ճանաչելիությունը Եվրոպական բարձրագույն կրթության տարածքում առկա որակավորումների հետ: Բարձրագույն կրթության մի շարք ծրագրեր և մասնագիտություններ կվերանայվեն և կարդիականացվեն՝ հիմնվելով որակավորումների ազգային և ոլորտային շրջանակների վրա՝ աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխան, որը ուսանողներին կապահովի աշխատաշուկայի կարիքներին համապատասխանող գիտելիքներով և հմտություններով: Շահառուներն են ուսանողները, դասախոսները, ակադեմիական կազմը, գործատուները:
- Օտար լեզուների դասավանդման մեխանիզմների մշակումն ու ներդրումը, ուսուցիչների վերապատրաստումը, ուսումնական նյութերի մշակումն ու ներդրումը աշակերտներին/ ուսանողներին, ուսուցիչներին և դասախոսներին հնարավորություն են տալիս ակտիվորեն մասնակցել միջազգային ծրագրերին, տիրապետել օտար լեզուներին և ազատորեն շփվել: Տարբեր ժամանակակից գործիքների միջոցով լեզուների ուսուցման և տիրապետման շնորհիվ ուսուցիչները զարգացնում են իրենց մասնագիտական հմտությունները, ավելի ու ավելի վստահ են հաղորդակցվում, ինչպես նաև ընդլայնում են իրենց մասնակցությունը տարբեր միջազգային հարթակներում և ծրագրերում: Շահառուներն են համարվում աշակերտները/ուսանողները, ուսուցիչները, դասախոսները:
- Քաղաքացիական ծառայության վերապատրաստման ոլորտում անհրաժեշտ փոփոխությունները նպատակ ունեն բարձրացնել պետական կառավարման արդյունավետությունը, ինչն էլ իր հերթին պետք է նպաստի քաղաքացիական ծառայողների կողմից հասարակությանը մատուցվող ծառայությունների որակի բարելավմանը, ուստի վերջիններս պետք է անընդհատ զարգացնեն իրենց մասնագիտական գիտելիքները:
- Հարատև կրթությունն անձի ամբողջ կյանքի ընթացքում ֆորմալ, ոչ ֆորմալ կրթության մասնակցության միջոցով ձեռք բերված ուսումնառության արդյունք է,, որով անհատը ձեռք է բերում կամ կատարելագործում է իր գիտելիքները, հմտությունները, կարողությունները և արժեքային համակարգը՝ լրացուցիչ կրթական ծրագրերով իրականացվող վերապատրաստումների միջոցով: Ոչ ֆորմալ և ինֆորմալ կրթության արդյունքների ճանաչման համակարգով գնահատված և ճանաչված արդյունքները կարող են հիմք հանդիսանալ աշխատաշուկա մուտք գործելու և որոշակի աշխատանք կատարելու կամ զբաղվածություն ապահովելու համար: Շահառուներն են երիտասարդները, մեծահասակները, տարբեր սոցիալական խմբերի պատկանող անձինք, ինչպես նաև մասնավոր կազմակերպությունները:
- Նշված միջոցառումների արդյունքում մասնագիտական կրթության և ուսուցման (ՄԿՈՒ) շահառուները ձեռք են բերել աշխատաշուկայում պահանջված հմտություններ և կարողություններ՝ բարելավված կրթական ծրագրերի և աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության միջոցով, ինչի շնորհիվ նրանք ավելի մրցունակ են դառնում աշխատաշուկայում, մեծանում է շահառուների զբաղվածությունը: Ձեռնարկատիրական հմտությունների զարգացման արդյունքում նրանք հնարավորություն են ստանում ոչ միայն աշխատել ցանկացած կազմակերպությունում, այլև հիմնադրել և զարգացնել իրենց սեփական ձեռնարկությունը՝ իրենց որակավորման շրջանակներում: Այս գործողության շնորհիվ աճել է 2024-2025 ուսումնական տարում ընդունված ուսանողների թիվը: Շահառուներն են՝ ՄԿՈՒ հաստատություններ ընդունված ուսանողները, մանկավարժական անձնակազմը, գործատուները, մասնավոր հատվածը, երիտասարդները, մեծահասակները, սոցիալապես անապահով խմբերը, ներգաղթյալները և փախստականները:

Իրագործման առաջընթացը

ՈՒՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 53-63-ՐԴ, 65-67-ՐԴ և 69-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ԻՆՉՊԵՍ ՆԱԼ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ 70-73-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ:¹

Կրթություն և վերապատրաստում
Երիտասարդություն

■ Ճանապարհային քարտեզի
Հավելված 2 (15 գործողություն)

Կատարողական

33%

ԶՄԵԿՆԱՐԿԱԾ

33%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

33%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված 2
Կրթություն և
վերապատրաստում

Կատարողական

50%

ԶՄԵԿՆԱՐԿԱԾ

50%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Ճանապարհային
քարտեզի Հավելված 2
Երիտասարդությանն
առնչվող հարցեր

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Ներառում է հարատև կրթության խթանումը, կրթության և վերապատրաստման համակարգերի արդիականացումը, համապատասխանության խթանումը, բարձրագույն կրթության համակարգված բարեփոխումները, օտար լեզուների ուսուցման խրախուսումը, ազգային որակավորման շրջանակի մշակումը և մասնագիտական կրթության և ուսուցման ոլորտում համագործակցության ընդլայնումը:

Հարատև կրթությունն անձի ամբողջ կյանքի ընթացքում ֆորմալ, ոչ ֆորմալ կրթության մասնակցության միջոցով ձեռք բերված ուսումնառության արդյունք է, որով անհատը ձեռք է բերում կամ կատարելագործում է իր գիտելիքները, հմտությունները, կարողությունները և արժեքային համակարգը՝ լրացուցիչ կրթական ծրագրերով՝ իրականացվող վերապատրաստումների միջոցով, որոնց առավելագույն տևողությունը կարող է լինել մինչև հինգ ամիս:

2022 թվականի մայիսի 4-ին Հ ՀԱզգային ժողովի կողմից ընդունվել է «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին օրենսդրական նախագիծը, որի համաձայն՝ օրենքի «26» հոդվածը խմբագրվել և լրացվել է «26.1» հոդվածով: Արդյունքում, հոդվածը սահմանում է ոչ ֆորմալ և ինֆորմալ ուսուցման արդյունքների գնահատման և ճանաչման, ինչպես նաև այս գործընթացն ապահովող ենթաօրենսդրական ակտերի անհրաժեշտությունը:

¹ 64-րդ և 68-րդ գործողությունների իրականացման վերջնաժամկետ է սահմանվել 2025 թվականը, հետևաբար, այս գործողությունները չեն կարող դիտարկվել սույն մոնիթորինգի վիճակագրության շրջանակում:

Համաձայն «Կրթության մասին» ՀՀ օրենքի «26» հոդվածի «4» կետի և ՀՀ կառավարության 2015 թվականի սեպտեմբերի 10-ի N 1062-Ն որոշման «3»- կետի «2» ենթակետով հաստատված կարգի՝ ներկայումս քննարկվում են ռեեստրի մեխանիզմների ստեղծումը, դրա գործարկումը և կիրարկումը²:

ՀՀ կառավարության 2021 թվականի մայիսի 13-ի N 744-Ն որոշմամբ հաստատվել է «Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչը», որը սահմանում է նախադպրոցական տարիքի երեխաների (ըստ տարիքային խմբերի) զարգացման կրթական ծրագրերի բովանդակությունը, նախադպրոցական տարիքի երեխաների ուսումնական բեռնվածության առավելագույն ծավալը: 2021 թվականի նոյեմբերի 16-ին հաստատվել են ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի հրամանները՝ բոլոր տարիքային խմբերի համար նախադպրոցական կրթության չափորոշիչը, նախադպրոցական կրթական համալիր ծրագրերը ներդնելու նպատակով: Նախադպրոցական հաստատություններում ծրագրերի աստիճանական ներդրումը սկսվել է 2022/2023 ուսումնական տարում: 2024 թվականի դրությամբ նախադպրոցական կրթության պետական նոր չափորոշիչն արդեն ներդրվել է 532 հաստատություններում:

Նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչի ներդրման գործընթացն արդյունավետ կազմակերպելու նպատակով՝ 2024 թվականի հուլիսի 1-ին նախարարի հրամաններով հաստատվել են 2024/2025 ուսումնական տարում նախադպրոցական կրթության պետական կրթական չափորոշիչի ներդրման վերապատրաստման համար **մենթոր նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների (23) և նախադպրոցական կրթական հիմնական ծրագրերի ներդրման համար ընտրված հաստատությունների (352) ցանկերը:**

2020 թվականի մայիսի 6-ին ընդունված «Նախադպրոցական կրթության մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-267-Ն) սահմանում է նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների մանկավարժական աշխատողների պարտադիր վերապատրաստման պահանջը: Նախարարի 2022 թվականի հուլիսի 25-ի N 27-Ն հրամանով հաստատվել է «Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների տնօրենների և մանկավարժական աշխատողների վերապատրաստող կազմակերպության ընտրության և վերապատրաստման կարգը»:

Մանկավարժական աշխատողների վերապատրաստումը

2024 թվականի մայիսից օգոստոս ամիսներին մոտ 2500 մանկավարժական աշխատողներ վերապատրաստվել են մոտ 70 վերապատրաստողների կողմից, որոնք, իրենց հերթին, ընտրվել և վերապատրաստվել են «Կրթության զարգացման և նորարարության ազգային կենտրոն»-ի (ԿԶՆԱԿ) կողմից: 2024 թվականի առաջին կիսամյակում 204 թեկնածուների շնորհվել է նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների տնօրենի վկայական: 2024 թվականի հուլիսի դրությամբ նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների 80%-ն ունի վկայագրված տնօրեններ: 2024 թվականին, մանկավարժական աշխատողների մասնագիտական որակավորման բարձրացման և վճարման մեխանիզմների բարելավման ջանքերի արդյունքում, նախադպրոցական հաստատությունների 27 մանկավարժական աշխատողների շնորհվել է որակավորման տարակարգ: Գործընթացը շարունակական է:³

Կրթության և վերապատրաստման բարելավումը քաղաքացիական ծառայության մեջ

ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող «Աջակցություն Հայաստանում հանրային կառավարման ոլորտի բարեփոխումներին» Թվինինգ ծրագիրը ներառում էր քաղաքացիական ծառայության վերապատրաստման համակարգի վերանայմանը նվիրված առանձին բաղադրիչ: Այս վերանայումը հիմնված էր «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքի և սույն օրենքից բխող ենթաօրենսդրական ակտերի կիրարկման ընթացքում բացահայտված խնդիրների վրա: ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրի

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=163051>, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=100589>

³ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=196532>, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=180284>, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=189134>

(Հավելված 1, որոշում N 1902-Լ) շրջանակներում «Պետական հատվածում ոչ ֆինանսական շահադրդման համակարգի լավարկում» միջոցառումը նախատեսում է մշակել պարտադիր և կամավոր տարրերը համատեղող վերապատրաստման քաղաքականություն՝ հիմնված մասնավոր հատվածի միջազգային լավագույն գործելակերպի վրա:

Այս նպատակով, Քաղաքացիական ծառայության գրասենյակը մշակել է «Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքում փոփոխությունների նախագիծ, որն ընդունվել է Ազգային ժողովի կողմից 2024 թվականի դեկտեմբերի 13-ին (ՀՕ-475-Ն օրենք): Օրենքի 19-րդ հոդվածը, որը վերաբերում է քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման համակարգին, վերանայվել է և ուժի մեջ կմտնի համապատասխան ենթաօրենսդրական ակտերի ընդունումից վեց ամիս անց: Թվինինգ ծրագրի առաջարկությունները համապատասխան բաղադրիչներով ներառվել են բարեփոխումներում:

Ծրագրի շրջանակում նաև բացահայտել են մասնագիտական վերապատրաստման կազմակերպման հետ կապված խնդիրներ՝ պայմանավորված գնումների հետ կապված սահմանափակումներով: N ՀՕ-475-Ն օրենքը Քաղաքացիական ծառայության գրասենյակին այժմ պարտավորեցնում է կազմակերպել նմանատիպ գործառնություններ կատարող քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստում: Քաղաքացիական ծառայողները կարող են համապատասխան հաստատմամբ մասնակցել նաև իրենց աշխատանքային գործառնություններին և ինստիտուցիոնալ առաջնահերթություններին համապատասխանող վերապատրաստումների: Վերանայված օրենքը նաև փոփոխություններ է ենթադրում ՀՀ առաջին փոխվարչապետի 2019 թվականի հունվարի 9-ի N 2-Ն որոշման⁴ մեջ, մասնավորապես՝ քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման ընթացակարգերի, կրեդիտների բաշխման, կարիքների գնահատման և միջազգային հավաստագրերի ճանաչման առնչությամբ: Քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման կրեդիտավորման համակարգը թարմացվել է կատարողականի գնահատման բարեփոխումներին համապատասխան, և քաղաքացիական ծառայողներին այժմ թույլատրվում է մասնակցել մեկից ավելի վերապատրաստման ծրագրերի:

Հանրակրթության ոլորտում բարեփոխումների ամփոփ նկարագիր

Հանրակրթության որակի ապահովումը կրթական ոլորտում շարունակվող բարեփոխումների առանցքային ուղղություններից է, որը ներառում է ուսումնական ծրագրերի էական փոփոխություններ, ուսուցիչների մասնագիտական որակավորման բարձրացում:

ՀՀ կառավարությունը 2021 թվականի փետրվարի 4-ին ընդունել է «ՀՀ կառավարության 2010 թվականի ապրիլի 8-ի N 439-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ կատարելու մասին» N 136-Ն որոշումը, որը կարգավորում է հանրակրթության պետական չափորոշիչի և առարկայական ծրագրերի ձևավորման և հաստատման կարգը, ինչպես նաև կարգավորում է հանրակրթական համակարգում դրանց ներդրման հետ կապված հարաբերությունները:

Հանրակրթության նոր չափորոշիչը փորձնականորեն ներդրվել է Տավուշի մարզում 2021-2022 ուսումնական տարում: 2023-2024 ուսումնական տարվանից սկսած՝ բոլոր դպրոցների 2-րդ, 5-րդ և 7-րդ դասարաններում ապահովվել է հանրակրթության նոր պետական չափորոշիչի փուլային ներդրման գործընթացը: 2024 թվականի մայիսին հաստատվել են նոր չափորոշիչները և առարկայական ծրագրերը, ինչպես նաև մշակվել է դասագրքերի մշակման իրավական շրջանակ՝ խթանելու ճկունությունն ու մրցակցությունը, միաժամանակ բարելավելով՝ հեղինակային իրավունքի միջավայրը: Նպատակն էր 2024/2025 ուսումնական տարում նոր կրթական չափորոշիչը ներդնել 3-րդ, 6-րդ, 8-րդ, 10-րդ դասարաններում, իսկ 2025/2026 ուսումնական տարում՝ 1-ին, 4-րդ, 9-րդ, 11-րդ դասարաններում:

Նախարարի 2024 թվականի մայիսի 7-ի N 27-Ն և N 43-Ն հրամաններով հաստատվել են պետական ուսումնական հաստատությունների 1-ին, 4-րդ, 9-րդ և 12-րդ դասարանների առարկայական ծրագրերը, իսկ նախարարի 2024 թվականի հունիսի 20-ի N 50-Ն հրամանով հաստատվել են պետական ուսումնական հաստատությունների 9-րդ և 12-րդ դասարանների «Համաշխարհային պատմություն» առարկայի առարկայական ծրագրերը: Բացի այդ, նախարարի 2024

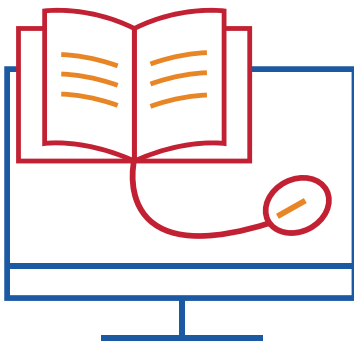
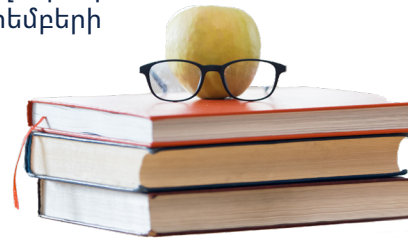
4 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=189134>

թվականի հունիսի 10-ի N 1008-Ա/2 և 2024 թվականի հունիսի 12-ի N 1055-Ա/2 հրամաններով հաստատվել է հանրակրթական ծրագրեր իրականացնող հաստատություններում գործածության երաշխավորված դասագրքերի նոր ցանկը:

Հանրակրթության նոր պետական չափորոշչի ներդրման և ուսուցիչների բացահայտված մասնագիտական կարիքների վրա հիմնված վերապատրաստման ուղղությամբ իրականացվող էական բարեփոխումների շրջանակներում 2024 թվականի օգոստոսի 29-ին հաստատվել է «ՀՀ կառավարության 2012 թվականի դեկտեմբերի 27-ի N 1667-Ն որոշման մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» N 1385-Ն որոշումը⁵: Գործընթացը շարունակական է:

Արդյունքում, 2021-2022 ուսումնական տարում ՀՀ Տավուշի մարզում փորձարկվել է հանրակրթության նոր չափորոշիչը, և ապահովվել է հանրակրթության նոր պետական չափորոշչի փուլային ներդրման գործընթացը բոլոր դպրոցներում՝ ՀՀ 10 մարզերի և մայրաքաղաք Երևանի դպրոցների 12 դասարաններից՝ 7-ում:

Բարեփոխումների շրջանակներում շարունակվում են չափորոշիչների և առարկայական ծրագրերի վերանայման, ինչպես նաև նոր դասագրքերի ստեղծման և տպագրության աշխատանքները:

Հեռավար կրթության ամփոփ նկարագիր

2009 թվականի հուլիսի 10-ին ընդունված «Հանրակրթության մասին» օրենքը (ՀՕ-160-Ն) «Հեռավար կրթություն» հասկացությունը սահմանում է որպես կրթական ծրագրի իրականացման ձև, որի շրջանակներում անմիջական և ոչ անմիջական ուսուցման գործընթացը սովորողի և ուսուցչի միջև իրականացվում է հիմնականում տեղեկատվական տեխնոլոգիաների և հեռահաղորդակցության միջոցներով: Հեռավար կրթության մեխանիզմները, դեպքերը և տարբեր կազմակերպությունների լիազորությունները սահմանվում են «Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում հեռավար (դիստանցիոն) կրթության կազմակերպման կարգը հաստատելու մասին» նախարարի 2020 թվականի մայիսի 20-ի N 09-Ն հրամանով: Սույն փաստաթուղթը

սահմանում է, որ համապատասխան կրթական և ուսուցողական նյութերը պետք է օգտագործեն «տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաների» գործիքներ:

2020 թվականից ի վեր «Կրթական տեխնոլոգիաների ազգային կենտրոն»-ը նախաձեռնել է մի շարք միջոցառումներ՝ հանրակրթական դպրոցներում առցանց ուսուցման սահուն անցումն ապահովելու համար: Մասնավորապես, «Կրթական տեխնոլոգիաների ազգային կենտրոն»-ը ՅՈՒՆԻՍԵՖ-Հայաստանի հետ համատեղ նախաձեռնել է նախագիծ՝ անկախ արտակարգ իրավիճակներից, երեխաների կրթության շարունակականությունն ապահովելու և կրթության հասանելիությունն ընդլայնելու նպատակով: (i)Նախագիծը ներառել է հետևյալ միջոցառումները. ստեղծվել են տեսադասեր 1-ից մինչև 12-րդ դասարանների բոլոր առարկաների համար, (ii)կազմակերպվել է կենտրոնացված հեռավար ուսուցում, որը հնարավորություն է տալիս Հայաստանի բոլոր աշակերտներին հասանելիություն ունենալ առցանց դասերին, (iii)իրականացվել է էլեկտրոնային դասընթացների մշակման և ուսուցիչների առցանց դասավանդման կարողությունների զարգացում:

Հեռավար կրթության շրջանակներում կրթության շարունակականությունն ու իրավունքն ապահովելու համատեքստում հատկանշական է «Էլեկտրոնային ուսուցում. մենթոր դպրոցներ» նախագիծը: ՀՀ գյուղական համայնքներում ուսուցիչների պակասի խնդիրը լուծելու նպատակով՝ հեռավար ուսուցման միջոցով վերապատրաստման դասընթացներ են անցկացվում այն դպրոցների ներկայացուցիչների համար, ովքեր պատրաստակամություն են հայտնել որպես մենթորներ ընդգրկվել «Էլեկտրոնային ուսուցում. մենթոր դպրոցներ» նախագծում: Սա ապահովում է կրթության շարունակականությունը գյուղական և սահմանամերձ համայնքների դպրոցներում, որտեղ այս կամ այն առարկան չի դասավանդվել ուսուցչի բացակայության պատճառով: 2024-2025 ուսումնական տարվա դրությամբ, վերոնշյալ նախագծի շրջանակներում 195 ուսուցիչների կողմից ՀՀ 95 գյուղական դպրոցներում իրականացվել է 1352 ժամ հեռավար ուսուցում: Այսպիսով, վերոնշյալ նախագծի շրջանակներում 2024 թվականին Հայաստանում մենթոր դպրոցների թիվը

⁵ <https://www.arlis.am/hy/acts/196947>

դարձել է 43: Նախագծի շրջանակներում իրականացվող վերապատրաստումները և մոնիթորինգը կրում են շարունակական բնույթ:

Հեռավար կրթության հարթակ

Ասիական զարգացման բանկի (ԱԶԲ) դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում մշակվել է հեռավար կրթության հարթակ՝ սովորողների համար հարմար ձևաչափով ավելի շատ ուսուցման մեթոդներ և տեղեկատվություն ապահովելու համար: Այն նպատակ ունի անցկացնել առցանց դասընթացներ և ուսուցիչներին ու աշակերտներին տրամադրել իրական ժամանակում հետադարձ կապի մեխանիզմներ, առաջադրանքների բաշխում և մոնիթորինգ, ինչպես նաև ուսանողակներին ուսուցման այլ գործիքներ: ԱԶԲ-ն և ՀՀ կառավարությունը հեռավար կրթության հարթակը գործարկել են 2022 թվականի մարտի 18-ին: Գործընթացը շարունակական է:

Կրթական ենթակառուցվածքների արդիականացում

Նախարարի 2021 թվականի հունվարի 26-ի թիվ 20-Ն հրամանով հաստատվել է «Նախադպրոցական կրթության այլընտրանքային, ծախսարդյունավետ մոդելները և դրանց ներդրման կարգը», որի նպատակն է ՀՀ բազմաբնակավայր համայնքներում ձևավորել նախադպրոցական այլընտրանքային կրթական հաստատություններ, որոնք հնարավորություն կընձեռեն մեծացնել նախադպրոցական ծառայություններում ընդգրկված երեխաների թիվը, ապահովելով մատչելիություն՝ հատկապես սոցիալապես անապահով ընտանիքների համար: ՀՀ կառավարությունը սահմանել է մինչև 2026 թվականը 3-5 տարեկան երեխաների առնվազն 85 տոկոսի ընդգրկվածության ապահովման թիրախ, ինչը ներառում է նաև նախադպրոցական կրթության այլընտրանքային, ծախսարդյունավետ մոդելների ստեղծումը Հայաստանի բազմաբնակավայր համայնքներում: Վերոնշյալի շրջանակներում դրամաշնորհների տեսքով ֆինանսական միջոցներ են հատկացվել 17 համայնքների՝ նախադպրոցական կրթական ծառայությունների իրականացման համար համապատասխան պայմաններ ստեղծելու նպատակով:

Նախադպրոցական կրթության այլընտրանքային, ծախսարդյունավետ մոդելների ներդրման գործընթացը սկսվել է 2021 թվականին: Արդյունքում, 2021-2023 թվականների ընթացքում դրամաշնորհների տեսքով ֆինանսական միջոցներ են հատկացվել 13 համայնքների: Նախադպրոցական կրթության այլընտրանքային, ծախսարդյունավետ մոդելների ներդրման գործընթացն ավարտվել է, սակայն նախադպրոցական կրթության համակարգում որակյալ ծառայությունների ներդրումը շարունակվում է:

Նախադպրոցական կրթության համակարգում որակյալ ծառայությունների ներդրման գործընթացի շրջանակներում նախադպրոցական կրթության մատչելիության և հասանելիության ապահովմանն ուղղված «Մինչև 2026 թվականը 300 դպրոցի ու 500 մանկապարտեզի նորոգման, կառուցման և վերակառուցման» ծրագիրը համարվում է ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրի հիմնական նպատակներից մեկը: 2024 թվականին շինարարական աշխատանքներն ավարտվել են 195 նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում:

Աշխատանքներն ընթացքի մեջ են:

Նախադպրոցական կրթության համակարգում ներառական կրթության ամփոփ նկարագիր

ՀՀ-ում 2023 թվականին ներդրվել է «Նախադպրոցական կրթության ոլորտում համընդհանուր ներառական կրթության համակարգը»: Կառավարության 2021 թվականի ապրիլի 15-ի N 598-Ն որոշմամբ հաստատվել է «ՀՀ նախադպրոցական կրթության ոլորտում համընդհանուր ներառական կրթության համակարգի ներդրման գործողությունների պլանը և ժամանակացույցը», որի համաձայն՝ նախադպրոցական կրթության ոլորտում **համընդհանուր ներառական կրթության համակարգը** կներդրվի փուլային տարբերակով: Արդյունքում, 2022 թվականին համակարգը ներդրվել է ՀՀ 3 մարզերում (Սյունիք, Լոռի, Տավուշ) և Երևանում: Իսկ 2023 թվականին ներդրվել է մնացած 7 մարզերում, մասնավորապես՝ Վայոց Ձորում, Շիրակում,

Կոտայքում, Գեղարքունիքում, Արմավիրում, Արարատում, Արագածոտնում: Թեև ներդրման փուլն ավարտվել է, սակայն գործընթացը շարունակվում է:

ՀՀ կառավարության 2021 թվականի հուլիսի 15-ի N 1169-Ն որոշումը սահմանում է «Նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների՝ պետական բյուջեից մեկ սանի հաշվարկով ֆինանսավորման կարգ»-ը: Որոշման համաձայն՝ 2022 թվականի սեպտեմբերի 1-ից ներդրվել է կրթության և զարգացման առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ֆինանսավորումը:

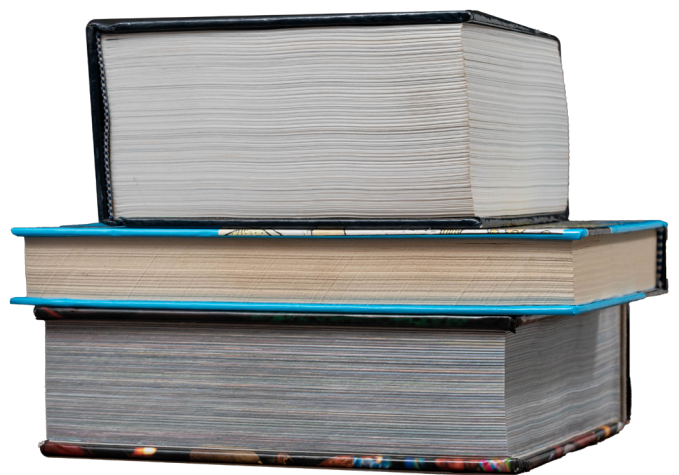
ԿԳՄՍ նախարարի 2022 թվականի հուլիսի 15-ի N 24-Ն հրամանով սահմանվում են երեխայի կրթության և զարգացման առանձնահատուկ պայմանների կարիքի մանկավարժահոգեբանական գնահատման չափանիշները: Նախարարի 2022 թվականի սեպտեմբերի 7-ի N 34-Ն հրամանով սահմանվում է 0-6 տարեկան երեխաների կրթության և զարգացման կազմակերպման մանկավարժահոգեբանական աջակցության ծառայությունների տրամադրման կարգը: Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխայի կրթության և զարգացման հատուկ պայմանների կարիքի գնահատումը կատարվում է ամբողջ ուսումնական տարվա ընթացքում: Արդյունքում, 2024 թվականին գնահատվել է նախադպրոցական տարիքի 1836 երեխա: Ավելին, այդ երեխաների անվճար նախադպրոցական կրթությունն ամբողջությամբ ապահովվում է պետական բյուջեի միջոցներով: Վերապատրաստվել են նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների 10296 մանկավարժներ: Գործընթացը շարունակական է:

Հանրակրթության համակարգում ներառական կրթության ամփոփ նկարագիր

ՀՀ-ում համընդհանուր ներառական կրթության համակարգը ներդրվել է 2022 թվականին՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2016 թվականի փետրվարի 18-ի «Համընդհանուր ներառական կրթության համակարգի ներդրման պլան և ժամանակացույց» արձանագրային որոշման: Ներառական կրթության քաղաքականության նպատակն է ապահովել յուրաքանչյուր երեխայի կրթության մատչելիությունը, հավասար մասնակցության հնարավորությունը և կրթության որակը: Արդյունքում, Հայաստանում հանրակրթության ոլորտում իրականացվել է սահուն անցում համընդհանուր ներառական կրթության համակարգին՝ ընդգրկելով բոլոր 10 մարզերը և Երևանը: Դպրոցներում ներդրվել են ուսուցչի օգնականի և հոգեբանի հաստիքներ: Հանրապետությունում գործում են Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոնը և 17 տարածքային մանկավարժահոգեբանական աջակցության կենտրոններ: ՀՀ 3 մարզերում (Տավուշ, Արարատ և Վայոց Ձոր) երեխաներին մանկավարժահոգեբանական աջակցության տրամադրումն իրականացնում են «Հույսի կամուրջ» ՀԿ-ն, «Ձեզ համար» բարեգործական հասարակական կազմակերպությունը և «Մանկական զարգացման հիմնադրամ»-ը: Գործընթացն ավարտված է:

ՄԿՈՒ հաստատությունների կողմից տրամադրվող ՄԿՈՒ մասնագիտություններն ու հմտությունները՝ տնտեսության գերակա ոլորտների և տարածքային զարգացման ծրագրերի աշխատաշուկայի պահանջներին համապատասխանեցնելու նպատակով՝ Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունն (ԿԳՄՍՆ) ամեն տարի իրականացնում է ՄԿՈՒ մասնագիտությունների համար նոր և գործող պետական կրթական չափորոշիչների, համապատասխան մոդուլային ծրագրերի և ուսումնական պլանների մշակում և վերանայում: Այս փուլում մշակվել և վերանայվել են համապատասխանաբար 286 և 190 պետական կրթական չափորոշիչներ:

Ընդգծելով Հայաստանի տնտեսության զարգացման համար ձեռնարկատիրական մարդկային կապիտալի ռազմավարական նշանակությունը՝ 2016 թվականից ի վեր «Ձեռներեցություն» մոդուլը և համապատասխան մոդուլային ծրագիրը ներառվել են բոլոր նոր մշակված և վերանայված ՄԿՈՒ պետական կրթական չափորոշիչներում:

6 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=152208>,

<https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=184248>, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=166329>

Դուալ կրթության առնչությամբ՝ 20 ՄԿՈՒ հաստատություններում մշակվել և ներդրվել են 27 մասնագիտությունների և որակավորումների դուալ կրթության երկարաժամկետ ծրագրեր: Այնուամենայնիվ, երկարաժամկետ ծրագրերից բացի, դուալ մոտեցումը տեղայնացվել է նաև կարճաժամկետ ծրագրերի համար, և այս դեպքում հիմնական տեսլականը տարածվում է մասնավոր հատվածի կողմից պահանջարկ ունեցող, բայց համապատասխան երկարաժամկետ կրթական ծրագիր չունեցող նոր հմտությունների ձևավորման վրա: Մշակվել է 18 դուալ կարճաժամկետ ծրագիր: Գործընթացը շարունակական է:

Ազգային ժողովի կողմից 2024 թվականի մայիսի 22-ին ընդունված «**Մասնագիտական կրթության և ուսուցման մասին**» նոր օրենքով (ՀՕ-250-Ն) սահմանվում են հետևյալ հիմնական կարգավորումները.

1. մասնագիտական կրթության և ուսուցման (ՄԿՈՒ) օրենքում օգտագործվող հասկացությունների և դրանց սահմանումների ներդաշնակեցում,
2. աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության/դուալ համակարգի կատարելագործում,
3. կրթության կառավարման և կազմակերպման համագործակցային մոդելի՝ սոցիալական գործընկերության պատասխանատվության ներդրում,
4. ՄԿՈՒ ոլորտում որակավորումների ազգային շրջանակին (ՈԱՇ) և որակավորումների ոլորտային շրջանակին (ՈՈՇ) և կրեդիտային համակարգին անցում,
5. ՄԿՈՒ հաստատությունների կառավարման բարելավում,
6. մասնագիտական կրթական ծրագրերի ընդհանուր պահանջների վերանայում, ներառյալ ձեռք բերված ուսումնական արդյունքները հավաստող և միկրոորակավորումների/միկրո հավատարմագրերի հիմք հանդիսացող լրացուցիչ կրթական ծրագրեր առաջարկելու հնարավորությունը,
7. մասնագիտական կրթական ծրագիր իրականացնելու իրավունքի և որակավորման լիցենզավորում,
8. ՄԿՈՒ ֆինանսավորման համակարգի վերանայում և ձեռնարկատիրական գործունեության խթանում,
9. ՄԿՈՒ հաստատությունների վարչական և մանկավարժական անձնակազմի հավաքագրման, կատարելագործման, գնահատման, խրախուսման, պատասխանատվության և կարիերայի ապահովման մեխանիզմների բարեփոխում, նրանց համար վերապատրաստման, ատեստավորման, տարակարգի, շնորհման ապահովում,
10. ՄԿՈՒ համակարգի ուսանողների և վերապատրաստվողների իրավունքների և պարտականությունների սահմանում,
11. Մասնագիտական կրթություն և ուսուցում ստանալու հավասար հնարավորությունների ապահովում՝ ապահովելով և ներառելով կրթության համար հատուկ պայմաններ:

Գործընթացը շարունակական է:⁷

Մարդկային ռեսուրսների հզորացում՝ ՄԿՈՒ ոլորտում վերապատրաստումների միջոցով

Սա այս ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների առաջնահերթ ուղղություններից մեկն է: ՄԿՈՒ հաստատությունների վարչական, մանկավարժական անձնակազմի և կառավարման խորհուրդների անդամների վերապատրաստումն իրականացվում է ամենամյա հիմունքներով: Վերջին երեք տարիների ընթացքում մոտ 4500 մարդ վերապատրաստում է անցել: Այնուամենայնիվ, դեռևս շատ անելիքներ կան մասնագիտական կարողությունների զարգացման առումով: Նոր մշակված պետական կրթական չափորոշիչների պահանջները, փոփոխվող աշխատաշուկայի պահանջներին արագ արձագանքելու անհրաժեշտությունը, նոր համակարգերի ներդրումը

⁷ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=193918>

վերապատրաստման իրականացումը դարձնում են առաջնահերթություն: Մանկավարժական անձնակազմի պարբերական վերապատրաստումը (մեթոդական օգնությունը) թույլ է տալիս բարձրացնել ՄԿՈՒ համակարգի կառավարման արդյունավետությունը, բարելավել ուսուցման գործընթացը և բարձրացնել ուսանողների որակավորումն ու զբաղվածությունը: ՄԿՈՒ դասախոսների և վերապատրաստողների վերապատրաստման և ատեստավորման կարգը հաստատվել է նախարարի 2024 թվականի փետրվարի 7-ի N 07-Ն հրամանով, որով նախատեսվում է աշխատավարձի բարձրացում: Վերապատրաստումների համար ընտրվել և հաստատվել են չորս ոլորտներ՝ SS, գյուղատնտեսություն, ոսկերչություն և խոհարարություն: Հաստատվել է վերապատրաստող կազմակերպությունների ցանկը: Վերապատրաստման գործընթացն սկսվել է 2024 թվականի սեպտեմբերի 10-ից: Վերապատրաստման գործընթացին մասնակցել է 361 մարդ: Հավաստագրումը կազմակերպվել է 2024 թվականի նոյեմբերի 30-ին: Նախնական արդյունքների համաձայն՝ 361 վերապատրաստված մանկավարժներից հավաստագրվել են 310-ը: Ատեստավորման արդյունքում մասնակիցների 88.4%-ը հաղթահարել է նվազագույն շեմը և համարվել ատեստավորված:

Օտար լեզուների ուսուցման ամփոփ նկարագիր

2021 թվականից Բրիտանական խորհրդի հայաստանյան գրասենյակի հետ համագործակցության շրջանակում և ԿԳՄՍ նախարարության տեսչականի և առաջնահերթությունների համաձայն՝ իրականացվել են բազմաթիվ կարևոր միջոցառումներ հետևյալ ուղղություններով՝ Հայաստանի դպրոցների շարունակական մասնագիտական կողմնորոշման քաղաքականության և շրջանակի մշակում, անգլերենի դասավանդման համակարգում հետազոտությունների իրականացում, խորը հետազոտություն և նորարարությունների խթանում՝ «Ապագայի անգլերեն» դեպի գերազանցություն տանող ուղի», նախագծի իրականացում, «Անգլերենի ազդեցությունը» և «Կողմավորման հմտություններ. կապակցենք ներկան ապագային» նախագծերի իրականացում:

Բրիտանական խորհրդի հետ համագործակցությամբ մշակվել է ուսուցիչների շարունակական մասնագիտական զարգացման հայեցակարգը, որը ներառում է ՀՀ ուսուցչական անձնակազմի շարունակական մասնագիտական զարգացման ամբողջական տեսլականը: Այս հայեցակարգը հիմք հանդիսացավ ուսուցիչների վերապատրաստման ծրագրերի մշակման, մասնագիտական չափորոշիչների սահմանման, ամբողջ գործընթացի քարտեզագրման և իրականացման համար: Բրիտանական խորհրդի հայաստանյան գրասենյակը մեկնարկել է մասնագիտական զարգացման վերապատրաստման դասընթացներ «Ապագայի անգլերեն» ծրագրի շրջանակներում:

Ծրագիրն առաջարկում է անգլերեն լեզվի ուսուցիչներին շարունակական

մասնագիտական զարգացում՝ հնարավորություն տալով ամբողջ գործընթացն իրականացնել նորարարական, ժամանակակից առցանց հարթակի միջոցով: Հարթակը կօգտագործվի անգլերեն լեզվի ուսուցիչների համար 17- շաբաթյա մասնագիտական զարգացման ծրագիր առաջարկելու համար: Գործընթացը շարունակական է:

2024 թվականի սեպտեմբերի 24-ին Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության և «Հայաստանի մանուկներ» բարեգործական հիմնադրամի միջև ստորագրվեց համաձայնագիր: Համաձայնագրի նպատակը հետևյալն է՝ իրականացնել անգլերենի կատարելագործման ծրագիր Արմավիրի, Արագածոտնի և Շիրակի մարզերի գյուղերի 15 հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների աշակերտների համար՝ մասնակիցների իմացության մակարդակը հասցնելով անգլերենի C1 մակարդակի: Այս 3 մարզերի 15 դպրոցներն ընդգրկված են «Լեզվի հորիզոններ, բացահայտելով անգլերենի ուսուցման և ուսուցիչների զարգացման հնարավորությունները Արմավիրի, Արագածոտնի և Շիրակի մարզերում» ծրագրում: Գործընթացն իրականացման փուլում է:

Բարձրագույն կրթության Որակավորումների ոլորտային շրջանակների (ՈՈՇ) ներդրման ամփոփ նկարագիր

2023 թվականի դրությամբ մշակվել և ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարի հրամաններով հաստատվել են **որակավորումների ոլորտային շրջանակներ (ՈՈՇ)**՝ ընդհանուր առմամբ 21 որակավորման համար՝ շինարարություն, անասնաբուժություն, դեղագործություն, գյուղատնտեսություն, բժշկություն, մանկավարժություն, սոցիոլոգիա, պատմություն, ճարտարապետություն, իրավունք, մաթեմատիկա, համակարգչային գիտություն, սոցիալական

աշխատանք, ֆիզիկա, երկրաբանություն, փիլիսոփայություն, քիմիա, աշխարհագրություն, սպասարկում, կենսաբանություն և կառավարում: 2024 թվականի դրությամբ համալսարանների կրթական ծրագրերը թարմացվել են հաստատված ՈՈՇ-ների համաձայն (ինչը կազմում է 2025 թվականի համար սահմանված նպատակի 50%-ը): Գործընթացն ավարտված է:

2017 թվականից ի վեր իրականացվել են **դուալ կրթության և աշակերտության վերաբերյալ բազմաթիվ փորձնական նախագծեր**, որոնք նպաստել են ՄԿՈՒ հաստատությունների և ընկերությունների կարողությունների զարգացմանը և այդպիսով աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության մշակույթի ձևավորմանը: Գերմանիայի միջազգային համագործակցության ընկերության (GIZ) հետ համագործակցությամբ՝ «Մասնավոր հատվածի զարգացում և մասնագիտական կրթություն և ուսուցում Հարավային Կովկասում» ծրագրի շրջանակներում, նախարարությունը 2017 թվականին սկսեց դուալ կրթության համակարգի փորձարկումը ՄԿՈՒ հաստատություններում:

Դուալ կրթական համակարգի ամփոփ նկարագիր

2024 թվականի դրությամբ դուալ կրթական համակարգը փորձնականորեն ներդրվել է 20 ՄԿՈՒ հաստատություններում՝ տնտեսական զարգացման համար առաջնահերթություն համարվող այնպիսի 27 մասնագիտություններով և որակավորումներով, ինչպիսիք են՝ գյուղատնտեսությունը, SS, ճշգրիտ ճարտարագիտությունը, գինեգործությունը, զբոսաշրջությունը և հյուրընկալությունը, ավտոմոբիլային տրանսպորտի տեխնիկական սպասարկումը և նորոգումը, խոհարարությունը: Յուրաքանչյուր

ծրագրի ուղղությամբ ՄԿՈՒ հաստատությունները գործատուների հետ ստորագրում են մոտ 2-5 համագործակցության հուշագիր: Դուալ կրթական ծրագրերում ընդգրկված է ավելի քան 1000 ուսանող: Ծրագիրը նպաստել է ուսանողների հմտությունների, հիմնական կարողությունների և զբաղվածության բարելավմանը, մասնագիտական կրթության համակարգի գործատուների հետ գործընկերության ընդլայնմանը, աշխատավայրում ուսուցման և արտադրական պրակտիկաների կազմակերպմանը, ինչպես նաև աշխատաշուկայի արդյունավետ ակտիվ քաղաքականության իրականացմանը:

«Մասնագիտական կրթության և ուսուցման մասին» նոր ընդունված օրենքը նախատեսում է ամուր հիմքերի վրա դնել աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառությունը և դուալ կրթությունը, ապահովել աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության ներդրման արդյունավետ մեխանիզմները, դյուրացնել աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության մեթոդաբանությունը, կանոնակարգումը, ամրապնդել/կատարելագործել մասնավոր հատվածի հետ համագործակցության իրավական հիմքերը: Աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառությունը ԿԳՄՍՆ առաջնահերթությունն է համարվում և ՄԿՈՒ որակի բարձրացման, ինչպես նաև կրթության առաջարկի և աշխատաշուկայի պահանջի համապատասխանեցման լավագույն գործիքներից մեկը:

2019 թվականին մշակվել է «Հայաստանում աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության զարգացման հայեցակարգ և 2019-2025թթ. գործողությունների ցանկ»-ը՝ հստակ գործողությունների ժամանակացույցով: Գործողությունների ցանկը վերանայվել է՝ ««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքի և դրանից բխող գործողությունների ծրագրի համաձայն:

2022 թվականի նոյեմբերին ընդունված «Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիր»-ը ՄԿՈՒ համակարգում աշխատանքի վրա հիմնված ուսուցման և ուսումնառության մեխանիզմների համակարգված ներդրումը համարում է առաջնահերթություն: Մասնավորապես, այն նախատեսում է «ՄԿՈՒ հաստատությունների պարագայում ճկուն մոտեցումների ներդրում»՝ աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության հետագա զարգացման շրջանակներում ընդգծելով ոչ միայն ուսումնական հաստատությունների ենթակառուցվածքների արդիականացման հարցերը, այլև գործատուների ենթակառուցվածքների օգտագործման հնարավորությունը կրթական գործընթացում: Նախատեսվում է, որ աշխատանքի վրա հիմնված ուսումնառության/դուալ մոդելի ներդրման գործընթացն աստիճանաբար կընդլայնվի «Մասնագիտական կրթության և ուսուցման մասին» նոր օրենքի ընդունումից հետո: Գործընթացը շարունակական է:

ՀՀ Ազգային ժողովը 2022 թվականի նոյեմբերի 16-ին ընդունեց՝ ««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքը (ՀՕ-441-Ն), որը ընդգրկում է կրթության բոլոր ոլորտները՝ կենտրոնանալով կրթության որակի, մատչելիության և արդյունավետության վրա: Ծրագիրը սահմանում է կրթության ոլորտում ՀՀ պետական քաղաքականության ռազմավարական առաջնահերթությունները՝ ներկայացնելով դրանց ներդաշնակ կապը պետական, հանրային և մասնավոր կարիքների, ինչպես նաև համաշխարհային զարգացման միտումների հետ: Այն նաև սահմանում է մինչև 2030 թվականի կրթության զարգացման տեսլականը, նպատակները և երեք ռազմավարական ուղղությունները, մասնավորապես՝ համընդհանուր ներառական սովորողակենտրոն կրթական միջավայրի ստեղծումը, կրթության արդյունավետության բարձրացումը և կրթական ծառայությունների և արտադրանքի միջազգայնացումը և արտահանումը:

Կրթության ռազմավարության վերջնանպատակն է՝ ձևավորել ազգային և համամարդկային արժեքների վրա հիմնված, ՀՀ զարգացմանը միտված արդյունավետ և միջազգայնորեն մրցունակ կրթական համակարգ, որը յուրաքանչյուրին, կյանքի բոլոր փուլերում, հնարավորություն է տալիս ստանալ իր կարիքներին և ընդունակություններին համապատասխան որակյալ կրթություն, ապահովում է իր երկրում սեփական բարեկեցության կառուցման համար անհատի մրցունակ մասնագիտական պատրաստվածությունը, ինչպես նաև ակտիվ քաղաքացիական դիրքորոշումը իր իրավունքների և պարտականությունների գործադրման, հանրային հոգատարության, պետության բազմաբաղադրիչ անվտանգության ապահովմանը մասնակից դառնալու պատրաստակամության ուղղությամբ: ՀՀ կառավարությունը 2023 թվականի մարտի 16-ին հաստատել է վերոնշյալ ծրագրից բխող գործողությունների ծրագիրը (N 351-L որոշում), որը ներկայումս գտնվում է իրականացման փուլում⁸:

Բարձրագույն կրթության ոլորտում իրականացվող բարեփոխումների ամփոփ նկարագիր

Մշակվել է «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի նախագիծը՝ սահմանելով նոր հասկացություններ, ինչպիսիք են միկրոորակավորումը, ակադեմիական կրեդիտը, որակավորումների ոլորտային շրջանակը, կարգավորվող մասնագիտությունը, համատեղ կրթական ծրագիրը և այլն: «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի ընդունմամբ ակնկալվում է, որ բարձրագույն կրթության և գիտության ոլորտներում կիրականացվեն բարեփոխումներ, կներդրվեն իրավական հիմքեր, սկզբունքներ, պայմաններ, լիցենզավորման

չափորոշիչներ, միասնական կարգավորումներ՝ ««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքով սահմանված նպատակների իրականացմանը նպաստող անհրաժեշտ քաղաքականության մշակման համար:

««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքը որպես նպատակ է սահմանում ՀՀ որակավորումների ազգային շրջանակի հետագա կատարելագործումը և ամբողջական ներդրումը՝ (ներառելով կարգավորվող և միջոլորտային մասնագիտությունները)՝ ապահովելով որակավորումների համադրելիությունը որակավորումների եվրոպական համապարփակ շրջանակի հետ և համապատասխանությունը

8 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=171800>

Ժամանակակից ու առաջանցիկ աշխատաշուկայի և հասարակության զարգացող պահանջներին: Հատկապես կարևորվում են քննադատական և վերլուծական մտածողության, նորարարական, հետազոտական հմտությունների զարգացումը, ինչպես նաև «կանաչ» կրթության բաղադրիչը: Որակավորումների ազգային շրջանակի (ՈԱՇ) վերջնական արդյունքներին համապատասխան կմշակվի որակավորումների ոլորտային շրջանակի (ՈՈՇ) համակարգ, համալսարանները կարդիականացնեն կրթական ծրագրերը՝ դրանք համապատասխանեցնելով ՈՈՇ-ների վերջնական արդյունքներին:

«Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի նախագծի շրջանակում մշակվում են համալսարանների ինքնակառավարման, ինքնավարության, ակադեմիական ազատությունների, հաշվետվողականության և ֆինանսավորման նոր մեխանիզմներ: ««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքն ընդգծում է բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում կրթության կազմակերպման և կառավարման էլեկտրոնային հարթակի մշակման և ներդրման, կրթության կառավարման տեղեկատվական համակարգի ավարտման և գործարկման կարևորությունը:

««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքով սահմանված նպատակներից մեկը բարձրագույն կրթության բոլոր մակարդակներում օտար լեզվով դասավանդման հնարավորությունների ընդլայնումը և հավասար հնարավորությունների ստեղծումն է ինչպես հայերեն, այնպես էլ օտար լեզվով դասավանդվող կրթական ծրագրերի համար: Նպատակներից մեկն էլ բարձրագույն կրթության որակավորումների փոխճանաչման մեխանիզմների բարելավումն ու բազմակողմ և երկկողմ ձևաչափերով ՀՀ բարձրագույն կրթության որակավորումների փոխճանաչման ապահովումն է:

«Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի նախագծով ստեղծվել է իրավական շրջանակ, որի համաձայն երկու կամ ավելի համալսարաններ (ներառյալ արտասահմանյանները) կարող են համատեղ մշակել և իրականացնել կրթական ծրագիր և շնորհել որակավորումներ բարձրագույն կրթության ցանկացած մակարդակում, որը հաստատվում է մասնակից համալսարանների կողմից տրված միասնական ավարտական փաստաթղթով (դիպլոմով) կամ մեկ կամ բոլոր մասնակից համալսարանների առանձին ավարտական փաստաթղթերով (դիպլոմներով): Առանձին դասընթացները կամ առանձին դասընթացների թեմաները, ուսումնական մոդուլները և կրթական ծրագրերը կարող են դասավանդվել օտար լեզվով, ինչը կնպաստի բարձրագույն կրթության միջազգայնացմանը:

Բարձրագույն կրթության որակավորումների ազգային համակարգի ինքնահավաստագրման գործընթացի ընդհանուր նկարագիր

««Հայաստանի Հանրապետության կրթության մինչև 2030 թվականի զարգացման պետական ծրագիրը» հաստատելու մասին» օրենքի համաձայն՝ բարձրագույն կրթության որակավորումների ազգային շրջանակի ինքնահավաստագրման գործընթացի ներդրումը նախատեսվում է իրականացնել 2025 թվականին: Կիրականացվի բարձրագույն կրթության որակավորումների ազգային համակարգի ինքնահավաստագրման գործընթաց, որի արդյունքներով կհրապարակվի համապատասխան զեկույց: Ավելին, որակավորումների ազգային շրջանակի վերջնական արդյունքներին համապատասխան կմշակվի որակավորումների ոլորտային շրջանակի համակարգը:

«Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի նախագիծն արդեն իսկ ներկայացվել է հանրային քննարկման. արդյունքներն ամփոփվում են: Բարձրագույն կրթության ինքնահավաստագրման գործընթացը նախատեսված է 2025 թվականին: Բարձրագույն կրթության ոլորտում վերը նշված գործողությունները հնարավոր կլինի իրականացնել միայն «Բարձրագույն կրթության և գիտության մասին» օրենքի ընդունումից հետո, որը նախատեսվում է 2025 թվականին: Գործընթացը շարունակվում է:

Համագործակցության ոլորտները ներառում են համագործակցության ամրապնդումը, երիտասարդների և աշխատողների փոխանակումները, երիտասարդների ակտիվ մասնակցությունը հասարակությունում, երիտասարդների և երիտասարդական աշխատողների շարժունակության աջակցությունը և երիտասարդական կազմակերպությունների միջև համագործակցության խթանումը:

Տարեց տարի աճում է ԵՄ աջակցությամբ իրականացվող տարբեր ծրագրերի թիվը, և այդ ծրագրերի շրջանակներում (Եվրոպական հանձնաժողովի և Եվրոպայի խորհրդի միջև երիտասարդության ոլորտում գործընկերություն, EU4Youth, Erasmus+ Youth և այլն) կազմակերպվում են ուսումնական և կարողությունների զարգացման այցելություններ՝ ուղղված քաղաքականության մշակողների, երիտասարդական աշխատողների, երիտասարդության հետ կապված գործունեությամբ զբաղվող ՔՀԿ-ների ներկայացուցիչների փորձի փոխանակմանը: Վերոնշյալ ծրագրերը նաև մեծապես նպաստում են ՀՀ-ում ոլորտի կառուցվածքային համակարգման տեսլականի ուրվագծմանը, ինչպես նաև օրենսդրական կարգավորումների, մասնավորապես՝ «Երիտասարդական քաղաքականության մասին» օրենքի մշակման աշխատանքների իրականացմանը, քանի որ շահառուների կուտակած փորձը և ուսումնասիրությունները ուղղվել են ոլորտային բարեփոխումներին ուղղված քայլերի հաջորդականության ուրվագծմանը, ինչպես նաև՝ մասնակցային փաստաթղթի ստեղծմանը: Երիտասարդական ոլորտի շահառուներն են երիտասարդները, քաղաքականության մշակողները, երիտասարդության ՔՀԿ-ները և երիտասարդական աշխատողները:

Երիտասարդության ոլորտի օրենսդրական կարգավորման շրջանակներում հատկանշական է «Երիտասարդական քաղաքականության մասին» օրենքի նախագիծը (այսուհետ՝ օրենքի նախագիծ), որը ներկայացվել է ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ: 2024 թվականի նոյեմբերի 7-ին օրենքի նախագիծը հաստատվել է ՀՀ կառավարության N 1763-Ա որոշմամբ և ներկայացվել է Ազգային ժողով: Այս օրենքի նպատակն է ստեղծել երիտասարդության պետական քաղաքականության իրավական շրջանակը, կարգավորել երիտասարդական քաղաքականության մշակման և իրականացման գործընթացները, ինչպես նաև կարգավորել տեղական ինքնակառավարման մարմինների, երիտասարդական կազմակերպությունների, երիտասարդական կենտրոնների և պետական մարմինների միջև ծագող իրավական հարաբերությունները:

Հայաստանում որոշում կայացնողները և ոչ կառավարական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները փոխայցելություններ են կատարել ԵՄ որոշ երկրներ՝ երիտասարդության ոլորտում իրավական փաստաթղթերի, մեթոդաբանությունների մշակման և ներդրման գործընթացներն ուսումնասիրելու համար: «Երիտասարդական քաղաքականության մասին» օրենքն ընդունվել է 2025 թվականի մարտի 5-ին: Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունն արդեն սկսել է աշխատել օրենքից բխող ենթաօրենսդրական փաստաթղթերի մշակման ուղղությամբ:

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունը ներկայացրել է Եվրոպական հանձնաժողովի տեխնիկական աջակցության և տեղեկատվության փոխանակման գործիքի՝ Թայքսի (TAIEX) կողմից կազմակերպվող փորձագիտական առաքելության հայտ, որը հաստատվել է 2024 թվականի ամռանը: Առաքելության հիմնական նպատակն է ՀՀ կառավարությանը տրամադրել փորձագիտական ուղղորդում և գործնական տեղեկատվություն «Երիտասարդական քաղաքականության մասին» օրենքի ընդունման և ներդրման վերաբերյալ: Այցի օրակարգը ներկայումս մշակման փուլում է: Օրենքը նաև մեծապես կնպաստի «երիտասարդական աշխատանքի» ինստիտուտի ճանաչմանը և կայացմանը: Օրենքի ընդունման արդյունքում մշակվում է նաև «Երիտասարդության ծրագիր»՝ որոշակի ժամանակահատվածի գործողությունների ծրագիր, որը կծառայի որպես ոլորտային գործողությունների համակարգման և դրանց չափելիության գործիք: Նախատեսված քայլերի իրականացման գործում ակնկալվում է նաև ԵՄ-ի և այլ գործընկերների ակտիվ աջակցությունը:

«Միջազգային փառատոներին, համաժողովներին, մրցույթներին, սեմինարներին, դասընթացներին և այլ հանրային միջոցառումներին մասնակցելու համար հայ երիտասարդներին աջակցություն տրամադրելու մասին» փոփոխված կարգը հաստատվել է նախարարի 2019 թվականի սեպտեմբերի 5-ի թիվ 614-Ա/2 հրամանով: Ավելին, երիտասարդներին

և երիտասարդական խմբերին տրամադրվել է ավիատոմսերի արժեքի փոխհատուցման տեսքով ֆինանսական աջակցություն՝ միջազգային ծրագրերին և միջոցառումներին մասնակցելու համար: Փոփոխությունների նպատակն է համապատասխանեցնել ընթացակարգը պետական երիտասարդական քաղաքականության տրամաբանությանը, ինչպես նաև հատկացված ֆինանսական միջոցները բացառապես ուղղել երիտասարդների և երիտասարդական խմբերի ներգրավվածության մեծացմանը երիտասարդական միջոցառումներին և ծրագրերին և միջազգային հարթակներում ավելի ակտիվ մասնակցությանը: Միջոցառումը նպաստում է միջազգային համագործակցության և երիտասարդական շարժունակության զարգացմանը: Գործընթացը շարունակական է:

ՄՇԱԿՈՒՅԹ

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ ՍՏԵՂԾԱՐԱՐ

ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ԽԹԱՆՈՒՄ

համագործակցության շրջանակը

Մշակութային համագործակցությունն իրականացվում է ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի 2005 թվականի «Մշակութային ինքնարտահայտման ձևերի բազմազանության պաշտպանության և խրախուսման մասին» կոնվենցիայում ամրագրված սկզբունքների համաձայն: Համագործակցությունն ուղղված է մշակութային համագործակցության և փոխանակումների, արվեստի և արվեստագետների շարժունակության ու մշակութային ոլորտի հնարավորությունների ամրապնդման, միջմշակութային, մշակութային քաղաքականությանն

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն

առնչվող երկխոսության, «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի և այնպիսի միջազգային հարթակներում համագործակցությանը ինչպիսիք են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն և Եվրոպայի խորհուրդը (ՀԸԳՀ համաձայնագրի 96 և 97 հոդվածներ):

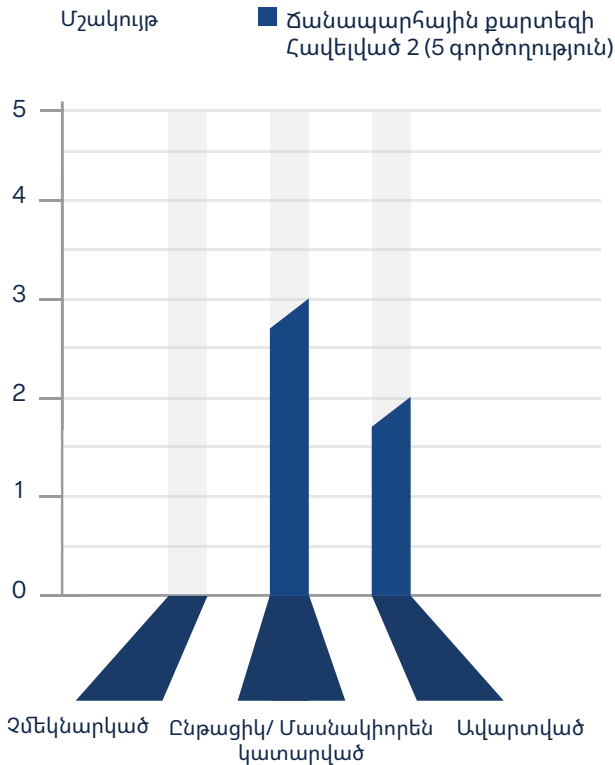
Հասարակության համար օգուտները

- Արտերկրում միջազգային նախագծերին մասնակցելու միջոցով մշակութային ընդլայնումը նպաստում է միջազգային ասպարեզում հայ գեղարվեստը ներկայացնող ամենատաղանդավոր արվեստագետների բացահայտմանը, կարողությունների զարգացմանը, կատարելագործմանը, ինչպես նաև խրախուսմանը: Արվեստագետների մշակութային համագործակցությունը, մշակութային փոխանակումները, ինչպես նաև միջմշակութային երկխոսությունը կարևոր դեր են խաղում՝ նպաստելով արվեստի տարածմանը հեղինակավոր միջազգային հարթակներում, նոր գործընկերային կապերի ձեռքբերմանը և միջազգային համաձայնագրերով նախատեսված գործընթացների իրականացմանը: Շահառուներն են՝ արվեստագետները, անհատ ստեղծագործողները, ստեղծագործական խմբերը, կինոգործիչները:
- Մշակույթի ոլորտում իրավական շրջանակի ստեղծում. «Թանգարանների մասին» օրենքը, որը կարգավորում է թանգարանների գործունեության հետ կապված հարաբերությունները, սահմանում է թանգարանների տեսակները և գործառույթները, ՀՀ թանգարանային հավաքածուների գրանցման, պահպանման, օգտագործման և անվտանգության հետ կապված հարցերը: «Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին» օրենքում կատարված փոփոխություններն ու լրացումները գրադարանային ոլորտում առաջարկում են կարգավորման նոր մեխանիզմներ՝ ուղղված նոր ծառայությունների և գործունեության տեսակների, այդ թվում՝ տնտեսական գործունեության զարգացմանը: Շահառուներն են՝ լայն հանրության լայն շերտերը, թանգարանային և գրադարանային ոլորտի մասնագետները, կրթական հաստատությունները, հատկապես՝ դպրոցները:
- «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագիրը կարևոր դեր է խաղում Հայաստանի մշակույթի և ստեղծարար ոլորտներում՝ տարատեսակ օգուտներ ապահովելով հասարակության համար: Այս ծրագիրը ոչ միայն հարստացնում է մշակութային միջավայրը, այլև խթանում է սոցիալական համախմբվածությունը, տնտեսական աճը և նորարարությունը ՀՀ համայնքներում: Ծրագիրը նաև աջակցում է մշակութային և գեղարվեստական ծրագրերի լայն շրջանակին՝ խթանելով մշակութային բազմազանությունը և միջմշակութային համագործակցությունը: Առաջարկելով ֆինանսավորման և զարգացման հնարավորություններ՝ կազմակերպությունը խրախուսում է տեղական նկարիչների, երաժիշտների, գրողների և մշակութային կազմակերպությունների կողմից նորարարությունների ներդրումը և համագործակցության ու փոխգործակցության զարգացումը: Ծրագիրը հնարավորություն է տալիս հայ ստեղծագործողներին մասնակցել միջազգային մշակութային փոխանակումների, ինչը նրանց հնարավորություն է տալիս ոչ միայն կիսվել Հայաստանի եզակի ժառանգությամբ, այլև օգուտներ քաղել լայն երկրների փորձից, այդ թվում արվեստների ոլորտից:

Իրագործման առաջընթացը

ՈԼՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ՝

ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 74-78-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կատարողական

60%
ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

40%
ԱՎԱՐՏՎԱԾ

ՀՀ կառավարության կողմից 2023 թվականի դեկտեմբերին ընդունված «ՀՀ մշակույթի պահպանության, զարգացման և հանրահռչակման 2023-2027 թվականների ռազմավարությունը» սահմանում է երկրի մշակութային քաղաքականության առաջնահերթությունները՝ ուղղված մշակույթի պահպանությանը և տարածմանը, մշակութային և ստեղծարար ոլորտների խթանմանը և երկրի կայուն զարգացման գործընթացներում վերջիններիս դերի ընդլայնմանը, մշակույթի և ժամանակակից արվեստի հասանելիությանը և սոցիալական ներառականությանը, ժողովրդավարական

արժեքների գերակայության ամրապնդմանը: Մշակութային և ստեղծարար ոլորտները ճանաչվում են որպես հասարակության զարգացման և նրա բարեկեցության հիմնական աղբյուր: Կայուն զարգացման նպատակներին (ԿՋՆ) համապատասխան մշակված «ՀՀ մշակույթի պահպանության, զարգացման և հանրահռչակման 2023-2027 թվականների ռազմավարությունը» ընդգծում է ՄԱԿ-ի 2030 թվականի ԿՋՆ-ներին հասնելու ՀՀ հանձնառությունը:

Ռազմավարությունը ճանաչում է մշակույթը որպես քաղաքացիական կրթության կարևորագույն բաղադրիչ և մարդկային կապիտալի զարգացման առանցքային տարր: Հիմնական նպատակներից է հասարակության ստեղծարար ընդգրկվածության ապահովումը մշակութային կյանքին, ինչպես նաև մշակույթի և արվեստների դերի ընդլայնումը երկրի կայուն զարգացման գործընթացներում՝ երկու հիմնական ենթանպատակներով. մշակույթի ապակենտրոնացում ու մշակութային, կրթական քաղաքականությունների ներդաշնակեցում:

Այն ուղղված է գեղարվեստական կրթության մատչելիության ապահովմանը, մշակույթի ոլորտի կադրերի և մասնագետների պատրաստմանը և վերապատրաստմանը, մշակութային և կրթական ծառայությունների որակի բարձրացմանը, ՀՀ ապագա քաղաքացիների ձևավորմանը:

Ռազմավարությունն ընդգծում է գեղարվեստական և մշակութային քաղաքականությունների ներդաշնակեցման կարևորությունը, որի հիմնական նպատակներից մեկը մշակույթի ինտեգրումն է դպրոցական կրթական ծրագրերում:

Քաղաքականության և ծրագրերի իրականացման մակարդակում խիստ խրախուսվում է դպրոցների և մշակութային հաստատությունների (թանգարաններ, գրադարաններ, թատրոններ) միջև գործընկերությունը:

Հայկական մշակույթի հանրահռչակումը արտերկրում, փոխադարձ կապերի հաստատումը և տաղանդավոր երիտասարդների մասնագիտական հմտությունների զարգացումն ու փորձի փոխանակումը.

2024 թվականին «Մեկնարկ» տաղանդի զարգացման նպատակային ծրագրում ներգրավված երիտասարդ երաժիշտները մասնակցել են մի շարք տարբեր միջոցառումների՝ մրցույթների, փառատոների, համերգների, վարպետաց դասերի: Նրանցից շատերը արժանացել են ազգային և միջազգային մրցույթների դափնեկիրների կոչումների: Մասնավորապես, ծրագրի 7 անդամներ մասնակցել են Գերմանիայում, Բելգիայում, Հունգարիայում, Հունաստանում և Իսպանիայում անցկացված միջազգային երաժշտական մրցույթների և արժանացել 1-ին և 2-րդ մրցանակների: Ծրագրի երեք անդամներ համերգային ելույթներ են ունեցել Գերմանիայի Հանովեր քաղաքում՝ սիմֆոնիկ նվագախմբի հետ միասին: Եվս 6 անդամ մենահամերգներով հանդես են եկել Բելգիայում, Գերմանիայում և Ֆրանսիայում, ինչպես նաև մասնակցել են Եվրատեսիլ դասական երաժշտության մրցույթի բոլոր փուլերին, ընդ որում՝ նրանցից 3 մասնակից անցել է եզրափակիչ փուլ:

Ծրագրի մասնակիցներն ունենդրել են Ֆինլանդիայից, Ֆրանսիայից, Իտալիայից և Շվեյցարիայից ժամանած աշխարհի լավագույն մասնագետների մատուցմամբ վարպետաց դասեր: Ծրագրի նպատակն է բացահայտել 11-20 տարեկան ամենատաղանդավոր երիտասարդ երաժիշտ-կատարողներին, զարգացնել նրանց կարողությունները, կատարելագործել դրանք և խրախուսել նրանց՝ հայկական կատարողական արվեստը միջազգային ասպարեզում ներկայացնելու համար: Գործընթացը շարունակական է:

2022 թվականի ապրիլի 5-ին Շվեդիայի արվեստի դրամաշնորհների գործակալության հետ ստորագրվեց փոխըմբռնման հուշագիր՝ «ArtNexus» նախագծի շրջանակներում համագործակցություն հաստատելու համար: Այս նոր շվեդական նախաձեռնությունը ծառայում է Հայաստանի և Շվեդիայի միջև արվեստի և մշակույթի ոլորտում համագործակցությանը և նպաստում է ապագա համագործակցության ծրագրերի ձևավորմանն ու ընդլայնմանը: Նախագիծն ուղղված է անհրաժեշտ փորձի փոխանակմանը և նպաստում է մշակութային հաստատությունների և անհատ արվեստագետների կարողությունների զարգացմանը, ինչպես նաև խթանում է պետություն-հասարակություն երկխոսությունը հայ արվեստի, մշակույթի գործիչների և պետական շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ: «ArtNexus»-ի շրջանակներում մեկնարկել է «Peer to Peer» նախագիծը: Շվեդիայում «ArtNexus»-ի համակարգողների հետ տեղի է ունեցել եզրափակիչ հանդիպում, որի ընթացքում քննարկվել է նախագծի հետագա ընթացքը Հայաստանում: Գործընթացը շարունակական է:

2024 թվականին «Կինեմատոգրաֆիա» ծրագրի շրջանակներում աջակցություն է տրամադրվել 16 անհատ ստեղծագործողների և ոլորտի ներկայացուցիչների՝ հայկական մշակույթը արտերկրում հանրահռչակելու համար: Մասնավորապես՝ 5 կինոգործիչ մասնակցել է Ֆրանսիայում, Իտալիայում և Գերմանիայում անցկացված միջազգային միջոցառումներին և կինոփառատոններին: 11 ներկայացուցիչ մասնակցել է Գերմանիայում անցկացված Բեռլինի միջազգային կինոփառատոնին կից Եվրոպական կինոշուկային, Կաննի միջազգային կինոփառատոնին կից «Marché du film»-ին և Ֆրանսիայում անցկացված Անսիի միջազգային անիմացիոն փառատոնին կից «MIFA» կինոշուկային: Նպատակն է՝ նպաստել հայկական կինոարտադրության հանրաճանաչությանը հեղինակավոր միջազգային կինոհարթակներում և զարգացնել նոր գործընկերություններ:

2024 թվականին «Արվեստների» ծրագրի շրջանակներում աջակցություն է ստացել 16 անհատ արվեստագետ, 1 երգչախումբ, 2 նվագախումբ և 2 թատերախումբ՝ հայկական մշակույթը արտերկրում հանրահռչակելու համար: Մասնավորապես՝ 9 երաժիշտ մասնակցել է Գերմանիայում, Բելգիայում, Իտալիայում և Մալթայում անցկացված մրցույթների և միջոցառումների, 1 երգչախումբ էլ մասնակցել է Լեհաստանում անցկացված փառատոնի: Շառլ Ազնավուրի 100-ամյակին նվիրված հոբելյանական միջոցառումների շրջանակներում Հայաստանի պետական կամերային նվագախումբը շրջագայել է Շվեյցարիայում, Իտալիայում, Բելգիայում և Գերմանիայում, իսկ Հայաստանի պետական ջազային նվագախումբը «Ջազնավոր» խորագրով համերգներ է ունեցել Բելգիայում, Լյուքսեմբուրգում և Հունգարիայում: Մեկ թատերախումբ մասնակցել է Ավինյոնի թատերական փառատոնին՝ ներկայացնելով Հայաստանի երգի պետական թատրոնի «Յուրտ օր

դժոխքում» մոնոդրաման: Այս փառատոնին Հայաստանն առաջին անգամ էր մասնակցության հրավեր ստանում: Բացի այդ, մեկ արվեստագետ և մեկ թատերախումբ էլ մասնակցել են Իսպանիայում և Լեհաստանում անցկացված թատերական փառատոների: Ծրագրի նպատակն է՝ նպաստել հայ ժամանակակից արվեստի տարածմանը հեղինակավոր միջազգային հարթակներում: Գործընթացը շարունակական է:

ՀՀ Ազգային ժողովը 2024 թվականի փետրվարի 28-ին ընդունեց «**Թանգարանների մասին**» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-93-Ն): Օրենքը սահմանում է թանգարանների աշխատողների իրավունքներն ու պարտականությունները, թանգարանային կրթության իրավական հիմքերը, մասնավոր թանգարանների հավատարմագրման կարգավորումները և համայնքային թանգարանային գործունեության սկզբունքները: «Թանգարանների մասին» օրենքի ընդունումը սահմանում է մշակութային ժառանգության պահպանման և պաշտպանության, մշակույթի ոլորտում նոր տնտեսական մեխանիզմների մշակման, ինչպես նաև իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց միջև ծագող հարաբերությունների կարգավորման իրավական շրջանակը¹:

ՀՀ Ազգային ժողովը 2024 թվականի հոկտեմբերի 2-ին ընդունեց «**Գրադարանների և գրադարանային գործի մասին**» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը (ՀՕ-344-Ն): Օրենքի փոփոխությունները վերաբերում են «հանրային գրադարան» և «էլեկտրոնային գրադարան» եզրույթների սահմանումներին, ինչպես նաև ներառում են գրադարանավարների պարտականություններն ու պատասխանատվությունը կարգավորող կոնկրետ դրույթներ: Այն կնպաստի գրադարանային հատվածի հիմնական գործառնական գործառույթների կատարելագործմանը, այդ թվում՝ գրադարանային հավաքածուների համալրմանը, պահեստավորմանը, ուսումնասիրությանը, պահպանությանը, թվայնացմանը, ինչպես նաև նոր հանրային ծառայությունների մատուցմանը: Գործընթացը շարունակական է²: (i) ԵՄ «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրին Հայաստանի անդամակցության շրջանակներում՝ 2022 թվականի դեկտեմբերի 28-ին ստորագրվել և ուժի մեջ է մտել «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրին (2021-2027թթ.) ՀՀ մասնակցության մասին համաձայնագիրը: Ծրագրի հիմնական նպատակներն են՝ (ii) պահպանել, զարգացնել և խթանել եվրոպական մշակութային և լեզվական բազմազանությունն ու ժառանգությունը, բարձրացնել մշակութային և ստեղծարար ոլորտների, մասնավորապես՝ տեսալսողական ոլորտի մրցունակությունն ու տնտեսական ներուժը:

Ծրագիրը նպաստում է գաղափարների և առաջնային փորձի փոխանակմանը՝ հզորացնելով Հայաստանի ստեղծարար հատվածը՝ տեղական և համաշխարհային մարտահրավերներին դիմակայելու, կայուն մշակութային զարգացումը խթանելու և Հայաստանի մշակութային դիվանագիտության ջանքերին նպաստելու համար: «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի հայաստանյան գրասենյակը (CED Armenia) գործում է Երևանում Եվրոպական հանձնաժողովի և ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության ղեկավարությամբ: «Երևանյան հեռանկարներ» միջազգային երաժշտական փառատոնի կողմից համակարգվող CED Armenia-ի նպատակն է խթանել «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագիրը Հայաստանի մշակութային և ստեղծարար ոլորտներում: Հիմնական նպատակներն են՝ (i) ԵՄ ֆինանսավորման հասանելիության դյուրացում՝ տեղեկատվության տրամադրման և ուղղորդման միջոցով, ինչպես նաև «Ստեղծագործ Եվրոպա» նախագծերին Հայաստանի մասնակցության խթանում, (ii) ճանաչելիության և իրազեկվածության բարձրացում, (iii) շահագրգիռ կողմերի ներգրավում, մասնավորապես՝ տեղական մշակութային կազմակերպությունների, մասնագետների և հանրության հետ ցանցերի ստեղծում, (iv) մասնակցության խթանում, (v) տեղեկատվության տարածում:

1 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=191085>

2 <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=198712>

«Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի հայաստանյան գրասենյակի գործունեության ամփոփ նկարագիր

1. «www.creativeeurope.am» կայքէջ (լավ սպասարկվող և պարբերաբար թարմացվող կայքէջ՝ հայերեն և անգլերեն լեզուներով),
2. սոցիալական մեդիա արշավներ. «Facebook»-ի (4.3 հազար հետևորդ), «Instagram»-ի (279 հետևորդ) և «LinkedIn»-ի (120 հետևորդ) օգտագործում՝ թարմացումներով, հաջողության պատմություններով, առաջիկա միջոցառումների և ֆինանսավորման հնարավորություններով կիսվելու համար,
3. տվյալների բազա և էլեկտրոնային փոստով լրատվական ծանուցումներ. ստեղծվել է կոնտակտային տվյալների բազա, որի միջոցով պարբերաբար ծանուցումներ են ուղարկվում նորությունների, միջոցառումների, վերջնաժամկետների և Խորհրդատվությունների վերաբերյալ (450 կազմակերպություն, ցուցակները պարբերաբար թարմացվում են),
4. վեբինարներ և տեղեկատվական օրեր. առցանց և օֆլայն վեբինարների և տեղեկատվական օրերի անցկացում Երևանում և մարզերում՝ նախագծերը ներկայացնելու և դիմումի գործընթացը, մասնակցության չափանիշները բացատրելու և այլնի համար (համագործակցություն տեղական ինքնակառավարման մարմինների և մշակութային կազմակերպությունների հետ): 2023 թվականի սեպտեմբերից մինչև 2024 թվականի հոկտեմբեր ժամանակահատվածում անցկացվել են 30 առցանց և օֆլայն միջոցառումներ,
5. կապերի հաստատման միջոցառումներ. միջոցառումների կազմակերպում, որտեղ մշակույթի ոլորտի մասնագետները կարող են հաստատել գործնական կապեր, փոխանակվել գաղափարներով և ուսումնասիրել համագործակցության հնարավորությունները տեղական և միջազգային մակարդակով

(սուրճի շուրջ գրույցներ «Ստեղծագործ Եվրոպա» հայաստանյան գրասենյակում և այլն): Կազմակերպվել է կապերի հաստատման 3 ցանցային միջոցառում տեղական մակարդակով և «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի Գերմանիայի գրասենյակի հետ,

6. սեմինարներ և կարողությունների զարգացում. տեղական փորձագետների և «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի գրասենյակների հետ առերես և առցանց սեմինարների կազմակերպում և փոխանակում՝ նախագծերի մշակման և առաջարկների պատրաստման վերաբերյալ գործնական ուղղորդում տրամադրելու համար: Սեմինարներ են կազմակերպվել «Ստեղծագործ Եվրոպա» հայաստանյան գրասենյակի կողմից: Կազմակերպվել են 5 առերես և առցանց կարողությունների զարգացման վերապատրաստումներ և սեմինարներ,
7. ամենօրյա խորհրդակցություններ և հանդիպումներ. ավելի քան 125 խորհրդակցություն և հանդիպում, դիմումի ներկայացման ուղեցույց, մասնակցի նույնականացման համարի (PIC) հայտարարում, վավերացում, ԵՄ ֆինանսավորման և մրցույթների պորտալ: Ամենօրյա խորհրդակցություններ առերես ձևաչափով՝ «Ստեղծագործ Եվրոպա» հայաստանյան գրասենյակում, գործընկերների գրասենյակներում, հեռախոսով, «Zoom»-ով և «Teams»-ով,
8. ուղեցույցներ և հղումներ. հայտարարությունների թարգմանություն, համապատասխանեցում և տարածում, «Մշակույթի ԵՄ ֆինանսավորման ուղեցույց», հարց ու պատասխան, օգտակար հղումներ և այլն,
9. Ռադիոյով, հեռուստատեսությամբ և փողքաթերով հարցազրույցների կազմակերպում «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի հայաստանյան գրասենյակի և շահառուների հետ: Ավելի քան 15 հոդված և հարցազրույց:

«Ստողծագործ Եվրոպա» ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները՝

1. անհատ արվեստագետների շարժունակության 10 ծրագրերի կազմակերպում «Culture Moves Europe» նախաձեռնության շրջանակում,
2. Նորարար փորձառական արվեստի կենտրոն (ՆՓԱԿ)՝ մեկ ռեզիդենտության նախագծի կազմակերպում «Culture Moves Europe»-ի շրջանակում,
3. «European Cooperation Projects` 4 նախագիծ, ևս 2 նախագծի դեպքում էլ համակարգողը հայկական կազմակերպություն է,
4. Տերյան մշակութային կենտրոն՝ Եվրոպական ժառանգության մրցանակ,
5. «Perform Europe» հաստատված 42 նախագծերից մեկը). համակարգող՝ «Այսօր Արթ Նախաձեռնություն (Today Art Initiative)» հասարակական կազմակերպությունը (Երևան),
6. Երևանի երաժշտական շաբաթ՝ Եվրոպական փառատոների շրջանակում հաստատված նախագիծ՝ սկսնակ արվեստագետների համար:

ՏԵՍԱԼՍՈՂԱԿԱՆ ԵՎ ՄԵԴԻԱ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

ԲԱԶՄԱԶԱՆ

ԵՎ

ՈՐԱԿՅԱԼ ՄԵԴԻԱ,

ՏԵՂԵԿԱՑՎԱԾ

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ

համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունը նպատակաուղղված է ԵՄ-ում և Հայաստանում տեսալսողական արդյունաբերության ամրապնդմանը, մասնավորապես՝ մասնագետների վերապատրաստման և տեղեկատվության փոխանակման միջոցով: Այն կենտրոնացնում է տեսալսողական և լրատվության քաղաքականությունների վերաբերյալ երկխոսության, միջազգային հարթակներում (ինչպիսիք են ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն և ԱՀԿ-ն), ինչպես նաև տեսալսողական և լրատվության դաշտում համագործակցության վրա, ներառյալ՝ կինոյի ոլորտը (Հոդված 98):

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարություն
Արդարադատության նախարարություն
Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն
Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողով

ՀԸԳՀ-ն նպաստում է տեսալսողական և լրատվության ծառայությունների օրենսդրության բարելավմանը և համապատասխանեցմանը ԵՄ չափանիշներին՝ խթանելով Հայաստանի լրատվական դաշտի առավել լավ ինտեգրումը ԵՄ-ի հետ:

Հասարակության համար օգուտները

- ԵՄ հրահանգներին համապատասխանեցումը բարելավում է տեսալսողական լրատվամիջոցների գործունեությունը կարգավորող շրջանակը՝ նպաստելով բազմազան և մրցակցային լրատվական միջավայրի կայացմանը:
- Լրատվամիջոցների չափանիշների բարելավում և բովանդակության ավելի լայն շրջանակի հասանելիություն, ինչը նպաստում է մշակութային փոխանակմանը և ամրապնդում ժողովրդավարական արժեքները:

Կինոյի ոլորտում տեսալսողական և լրատվության դաշտում համագործակցության համատեքստում հատկանշական է ԵՄ տեսալսողական մեդիա ծառայությունների մասին հրահանգի իրագործումը, ինչը հնարավորություն կտա միանալ «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի մեդիա ուղղությանը:

Նշված հրահանգի հիմնական դրույթներն են.

1. գործողության շրջանակը և սահմանումները . հրահանգը վերաբերում է լրատվամիջոցների տարբեր ձևերին, ներառյալ ավանդական հեռուստատեսությունը և պահանջարկային ծառայությունները: Հայաստանը պետք է ընդլայնի իր սահմանումները՝ ներառելով թվային հարթակները և հոսքային (սթրիմինգային) ծառայությունները,
2. բովանդակության կարգավորումը. հրահանգը ներառում է բովանդակության ստանդարտների վերաբերյալ կանոններ, ինչպիսիք են անչափահասների պաշտպանությունը, ատելություն սերմանող խոսքի արգելքը և եվրոպական ստեղծագործությունների խթանման պահանջները: Հայաստանը պետք է որդեգրի նմանատիպ ստանդարտներ,
3. գովազդի կարգավորումներ. գոյություն ունեն գովազդի մասին խիստ ուղեցույցներ, հատկապես՝ երեխաների համար նախատեսված սննդամթերքի և ըմպելիքների առնչությամբ: Հայաստանը պետք է կիրառի այս կանոնները, որոնք հնարավոր է ազդեն տեղական գովազդային գործելակերպի վրա,
4. հասանելիություն. հրահանգն ընդգծում է հաշմանդամություն ունեցող անձանց

համար մատչելիության հարցը: Հայաստանը պետք է բարելավի տեսալսողական բովանդակության մատչելիության հնարավորությունները,

5. մշակութային առաջխաղացում. հրահանգը խրախուսում է եվրոպական ստեղծագործությունների առաջխաղացումը, ինչը կարող է քվոտաների սահմանման կամ Հայաստանում տեղական բովանդակության արտադրության աջակցության անհրաժեշտություն առաջացնել:

Հասարակության վրա ազդեցությունը հետևյալն է.

1. մշակութային ինքնություն և բազմազանություն. հրահանգին համապատասխանեցումը կարող է հայկական մշակույթի ու բովանդակության խթանման միջոցով ամրապնդել տեղական տեսալսողական ոլորտը՝ նպաստելով ազգային ինքնությունն արտացոլող բազմազան մեդիա միջավայրի ձևավորմանը,
2. հայկական ֆիլմերը՝ որպես եվրոպական ստեղծագործություններ. եվրոպական չափանիշներին համապատասխանելով՝ Հայաստանը կարող է ընդլայնել իր կինոարդյունաբերության տեսանելիությունը և ամրապնդել համագործակցությունը՝ հիմք ստեղծելով «Ստեղծագործ Եվրոպա» ծրագրի մեդիա ուղղության շրջանակներում գործընկերությունների համար: Այս համապատասխանեցումը ոչ միայն կնպաստի տարածման հնարավորություններին, այլև հայ կինոգործիչներին հնարավորություն կտա հասանելիություն ունենալ ֆինանսավորման, վերապատրաստման և կապերի հաստատման եվրոպական ավելի լայն շուկայում՝ արդյունքում հարստացնելով ինչպես հայկական, այնպես էլ եվրոպական կինեմատոգրաֆիայի ոլորտները ,
3. սպառողների պաշտպանություն. բովանդակության որակի և գովազդի վերաբերյալ կատարելագործված կարգավորումները կարող են բարելավել սպառողների պաշտպանությունը, հատկապես՝ խոցելի խմբերի, ինչպիսիք են երեխաները,
4. լրատվամիջոցների բազմակարծություն. բարելավված չափանիշները կարող են հանգեցնել լրատվական բազմակարծության մասշտաբների ավելացման՝ նվազեցնելով մի քանի խոշոր դերակատարների գերիշխանությունը և խրախուսելով լրատվական ոլորտում ձայների ավելի լայն շրջանակի առկայությունը,
5. ներդրումների ավելացում. ԵՄ չափանիշներին համապատասխանելը կարող է ազդել Հայաստանի մեդիա ոլորտում օտարերկրյա ներդրումների ներգրավման վրա՝ խթանելով տեղական տնտեսությունները և ստեղծելով աշխատատեղեր: Շահառուներն են՝ կինոգործիչները, հայկական մեդիա ոլորտի ներկայացուցիչները, հասարակության տարբեր շերտեր, այդ թվում՝ խոցելի խմբերը, ինչպիսիք են երեխաները:¹

¹ «Համագործակցությունը տեսալսողական արդյունաբերության ոլորտում և լրատվական դաշտում» գլխին վերաբերող մեկ գործողություն (Հոդված 99, կետ 2) ներառվել է ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի Հավելված 1-ում: Այս գործողությունը վերաբերում է զանգվածային լրատվամիջոցների ոլորտը կարգավորող օրենքներում փոփոխություններ կատարելու օրենսդրական փաթեթի մշակմանը և ընդունմանը: Թեև այս հոդվածը ներառված «Համագործակցությունը տեսալսողական արդյունաբերության ոլորտում և լրատվական դաշտում» գլխի մեջ, այն ներառվել է «Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն» գլխին վերաբերող գործողությունների շարքում: Հետևաբար, առաջընթացի զեկույցում այն ներկայացված է «Արդարադատություն, ազատություն և անվտանգություն» գլխի ներքո՝ մշտադիտարկման գործընթացի շրջանակներում:

«Զանգվածային լրատվության մասին» օրենքում փոփոխությունները և լրացումները

Հայաստանում լրատվական դաշտի կարգավորման բարելավման շարունակական ջանքերի շրջանակներում հանրային քննարկման նպատակով շրջանառության մեջ է դրվել «Զանգվածային լրատվամիջոցների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելուն ուղղված օրենսդրական փաթեթի նախագիծը: 2023 թվականի նոյեմբերի 30-ին այն ներկայացվել է համապատասխան պետական մարմինների քննարկմանը: Քննարկումների արդյունքում ստացված դիտարկումների հիման վրա նախագիծը վերանայվել և 2024 թվականի մարտի 29-ին ներկայացվել է Վարչապետի աշխատակազմ:

2024 թվականի հունիսի 15-ին նախագիծը ներկայացվել է Վենետիկի հանձնաժողովին՝ պաշտոնական կարծիք ստանալու համար, որը ստացվել է 2024 թվականի հոկտեմբերին: Հաշվի առնելով հանձնաժողովի առաջարկությունները՝ փաթեթը համապատասխանաբար վերանայվել է և կրկին ներկայացվել վարչապետի աշխատակազմ: Օրենսդրական փաթեթն այժմ անցնում է վերանայման մեկ այլ փուլ՝ համաձայն ստացված մեկնաբանությունների և առաջարկությունների:

ԵՄ տեսալսողական մեդիա ծառայությունների հրահանգին համապատասխանեցումը

Տեսալսողական մեդիա ծառայությունների մասին Եվրոպական խորհրդարանի և Խորհրդի 2010 թվականի մարտի 10-ի թիվ 2010/13/ԵՄ հրահանգի՝ 2018 թվականի նոյեմբերի 14-ի թիվ 2018/1808/ԵՄ հրահանգով սահմանված պահանջները կատարելու համար անհրաժեշտ են փոփոխություններ և լրացումներ «Տեսալսողական մեդիայի մասին» օրենքում, որը գտնվում է ՀՀ բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարության իրավասության ներքո: Գործընթացը սկսելու համար 2024 թվականի հուլիս և օգոստոս ամիսներին Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարության մասնագետները մի շարք հանդիպումներ են անցկացրել Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովի ներկայացուցիչների հետ: Բարձր տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարարությունը թարգմանել է համապատասխան ԵՄ հրահանգները և դրանք ներկայացրել Հեռուստատեսության և ռադիոյի հանձնաժողովին՝ իրագործման հետագա ջանքերին աջակցելու համար:

Նախարարության և Հանձնաժողովի միջև շարունակական համագործակցությունը ամուր հիմք է դրել ազգային օրենսդրությունը ԵՄ չափանիշներին համար: Այս նախաձեռնողական միջոցառումները ցույց են տալիս Հայաստանի՝ ՀԸԳՀ-ի շրջանակում ստանձնած պարտավորությունները կատարելու և տեսալսողական մեդիայի ոլորտում զարգացող եվրոպական կարգավորիչ շրջանակին համապատասխանությունն ապահովելու հստակ հանձնառությունը:

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ ՍՊՈՐՏԻ ԵՎ ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ԱԿՏԻՎՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ

ԱԿՏԻՎ

ԿԵՆՍԱԿԵՐՊ

ԵՎ

ՀԱՂԹԱՆԱԿՈՂ

ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

համագործակցության շրջանակը

Սպորտի և ֆիզիկական ակտիվության ոլորտում համագործակցությունը կենտրոնացնում է տեղեկությունների և լավագույն փորձի փոխանակման վրա, որի նպատակն է խթանել առողջ ապրելակերպը, պատշաճ կառավարումը, ինչպես նաև սպորտի սոցիալական և կրթական արժեքը, և պայքարել ԵՄ-ում և Հայաստանում

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն

սպորտին սպառնացող այնպիսի սպառնալիքների դեմ, ինչպիսիք են դոպինգը, պայմանավորված խաղերը, ռասիզմը և բռնությունը (Հոդված 101):

Հասարակության համար օգուտները

Հայաստանում ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտում ընդհանուր գործունեությունը նպատակաուղղված է անհատների ներդաշնակ և բազմակողմանի զարգացմանը, առողջ ապրելակերպի խթանմանը և հասարակության մեջ ակտիվ հանգստի խրախուսմանը: Այս ջանքերը նպաստում են բարեկեցության բարելավմանը, երկարակեցության բարձրացմանը և Հայաստանի միջազգային հեղինակության ամրապնդմանը: Հիմնական առաջնահերթություն են համարվում հակադոպինգային նախաձեռնությունները, որոնք աջակցում են Հայաստանի ազգային հավաքականների արդար և հաջող մասնակցությանը Եվրոպայի և աշխարհի առաջնություններին, ինչպես նաև Օլիմպիական խաղերին: Սպորտի ոլորտի գործունեության հիմնական շահառուներն են պրոֆեսիոնալ մարզիկները, դպրոցականները և 18-40 ու 41+ տարիքային խմբերի քաղաքացիները:

2024 թվականին Հայաստանը ներկայացնող մարզիկները նշանակալի հաջողությունների են հասել միջազգային ասպարեզում՝ տարբեր մարզաձևերում նվաճելով ընդհանուր առմամբ 388 մեդալ, այդ թվում՝

- 4 մեդալ 2024 թվականի Փարիզի Օլիմպիական խաղերում, որոնցից 3-ը՝ արծաթե, և 1-ը՝ բրոնզե,
- 123 ոսկե, 107 արծաթե և 154 բրոնզե մեդալ՝ մեծահասակների, երիտասարդների և պատանիների աշխարհի և Եվրոպայի առաջնություններում:

Այս նվաճումներն արտացոլում են Հայաստանի աճող առաջատար դիրքը միջազգային սպորտում և ոլորտում պետական աջակցությամբ իրականացվող զարգացման նախաձեռնությունների արդյունավետությունը:

Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ռազմավարական զարգացումը

2023 թվականին ՀՀ կառավարությունը հաստատել է «Հայաստանի Հանրապետության ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտների 2024-2030 թվականների զարգացման ռազմավարությունը և ռազմավարության գործողությունների պլանը հաստատելու մասին» N 2145-L որոշումը: Ռազմավարությունն ուղղագծում է ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի ոլորտներում պետական քաղաքականության ռազմավարական առաջնահերթությունները՝ իբրև ուղենիշ ունենալով պետական և մասնավոր ոլորտների կարիքները, ինչպես նաև համաշխարհային զարգացման միտումները: Ռազմավարության հիմնական նպատակներն են.

1. խթանել ֆիզիկական ակտիվությունը և առողջ ապրելակերպը որպես ազգային կենսակերպ,
2. դիրքավորել Հայաստանը որպես մարզական բարձր նվաճումների երկիր:

Ռազմավարությունը նաև նախատեսում է միջազգային չափանիշներին համապատասխան մասնագիտացված, լավ հագեցած մարզական կառույցների զարգացում, բարձրակարգ մարզիչների և մասնագետների վերապատրաստում իսկֆերերացիաներին և այլ մարզական կառույցներին, ըստ անհրաժեշտության, միջազգային չափանիշներին համապատասխանող մարզագույքով ապահովում¹:

Օրենսդրական զարգացումները և հակադոպինգային միջոցառումները

2023 թվականի մարտի 1-ին ՀՀ Ազգային ժողովն ընդունեց «Ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը (ՀՕ-44-Ն): Այս օրենքը ներառում է հակադոպինգային գործունեությանը վերաբերող դրույթներ, որոնք համապատասխանում են Համաշխարհային հակադոպինգային գործակալության (WADA) կողմից սահմանված չափանիշներին²:

2022-2024 թվականներին ՀՀ Հակադոպինգային գործակալությունն ակտիվորեն իրականացրել է հակադոպինգային ծրագրեր, հրապարակել ուսումնական նյութեր և անցկացրել դոպինգի ստուգման թեստեր: Հիմնական շահառուների թվում էին Հայաստանի տարբեր մարզաձևերի առաջատար մարզիկները և ազգային հավաքականի անդամները:

- **2022** թվականին անցկացվել է 129 դոպինգ թեստ,

- **2023** թվականին այս թիվը հասել է 440-ի,

- **2024** թվականին նախատեսված է եղել անցկացնել 380 դոպինգ թեստ:

Այս հակադոպինգային ջանքերը նպաստում են Հայաստանի արդար մասնակցությանը Եվրոպայի և աշխարհի առաջնություններին, ինչպես նաև Օլիմպիական խաղերին:

¹ <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=186978>

² <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=175704>

Ոլորտային ենթակառուցվածքների զարգացումը

2024 թվականին Հայաստանում բացվեց նորակառույց մարզադպրոց, որը կրում է ծանրամարտի աշխարհի չեմպիոն Սիմոն Մարտիրոսյանի անունը: Շինարարությունը ֆինանսավորվել է պետական բյուջեի միջոցներով:

Բացի այդ, 2024 թվականին ավարտվեցին Երևանի թենիսի և բադմինտոնի մանկապատանեկան մարզադպրոցի վերանորոգման աշխատանքները, որոնք նույնպես ֆինանսավորվել են պետական բյուջեի միջոցներով: Այս ենթակառուցվածքային զարգացումները ներկայացնում են երկրում ժամանակակից, բարձրորակ մարզական հաստատությունների հասանելիության ընդլայնման շարունակական հանձնառությունը:

Խոշոր մարզական միջոցառումների կազմակերպումը և մասսայական սպորտի զարգացումը

Հայաստանը ձեռք է բերել խոշոր միջազգային մարզական միջոցառումներ հյուրընկալելու արժեքավոր փորձ: Հատկանշական է, որ 2023 թվականին երկիրը հաջողությամբ հյուրընկալեց Ծանրամարտի Եվրոպայի մեծահասակների առաջնությունը, IBA-ի վարկածով բռնցքամարտի պատանեկան աշխարհի առաջնությունը, Բռնցքամարտի Եվրոպայի երիտասարդական առաջնությունը, Սամբոյի մեծահասակների աշխարհի առաջնությունը և Լատինաամերիկյան պարերի աշխարհի երիտասարդական առաջնությունը: 2024 թվականին Հայաստանը հյուրընկալեց ՈՒԵՖԱ-ի Ֆուտզալի Չեմպիոնների լիգայի եզրափակիչ փուլը՝ հետագայում էլ ավելի ամրապնդելով իր միջազգային մարզական հեղինակությունը:

Առաջիկայում Հայաստանը պատրաստվում է հյուրընկալել մի քանի հեղինակավոր միջոցառումներ, այդ թվում՝

- 2025թ.՝ Վոլեյբոլի Եվրոպայի մինչև 16 տարեկան տղաների առաջնություն, Կարատեի Եվրոպայի մեծահասակների առաջնություն, Բասկետբոլի Եվրոպայի մինչև 20 տարեկան երիտասարդների առաջնություն (B դիվիզիոն) ,
- 2026թ.՝ Սուներամարտի Եվրոպայի մեծահասակների առաջնություն, Հրաձգության Եվրոպայի մեծահասակների առաջնություն,
- 2027թ.՝ Ֆրանկոֆոնիայի խաղեր, Գեղարվեստական մարմնամարզության Եվրոպայի մեծահասակների առաջնություն, Ծանրամարտի աշխարհի առաջնություն:

Պրոֆեսիոնալ սպորտից զատ Հայաստանն ակտիվորեն խթանում է մասսայական մարզական միջոցառումները: 2022-ից 2024 թվականներին միջոցառումներ են կազմակերպվել հինգ մարզաձևերից՝ լող, վազք, թիմային քրոս, հեծանվավազք և սեղանի թենիս: Միջոցառումները ներառական էին և բաց էին բոլոր սեռերի համար՝ ուղղված երեք հիմնական շահառու խմբերի

1. դպրոցականներ,
2. 18-40 տարեկան մեծահասակներ
3. 41 և բարձր տարիքի մեծահասակներ:

Մասնակցությունն այս միջոցառումներին զգալի էր

• 2022թ. ՝
մասնակից, | 17,335 | • 2023թ. ՝
մասնակից, | 40,228 | • 2024թ. ՝
մասնակից: | 38,053 |
|--------------------------------|--------|--------------------------------|--------|--------------------------------|--------|

Այս թվերն արտացոլում են մասսայական սպորտի աճող հանրաճանաչությունը Հայաստանում և բոլոր տարիքային խմբերի շրջանում ակտիվ և առողջ ապրելակերպի խթանման հարցում ՀՀ կառավարության հանձնառությունը:

**ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ**

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐԻ

ՁԱՅՆԸ՝

ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ

ԿԱՅԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունը միտված է ապահովելու ՀՀ-ԵՄ հարաբերություններում քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածությունը, ընդլայնելու պետական որոշումների կայացման գործընթացում վերջինի մասնակցությունը, մասնավորապես՝ մի կողմից պետական հաստատությունների և մյուս կողմից՝ ներկայացուցչական ընկերակցությունների ու քաղաքացիական հասարակության միջև բաց, թափանցիկ և կանոնավոր երկխոսության հաստատման, կառույցների ամրապնդման և քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների համախմբման գործընթացի՝ տարբեր եղանակներով խթանման միջոցով, այդ թվում՝ իրազեկության

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Արտաքին գործերի նախարարություն

աջակցության, ոչ պաշտոնական և պաշտոնական կապերի, փոխայցելությունների և աշխատաժողովների միջոցով, ինչպես նաև ընձեռելու քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչներին հնարավորություն՝ ծանոթանալու քաղաքացիական և սոցիալական ոլորտների գործընկերների հետ խորհրդակցությունների և երկխոսության անցկացման գործընթացներին (Հոդված 103):

Հասարակության համար օգուտները

- Հայաստան-ԵՄ հարաբերություններում քաղաքացիական հասարակության առավել արդյունավետ ներգրավվածություն,
- որոշումների կայացման գործընթացում քաղաքացիական հասարակության դերի բարձրացում,
- հաշվի առնել քաղաքացիական հասարակության ներդրումը և փորձագիտական գիտելիքները ՀՀԳՀ-ում ամրագրված տարբեր ոլորտներում հիմնական նպատակներին հասնելու հարցում:

ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների համատեքստում քաղաքացիական հասարակության հետ համագործակցությունը համակարգվում է հետևյալ երկու ձևաչափերով. ՀՀԳՀ 366-րդ հոդվածի համաձայն ստեղծված ՀՀ-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակ և ԱԳ քաղաքացիական հասարակության ֆորում: ՀՀ արտաքին գործերի նախարարությունը մշտապես մասնակցել է այս երկու ձևաչափերի շրջանակներում կազմակերպված միջոցառումներին և հանդիպումներին՝ ընդգծելով քաղաքացիական հասարակության դերը՝ որպես ՀՀ-ԵՄ հարաբերությունների հետագա խորացման և զարգացման գործում կապող օղակ:

Ավելին, արտաքին գործերի նախարարությունը **պարբերաբար հանդիպումներ է անցկացնում քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչների հետ**՝ ներկայացնելով ՀՀԳՀ իրագործման առաջընթացը:

2024 թվականի հուլիսի 23-ին և 2025 թվականի հունվարի 30-ին արտաքին գործերի նախարարությունը քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների մասնակցությամբ անցկացրել է երկու քննարկում-հանդիպում **«ՀՀ-ԵՄ նոր գործընկերության օրակարգ»** փաստաթղթի նախագծի վերաբերյալ՝ ներկայացնելով դրա կառուցվածքը, հիմնական թեմատիկ բովանդակությունը, ինչպես նաև բանակցությունների ընթացիկ վիճակը: Հիշյալ քննարկումներից հետո քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների ներկայացուցիչների բոլոր առաջարկություններն ու դիտարկումները ներկայացվել են ԵՄ կողմին հետագա քննարկումների նպատակով:

ՀՀ-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակի չորրորդ և հինգերորդ հանդիպումները

տեղի են ունեցել համապատասխանաբար Երևանում և Բրյուսելում՝ 2024 թվականի մարտի 4-ին և հոկտեմբերի 15-ին:

2025 թվականի մարտի 31-ից ապրիլի 3-ը Եվրոպական տնտեսական և սոցիալական կոմիտեի պատվիրակությունն այցելել է Հայաստան՝ մասնակցելու ՀՀ-ԵՄ քաղաքացիական հասարակության հարթակի 6-րդ հանդիպմանը, որը տեղի է ունեցել 2025 թվականի ապրիլի 1-ին:

2024 թվականին Բրյուսելում կայացել է **ԱլԳ քաղաքացիական հասարակության ֆորումի** առաջին գագաթնաժողովը, որին մասնակցել են ինչպես ԱլԳ ազգային հարթակի, այնպես էլ ՀՀ ԱԳՆ ներկայացուցիչներ:

**ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ԵՎ
ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ
ՄԱԿԱՐԴԱԿՈՎ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ**

ՀԱՄԱՁԱՓ

ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ ԵՎ

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ,

ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ

ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունն ուղղված է տարածքային զարգացման քաղաքականության ոլորտում փոխադարձ ըմբռնման և երկկողմանի փոխգործակցության խթանմանը: Համագործակցությունը, մասնավորապես, ուղղված է գործելակերպը հետևյալ սկզբունքներին համապատասխանեցնելուն. բազմամակարդակ կառավարման գործընթացի ամրապնդում այնքանով, որքանով այն ազդեցություն ունի կենտրոնական, տարածքային և տեղական մակարդակների վրա՝ հատուկ շեշտադրելով տարածքային և տեղական շահագրգիռ կողմերի ներգրավվածությունը ընդլայնելու եղանակները, տարածքային զարգացման գործընթացում ներգրավված բոլոր շահագրգիռ կողմերի միջև գործընկերության ամրապնդում և տարածքային զարգացման ծրագրերի և նախագծերի իրականացման գործընթացում ներգրավված կողմերի կողմից ֆինանսական աջակցության միջոցով համաֆինանսավորում:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն

Համագործակցությունը նաև ներառում է տեղական և տարածքային իշխանությունների ներգրավվածության աջակցությունը և ամրապնդումը տարածքային քաղաքականության հետ կապված համագործակցությունում, այդ թվում՝ միջսահմանային համագործակցությունը և դրան առնչվող կառավարման կառույցները, համագործակցության ընդլայնումը իրավակիրառ օրենսդրական շրջանակի ստեղծման միջոցով, հնարավորությունների զարգացման միջոցառումների պահպանումն ու զարգացումը և միջսահմանային ու տարածաշրջանային տնտեսական և գործարար ցանցերի ամրապնդման խթանումը (հոդվածներ 105-107):

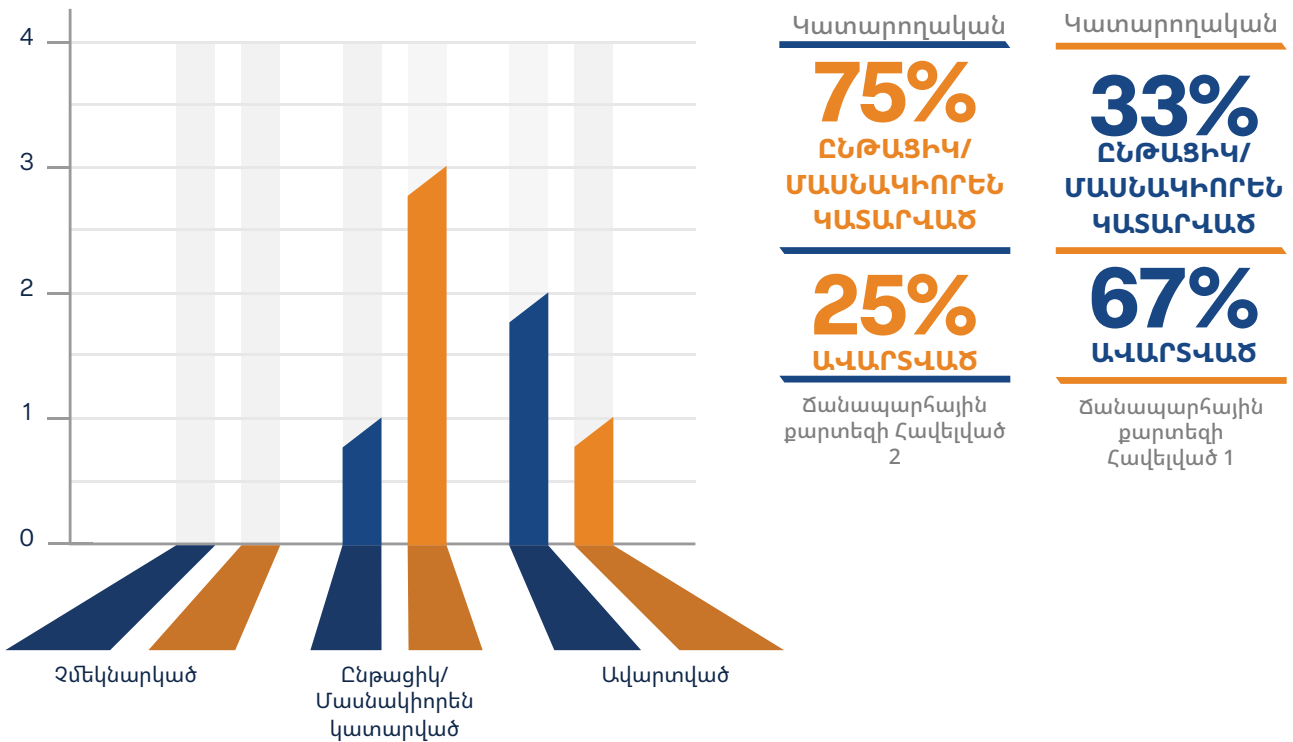
Հասարակության համար օգուտները

- տարածքային զարգացման քաղաքականության վերաբերյալ գիտելիքների, տեղեկատվության և լավագույն գործելակերպի փոխանակում՝ տեղական համայնքների տնտեսական բարեկեցությունը և տարածքային համաչափ զարգացումը խթանելու համար,
- կենտրոնական և տեղական իշխանություններից ուղղահայաց և հորիզոնական փոխազդեցության մեխանիզմների կատարելագործում տարածքային քաղաքականության մշակման և իրականացման գործընթացում,
- տարածքային և տեղական իշխանությունների կարողությունների զարգացում՝ միջսահմանային համագործակցությունը խթանելու համար՝ հաշվի առնելով ԵՄ կանոնակարգերն ու գործելակերպերը:

Իրագործման առաջընթացը

Ոլորտին վերաբերում են՝

- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1-Ի 132-134-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
- ՀՀԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 79-82-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

2017 թվականին Քաղաքաշինության կոմիտեի պատվիրակմամբ սկսվել է ՀՀ մարզերի միկրոռեզիդենսի մակարդակի ինտեգրված տարածական պլանավորման փաստաթղթերի մշակումը (մշակված փաստաթղթերը ներառում են ՀՀ ամբողջ տարածքը, իսկ հաստատման գործընթացը գտնվում է ավարտական փուլում): Հատկանշական է, որ վերոնշյալ փաստաթղթերի փաթեթը ներառում է ինչպես մարզերի, այնպես էլ առանձին բնակավայրերի համաչափ զարգացման, տնտեսական աճի ապահովման, ինչպես նաև ենթակառուցվածքների զարգացման ծրագրեր՝ սոցիալական հարցերի ներառմամբ:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի և Վրաստանի միջև միջտարածաշրջանային համագործակցության ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքներին, Եվրոպայի խորհրդի Առաջնորդության ակադեմիայի՝ միջսահմանային համագործակցության ակտիվացմանն ուղղված եռափուլ դասընթացը (2022 թվականի մայիս) վերջին երկու տարվա ընթացքում արդյունավետ հարթակ ծառայեց Հայաստանի և Վրաստանի սահմանամերձ համայնքների միջև շփումների, ինչպես նաև մտքերի ու ներկայացուցիչների փոխանակման համար: Դասընթացը հնարավորություն տվեց ակտիվացնել կապերը Հայաստանի և Վրաստանի սահմանամերձ համայնքների տեղական իշխանությունների ներկայացուցիչների միջև: Այն ապահովեց փորձի փոխանակում փոխօգնության մեխանիզմների մշակման և համայնքներում առկա խնդիրների վերհանման ուղղությամբ: Դասընթացը նշված համայնքներին ծանոթացրեց այս ոլորտում եվրոպական փորձի լավագույն գործիքներին: Դասընթացի առաջին փուլին մասնակցեցին Հայաստանի և Վրաստանի սահմանամերձ համայնքներից 20 մասնակից: 2022 թվականի հոկտեմբերի 17-ին և 18-ին Ախալցխայում անցկացվեց ակադեմիայի դասընթացի երկրորդ փուլը, իսկ միջսահմանային համագործակցության ակտիվացմանն ուղղված եռաստիճան դասընթացի վերջին՝ երրորդ փուլն անցկացվեց 2023 թվականի ապրիլի 3-ին և 5-ին՝ Գյումրի քաղաքում:

2023 թվականի ապրիլի 5-ին ստորագրվեց **«ՀՀ Տավուշի մարզի Իջևան համայնքի և Վրաստանի Քվեմո Քարթլի մարզի Ռուսթավի քաղաքի միջև համագործակցության մասին»** հուշագիրը:

Եվրոպայի խորհրդի՝ միջսահմանային համագործակցության խթանմանն ուղղված նախաձեռնությունների շրջանակներում 2024 թվականի հունիսի 26-ին և 27-ին ՀՀ Տավուշի մարզի Դիլիջան քաղաքում անցկացվեց «Առաջնորդության ակադեմիա» ծրագրի 4-րդ փուլը: Այս իրադարձությունը տարածքային և տեղական իշխանությունները համար ծառայեց որպես գործնական հարթակ՝ միջսահմանային համագործակցությանն արդյունավետորեն մասնակցելու իրենց կարողությունները բարելավելու համար՝ ԵՄ նորմերին և լավագույն գործելակերպին համապատասխան: Մասնակիցները հնարավորություն ունեցան փոխանակվել փորձով, քննարկել ԵՄ կանոնակարգերը և միջսահմանային նախաձեռնությունների շրջանակները, ինչպես նաև ուսումնասիրել ինստիտուցիոնալ ամրապնդման ուղիները: Ազգային և տարածքային մակարդակներում որոշում կայացնողների ներկայությունն ընդգծեց միջսահմանային համագործակցության համար համակարգված քաղաքականության պլանավորման և իրականացման կարևորությունը: Առաջնորդության ակադեմիայի ձևաչափը նաև նպաստեց միջսահմանային համատեքստում տարածաշրջանային ինտեգրման և կայուն զարգացման առաջխաղացման համար անհրաժեշտ ռազմավարական առաջնորդության հմտությունների զարգացմանը: Ծրագրի այս փուլը վերահաստատեց Հայաստանի և Վրաստանի իշխանությունների՝ համատեղ աշխատելու, իրենց տարածաշրջանային զարգացման ռազմավարությունները եվրոպական չափանիշներին համապատասխանեցնելու և տեղական ինքնակառավարման մարմինների վարչական կարողությունները բարելավելու հանձնառությունը՝ արդյունավետ միջազգային համագործակցության համար:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՎ

ՄԱՐԴԿԱՆՑ

ԵՎ ՇՐՋԱԿԱ

ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

Համագործակցության շրջանակը

Համագործակցությունն ուղղված է բնական և տեխնածին աղետները կանխարգելելու, դրանց նախապատրաստվելու և արձագանքելու գործընթացների բարելավմանը: Այն կենտրոնացնում է հետևյալ խնդիրների վրա. կոնտակտային տվյալների փոխանակում և դրանց կանոնավոր թարմացում՝ երկխոսության շարունակականությունն ապահովելու և 24-ժամյա ռեժիմով միմյանց հետ կապ պահպանելու նպատակով, խոշոր աղետների դեպքում փոխադարձաջակցության դյուրացում, լայնամասշտաբ արտակարգ իրավիճակների վերաբերյալ նախազգուշացումների և թարմացված տեղեկությունների, այդ թվում՝ աջակցության վերաբերյալ պահանջների և առաջարկների փոխանակում, հյուրընկալող երկրի աջակցության շուրջ համագործակցություն՝ աջակցություն խնդրելու կամ տրամադրելու դեպքում, աղետները կանխարգելելու, դրանց նախապատրաստվելու և արձագանքելու ոլորտում լավագույն փորձի և ուղեցույցների փոխանակում, աղետների ռիսկի նվազեցման շուրջ համագործակցություն,

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆ

Ներքին գործերի նախարարություն
(Փրկարար ծառայություն)

դրանց վերաբերյալ գիտելիքների բազայի կատարելագործման շուրջ համագործակցություն, շրջակա միջավայրի և հանրային առողջության վրա աղետների ազդեցության գնահատման շուրջ համագործակցություն, փորձագետների և դիտորդների հրավիրում և բնակչության պաշտպանության առկա հնարավորությունների առավել արդյունավետ կիրառության շուրջ համագործակցության ամրապնդում (հոդվածներ 109-112):

Համագործակցությունը ներառում է վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների վտանգների վերահսկման մասին 2012/18/ԵՄ հրահանգի իրագործումը և իրավասու մարմինների միջև արդյունավետ համակարգման մեխանիզմների ստեղծումը:

Հասարակության համար օգուտները

- Ավելի արդյունավետ և գործուն արձագանք խոշոր աղետներին՝ արտակարգ իրավիճակների համակարգման բարելավման և օպերատիվ արձագանքման միջոցով ապահովելով քաղաքացիների անվտանգությունը:
- Դիմակայունության բարելավում և կարողությունների զարգացում՝ մարդածին վթարները կանխելու, դրանց սոցիալ-տնտեսական ազդեցությունը նվազեցնելու, ինչպես նաև բնակչությանն ու շրջակա միջավայրը պաշտպանելու համար: Սա ներառում է փրկարար ծառայության զարգացումը, անվտանգության մշակույթի ամրապնդումը և հանրային պատրաստվածության բարելավումը:
- Բարելավված հանրային անվտանգություն և աղետների նկատմամբ դիմակայունություն՝ վաղ նախազգուշացման համակարգերի, պատրաստվածության միջոցառումների և արտակարգ իրավիճակներին արագ արձագանքման մեխանիզմների միջոցով:
- Հանրային իրազեկվածության և ինստիտուցիոնալ պատրաստվածության մակարդակի բարձրացում, ինչը հնարավորություն կտա և՛ քաղաքացիներին, և՛ իշխանություններին արդյունավետորեն արձագանքել արտակարգ իրավիճակներին՝ արդիականացված իրավական և տեխնիկական շրջանակների աջակցությամբ:
- Ավելի սերտ համագործակցություն և կարողությունների զարգացում՝ փորձագետների փոխանակման, միջազգային օգնության մեխանիզմների և ԵՄ ստանդարտներին համապատասխանեցման միջոցով, ինչը կնպաստի ռիսկերի երկարաժամկետ, կայուն կառավարմանը:

Համակարգման մեխանիզմների ստեղծում

ՀՀ վարչապետի 2019 թվականի հուլիսի 16-ի N 934-Ա որոշմամբ ստեղծվել են իրավասու մարմինների միջև արդյունավետ համակարգման մեխանիզմներ, ձևավորվել է օպերատիվ աշխատանքային խումբ՝ համապատասխան մարմինների միջև մեխանիզմները համակարգելու համար:

Արտակարգ իրավիճակների ժամանակ բնակչության պաշտպանության իրավական շրջանակը

Արտակարգ իրավիճակների ժամանակ բնակչության պաշտպանության համակարգում ներդրվել են պետական, տարածքային և տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների միջև համակարգման արդյունավետ մեխանիզմներ՝ վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների դեպքում, որոնց հիմքում ընկած են «**Քիմիական օբյեկտների վթարի կամ քիմիական վտանգի դեպքում բնակչության պաշտպանության պլանը և քիմիական վտանգավոր օբյեկտում վթարի դեպքում վթարավերականգնողական գործողությունները հաստատելու մասին**» ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հուլիսի 8-ի N 861 որոշումը և «Ճառագայթային, քիմիական ու մանրէաբանական իրավիճակի մշտական հսկողության համակարգի ստեղծման և գործունեության ապահովման կարգը սահմանելու մասին» ՀՀ կառավարության 2004 թվականի հուլիսի 29-ի N 1064-Ն որոշումը: Կառավարության 2010 թվականի հուլիսի 8-ի N 861-Ն որոշումը սահմանում է քիմիական օբյեկտներում վթարի դեպքում վտանգավոր քիմիական նյութերի պատահական արտանետման վնասակար հետևանքներից բնակչության պաշտպանության, փրկարարական և արտակարգ իրավիճակներին գործողությունների իրականացման կարգը:

Պոտենցիալ վտանգավոր նյութ՝ այն նյութը, որն իր ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական կամ տոքսիկոլոգիական հատկությունների պատճառով սպառնալիք է ներկայացնում մարդկանց, կենդանիների, բույսերի, շրջակա միջավայրի և շենքերի կյանքի և առողջության համար:

Քիմիական օբյեկտում վթարի դեպքում բնակչության պաշտպանության միջոցառումների վերաբերյալ որոշումները կայացնում է Արտակարգ իրավիճակների հանձնաժողովը, որի կազմում ընդգրկված են պետական և տարածքային կառավարման, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և կազմակերպությունների ղեկավարները կամ նրանց տեղակալները:

Վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների դեպքում բնակչության պաշտպանության միջոցառումների համակարգումը վստահված է արտակարգ իրավիճակներում բնակչության պաշտպանության ոլորտի լիազոր մարմին (ներքին գործերի նախարարություն):

Արտակարգ իրավիճակների հանձնաժողովի շրջանակներում գործում են վտանգավոր նյութերի առաջացրած խոշոր վթարների հետևանքների նվազեցման և վերացման գործընթացներում ներգրավված նախարարությունների (գործակալությունների) օպերատիվ խմբեր, որոնք ապահովում են արագ և արդյունավետ արձագանք¹:

Ներքին գործերի նախարարությունը մշակել է «Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության մասին» օրենքի նախագիծ, որը շրջանառվել է շահագրգիռ կողմերի շրջանում և շուտով կներկայացվի Կառավարության քննարկմանը: «Աղետների ռիսկի կառավարման և բնակչության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի հետ մեկտեղ նախատեսվում է ընդունել իրավական ակտերի մոտ 45 ենթաօրենսդրական փոփոխություններ²:

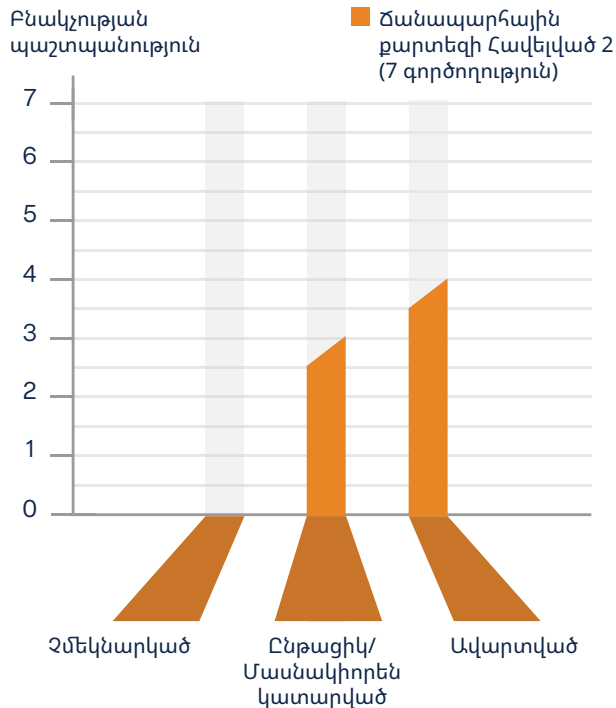
¹ Վտանգավոր նյութերի առկայությամբ պայմանավորված խոշոր վթարների վտանգների վերահսկման մասին 2012/18/ ԵՄ հրահանգ

² Օրենքը ՀՀ նախագահի կողմից վավերացվել է 2025 թվականի մայիսի 18-ին:

Իրագործման առաջընթացը

ՈԼՈՐՏԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ՝

ՀԸԳՀ ԻՐԱԳՈՐԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵԶԻ ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2-Ի 83-89-ՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կատարողական

43%

ԸՆԹԱՑԻԿ/
ՄԱՍՆԱԿԻՈՐԵՆ
ԿԱՏԱՐՎԱԾ

Կատարողական

57%

ԱՎԱՐՏՎԱԾ

ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզը ներառում է մի շարք հիմնական գործողություններ, որոնք ուղղված են Հայաստանի բնակչության պաշտպանության համակարգի ամրապնդմանը: Ստորև ներկայացվում է այդ գործողությունների շրջանակներում արձանագրված առաջընթացի ամփոփումը:

- Աղետների կանխարգելման և արձագանքման կարողությունների ամրապնդում.**

Հայաստանի՝ բնական և տեխնածին աղետների կանխարգելման և դրանց արձագանքման կարողությունների բարելավման և զարգացման ուղղությամբ աշխատանքներն ընթացքի մեջ են: Սա շարունակական գործընթաց է: Ուսումնասիրվել են միջազգային լավագույն փորձը, և բարելավվել են Հայաստանի աղետների ռիսկի կառավարման օրենսդրական և կարգավորող շրջանակները: Մեկնարկել են Փրկարար ծառայության բարեփոխումները: ԵՄ-ի հետ համագործակցության շրջանակներում անցկացվել են համատեղ վարժանքներ, և մասամբ ձեռք են բերվել նյութատեխնիկական ռեսուրսներ:

- Սեյսմիկ դիտացանցի արդիականացում և ռիսկի գնահատման բարելավում.**

Ակտիվորեն իրականացվում են սեյսմիկ վտանգի և ռիսկի մշտադիտարկման միջոցառումներ: Ներկայումս ընթացքի մեջ են Հայաստանի սեյսմիկ մշտադիտարման ազգային բազմապարամետր համակարգի արդիականացումն ու ընդլայնումը, ինչը նպաստում է սեյսմիկ անվտանգության ավելի հուսալի միջոցառումների իրականացմանը:

- Բնական աղետների կանխարգելման եվրոպական մոտեցումներին համապատասխանեցում.**

ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող PPRD East 3 ծրագրի շրջանակներում Հայաստանը գնահատել է ԵՄ անդամ պետությունների գործելակերպը և պարզել, որ աղետների կանխարգելման միասնական ուղեցույցներ գոյություն չունեն. փոխարենը՝ երկրները կիրառում են կոնկրետ ռիսկերին համապատասխանող մոտեցումներ: Հայաստանը նույնպես որդեգրել է նմանատիպ մոդել: Մշակվել է միջուկային անվտանգության մասին նոր օրենքի նախագիծ, որը համապատասխանում է ԵՄ

2009/71/Եվրատոմ հրահանգին, և ներկայումս վերանայվում է միջազգային կառույցների կողմից: Այն կներկայացվի վարչապետի աշխատակազմ մինչև 2025 թվականի սեպտեմբեր:

• **Տեղեկատվության փոխանակման համակարգերի զարգացում.**

Տեղեկատվության փոխանակման մեխանիզմների մշակման գործում զգալի առաջընթաց է գրանցվել: Գործողությունները ներառում են օրենսդրական փոփոխություններ, վերապատրաստումներ և իրազեկման նյութերի հրատարակություն, ինչպիսին է «Երբ կա արտակարգ իրավիճակ» գրքույկը: Այս ջանքերն իրականություն են դարձել PPRD և ԵՄ Թվինինգ ծրագրերի աջակցության շնորհիվ: 2024 թվականին անցկացվել է ճգնաժամային հաղորդակցության վերաբերյալ սեմինար՝ միջգերատեսչական համակարգումը և հանրային իրազեկվածությունն ամրապնդելու համար:

• **Հյուրընկալող երկրին աջակցության մեխանիզմների ստեղծում.**

Հյուրընկալող երկրին աջակցության մեխանիզմների պաշտոնական հիմքը դրվել է ՀՀ կառավարության 2017 թվականի N 105-Ն որոշմամբ: Ստեղծվել է հիմնական պետական հաստատություններից բաղկացած ազգային աջակցության մարմին՝ ցամաքային կամ օդային ճանապարհով ժամանող միջազգային օգնության ընդունումը, տարանցումը և բաշխումը դյուրացնելու համար: Արտակարգ իրավիճակներում արդյունավետ արձագանքն ապահովելու համար գործում են արագացված մաքսային ձևակերպումների և լոգիստիկ համակարգման ընթացակարգեր:

• **ԵՄ ռիսկերի և վտանգների գնահատման մեթոդաբանությունների տեղայնացում.**

Հայաստանի աղետների ռիսկի կառավարման ազգային մոտեցումը համապատասխանեցվել է ինչպես ԵՄ ուղեցույցներին, այնպես էլ «Ռիսկերի կառավարում տեղական մակարդակում» մեթոդաբանությամբ: Ազգային ուղեցույցները համապատասխանաբար թարմացվել են: Ներկայումս միջազգային գործընկերների կողմից վերանայվում է Ռադիոակտիվ թափոնների կառավարման մասին օրենքի նախագիծը, որը համապատասխանում է ԵՄ 2011/70/Եվրատոմ հրահանգին:

• **Փորձագետների փոխանակում և կարողությունների զարգացում.**

ԵՄ կողմից ֆինանսավորվող տարբեր նախաձեռնությունների շրջանակներում շարունակվում են փորձագետների փոխանակումները և համատեղ սեմինարների ու աշխատաժողովների կազմակերպումը: Այս գործողությունները նպաստել են աղետներին պատրաստվածության, արտակարգ իրավիճակներին արձագանքման, ռիսկերի գնահատման և փրկարարական անձնակազմի վերապատրաստման ոլորտներում կարողությունների զարգացմանը:

• **Թվինինգ՝ Հայաստանում բնակչության պաշտպանության բարելավման վերաբերյալ.**

ԵՄ և շվեդ-լիտվական կոնսորցիումի աջակցությամբ՝ Փրկարար ծառայությունը 2020-2022 թվականներին իրականացրել է «Բնակչության պաշտպանության բարելավումը Հայաստանում» Թվինինգ ծրագիրը:

Ծրագրի նպատակն էր ամրապնդել աղետների ռիսկի կառավարման կարողությունները՝ զարգացնելով բնակչության պաշտպանության համապարփակ համակարգ, բարձրացնելով աղետների նկատմամբ դիմակայունությունը և զգալիորեն նվազեցնելով մարդկանց կյանքի, ազգային տնտեսության և տեղական համայնքների համար տարբեր ռիսկերը:

ԱՌԵՎՏՈՒՐ ԵՎ ԱՌԵՎՏՐԻՆ ԱՌՆՋՎՈՂ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՎԵԼԻ ՈՐԱԿՅԱԼ

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ,

ԼԱՅՆ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆ,

ԱՊԱՀՈՎ ՇՈՒԿԱՆԵՐ,

ՆՈՐ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Համագործակցության շրջանակը

Համապարփակ և ընդլայնված գործընկերության համաձայնագրի (ՀԸԳՀ) Մաս VI-ին (Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր) վերաբերող խնդիրները քննարկելու նպատակով ստեղծվել է ԵՄ-ՀՀ առևտրի հարցերով գործընկերության կոմիտեն (այսուհետ՝ Կոմիտե), որը համակարգում է էկոնոմիկայի նախարարությունը: Կոմիտեի նիստերը սովորաբար տեղի են ունենում տարին մեկ անգամ՝ ռոտացիոն հիմունքներով, Երևանում և Բրյուսելում:

Կոմիտեի 1-ին նիստն անցկացվել է Երևանում՝ 2018 թվականի սեպտեմբերի 25-ին, իսկ 6-րդ նիստը՝ Բրյուսելում՝ 2024 թվականի հոկտեմբերի 24-ին և 25-ին:

Նիստի շրջանակներում կողմերը քննարկել են երկկողմ առևտրատնտեսական համագործակցությանը վերաբերող հարցեր, Մաս VI-ի (Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր) 12 գլուխներին վերաբերող թարմացված 12 «ճանապարհային քարտեզները», ինչպես նաև ՀԸԳՀ Հոդված 237-ով ամրագրված

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Էկոնոմիկայի նախարարություն
Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի
նախարարություն
Բարձր տեխնոլոգիական
արդյունաբերության նախարարություն
Ֆինանսների նախարարություն
Շրջակա միջավայրի նախարարություն
Պետական եկամուտների կոմիտե
Սննդամթերքի անվտանգության
տեսչական մարմին
Մրցակցության պաշտպանության
հանձնաժողով
Կենտրոնական բանկ

«Կոնյակ» աշխարհագրական
նշման վերաբերյալ
դրույթների իրականացումը
և վերաբերենդավորման
գործընթացը: Ներկայացվել
են նաև Աշխարհագրական
նշումների և Մաքսային հարցերով
ենթակոմիտեների նիստերի
արդյունքները և ձեռք բերված
պայմանավորվածությունները:

Կոմիտեի ներքո գործում են հետևյալ 3 ենթակոմիտեներ՝

- Աշխարհագրական նշումների (ԱՆ) ենթակոմիտե,
- Տնտեսական համագործակցության և այլ հարակից ոլորտների ենթակոմիտե,
- Մաքսային հարցերով ենթակոմիտե:

Աշխարհագրական նշումների ենթակոմիտեի 1-ին նիստն անցկացվել է Բրյուսելում՝ 2019 թվականի հոկտեմբերի 16-ին, իսկ 5-րդ նիստն անցկացվել է առցանց՝ Երևանում՝ 2024 թվականի հոկտեմբերի 18-ին:

Կողմերը քննարկել են ՀԸԳՀ-ով ամրագրված «Շամպայն» և «Կոնյակ» աշխարհագրական նշումներին վերաբերող դրույթների իրականացման ուղղությամբ տարվող միջոցառումները, ինչպես նաև դրանց վերաբերյալ երկկողմ օրենսդրական զարգացումները և աշխարհագրական այլ նշումների ցանկերի փոփոխությունները:

Մաքսային հարցերով ենթակոմիտեի 1-ին նիստն անցկացվել է Երևանում՝ 2021 թվականի մարտի 17-ին, իսկ 4-րդ նիստը՝ կրկին Երևանում՝ 2024 թվականի մարտի 20-ին:

Տնտեսական համագործակցության և հարակից այլ ոլորտների ենթակոմիտեի 1-ին նիստն անցկացվել է Երևանում՝ 2019 թվականի մարտի 12-ին, իսկ 3-րդ նիստը՝ կրկին Երևանում՝ 2023 թվականի մարտի 14-ին:

ՀԸԳՀ-ի Մաս VI-ը (Առևտուր և առևտրին առնչվող հարցեր) բաղկացած է **12 գլուխներից, որոնցից յուրաքանչյուրի համար մշակվել է համապատասխան ճանապարհային քարտեզ (չշփոթել ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի հետ).**

1. Ապրանքների առևտուրը	տեղաշարժը
2. Մաքսային ոլորտը	7. Մտավոր սեփականությունը
3. Առևտրի տեխնիկական խոչընդոտները	8. Պետական գնումները
4. Սանիտարական և բուսաբանության միջոցառումները	9. Առևտուր և կայուն զարգացումը
5. Ծառայությունների առևտուրը, հիմնադրումը և էլեկտրոնային առևտուրը	10. Մրցակցությունը
6. Ընթացիկ վճարումները և կապիտալի	11. Պետական մասնակցությամբ ընկերությունները
Այս 12 գլուխների ճանապարհային քարտեզների նախնական տարբերակները քննարկվել և	12. Թափանցիկությունը

հաստատվել են Կոմիտեի՝ 2018 թվականի սեպտեմբերի 25-ին կայացած 1-ին նիստի ընթացքում:
Ճանապարհային այդ քարտեզները համապարփակ փաստաթղթեր են (անգլերենով և երկկողմ համաձայնեցված ձևաչափով), որոնցում ներառված են ՀՀԳՀ գլուխների համապատասխան հոդվածների դրույթների իրականացման գործընթացը, ինչպես նաև երկկողմ համագործակցությանն առնչվող վերջին զարգացումները:

Ճանապարհային քարտեզների իրականացումը և տարեկան թարմացումը համակարգվում է ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության կողմից: Գրեթե բոլոր ոլորտային նախարարություններն ու պետական մարմինները ներգրավված են իրականացման գործընթացում՝ ըստ իրենց իրավասությունների:

Բոլոր 12 ճանապարհային քարտեզները 5 տարի շարունակ պարբերաբար թարմացվում և, որպես կանոն, քննարկվում են **Կոմիտեի** նիստերի ժամանակ:

Կոմիտեի 2023 թվականի հոկտեմբերի 17-ին կայացած 5-րդ նիստի ժամանակ քննարկվել և որոշվել է փոփոխություններ կատարել Մաս VI-ին առնչվող ճանապարհային քարտեզների ձևաչափերում: Մասնավորապես, սկզբնական փուլում նախատեսվում էր փոփոխել Գլուխ 9-ի (Առևտուր և կայուն զարգացում) ճանապարհային քարտեզը, քանի որ այն ոլորտային ընդգրկման առումով ամենաընդարձակն է:

ՀՀԳՀ-ի Մաս VI-ի դրույթների իրականացման մասով **մոտարկման հետ կապված հարցեր չկան:** Մասնավորապես, 237-րդ հոդվածը սահմանում է, որ անցումային ժամանակաշրջանից հետո կդադարեցվի հայկական արտադրանքների համար ԵՄ կողմից պաշտպանվող աշխարհագրական նշում համարվող «Կոնյակ» անվանման օգտագործումը (արտահանվող արտադրանքի վերջնաժամկետը 2043 թվականի հունիսի 1-ն է, իսկ Հայաստանի տարածքում շրջանառվող արտադրանքի համար՝ 2032 թվականի հունիսի 1-ը):

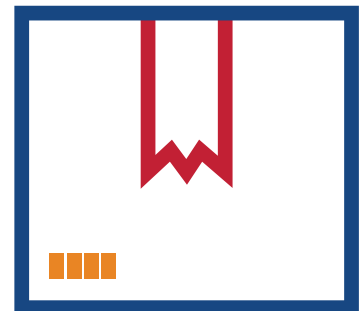
Այս պարտավորությունն այժմ իրականացման փուլում է: Կոնյակի համար նոր նախընտրելի անվանումը «Հայկական բրենդի»-ն է, որի մասին ԵՄ կողմը պաշտոնապես տեղեկացվել է 2023 թվականի վերջին:

Ստորև ներկայացված են առևտրին առնչվող տարբեր ոլորտներում առաջընթացի հիմնական տարրերը:

ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՎՏՈՒՐ

ՀՈԴՎԱԾ 116. Արտահանման տուրքերը, հարկերը և մյուս վճարները

«Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 3-րդ կետի համաձայն՝ ՀՀ-ից արտահանվող ապրանքների համար մաքսատուրքի դրույքաչափը սահմանվում է զրո տոկոս՝ բոլոր երկրներ արտահանվող ապրանքների համար: Միևնույն ժամանակ, ՀՀ հարկային օրենսգրքի 65-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 1-ին ենթակետի համաձայն՝ ՀՀ տարածքից «Արտահանում» մաքսային ընթացակարգով արտահանված ապրանքի (բացառությամբ սև և գունավոր մետաղների ջարդոնի) մատակարարումը հարկվում է ավելացված արժեքի հարկի զրոյական դրույքաչափով: Իսկ ահա ՀՀ հարկային օրենսգրքի 89-րդ հոդվածի 2-րդ կետի 1-ին ենթակետի համաձայն՝ ՀՀ տարածքից «Արտահանում» մաքսային ընթացակարգով արտահանված՝ ակցիզային հարկով հարկման ենթակա ապրանքի մատակարարումն ազատվում է ակցիզային հարկից:

ՀՈԴՎԱԾ 123. Մաքսային համագործակցությունը

Եվրասիական տնտեսական միության (ԵԱՏՄ) մաքսային օրենսգիրքը սահմանում է նախնական տեղեկատվության երկու ձև, որոնցից մեկն օգտագործվում է ապրանքների ժամանումից առաջ ռիսկերը գնահատելու և մաքսային վերահսկողության միջոցառումներ ձեռնարկելու վերաբերյալ որոշումներ կայացնելու համար: Այս տեղեկատվության ներկայացումը պարտադիր բնույթ է կրում և օգտագործվում է մատակարարման շղթայի անվտանգության նկատառումներից ելնելով (ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 11-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ կետեր):

Մաքսային մարմինների կողմից մտավոր սեփականության օբյեկտներ պարունակող ապրանքների բացթողման ժամկետը կասեցնելու կարգը իրավաբանորեն ամրագրված է ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 124-րդ հոդվածում:

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի Հոդված 124

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգիրքը, ի թիվս այլ նպատակների, նաև ապահովել է Կիոտոյի վերանայված կոնվենցիայի դրույթների պահպանումը: Հատկանշական, որ Հայաստանն այժմ ներդնում է այնպիսի միջազգային գործիքներ, ինչպիսիք են՝ «Տվյալների մոդելը», «Մեկ պատուհանը», «Առևտրի դյուրացման համաձայնագիրը», «Ռիսկերի կառավարման ժողովածուն», «Ներդաշնակեցված համակարգերը» և այլն:

Մյուս կողմից, ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 23-րդ, 33-րդ և 38-րդ հոդվածները իրավական հիմքեր են ապահովում ապրանքների դասակարգման, ծագման և գնահատման մեթոդների վերաբերյալ նախնական որոշումներ կայացնելու համար:

2017 թվականի մարտից Հայաստանում ուժի մեջ է մտել Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության ստեղծման Մարաքեշի համաձայնագիրը փոփոխող արձանագրությամբ ընդունված Առևտրի դյուրացման համաձայնագիրը, իսկ դրա միատեսակ իրականացումն ապահովելու համար 2014 թվականից գործում է Համաշխարհային մաքսային կազմակերպության (ՀՄԿ) «Մերկատոր» ծրագիրը, որին Հայաստանը միացել է 2018 թվականից: Նշված ծրագրի միջոցով ապահովվում է Առևտրի դյուրացման համաձայնագրում ամրագրված դրույթների իրականացումը, որոնք ուղղված են մաքսային վերահսկողության և ձևակերպման պարզեցված ընթացակարգերի կիրառմանը, սահմանային վերահսկողության մարմինների միջև արդյունավետ համագործակցության պայմանների ստեղծմանը, ինչպես նաև էլեկտրոնային համակարգերի և Պետական եկամուտների կոմիտեի կողմից մատուցվող էլեկտրոնային ծառայությունների որակի բարելավմանը՝ ժամանակակից տեխնոլոգիաների կատարելագործման միջոցով:

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգիրքը զգալիորեն կրճատել է մի շարք մաքսային գործառնությունների, այդ թվում՝ ապրանքների հայտարարագրի գրանցման, ապրանքների բացթողման, մաքսային տարանցման ընթացակարգերի ավարտի և այլնի իրականացման ժամկետները: Հատկանշական է, որ բարեփոխվել է նաև լիազորված տնտեսական օպերատորների ինստիտուտը. ստեղծվել են լիազորված տնտեսական օպերատորների երեք տեսակ՝ ըստ տարբեր կարգավիճակի չափանիշների և տարբեր պարզեցումների՝ ԵՄ առաջատար գործելակերպին համապատասխան:

Մաքսային ձևակերպումների տեխնոլոգիաները ներառում են ՀՀ արտաքին առևտրի ազգային մեկ պատուհանում (<https://trade.gov.am>) ներդրված համակարգերը: Ռիսկերի վրա հիմնված վերլուծության և վերահսկողության ավտոմատացված գործընթացները կազմակերպվում են նշված հարթակի ռիսկերի կառավարման համակարգի միջոցով:

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 310-րդ հոդվածի համաձայն՝ ռիսկերի կառավարման համակարգը կիրառվում է մաքսային հսկողության օբյեկտները, մաքսային հսկողության ձևերը և (կամ) մաքսային հսկողության անցկացումն ապահովող միջոցներն ընտրելիս:

Ռիսկերի կառավարման համակարգի կիրառման ընդհանուր դրույթները սահմանվում են ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 50-րդ գլխով, ինչպես նաև «Մաքսային կարգավորման մասին» օրենքի 188-րդ հոդվածով:

Մաքսային հսկողության օբյեկտների, ձևերի և միջոցների ընտրության ժամանակ ռիսկերի կառավարման համակարգի օգտագործման և մաքսային մարմինների կողմից մաքսային հսկողության ձևերի և միջոցների կիրառման ուղեցույցը (պատրաստվել է Թայեքսի աջակցությամբ) հաստատվել է ՀՀ կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 3-ի N 1327-Ն որոշմամբ:

Ապրանքների և տրանսպորտային միջոցների բացթողման ընթացակարգերը նկարագրված են ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 13-18 գլուխներում (մասնավորապես, նշված գլուխներում սահմանվում են ապրանքների ժամանման, մեկնման, ժամանակավոր պահպանման, հայտարարագրման, բացթողման գործառնությունները):

Մաքսային կարգավորման ոլորտում միջազգային համաձայնագրերի և ակտերի վերաբերյալ ծանուցումներն ու պարզաբանումներն իրականացվում են Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի և մաքսային մարմինների կողմից՝ դրանք ԵԱՏՄ պաշտոնական կայքում և մաքսային մարմինների պաշտոնական կայքերում տեղադրելու, ինչպես նաև հանրությանը դրանց մասին տեղեկացնելու միջոցով՝ պաշտոնական նամակագրության, հեռուստատեսության և ռադիոյի, տեղեկատվական տեխնոլոգիաների, ինչպես նաև տեղեկատվության տարածման այլ հանրային միջոցների կիրառմամբ:

Միևնույն ժամանակ, Պետական եկամուտների կոմիտեում գործում է հեռախոսագանգերի կենտրոն - բաժին, որը կազմակերպություններին և ֆիզիկական անձանց տրամադրում է տեղեկատվություն հարկ վճարողների իրավունքների և պարտականությունների, հարկերի, մաքսային տուրքերի, մաքսային և այլ պարտադիր վճարների, դրանց հաշվարկման և վճարման կարգի, հարկային հաշվետվությունների (հաշվարկներ, հայտարարագրեր, տեղեկանքներ) ձևերի լրացման և ներկայացման կարգի, հարկային և մաքսային մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց գործառնության իրավասությունների և պարտականությունների, ինչպես նաև հարկային և մաքսային օրենսդրությամբ սահմանված այլ դրույթների վերաբերյալ:

Մաքսային ոլորտը կարգավորող իրավական ակտերի փոփոխությունների նախագծերը դրվում են հանրային քննարկման՝ դրանք տեղադրելով իրավական ակտերի նախագծերի հրապարակման միասնական կայքում (<https://www.e-draft.am/>), իսկ հարկային և մաքսային վարչարարության բարեփոխումներին վերաբերող հարցերի վերաբերյալ քննարկումները կազմակերպվում են ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեին (այսուհետ՝ ՊԵԿ) կից ստեղծված Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի նիստերում:

2019 թվականին ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնում՝ Համաշխարհային մաքսային կազմակերպության (ՀՄԿ) հետ համագործակցությամբ, կազմակերպվել է բարեվարքության վերաբերյալ 5-օրյա աշխատաժողով, որին մասնակցել է մոտ 30 մաքսային ծառայող: Աշխատաժողովի նպատակն էր քննարկել մաքսային ոլորտում լավ կառավարմանը և բարեվարքությանը վերաբերող վերանայված

Արուշայի հռչակագրի հիմնական դրույթները: ՀՄԿ փորձագետները մաքսային ծառայողներին փոխանցել են բարեվարքության ոլորտում լավագույն միջազգային գործելակերպը, ներկայացրել են կազմակերպության կողմից այս ոլորտում մշակված և օգտագործվող գործիքները և կոռուպցիայի դեմ պայքարի ռազմավարությունը: ՀՀ մաքսային ծառայողներն, իրենց հերթին, ներկայացրել են մաքսային ծառայողների համար սահմանված էթիկայի կանոնները (վերանայվել են 2022 թվականին), ինտերակտիվ քննարկումների միջոցով համեմատություններ են կատարվել մաքսային ծառայողների համար սահմանված սկզբունքների ու նորմերի և ՀՄԿ կողմից ընդունվածների միջև, որի արդյունքում ՊԵԿ մաքսային ծառայությանը ներկայացվել են մի շարք առաջարկություններ՝ ոլորտի բարելավման համար, որոնք, ունենալով խորհրդատվական բնույթ, կիրառվում են մաքսային ծառայողի բարեվարքության հետ կապված կանոնների սահմանման, այդ համատեքստում իրավական ակտերի մշակման, ընդունման և կիրարկման շրջանակներում:

ՊԵԿ ներկայացուցիչները 2021 թվականի հունիսին մասնակցել են նաև ՀՄԿ մաքսային ոլորտում բարեվարքության վերաբերյալ Եվրոպական ենթատարածաշրջանային վիրտուալ աշխատաժողովին, որի նպատակն էր ապահովել փորձի փոխանակում և մաքսային մարմինների կողմից իրականացվող վերահսկողական գործողությունների թափանցիկության և կանխատեսելիության բարձրացման միջոցառումների վերաբերյալ առկա մարտահրավերների բացահայտում: ՊԵԿ խոսնակը ներկայացրել է զեկույց ՀՀ մաքսային ծառայության բարեվարքության գործելակերպի, այս ոլորտում ՊԵԿ-ի կողմից կիրառվող ռազմավարության, առկա գործիքների և սահմանված իրավական կարգավորումների վերաբերյալ:

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագիրը հաստատելու մասին N 1902-Լ որոշմամբ նախատեսվում է «ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրանից բխող 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին» որոշման նախագծի ընդունումը: Միևնույն ժամանակ, ՀՀ արդարադատության նախարարը 2023 թվականի փետրվարի 14-ին ընդունել է «ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրանից բխող 2023-2026 թվականների գործողությունների ծրագիրը մշակելու նպատակով աշխատանքային խումբ ստեղծելու և դրա անհատական կազմը հաստատելու մասին» հրամանը:

ՀՀ կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 3-ի N 1332-Ն որոշմամբ հաստատվել է ՀՀ հակակոռուպցիոն ռազմավարությունը և դրա իրականացման 2019-2022 թվականների միջոցառումների ծրագիրը: Նշված որոշման 2-րդ հավելվածի 7-րդ միջոցառումը սահմանում է պետական կառավարման համակարգի մարմիններում հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատվության նշանակում և գործառնությունների ամրագրում: Վերոնշյալի հիման վրա՝ ՊԵԿ նախագահի 2023 թվականի փետրվարի 28-ի հրամանով կոմիտեում նշանակվել են հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատու և փոխարինող պաշտոնատար անձ, ինչպես նաև սահմանվել են հակակոռուպցիոն ծրագրերի պատասխանատու պաշտոնատար անձի գործառնությունները:

ՀՄԿ փորձագետների կողմից մաքսային ծառայության աշխատակիցների համար պարբերաբար կազմակերպվել են տարբեր վերապատրաստման դասընթացներ:

Մասնավորապես, 2022 թվականին ՊԵԿ-ի նախաձեռնությամբ և ՀՄԿ աջակցությամբ ՊԵԿ աշխատակիցների համար անցկացվել է ուսումնական դասընթաց, որի շրջանակներում ՀՄԿ հավատարմագրված փորձագետների հետ քննարկվել են ռազմավարական նշանակության ապրանքների վերահսկողության հետ կապված առանձնահատկությունները, այդ թվում՝ դուալ և ռազմական նշանակության, ինչպես նաև առևտրի ոլորտում արդյունավետ վերահսկողությունը:

Հետագայում ՀՄԿ հավատարմագրված փորձագետների հետ անցկացվել է նաև հնգօրյա սեմինար, որի շրջանակներում մասնակիցներն անդրադարձել են ըստ ռիսկի մակարդակի դասակարգված արտաքին տնտեսական գործունեությամբ զբաղվող սուբյեկտներին, առավել ռիսկային

ընկերությունների նկատմամբ համակարգված վերահսկողության իրականացմանը, ոչ ռիսկային ընկերությունների նկատմամբ իրավակիրառության մակարդակի հաստատմանը և դրանց հետ կապված պարզեցված մաքսային ընթացակարգերի կիրառմանը վերաբերող հարցերին:

2022 թվականին ՀՀ ՊԵԿ-ը՝ Եվրոպական հանձնաժողովի տեխնիկական աջակցության և տեղեկատվության փոխանակման գործիքի (Թայեքս) հետ համատեղ, կազմակերպել էր «Ռիսկերի կառավարման «խելացի» համակարգի ներդրում» խորագրով երկօրյա սեմինար, ինչպես նաև «(Ապրանքների) բացթողման ժամանակի ուսումնասիրություն» թեմայով աշխատաժողով՝ ՀՄԿ հավատարմագրված փորձագետների և մաքսային ծառայողների մասնակցությամբ: ՀՄԿ «Սերկատոր» ծրագրի շրջանակներում արդեն իսկ իրականացվել է երկու ախտորոշիչ առաքելություն: Փորձագետների աջակցությամբ մշակվել է համապատասխան միջոցառումների ծրագիր, որոշվել են դրանց իրականացման պատասխանատուները և ժամկետները, իսկ ՀՄԿ-ն էլ յուրաքանչյուր երեք ամիսը մեկ ստանում է ամփոփ հաշվետվություն:

Աշխատաժողովի նպատակն էր բացահայտել մաքսային ձևակերպումների գործընթացում ապրանքների բացթողման ժամանակի կրճատման ընթացքում ի հայտ եկած խնդիրները և քննարկել դրանց վերացմանն ուղղված քայլերը: ՀՄԿ փորձագետը ներկայացրել է ապրանքների տեղափոխման և բացթողման գործընթացում օգտագործվող ժամանակակից գործիքները՝ մաքսային պաշտոնյաներին փոխանցելով միջազգային լավագույն փորձը: ՀՀ-ն Համաշխարհային մաքսային կազմակերպության տվյալների և վիճակագրության աշխատանքային խմբի (ՀՄԿ ՏՎԱԽ) անդամ է: Միջազգային ուղղությամբ մեր աշխատանքը կենտրոնանում է անդամ երկրների տվյալների փոխանակման փորձի վրա: Տվյալների հետ կապված գործունեության արդյունավետ հաղորդակցումը և հետևողականությունը խթանելու համար մենք գիտակցում ենք եզրույթների, սահմանումների և հասկացությունների փոխադարձ ըմբռնման անհրաժեշտությունը: ՀՄԿ քարտուղարության հետ համագործակցությամբ, վերջինիս աջակցությամբ և ուղղորդմամբ՝ անդամներն աշխատելու են ընդհանուր բառապաշարի մշակման ուղղությամբ:

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 430-րդ հոդվածի 8-րդ կետի համաձայն՝ լիազորված տնտեսական օպերատորի համար առանձին, հատուկ պարզեցված ընթացակարգեր, որոնք նշված են ԵԱՏՄ մակսային օրենսգրքում, կարող են տրամադրվել Միության անդամ չհանդիսացող պետությունների լիազորված տնտեսական օպերատորներին՝ փոխադարձ հիմունքներով՝ ԵԱՏՄ-ի և երրորդ երկրների միջև կնքված միջազգային համաձայնագրի համաձայն: Նույն հոդվածի 9-րդ կետի համաձայն՝ երրորդ կողմի հետ անդամ պետությունների միջազգային պայմանագրերին համապատասխան՝ առանձին հատուկ պարզեցված ընթացակարգերը կարող են տրամադրվել Միության անդամ չհանդիսացող պետությունների լիազորված տնտեսական օպերատորներին՝ փոխադարձ հիմունքներով: Ընդ որում, այդպիսի հատուկ պարզեցված ընթացակարգերը կարող են կիրառվել միայն այդպիսի միջազգային պայմանագրերի կողմ հանդիսացող անդամ պետության տարածքում:

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի Հոդված 430

2021 թվականի նոյեմբերի 10-ին ՊԵԿ-Ը դիմել է Սերբիայի Հանրապետության մաքսային ծառայության ղեկավարին և Եվրոպական հանձնաժողովի հարկային և մաքսային հարցերով գլխավոր տնօրինության ղեկավարությանը՝ պատրաստակամություն հայտնելով որպես դիտորդ միանալ **Ընդհանուր տարանցման կոնվենցիայի (ԸՏԿ)** աշխատանքային խմբին, ինչպես նաև նոր համակարգչայնացված տարանցման համակարգի համար նախատեսված համատեղ կոմիտեին և այլ համապատասխան խմբերին:

Այդ ժամանակահատվածում Սերբիան հանդիսանում էր ԵՄ-ի և Ընդհանուր տարանցիկ փոխադրումների կոնվենցիայի անդամ պետությունների համատեղ կոմիտեների համանախագահը: Համատեղ կոմիտեի նիստը տեղի է ունեցել 2021 թվականի դեկտեմբերի 10-ին, և նիստի ընթացքում Թուրքիան վերապահում է արտահայտել Հայաստանի կողմից դիտորդի կարգավիճակ ստանալու վերաբերյալ՝ առանց լրացուցիչ հիմնավորումների: Այս առումով, Եվրոպական կողմը տեղեկացրել է, որ չնայած 2022 թվականի փետրվարին և մարտին կայացած երկու փորձագիտական հանդիպումներին, Թուրքիան չի վերացրել վերապահումը, քանի որ վերջինս պայմանավորված էր քաղաքական նկատառումներով: Հայկական կողմը բազմիցս ընդգծել է ԵՄ դերի կարևորությունը վերոնշյալ խնդրի լուծման գործում:

Մաքսային ծառայության ոլորտում արդիականացման գործընթացները կազմակերպվում

և իրականացվում են հիմնականում ԵՄ ներդրումային ծրագրի, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (ՎԶԵԲ), Համաշխարհային բանկի (ՀԲ) ֆինանսավորման հնարավորությունների (Մեծ Բրիտանիայի լավ կառավարման հիմնադրամ), ինչպես նաև ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի (ՄԱԶԾ) աջակցությամբ

2024 թվականին Եվրոպական հանձնաժողովի տեխնիկական աջակցության և տեղեկատվության փոխանակման գործիքի՝ Թայեքսի (TAIEX) շրջանակներում իրականացված ծրագրերը.

1. 2024 թվականի մարտի 12-ից 15-ը Հայաստանում տեղի ունեցավ Թայեքսի փորձագիտական առաքելություն, որն ուղղված էր ՊԵԿ շնագիտական կենտրոնի կարողությունների զարգացմանը:
2. 2024 թվականի փետրվարի 27-ից 29-ը կազմակերպվել է ՊԵԿ 5 մաքսային ծառայողների ուսումնական այցը Չեխիայի մաքսային ծառայություն՝ լիազորված տնտեսական օպերատորների ինստիտուտի բարեփոխումների շրջանակներում ԵՄ լավագույն փորձը ուսումնասիրելու նպատակով:
3. 2024 թվականի մայիսի 22-ից 24-ը մեկնարկեց ՊԵԿ մաքսային ծառայողների համար նախատեսված եռօրյա դասընթաց՝ «Պատժամիջոցների ենթակա ապրանքների նույնականացման արագ և արդյունավետ կազմակերպում» թեմայով: Դասընթացի ծրագիրը ներառում է մաքսային վարչարարության իրականացման մի շարք արդիական թեմաներ, մասնավորապես՝ մաքսային մարմինների պարտականությունները դուալ նշանակության ապրանքների հետ գործ ունենալիս, այլ երկրների հետ համագործակցության մեխանիզմները, դուալ նշանակության ապրանքների ներմուծման և արտահանման ընթացակարգերի մանրամասն նկարագրությունը, ստուգման ընթացակարգերը, մաքսային ռիսկերի գնահատման ռազմավարությունները: Մասնակիցները նաև ծանոթանում են տվյալ ոլորտը կարգավորող կանոնակարգերին: ՊԵԿ մաքսային ծառայողները հնարավորություն ունեն ծանոթանալու եվրոպական լավագույն փորձին՝ ձեռք բերված գիտելիքները տվյալ ոլորտի զարգացման ուղղությամբ կիրառելու նպատակով:

ՀՈԴՎԱԾ 124. Փոխադարձ վարչական աջակցությունը

ԵՄ անդամ պետությունների հետ մաքսային հարցերով փոխհամագործակցությունն իրականացվում է ՀԸԳՀ «Մաքսային հարցերով փոխադարձ վարչական աջակցության վերաբերյալ» II արձանագրության շրջանակներում (ուժի մեջ է 2018 թվականի հունիսից): Համաձայնագիրն ամբողջությամբ ուժի մեջ է մտել 2021 թվականի մարտի 1-ից, մինչդեռ ԵՄ բացառիկ իրավասության ներքո գտնվող դրույթների ժամանակավոր կիրարկումը սկսվել է դեռևս 2018 թվականի հունիս 1-ից:

ՀՈԴՎԱԾ 125. Մաքսային արժեքը

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգրքի 38-րդ հոդվածի համաձայն՝ ապրանքների մաքսային արժեքի վերաբերյալ օրենսգրքի դրույթները հիմնված են ԱՀԿ 1994 թվականի «Սակագների և առևտրի գլխավոր համաձայնագրի» (ՍԱԳՀ) VII հոդվածով և «ՍԱԳՀ VII հոդվածի կիրառման մասին» համաձայնագրով սահմանված ընդհանուր սկզբունքների և կանոնների վրա, ինչը նշանակում է, որ նշված հոդվածը լիովին կիրառելի է Հ-ում:

ԱՌԵՎՏՐԻ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐ

2017 թվականի փետրվարի 2-ին ՀՀ Ստանդարտացման ազգային մարմինը երկարաձգեց Ստանդարտացման եվրոպական կոմիտեին (ՍԵԿ) իր անդամակցությունը և ստորագրեց «Ստանդարտացման եվրոպական կոմիտեի գործընկեր ստանդարտացման մարմնի կարգավիճակի մասին համաձայնագիրը»:

ՀՀ կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 24-ի N 1472-Ա որոշման համաձայն՝ «Ստանդարտների ազգային ինստիտուտ» և «Չափագիտության ազգային ինստիտուտ» փակ բաժնետիրական ընկերությունները միաձուլման ձևով վերակազմակերպվեցին՝ ստեղծելով «Ստանդարտացման և չափագիտության ազգային մարմին» ՓԲԸ-ն: «Ստանդարտացման մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխությունները վերջնականապես հաստատվել և ուժի մեջ են մտել 2022 թվականի հոկտեմբերի 26-ի N 410-Ն օրենքով:

ՀՀՔՀ-ի շրջանակում «Ստանդարտների և չափագիտության ազգային մարմին» ՓԲԸ-ի կողմից ընդունված եվրոպական ստանդարտները.

- ՀՍՏ* ԵՆ 419211-1-2022 «Թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներ. Մաս 1. Ընդհանուր նկարագիրը»,
- ՀՍՏ ԵՆ 419211-2-2022 «Թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներ. Մաս 2. Բանալու ստեղծումով սարք»:

2023 թվականի ընթացքում «Ստանդարտների և չափագիտության ազգային մարմին» ՓԲԸ-ի կողմից մշակվել և ընդունվել են հետևյալ եվրոպական ստանդարտները.

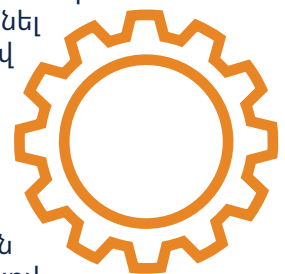
- ՀՍՏ ԵՆ 419211-3-2023 «Թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներ. Մաս 3. Բանալու մուտքագրումով սարք»,
- ՀՍՏ ԵՆ 419211-4-2024 «Թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներ. Մաս 4. Բանալու ստեղծման սարքի լրացում և հավաստագրի ստեղծման ծրագրի հետ վստահելի կապուղի»,
- ՀՍՏ ԵՆ 419211-5-2024 «Թվային ստորագրության ստեղծման սարքի անվտանգ կիրառման պաշտպանության պրոֆիլներ. Մաս 5. Բանալու ստեղծման սարքի լրացում և ստորագրության ստեղծման ծրագրի հետ վստահելի կապուղի»:

*ՀՍՏ-ն Հայաստանում ազգային ստանդարտների համար կիրառվող դասիչն է

Մշակվում է որակի ենթակառուցվածքի համակարգի բարելավման նոր ռազմավարություն: Այս ռազմավարության նպատակն է սահմանել յուրաքանչյուր ոլորտին հարմարեցված միջոցառումներ՝ հաշվի առնելով որակի ենթակառուցվածքի շրջանակներում դրանց կոնկրետ կարիքները: Ռազմավարության մեջ կուրվագծվեն նաև այդ միջոցառումների աջակցությանն ուղղված ֆինանսավորման աղբյուրները:

Մշակվել և ներկայացվել է «Չափումների միասնականության ապահովման մասին» օրենքի նախագիծ: Այս օրենսդրական նախաձեռնության նպատակն է օրենքը մոտարկել ԵՄ կանոնակարգերին՝ ապահովելով համապատասխանությունը միջազգային չափորոշիչներին և գործելակերպին:

2021 թվականի դեկտեմբերի 9-ին ԵՄ-ն մասնակցության մասին համաձայնագիր է ստորագրել ՄԱԿ-ի արդյունաբերական զարգացման կազմակերպության (UNIDO) հետ: ԵՄ-ն 4 միլիոն եվրո է ներդրում Հայաստանում UNIDO-ի հետ համատեղ իրականացվող նոր տեխնիկական աջակցության ծրագրում: Ծրագիրն աջակցում է Հայաստանի չափագիտության համակարգի արդիականացմանը՝ Ստանդարտների և չափագիտության ազգային մարմնի ինստիտուցիոնալ ամրապնդման,

ինչպես նաև իրավակարգավորող և կառավարման համակարգերի կատարելագործման միջոցով՝ միջազգային առաջարկություններին և լավագույն գործելակերպին համապատասխան: Ծրագիրը նաև նպաստում է միջազգային և տարածաշրջանային չափագիտության համայնքներում Հայաստանի ներգրավվածության ավելացմանը, ինչպես նաև Չափագիտության ինստիտուտների եվրոպական ասոցիացիայի (EURAMET) հետ փոխգործակցությանը: Ծրագրի նպատակն է՝ արդիականացնել Հայաստանում որակի ենթակառուցվածքի համակարգը, մասնավորապես՝ լաբորատոր կարողությունների զարգացումը՝ միջազգային ստանդարտներին համապատասխան, ստանդարտացման համակարգի արդիականացումը, լիարժեք համապարփակ չափագիտության և լաբորատոր ծառայությունների մատուցումը: Արդյունքում ստեղծվել են 2 տրամաշափարկման լաբորատորիաներ՝ զանգվածի և հարակից մեծությունների տրամաշափարկման լաբորատորիա և ջերմային և հարակից մեծությունների տրամաշափարկման լաբորատորիա: Կազմվել են հաջորդ 4 լաբորատորիաների համար անհրաժեշտ սարքավորումների ցանկը և տեխնիկական բնութագրերը, որոնք քննարկվել են միջազգային փորձագետների հետ: Այս ջանքերն արտացոլում են որակի ենթակառուցվածքի և չափումների կատարման բարելավման համապարփակ մոտեցում՝ կենտրոնանալով միջազգային չափորոշիչներին և կանոնակարգերին համապատասխանեցման վրա:

«Հավատարմագրման մասին» օրենքն ընդունվել է 2023 թվականի հունիսին՝ (ԵՄ) 2019/1020 կանոնակարգով փոփոխված (ԵՄ) 765/2008 կանոնակարգին և ԻՍՕ/ԻԷԿ 17011:2017 ստանդարտին համապատասխան մեկնաբանություններով և լրացումներով: Հավատարմագրման ոլորտում թափանցիկությունն ապահովելու և միջազգային պահանջներին համապատասխան հավատարմագրման գործընթացի իրականացումն ապահովելու համար մշակվել են էլեկտրոնային հավատարմագրման համակարգի կառուցվածքը և գործառնությունները, և ներկայումս էլեկտրոնային հավատարմագրման համակարգը գտնվում է պիլոտային փորձնական փուլում:

2021 թվականի սեպտեմբերի 24-ից մինչև 2023 թվականի հունիսի 4-ը իրականացվել է «Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցության կողմից Հայաստանի հավատարմագրման համակարգի ճանաչման համար պայմանների ստեղծում» խորագիրը կրող թվինինգ ծրագիրը, որի նպատակն էր աջակցել ՀՀԳՀ-ի ներդրմանը՝ Հայաստանում միջազգայնորեն ճանաչված հավատարմագրման և համապատասխանության գնահատման համակարգի խթանման նպատակով:

Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցության կողմից Հայաստանի հավատարմագրման համակարգի ճանաչման համար պայմանների ստեղծման ծրագիր (2021-2023)

Ծրագիրը մշակվել է երկու փոխկապակցված բաղադրիչների շուրջ՝

1. Օրենսդրական և ընթացակարգային շրջանակների վերանայում՝ ԻՍՕ/ԻԷԿ 17011 ստանդարտի և ԵՄ 765/2008/ԵՀ կանոնակարգի վերաբերելի դրույթների համապատասխան:

Համատեղ փորձագիտական խումբը մշակել է «Հավատարմագրման մասին» օրենքի նախագիծը և ներկայացրել է մեկնաբանություններ ու լրացումներ՝ դրանք համապատասխանեցնելով (ԵՄ) 2019/1020 կանոնակարգով փոփոխված (ԵՄ) 765/2008 կանոնակարգին, ԻՍՕ/ԻԷԿ 17011:2018 կիրառելի ստանդարտի նոր հրատարակությանը, ինչպես նաև ևս 4 ենթաօրենսդրական ակտերի նախագծեր («Համապատասխանության գնահատման մարմինների հավատարմագրման կարգը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության N 1201-Ն որոշում, հավատարմագրման վճարների վերաբերյալ N 311-Ն հրաման, Հավատարմագրման ազգային մարմնի կանոնադրությունը հաստատելու մասին N 1565-Ա հրաման, «Ազգային հավատարմագրման մարմին-ԱՐՄՆԱԲ» ստեղծելու մասին» ՀՀ կառավարության N 890-Ն որոշում):

«Քաղաքականության և ընթացակարգերի համաձայնեցում» առաքելության շրջանակներում վերանայվել են ԱՐՄՆԱԲ-ին առնչվող փաստաթղթերը՝ դրանք ԻՍՕ/ԻԷԿ 17011 ստանդարտին համապատասխանեցնելու համար (խոսքը հատկապես վերաբերում է կառավարման համակարգի ձեռնարկին, բողոքարկումների քննարկման ընթացակարգին, նախահավատարմագրման և հավատարմագրման համաձայնագրերին, ինչպես նաև

նոր հավատարմագրման սխեմաների մշակման ընթացակարգին, հավատարմագրման գործընթացում ներգրավված ԱՐՄՆԱԲ-ի անձնակազմի աշխատանքի անձնագրերին, ԱՐՄՆԱԲ-ի նպատակներին, 9.8 ընթացակարգ):

2. ԱՐՄՆԱԲ-ի ինստիտուցիոնալ կարողությունների ամրապնդում՝ Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցության (ՀԵՀ/EA) կանոններին համապատասխան հավատարմագրում ապահովելու համար:

Այս բաղադրիչի շրջանակներում իրականացվել են բազմաթիվ աշխատառողմներ (ԻՍՕ/ԻԷԿ 17011, ԻՍՕ/ԻԷԿ 17065, ԻՍՕ/ԻԷԿ 17025, ILAC P 10, ILAC G 8 և ILAC P 14՝ փորձարկման և տրամաչափարկման լաբորատորիաների համար, ԻՍՕ/ԻԷԿ 17065՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով աշխարհագրական նշումների և ԵՄ-ում երաշխավորված ավանդական արտադրանքի տեխնիկական հատկորոշումների պահպանման վրա, ինչպես նաև Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցության (ՀԵՀ/EA) օրգանական արտադրության հավաստագրման հավատարմագրման քաղաքականության վրա (ներառյալ օրգանական ոլորտի տեխնիկական գնահատողների համար պահանջվող իրավասության չափանիշները), ԻՍՕ/ԻԷԿ 17043 (Համապատասխանության գնահատում. Որակավորման ստուգման ընդհանուր պահանջներ), ԻՍՕ 13528:2015 (Միջլաբորատոր համեմատությունների միջոցով որակավորման ստուգումներում կիրառվող վիճակագրական մեթոդներ), որի արդյունքում բարձրացել է ԱՐՄՆԱԲ-ի արտաքին և ներքին գնահատողների իրազեկության մակարդակը:

«Հավատարմագրման մասին» օրենքում փոփոխությունները, որոնք անհրաժեշտ պայման էին Հավատարմագրման եվրոպական համագործակցությանը (ՀԵՀ/EA) անդամակցության դիմումի համար, հաստատվել են 2023 թվականի հունիսի 4-ին: Մշակվել է «Համապատասխանության գնահատման մարմնի հավատարմագրման մասին» նոր դրույթը: Հավատարմագրման ազգային մարմինը ստորագրողի կարգավիճակի համար իր դիմումի ամբողջական փաստաթղթերը 2023 թվականի դեկտեմբերի 8-ին ներկայացրել է ՀԵՀ քարտուղարություն: 2023 թվականի դեկտեմբերի 22-ին ՀԵՀ-ը հաստատել է դիմումի գրանցումը: Ըստ ընթացակարգերի տեղում նախնական գնահատումն անցկացվել է 2024 թվականի դեկտեմբերին: Ամբողջական գնահատումը կավարտվի 2026 թվականի սկզբին:

ՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ԵՎ ԲՈՒՍԱՍԱՆԻՏԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

Դեռևս 2017 թվականի նոյեմբերի 24-ին ԵՄ-ն՝ ի դեմս Եվրահանձնաժողովի Առողջապահության և սննդի անվտանգության գլխավոր տնօրինության (DG SANTE), և ՀՀ-ն՝ ի դեմս Գյուղատնտեսության նախարարության Սննդամթերքի անվտանգության պետական ծառայության, ՀՀԳՀ-ի շրջանակներում ստորագրեցին 13 երկկողմ անասնաբուժական սերտիֆիկատ:

ՀՀԳՀ-ի 136-րդ հոդվածի շրջանակներում 2024 թվականին իրականացվել են միջոցառումներ, որոնց համաձայն՝ դյուրացվել են ԵՄ անդամ պետություններից ՀՀ մի շարք ապրանքների ներմուծման ընթացակարգերը:

Կողմերը համագործակցել են ԵՄ տարածք հայկական ձկան արտահանումը թույլատրող միջոցառումների շուրջ, ինչպես նաև ձեռնարկել են համատեղ քայլեր՝ ի պատասխան ԵՄ արտահանման համար թույլատրված ձկնամթերքի ցանկում նոր տեսակներ ավելացնելու Հայաստանի խնդրանքին:

ՀՀ կառավարության 2024 թվականի հուլիսի 11-ի N 1089-Ն որոշմամբ լրացում է կատարվել «Սննդամթերքի, դրա հետ անմիջական կապի մեջ գտնվող նյութերի ներմուծման, արտահանման և տարանցիկ փոխադրման, ինչպես նաև անասնաբուժական հսկողության (վերահսկողության) ենթակա ապրանքների (արտադրանքի) արտահանման, ինչպես նաև պետական սահմանի

անցման կետերում մաքսային մարմինների կողմից սահմանային պետական վերահսկողության իրականացման կարգը սահմանելու, ՀՀ կառավարության 2004 թվականի օգոստոսի 19-ի N 1228-Ն և 2005 թվականի նոյեմբերի 9-ի N 1901-Ն որոշումներն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ կառավարության 2010 թվականի հոկտեմբերի 21-ի N 1442-Ն որոշման հավելվածում, որոնց համաձայն՝ Մաքսային միության հանձնաժողովի որոշմամբ հաստատված անասնաբուժական հսկողության (վերահսկողության) ենթակա ապրանքների միասնական ցանկում (այսուհետ՝ Միասնական ցանկ)՝ անկախ երրորդ երկրների կազմակերպությունների ընդգրկված չլինելու կամ սահմանափակված կարգավիճակի, արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկի հետևյալ ծածկագրերով ապրանքները՝ 0206, 0207, 0209, 0210, 0301, 0302, 0303, 0304, 0305, 0306, 0307, 0308 (բացառությամբ քաղցրահամ ջրերում բուծվող իշխանազգի, թառափազգի և կարպազգի ձկնատեսակների), 1601 00, 1602, 1604, 1605 թույլատրվում է միայն ներմուծել ՀՀ տարածք՝ «Բացթողում՝ ներքին սպառման համար» մաքսային ընթացակարգով՝ Եվրոպական միության անդամ պետություններից, Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորությունից, Իսլանդիայից, Նորվեգիայից, Շվեյցարիայից, Կանադայից և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներից, հետևաբար, Եվրոպական միության անդամ պետություններում, Մեծ Բրիտանիայի և Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորությունում, Իսլանդիայում, Նորվեգիայում, Շվեյցարիայում, Կանադայում և Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում վերը նշված ապրանքների բոլոր արտադրողները ստացել են իրավունք իրենց ապրանքն արտահանել ՀՀ՝ առանց Միասնական ցանկում գրանցվելու անհրաժեշտության:

Հայաստանի նախաձեռնությամբ, Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի խորհուրդը 2024 թվականի մայիսի 21-ին ընդունեց N 54 որոշումը, որի համաձայն՝ 0401-0406 ապրանքային անվանացանկի ծածկագրերով կաթնամթերքի (բացառությամբ հում կաթի և հում սերուցքի), ինչպես նաև 2105, 3501 ապրանքային անվանացանկի ծածկագրերով խմբաքանակների ներմուծման ժամանակ կազմակերպությունների գրանցումը Միասնական ցանկում պարտադիր չի լինի:

Փոփոխություններ են կատարվել «Աշխարհագրական նշումների մասին» ՀՀ օրենքում, այդ թվում՝ 37-րդ հոդվածը ներկայացվել է նոր խմբագրությամբ, որի 3-րդ կետի համաձայն՝ արգելվում է չգրանցված աշխարհագրական նշումով, ծագման տեղանունով և երաշխավորված ավանդական արտադրանքի մակնշմամբ արտադրանքի արտադրությունը, իրացումը, արտահանումը և ներմուծումը:

Վերոնշյալ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ գրանցված, ինչպես նաև այլ երկրներից (որոնց աշխարհագրական գոտին ՀՀ տարածքից դուրս է) ներմուծված աշխարհագրական նշումով, ծագման տեղանունով և երաշխավորված ավանդական արտադրանքի մակնշման համապատասխանության նկատմամբ պետական վերահսկողությունն իրականացնում է սննդամթերքի անվտանգության բնագավառում պետական վերահսկողություն իրականացնող լիազորված մարմինը՝ «Սննդամթերքի անվտանգության պետական վերահսկողության մասին» օրենքին համապատասխան, ուստի Սննդամթերքի անվտանգության տեսչական մարմնի առաջարկությամբ «Արդյո՞ք իրացվող աշխարհագրական նշումով, ծագման տեղանունով և երաշխավորված ավանդական արտադրանքի մակնշմամբ արտադրանքը գրանցված է» հարցը ներառվել է ՀՀ կառավարության 2022 թվականի օգոստոսի 11-ի N 1266-Ն որոշմամբ հաստատված «ՀՀ սննդամթերքի անվտանգության տեսչական մարմնի կողմից իրականացվող ստուգումների ստուգաթերթերում»:

ԵՄ-ն սանիտարական և բուսասանիտարական առցանց հավաստագրման հարթակի (TRACES) շրջանակում նոր կանոններ է սահմանել մարդու սպառման համար նախատեսված մեղր և այլ մեղվաբուծական արտադրանք արտահանելու թույլտվություն ունեցող երկրների համար: 2024 թվականի նոյեմբերի 29-ից սկսած՝ մարդու սպառման համար նախատեսված մեղրի և այլ մեղվաբուծական արտադրանքի խմբաքանակները կարող են մուտք գործել ԵՄ միայն այն դեպքում, եթե դրանք ուղարկվել, ձեռք են բերվել և/կամ պատրաստվել են այդ ապրանքները արտահանելու համար լիազորված հաստատություններից: Հայաստանի Հանրապետությունը պետք է հետևի այս պահանջին և օգտագործի TRACES հարթակը արտահանման գործունեության ընթացքում:

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՌԵՎՏՈՒՐ, ՀԻՄՆԱԴՐՈՒՄ ԵՎ ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԱՌԵՎՏՈՒՐ

Էլեկտրոնային առևտուր

ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների գործունեության միջոցառումների ծրագրի մաս կազմող 38-րդ միջոցառման շրջանակներում («Էլեկտրոնային առևտրի զարգացում») մշակվել է «ՀՀ-ում էլեկտրոնային առևտուրը կարգավորող համապարփակ օրենսդրական շրջանակի վերաբերյալ հետազոտություն» վերտառությամբ զեկույց, որն ամփոփում է Հայաստանում էլեկտրոնային առևտուրը կարգավորող օրենսդրական շրջանակի ուսումնասիրության, դրա բացթողումների, միջազգային լավագույն փորձի և մասնավոր հատվածի կարիքների գնահատման արդյունքները:

Քննարկումներից հետո կհստակեցվի էլեկտրոնային առևտուրը առանձին օրենքով կարգավորելու կամ գործող օրենքներում դրույթներ ներառելու նպատակահարմարությունը:

Հասարակության համար օգուտները

Էլեկտրոնային առևտրի կարգավորումը բազմաթիվ օգուտներ է բերում հասարակությանը՝ նպաստելով ավելի անվտանգ, թափանցիկ և արդար թվային շուկայի կայացմանը: Այս օգուտները տարածվում են և՛ սպառողների, և՛ գործարարության վրա՝ վերջին հաշվով նպաստելով տնտեսական աճին և հանրային վստահությանը: Էլեկտրոնային առևտրի կարգավորումը օգուտ է բերում հասարակությանը՝ պաշտպանվելով խարդախությունից, ապահովելով տվյալների գաղտնիություն և վեճերի լուծում, ստեղծելով հավասար պայմաններ գործարարության համար, խրախուսելով նորարարությունը, կառուցելով վստահություն, ընդլայնելով շուկաները, մեծացնելով թվային տնտեսության մեջ ակտիվությունը, նվազեցնելով անօրինական ապրանքների վաճառքը և ինտերնետային խարդախությունները:

ՀՈԴՎԱԾ 165. Շուկայի գործունեությունը խաթարող գործելակերպի կանխարգելումը

ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգիրքը «միջազգային փոստային առաքանիքները» սահմանում է որպես առաքանիքներ, որոնք ուղեկցվում են միայն ազգային փոստային օպերատորների կողմից օգտագործվող և Համաշխարհային փոստային միության ակտերով նախատեսված փաստաթղթերով: Հետևաբար, նման առաքանիքների հետ կապված մաքսային գործառնությունները որոշակի առանձնահատկություններ ունեն: Հատկանշական է, որ ԵԱՏՄ մաքսային օրենսգիրքը սահմանում է նաև «էքսպրես-բեռ» հասկացությունը, որը ենթադրում է արագացված առաքումներ՝ հետագծելիության վերահսկման էլեկտրոնային տեղեկատվական համակարգի օգտագործմամբ: Համապատասխանաբար, ԵԱՏՄ օրենսդրության համաձայն՝ ներկայումս նախատեսվում են մի շարք փոփոխություններ՝ էքսպրես-բեռների հետ կապված մաքսային գործառնությունները պարզեցնելու համար, ինչը, ըստ էության, հակամենաշնորհային քաղաքականություն է փոստային և սուրհանդակային ծառայությունների ոլորտում:

Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կոլեգիայի 2018 թվականի օգոստոսի 28-ի N 142 որոշումը սահմանում է էքսպրես-բեռների համար ապրանքային մաքսային հայտարարագրի պարզեցված ձևերը, իսկ Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կոլեգիայի 2018 թվականի հոկտեմբերի 16-ի N 158 որոշումը՝ էքսպրես-բեռների համար ուղևորային մաքսային հայտարարագրի պարզեցված ձևերը:

Միևնույն ժամանակ, ՀՀ կառավարության 2021 թվականի փետրվարի 4-ի N 126-Ն որոշումը սահմանում է, որ մինչև էքսպրես-բեռների համար ապրանքային մաքսային հայտարարագրի և էքսպրես-բեռների համար ուղևորային մաքսային հայտարարագրի էլեկտրոնային տարբերակների կիրառմամբ մաքսային մարմինների ավտոմատացված տեղեկատվական համակարգի գործարկումը, փոխադրողի կողմից որպես էքսպրես-բեռ փոխադրվող ապրանքների և անձնական օգտագործման ապրանքների հայտարարագրման ժամանակ մաքսային մարմինների կողմից պետք է ընդունվեն դրանց թղթային տարբերակները:

ՀՈԴՎԱԾ 188. Քլիրինգային և վճարային համակարգերը

2021 թվականի մայիսի 27-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց «Մաքսային մարմիններին վճարման ենթակա մաքսատուրքի, ավելացված արժեքի հարկի, ակցիզային հարկի, մաքսային գործառնությունների իրականացման համար գանձվող պետական տուրքի, հատուկ, հակազնազցման ու փոխհատուցման տուրքերի, բնապահպանական հարկի և ճանապարհային հարկի, ֆիզիկական անձանց կողմից անձնական օգտագործման ապրանքների համար մաքսային մարմիններին վճարվող միասնական դրույքաչափերով և միագումար մաքսային վճարի ձևով վճարվող մաքսատուրքի և հարկերի, ինչպես նաև դրանց նկատմամբ հաշվարկված տոկոսների ու տույժերի, մաքսային կանոնների խախտումների համար առաջացած տուգանքների գծով պարտավորությունները կատարելու ձևերը (եղանակները) ու վճարման միջոցները, ինչպես նաև վճարման պահը (վճարելու օրը) սահմանելու մասին» թիվ 883-Ն որոշումը: Կառավարության որոշումը նախատեսում է նաև մաքսային կանոնների խախտման համար տուգանքներ իրականացնելու, ինչպես նաև վճարման մեթոդները (ժամանակը, եղանակը՝ բանկային փոխանցում, կանխիկ, վճարման տերմինալներ, վճարային քարտեր, էլեկտրոնային գումար և այլն), որոնք կարգավորվում են ՀՀ Կենտրոնական բանկի կողմից:

2021 թվականի մայիսի 27-ին ՀՀ կառավարությունն ընդունեց նաև «2012 թվականի ապրիլի 19-ի N 496-Ն որոշման մեջ լրացումներ կատարելու մասին» N 869-Ն որոշումը, որով սահմանվում է մաքսային մարմիններին բոլոր տեսակի տուրքերը, հարկերը, տույժերը, տոկոսները և տուգանքները վճարելու պարտավորությունը:

Փոստային ծառայություն

ՀՀԳՀ-ն ներառում է փոստային ոլորտը կարգավորող օրենսդրական շրջանակի բարելավմանն ուղղված դրույթներ՝ այն ԵՄ չափանիշներին համապատասխանեցնելու և արդյունավետ ու մատչելի փոստային ծառայություններ ապահովելու նպատակով:

2023 թվականին փոփոխություններ կատարվեցին «Փոստային կապի մասին» ՀՀ օրենքում՝ «փոստային կապի ունիվերսալ ծառայություններ» հասկացությունը պարզաբանելու, որակի պահանջները, սակագների հաշվարկման մեթոդաբանությունները սահմանելու և հաշվետվությունների մեխանիզմներ ներդնելու համար: Փոփոխությունների նպատակը որակի չափանիշներին համապատասխանող հուսալի փոստային ծառայությունների ապահովումն ու բոլոր քաղաքացիների համար մատչելիության բարձրացումն է: Բարելավված փոստային ծառայությունները կարող են բարձրացնել հաղորդակցության և առևտրի արդյունավետությունը՝ խթանելով տնտեսական աճը: Մարտահրավերների թվում են բազմաթիվ ծառայություն մատուցողների միջև համապատասխանության ապահովումը և ծառայությունների որակի պահպանումը ամբողջ ոլորտում:

Փոփոխված օրենքի ընդունումը և հետագա կարգավորիչ փոփոխությունները վկայում են փոստային ոլորտը ԵՄ գործելակերպին համապատասխան արդիականացնելու հանձնառության մասին: Օրենքն ընդունվել է 2023 թվականի մայիսի 24-ին՝ սահմանելով ավելի հստակ կարգավորիչ շրջանակ: 2024 թվականի մարտի 28-ին ՀՀ կառավարության ընդունած հիմնական որոշումները (N 444-Ն և N 445-Ն) անհրաժեշտ ճշգրտումներ են մտցրել փոստային և սուբհանդակային ծառայությունների կանոնակարգերում:

Փոստային կապի ունիվերսալ ծառայությունների որակի նորմերի սահմանումը և համապարփակ լիցենզավորման համակարգի ներդրումը թույլ են տալիս մրցակցություն ապահովել 54 լիցենզավորված օպերատորների միջև, որոնց թվում՝ ազգային փոստային օպերատորը: Նոր օրենքին ենթաօրենսդրական ակտերի շարունակական համապատասխանեցումն արտացոլում է համակարգված մոտեցում՝ ապահովելու համար, որ շուկայի բոլոր մասնակիցները գործեն հետևողական կարգավորումների ներքո՝ այդպիսով խթանելով արդար մրցակցությունը և ծառայությունների որակը փոստային ոլորտում:

Հասարակության համար օգուտները

Ոլորտային իրավական ակտերում կատարված փոփոխությունների նպատակն է ապահովել սահմանված որակի չափանիշներին համապատասխանող փոստային ծառայություններ՝ բոլոր քաղաքացիների համար երաշխավորելով հասանելիություն, ինչպես նաև բարելավված փոստային ծառայություններ, որոնք կարող են խթանել տնտեսական աճը:

Փոստային կապի ունիվերսալ ծառայությունների որակի չափանիշների սահմանումը և լիցենզավորման գործընթացի կատարելագործումը նպաստում են, որպեսզի շուկայի բոլոր մասնակիցները գործեն գործող կանոնակարգերին համապատասխան՝ այդպիսով խթանելով արդար մրցակցությունը և փոստային ծառայությունների բարձր որակը, որի արդյունքում ՀՀ-ում ներկայումս գործում են 51 լիցենզավորված օպերատորներ, այդ թվում՝ ազգային փոստային օպերատորը:

ՄՏԱՎՈՐ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՀԳՀ-ն նախատեսում է բուսաբուծական արտադրանքի տվյալների պաշտպանություն: Հայաստանը 2024 թվականի մարտի 2-ին դարձավ Բույսերի սորտերի պահպանության միջազգային միության (UPOV) 79-րդ անդամը՝ 253-րդ հոդվածի համաձայն: Դրան նախորդել են «Բույսերի սորտերի պահպանության մասին» ՀՀ օրենքում 2023 թվականին կատարված փոփոխությունները: UPOV-ի նպատակն է ապահովել բույսերի նոր սորտեր բուծողների հեղինակային իրավունքների պահպանությունը՝ խրախուսելով նոր սորտերի ստեղծումը, ինչը գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բարձր արտադրողականություն ապահովելու հիմնական նախապայմաններից մեկն է: Հայաստանի անդամակցությունը UPOV-ին նպաստում է պարենային անվտանգության ապահովմանը և բուսաբուծության ոլորտի մրցունակության բարձրացմանը:

2021 թվականի հուլիսի 1-ից ուժի մեջ մտած «Արտոնագրերի մասին» ՀՀ նոր օրենքի ու «Արդյունաբերական դիզայնի մասին» ՀՀ օրենքի հիմքում ընկած է բացառիկ իրավունքի սպառման տարածքային սկզբունքը:

«Հեղինակային իրավունքի և հարակից իրավունքների մասին» նոր օրենքի նախագիծը դեռևս քննարկվում է ՀՀ կառավարությունում:

Մտավոր սեփականության գրասենյակի և Մտավոր սեփականության համաշխարհային կազմակերպության (ՄՍՀԿ/WIPO) փորձագիտական խմբի կողմից ներկայումս համատեղ մշակվում է 2023-2026 թվականների զարգացման ռազմավարությունը:

«Տեսալսողական կատարումների մասին» Պեկինի պայմանագիրը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից վավերացվել է 2020 թվականի ապրիլին:

«Ապրանքային նշանների մասին» ՀՀ օրենքում կատարված փոփոխություններն ուժի մեջ են մտել 2023 թվականի օգոստոսի 12-ին: 2020 թվականի հունիսից դադարեցված է «Շամպայն» բառը կրող ապրանքային նշանների գրանցումը:

2022 թվականի հոկտեմբերի 26-ին Ազգային ժողովն ընդունեց ««Աշխարհագրական նշումների մասին» օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքը (ՀՕ-398-Ն), իսկ դրա կիրարկումն ապահովելու համար 2023 թվականի հունվարի 19-ին ընդունվեց ՀՀ կառավարության 75-Ն որոշումը, որով փոփոխություններ և լրացումներ կատարվեցին 2011 թվականի մարտի 10-ի Կառավարության 310-Ն որոշման մեջ:

ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության (ՄԶԳ) աջակցությամբ և միջազգային փորձագետի ներգրավմամբ մշակվել և ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի 2023 թվականի նոյեմբերի 27-ի N 2381-Լ հրամանով հաստատվել

են «Հայկական մածուն», «Հայկական լավաշ», «Հայկական բաստուրմա» և «Հայկական սուջուխ» աշխարհագրական նշումների տեխնիկական հատկորոշումները՝ համապատասխան սերտիֆիկացման մարմինների կողմից հավատարմագրվելուց հետո Մտավոր սեփականության գրասենյակում օրենքով սահմանված կարգով աշխարհագրական նշումները գրանցվելու համար:

Բացի այդ, ԱՄՆ ՄԶԳ-ի «Հայաստանի գործարար միջավայրի բարելավում» ծրագրի աջակցությամբ աշխատանքներ են իրականացվել Վայոց ձորի գինիների աշխարհագրական նշումների տեխնիկական հատկորոշումների մշակման ուղղությամբ: 2023 թվականի հունիսին կազմակերպվել է աշխատաժողով Վայոց ձորի գինեգործների և Հայաստանի խաղողագործության և գինեգործության հիմնադրամի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ՝ Վայոց ձորի գինիների տեխնիկական հատկորոշումների մշակման և վերջնականացման համար:

ՀՀԳՀ-ի 237-րդ հոդվածի համաձայն ՀՀ-ից ծագող ապրանքների համար «Կոնյակ» աշխարհագրական նշման օգտագործման սահուն և արդյունավետ դադարեցումն ապահովելու համար 2021 թվականի փետրվարի 1-ին մեկնարկել է ռազմավարական խորհրդատվության և կարողությունների զարգացման ԵՄ աջակցության ծրագիրը՝ 10-ամսյա իրականացման ժամկետով: Ծրագրի ընդհանուր նպատակն էր աջակցել ՀՀԳՀ-ի աշխարհագրական նշումներին վերաբերող դրույթների իրականացմանը և Հայաստանում արտադրվող բրենդիի համար նոր անվանման մշակմանը: Նշված ծրագրի շրջանակներում ԵՄ փորձագետների հետ համատեղ կազմակերպվել և անցկացվել են մի շարք աշխատանքային քննարկումներ, աշխատաժողովներ և իրազեկման միջոցառումներ, որոնց մասնակցել են նաև հայկական բրենդի արտադրող ընկերությունների ներկայացուցիչներ:

Վերաբրենդավորման համատեքստում էկոնոմիկայի նախարարությունը նախաձեռնել է գործընթաց, որին մասնակցել են վերաբրենդավորման գործընթացներում փորձ ունեցող միջազգային հեղինակավոր կազմակերպություններ, և նրանց հետ անցկացրել է որոշակի քննարկումներ՝ ռազմավարական տեսլականի և հայեցակարգի վերաբերյալ առաջարկներ ստանալու համար: Մասնավորապես, քննարկումների արդյունքում «Backbone» ընկերության կողմից մշակվել է ճանապարհային քարտեզ (չշփոթել ՀՀԳՀ ճանապարհային քարտեզի հետ) և հայկական բրենդիի դիրքավորմանն ուղղված ուսումնասիրություն կատարելու առաջարկ: «Backbone» ընկերության հետ կատարված աշխատանքի և համապատասխան ուսումնասիրությունների արդյունքում առաջարկվել է որպես «Կոնյակի» համար որպես նախընտրելի տարբերակ օգտագործել «Հայկական բրենդի» անվանումը: Այս մասին ԵՄ-ն պաշտոնապես տեղեկացվել է 2023 թվականի վերջին:

ՀՀ-ից ծագող ապրանքների համար «Կոնյակ» ԵՄ աշխարհագրական նշման օգտագործման դադարեցումը արագացնելու և հայկական բրենդիի համար աշխարհագրական նշման համակարգի մշակմանն ու ներդրմանը նպաստելու նպատակով «Աջակցություն ՀՀԳՀ-ի 237-րդ հոդվածի իրագործման հարցում. Փուլ 1» ֆինանսավորման համաձայնագրի շրջանակում ԵՄ-ն տրամադրել է 2.9 միլիոն եվրոյի տեխնիկական աջակցություն: 2 տարի տևողությամբ ծրագիրը մեկնարկել է 2024 թվականի հունիսին: Այն նպատակ ունի՝ աջակցելու հայկական բրենդիի համար աշխարհագրական նշման համակարգի ստեղծմանը, ապահովել հայկական բրենդիի որակի վերահսկողությունը, մշակել և ներդնել ֆունկցիոնալ փորձարկման և որակի վերահսկողության համակարգ, մշակել և ներդնել հստակ ապրանքանիշի ինքնություն և մշակել մարքեթինգային ռազմավարություն:

ՀՈԴՎԱԾ 266. Իրավունքների իրացումը սահմանային մակարդակով ապահովելը

Մաքսային մարմինների կողմից մաքսային վերահսկողության շրջանակներում մտավոր սեփականության օբյեկտների պաշտպանությունն ապահովվում է օրենսդրությանը համապատասխան:

Մասնավորապես, մտավոր սեփականության իրավունքների (ՄՍԻ) գրանցամատյանում և Մտավոր սեփականության օբյեկտների ազգային գրանցամատյանում գրանցված ապրանքների՝ Միության տարածքում տեղափոխման դեպքում մաքսային մարմինները կասեցնում են ապրանքների բացթողումը՝ համաձայն օրենսգրքի 124-րդ հոդվածի, ինչպես նաև «Մաքսային կարգավորման մասին» օրենքի դրույթների:

Մաքսային ծառայությունում գրանցված և համապատասխան մաքսային գրանցամատյանում

ներառված մտավոր սեփականության օբյեկտների վերահսկողությունը հիմնված է ՀՀ արտաքին առևտրի ազգային մեկ պատուհանի (<https://trade.gov.am>) ռիսկերի կառավարման համակարգում ներդրված ավտոմատացված ռիսկերի պրոֆիլների վրա:

Մտավոր սեփականության օբյեկտների մաքսային գրանցամատյանում չընդգրկված մտավոր սեփականության օբյեկտներ պարունակող ապրանքների բացթողումը կասեցնելու հնարավորություն ստեղծելու համար նախատեսվում է «Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքում կատարել համապատասխան փոփոխություններ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐ

Պետական գնումների մասին որոշումների բողոքարկման համակարգի փոփոխությունը կատարվել է ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից 2022 թվականի հունվարի 21-ին ընդունված և նույն թվականի հունիսի 1-ին ուժի մեջ մտած ««Գնումների մասին» օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ-4-Ն օրենքով՝ հաշվի առնելով ՀՀ կողմից ԱՀԿ պետական գնումների մասին համաձայնագրով և ՀՀԳՀ-ով ստանձնած պարտավորությունների պահանջները:

Մասնավորապես, 2022 թվականի հունիսի 1-ից՝

- գնումների ընթացակարգերի վերաբերյալ բողոքարկումներն իրականացվում են միայն դատական կարգով: Նշված օրվանից իրականացված բողոքների ներկայացման և քննության պայմանները տարածվում են նաև մինչև նշված ժամկետը հայտարարված և չավարտված գնումների ընթացակարգերի վրա,
- բողոքարկումը կատարվում է «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի և ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համաձայն, ըստ որի՝ գնումների ընթացակարգին վերաբերող վեճերը քննվում և լուծվում են Երևան քաղաքի առաջին ատյան ընդհանուր իրավասության դատարանում:

Ավելին, յուրաքանչյուր՝

- շահագրգիռ անձ իրավունք ունի բողոքարկելու պատվիրատուի, գնահատող հանձնաժողովի գործողությունները (անգործությունը) և որոշումները,
- ոք իրավունք ունի մինչև հայտերի ներկայացման վերջնաժամկետը բողոքարկելու գնման առարկայի բնութագրերը, նախատրակավորման հայտարարության կամ հրավերի պահանջները:

Դատարանը բողոքները քննում և հայցը (բողոքը) լուծում է այն վարույթ ընդունելուց հետո 30 օրվա ընթացքում: Դատարանի պատճառաբանված որոշմամբ նշված ժամկետը կարող է մեկ անգամ երկարաձգվել մինչև 10 օրացուցային օրով: Դատարանի՝ հայցը (բողոքը) ընդունելու մասին որոշումն անհապաղ ուղարկվում է ՀՀ ֆինանսների նախարարություն, որն այն հրապարակում է procurement.am կայքի տեղեկագրում:

Պատվիրատուի, գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների (բացառությամբ մասնակցին ցուցակում ընդգրկելու մասին պատվիրատուի որոշումների) բողոքարկումն ինքնաբերաբար կասեցնում է գնումների գործընթացը՝ հայցը վարույթ ընդունելու մասին դատարանի որոշման տեղեկագրում հրապարակման օրվանից մինչև վեճի քննության արդյունքների հիման վրա դատարանի կողմից կայացված վերջնական դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու օրը:

Այն դեպքերում, երբ հանրային կամ պաշտպանության և ազգային անվտանգության շահերից ելնելով անհրաժեշտ է շարունակել գնումների գործընթացը, դատարանը որոշում է կայացնում գնումների գործընթացի կասեցումը վերացնելու մասին՝ հիմնվելով «Գնումների մասին» օրենքի 2-րդ հոդվածի 1-ին մասով սահմանված մարմինների ղեկավարների, իսկ իրավաբանական անձի կարգավիճակ ունեցող պատվիրատուների դեպքում՝ գործադիր մարմնի ղեկավարի գրավոր դիմումի վրա: Դատարանն այս մասով նախատեսված որոշումն անհապաղ ուղարկում է ֆինանսների նախարարություն, որն այն հրապարակում է վերոնշյալ տեղեկագրում:

Դատարանի՝ պատվիրատուի, գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների դեմ բողոքարկմանը վերաբերող վերջնական դատական ակտն ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից: Հրապարակման օրը դատարանը պատվիրատուի, գնահատող հանձնաժողովի գործողությունների (անգործության) և որոշումների դեմ բողոքարկմանը վերաբերող վեճերի վերաբերյալ վերջնական դատական ակտի կամ այլ վերջնական դատական ակտի մասն ուղարկում է Ֆինանսների նախարարություն, որը այն հրապարակում է վերոնշյալ տեղեկագրում:

Ֆինանսների նախարարությունը մասնակցին ներառում է գնումների գործընթացին մասնակցելու իրավունք չունեցողների ցանկում՝ պատվիրատուի ղեկավարի պատճառաբանված որոշման հիման վրա:

Ավելին, որոշումը պատվիրատուի ղեկավարը կայացնում է գնման ընթացակարգը չկայացած հայտարարվելու կամ կնքված պայմանագրի վերաբերյալ հայտարարությունը հրապարակելու կամ պայմանագիրը միակողմանի լուծելու մասին հայտարարությունը հրապարակելու օրվան հաջորդող տասն օրվա ընթացքում: Որոշումը կայացվելուն հաջորդող օրը այն տրամադրվում է Ֆինանսների նախարարությանը և մասնակցին: Ֆինանսների նախարարությունը մասնակցին ներառում է գնումների գործընթացին մասնակցելու իրավունք չունեցող մասնակիցների ցուցակում որոշումն ստանալուն հաջորդող քառասուներորդ օրվան հաջորդող հինգ օրվա ընթացքում, իսկ որոշումն ստանալուն հաջորդող քառասուներորդ օրվա դրությամբ մասնակցի կողմից որոշման բողոքարկման վերաբերյալ հարուցված և չավարտված դատական գործի առկայության դեպքում՝ տվյալ դատական գործով եզրափակիչ դատական ակտն ուժի մեջ մտնելու օրվան հաջորդող հինգ օրվա ընթացքում, եթե դատական քննության արդյունքով որոշման կատարման հնարավորությունը չի վերացել: Մասնակիցը նշված ցուցակում ընդգրկվում է ներառվելու օրվան հաջորդող օրվանից երկու տարի ժամկետով:

ԱՌԵՎՏՈՒՐ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ

ՀՈԴՎԱԾ 274. Միջազգային աշխատանքային ստանդարտները և համաձայնագրերը

2019 թվականի դեկտեմբերին կատարված օրենսդրական փոփոխությունների համաձայն՝ համապատասխան տեսչական մարմին (Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմին) 2021 թվականի հուլիսի 1-ից վերապահվել են աշխատանքային օրենսդրության նկատմամբ լիարժեք վերահսկողություն իրականացնելու լիազորությունները:

2022 թվականի հոկտեմբերին կատարված օրենսդրական փոփոխությունների շրջանակներում ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում սահմանվեց «հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանք» եզրույթը, ինչպես նաև ամրագրվեց, որ այդպիսի աշխատանքն արգելվում է:

Լայնածավալ փոփոխություններ իրականացվեցին 2023 թվականի մայիսին «ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի ընդունմամբ: Նշված փոփոխություններն ու լրացումները նպատակ ունեին Աշխատանքային օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) առավելագույնս համապատասխանեցնել միջազգային պայմանագրերով, մասնավորապես՝ Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ)

հիմնարար կոնվենցիաներով և Վերանայված Եվրոպական սոցիալական խարտիայով սահմանված պահանջներին, վերացնել Օրենսգրքի որոշակի օրենսդրական բացեր և ներքին հակասություններ, ինչպես նաև պարզաբանել տարընկալման տեղիք տված դրույթները և լուծել իրավակիրառ պրակտիկայում առաջացած մի շարք խնդիրներ:

2023 թվականի հոկտեմբերին իրականացված մեկ այլ օրենսդրական նախաձեռնության շրջանակներում Օրենսգրքում կատարված փոփոխություններով ամրագրվեցին հեռավար աշխատանք կատարելու ճկուն մեխանիզմներ՝ ապահովելով աշխատաշուկայի զարգացման միտումներին և պայմաններին համապատասխան լուծումներ:

Աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության համակարգը կատարելագործելու և աշխատանքային օրենսդրության նկատմամբ պետական վերահսկողությունը բարելավելու նպատակով 2024 թվականի դեկտեմբերի 4-ին ընդունվեց «ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» (ուժի մեջ կմտնի 2025 թվականի հուլիսի 1-ից) և «Տեսալսողական լրատվամիջոցների մասին» օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» (ուժի մեջ կմտնի 2026 թվականի հունվարի 1-ից) օրենքների փաթեթը, որը նախատեսում է աշխատանքային պայմանագրերի կնքման թվային համակարգի ներդրում:

Աշխատանքային պայմանագրերի կնքման վերաբերյալ կարգավորումները կներդրվեն փուլ առ փուլ.

- 2025 թվականի հուլիսի 1-ից մինչև 2026 թվականի հունվարի 1-ը՝ կամավոր սկզբունքով.
- 2026 թվականի հունվարի 1-ից աշխատանքային պայմանագրերի կնքումը, լուծումը և փոփոխումը կիրականացվի բացառապես թվային համակարգի միջոցով:

Թվային համակարգի ներդրմամբ նախատեսվում է թվայնացնել ՀՀ-ում պետական և մասնավոր հատվածներում կնքված աշխատանքային պայմանագրերը՝ աշխատողների աշխատանքային իրավունքների պաշտպանության համակարգը բարելավելու նպատակով: Թվային համակարգի առկայությունն Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմնին հնարավորություն կտա իրականացնել ավելի արդյունավետ (ավելի թափանցիկ, հաշվետու և իրավունքների վրա հիմնված) պետական վերահսկողություն, իսկ թվային համակարգն իր հերթին հնարավորություն կտա աշխատողներին ունենալ օրենսդրության պահանջներին համապատասխանող աշխատանքային պայմանագրեր:

Օրենսգրքում 2023 թվականի մայիսի 3-ին կատարված փոփոխությունները նպատակ ունեն նաև բարելավել սոցիալական գործընկերության և կոլեկտիվ աշխատանքային հարաբերությունների կարգավորումները: Վերոնշյալ փոփոխությունների շրջանակներում Օրենսգրքում ամրագրվել է նաև աշխատանքային հարաբերություններում բռնության կամ սեռական ոտնձգության հասկացությունները, ինչպես նաև հստակ ամրագրվել է դրանց արգելքը:

ՀՈԴՎԱԾ 275. Շրջակա միջավայրի բազմակողմ կարգավորումը և համաձայնագրերը ՀՀ-ում Մինամատայի կոնվենցիայի իրագործումը կարգավորվում է հետևյալ իրավական ակտերով՝

- «ՀՀ-ից սնդիկի արտահանման և ՀՀ սնդիկի ներմուծման կարգերը սահմանելու մասին» կառավարության 2025 թվականի փետրվարի 13-ի N 147-Ն որոշում: Այս որոշումը կարգավորում է սնդիկի ներմուծման և արտահանման ընթացակարգը:
- «ՀՀ-ից արտահանման և ՀՀ ներմուծման համար արգելված սնդիկի հավելիչով արտադրանքի ցանկը սահմանելու մասին» կառավարության 2025 թվականի փետրվարի 13-ի N 139-Ն որոշում: Այս որոշումը սահմանում է սնդիկի հավելիչով արտադրանքի ցանկը և արգելում է դրանց արտահանումն ու ներմուծումը:

Նշված որոշումները գործում են վեց ամիս ժամկետով, որից հետո դրանք երկարաձգվում են:

Իրականացվել են աշխատանքներ հետևյալ իրավական ակտերի մշակման ուղղությամբ.

- Մշակվել և ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ է ներկայացվել ««Թափոնների մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը, որը նախատեսում է բարելավել թափոնների կառավարման համակարգը, հստակեցնել աղբավայրերի մշտադիտարկման ապահովման օրենսդրական կարգավորումները, սահմանել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կազմակերպչական և օժանդակ միջոցառումներ իրականացնելու իրավասությունները՝ ուղղված էլեկտրոնային և էլեկտրատեխնիկական սարքավորումների թափոնների կառավարմանը, ներդնել թույլտվությունների և լիցենզիաների միասնական և ժամանակակից համակարգեր, ապահովել «Թափոնների մասին» օրենքում ամրագրված կանոնակարգերի ներդաշնակեցում ԵՄ հրահանգներին:
- Մշակվել և ՀՀ վարչապետի աշխատակազմ է ներկայացվել «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքի նախագիծը, որը աղբավայրերի մշտադիտարկման ընթացակարգի խախտումների դեպքում պատասխանատվության միջոցներ է նախատեսում նաև աղբավայրերի տնօրինողների նկատմամբ:
- Ստոկհոլմի կոնվենցիայով ստանձնած պարտավորությունների կատարման շրջանակներում մշակվել և շրջանառության մեջ է դրվել պոլիքլորացված բիֆենիլներ պարունակող թափոնների ոլորտը կարգավորող իրավական ակտի նախագիծ: Այն ներկայումս քննարկման փուլում է:
- ՄԱԿ-ի ուսուցման և գիտահետազոտական ինստիտուտի (ՅՈՒՆԵՍԿՈՒ) հետ համագործակցությամբ մշակվել է Հայաստանում քիմիական նյութերի դասակարգման, պիտակավորման և փաթեթավորման գլոբալ ներդաշնակեցված համակարգի (ԳՆՀ) ներդրման ճանապարհային քարտեզի նախագիծը: Այն ներկայումս քննարկման փուլում է:

ՀՈԴԱԾ 276. Կայուն զարգացմանը նպաստող առևտուրը և ներդրումները

Գիտակցելով շրջակա միջավայրի կառավարման և միջազգային համաձայնագրերի՝ որպես գլոբալ կամ տարածաշրջանային բնապահպանական հիմնախնդիրներին (օրինական՝ օզոնի շերտի պահպանությանը) արձագանքման արժեքը՝ ՀՀ-ն 2024 թվականի դեկտեմբերի 5-ին խորհրդակցություններ է անցկացրել Եվահանձնաժողովի Կլիմայի փոփոխության հարցերով գլխավոր տնօրինության «Ցածր ածխածնային լուծումներ (I). Մոնրեալի արձանագրություն, մաքուր հովացում և ջեռուցում, թվային անցում» ստորաբաժանման հետ՝ ՀԸԳՀ իրագործման ճանապարհային քարտեզի 3-րդ հավելվածի 126-րդ կետի համաձայն հոսակորուստների դիտացման իրականացման նրանց փորձի վերաբերյալ ավելի խորը պատկերացում կազմելու նպատակով (ՀՀ կառավարության 2019 թվականի դեկտեմբերի 1-ի N 666-Լ որոշում):

2025 թվականի փետրվարին կայացավ նույն թեմայով մեկ այլ խորհրդակցություն օզոնային շերտը քայքայող նյութերի և F-գազերի ներմուծման քվոտաների բաշխման համակարգի վերաբերյալ: Համակարգը գործում է ԵՄ-ում, և մտադրություն կա այն հարմարեցնել հայաստանյան իրականությանը:

ՀՀ-ն իր օրենքներում և գործելակերպերում արդյունավետորեն կիրառում է շրջակա միջավայրի վերաբերյալ հիմնակա միջազգային համաձայնագրերի, մասնավորապես՝ Օզոնային շերտի պահպանության մասին Վիեննայի կոնվենցիայի և Օզոնային շերտը քայքայող նյութերի մասին Մոնրեալի արձանագրության (որը Հայաստանի կողմից վավերացվել է 1999 թվականին) դրույթները: Հայաստանը պարբերաբար զեկուցում է Վիեննայի կոնվենցիայի և Մոնրեալի արձանագրության մասով համապատասխան իրավիճակի և իրականացման առաջընթացի մասին:

ՀՈԴԱԾ 277. Կենսաբանական բազմազանությունը

«Անհետացման եզրին գտնվող վայրի կենդանական ու բուսական աշխարհի տեսակների միջազգային առևտրի մասին» կոնվենցիան կողմերից պահանջում է համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել դրա դրույթները կյանքի կոչելու և Կոնվենցիայի խախտմամբ նմուշների առևտուրն արգելելու ուղղությամբ:

Այս դրույթներն ամրագրված են Կողմերի 15-րդ համաժողովի (COP15)՝ «Կոնվենցիայի իրականացման ազգային օրենսդրություն» վերտառությամբ 8.4 բանաձևում, որի պահպանումը պարտադիր է կողմերի համար՝ սահմանված միջոցառումներն ու պարտավորությունները կատարելիս:

Շրջակա միջավայրի նախարարությունը շարունակական աշխատանքներ է տանում վերը նշված պահանջները բավարարելու ուղղությամբ: Արդյունքում, 2023 թվականի նոյեմբերին՝ Կոնվենցիայի ընդունումից հետո, ՀՀ կարգավիճակը բարձրացվեց՝ անցնելով 2-րդ կատեգորիայի: Այնուամենայնիվ, դեռևս անհրաժեշտ է լուծել Կողմերի համաժողովի 8.4 բանաձևի (Rev.COP15) չորրորդ պահանջը, որը վերաբերում է ապօրինի պահվող և վաճառվող տեսակների բռնառգրավման վերաբերյալ օրենսդրության մշակմանը, որի բացակայությունը էական մարտահրավերներ է ստեղծում Կոնվենցիայի պատշաճ իրականացման և կենսաբազմազանության պահպանման գործում: Այդ պատճառով Շրջակա միջավայրի նախարարությունը հայտ է ներկայացրել Թայեքս՝ Կոնվենցիայի չորրորդ հենասյունով սահմանված պահանջները բավարարելու նպատակով:

Միևնույն ժամանակ ՀՀ ստանձնած միջազգային պարտավորություններով են պայմանավորված «Բուսական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքում, «Կենդանական աշխարհի մասին» ՀՀ օրենքում և «Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքում» փոփոխություններ կատարելու մասին տարբեր օրենքների նախագծերի մշակումը: Փոփոխությունները ներառում են դրույթներ, որոնք արգելում են Կոնվենցիայի խախտմամբ առևտուրը և սահմանում են պատասխանատվություն նմանատիպ իրավախախտումների դեպքում:

Հասարակության համար օգուտները

Իրավական փոփոխությունները կենսական գործիքներ են անհետացման եզրին գտնվող տեսակների ապօրինի առևտրի դեմ պայքարում, որոնք ապահովում են կայուն բնապահպանական, տնտեսական և հասարակական օգուտներ:

«Բուսական աշխարհի մասին» օրենքում և «Վարչական իրավախախտումների մասին» օրենսգրքում վերջերս կատարված փոփոխությունները կարող են զգալիորեն ամրապնդել վայրի բնության պաշտպանության ազգային ջանքերը: Այս իրավական փոփոխությունները նպատակ ունեն բարելավել տեսակների պահպանությունը, բարելավել իրավակիրառ մեխանիզմները և ազգային օրենսդրությունը համապատասխանեցնել միջազգային, մասնավորապես՝ «Անհետացման եզրին գտնվող վայրի կենդանական ու բուսական աշխարհի տեսակների միջազգային առևտրի մասին» կոնվենցիայի (CITES) շրջանակներում ստանձնած պարտավորություններին:

Անհետացման եզրին գտնվող տեսակների իրավական պաշտպանության ամրապնդումը նպաստում է անհետացման ռիսկի նվազեցմանը և էկոլոգիական հավասարակշռության կարևոր բաղադրիչի՝ կենսաբազմազանության պահպանմանը: Զուգահեռաբար, օրենսդրության պահպանումն ապահովող միջոցառումների և պատժամիջոցների խստացումը ծառայում են ապօրինի առևտրի կանխարգելմանը, սպառողների պատասխանատու վարքագծի խթանմանը և վայրի բնության տեսակներից ապօրինի ստացված արտադրանքի նկատմամբ պահանջարկի նվազեցմանը:

Այս իրավական միջոցառումների արդյունավետ իրականացմանը նպաստելու համար Շրջակա միջավայրի նախարարությունը ակտիվորեն ներգրավված է մաքսային պաշտոնյաների կարողությունների զարգացման և գործառնական աջակցության գործում: Նշված պաշտոնյաները կարևոր դեր են խաղում սահմանային վերահսկողության և CITES կանոնակարգերի կիրառման գործում: Այս ջանքերը «Կանաչ մաքսատուն» նախաձեռնության մաս են կազմում, որի նպատակն է բարելավել միջգերատեսչական համակարգումը և զարգացնել ինստիտուցիոնալ կարողությունները՝ բնապահպանական հանցագործությունների դեմ պայքարելու համար:

«Կանաչ մաքսատուն» նախաձեռնությունը պաշտոնապես մեկնարկել է 2021 թվականին՝ Շրջակա միջավայրի նախարարության, Պետական եկամուտների կոմիտեի և Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի միջև կնքված եռակողմ համաձայնագրի շրջանակում: Այս համագործակցությունը կոչված է ամրապնդելու Հայաստանի՝ անհետացման եզրին գտնվող տեսակներին պաշտպանելու և շրջակա միջավայրի միջազգային ստանդարտները պահպանելու հանձնառությունը:

ՀՈԴՎԱԾ 278. Անտառների կայուն կառավարումը և անտառային արտադրանքի առևտուրը

Շրջակա միջավայրի նախարարությունը Ստանդարտացման և չափագիտության ազգային մարմնի հետ միասին մշակել է «Բնափայտի և բնափայտից ստացված արտադրանքի վերահսկման շղթա (ISO 38200:2018)» ազգային ստանդարտը, որը հաստատվել է Ստանդարտացման և չափագիտության ազգային մարմնի տնօրենի 2020 թվականի հունիսի 24-ի N 69-Ն հրամանով:

Աշխատանքի վերահսկողություն

2021 թվականի հուլիսի 1-ից Առողջապահական և աշխատանքի տեսչական մարմնին է վերապահված աշխատանքային օրենսդրության նկատմամբ լիակատար վերահսկողություն իրականացնելու լիազորությունը: 2022 թվականի հոկտեմբերին կատարված փոփոխությունների շրջանակներում ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում սահմանվել է «հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանք» եզրույթը, ինչպես նաև ամրագրվել է, որ հարկադիր կամ պարտադիր աշխատանքն արգելվում է:

2023 թվականի մայիսին ընդունվեց «ՀՀ աշխատանքային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը, որը կոչված էր ապահովելու համապատասխանեցում միջազգային պայմանագրերով, մասնավորապես՝ Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) հիմնարար կոնվենցիաներով և Վերանայված Եվրոպական սոցիալական խարտիայով սահմանված պահանջներին, վերացնել որոշակի օրենսդրական բացեր և ներքին հակասություններ, ինչպես նաև պարզաբանել տարընկալման տեղիք տված դրույթները և լուծել իրավակիրառ պրակտիկայում առաջացած մի շարք խնդիրներ:

2023 թվականի հոկտեմբերին իրականացված մեկ այլ օրենսդրական նախաձեռնության շրջանակներում Աշխատանքային օրենսգրքում կատարված փոփոխություններով ամրագրվեցին հեռավար աշխատանք կատարելու ճկուն մեխանիզմներ՝ ապահովելով աշխատաշուկայի զարգացման միտումներին և պայմաններին համապատասխան լուծումներ:

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մրցակցային միջոցառումների վերաբերյալ դրույթները սահմանված են ԵՄ-ՀՀ ՀՀԳՀ VI մասի 10-րդ գլխում:

ՀՈԴՎԱԾ 287. Օրենսդրական դաշտը

«Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվել է 2000 թվականի նոյեմբերի 6-ին: «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքը, ինչպես նաև հարակից օրենքների փաթեթը մշակվել են 2020 թվականին, իսկ 2021 թվականի մարտի 3-ին ընդունվել են ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից: Օրենքն ուժի մեջ է մտել 2021 թվականի մայիսի 31-ին: Փոփոխությունները նախատեսում էին օրենսդրության էական փոփոխություններ, և ներդրվել են նոր ինստիտուտներ, այդ թվում՝

- բանակցային ուժեղ դիրքը,
- համակենտրոնացման թույլատրումը պարզեցված կարգով,
- տնտեսական մրցակցության բնագավառում իրավախախտման վերաբերյալ արագացված վարույթը,
- հանձնաժողովի որոշումների կամավոր կատարման խրախուսումը,
- հանձնաժողովի կողմից վարչական վարույթ հարուցելու հիմքերի վերանայման ինստիտուտները:

Վերանայվել են տնտեսական մրցակցության ոլորտում գործող ենթաօրենսդրական ակտերը, մշակվել են նոր ենթաօրենսդրական ակտեր՝ մրցակցային կանոնների լիարժեք կիրարկումն ապահովելու համար՝ համաձայն փոփոխված օրենքի: Այսպիսով, 2021 թվականի վերջի դրությամբ Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովը (այսուհետ՝ «Հանձնաժողով») ընդունել է 18 ենթաօրենսդրական ակտ:

Օրենքը տարածվում է տնտեսավարող սուբյեկտների, պետական մարմինների, ինչպես նաև դրանց պաշտոնատար անձանց այն գործողությունների, վարքագծի կամ ակտերի վրա, որոնք հանգեցնում են կամ կարող են հանգեցնել տնտեսական մրցակցության կանխմանը, սահմանափակմանը, արգելմանը կամ անբարեխիղճ մրցակցությանը, ինչպես նաև վնասել սպառողների շահերը:

Օրենքով արգելված հակամրցակցային վարքագծի դրսևորումներից են հակամրցակցային համաձայնագրերը, գերիշխող դիրքի չարաշահումը, բանակցային ուժեղ դիրքի չարաշահումը, տնտեսական գործունեության համակարգումը, արգելված համակենտրոնացման իրականացումը, հակամրցակցային գործողությունները և պետական մարմինների վարքագիծը, արգելված պետական օգնությունը: Օրենքը նաև նախատեսում է տնտեսավարող սուբյեկտների համակենտրոնացման գնահատում, որի հիման վրա որոշում է կայացվում համակենտրոնացումը թույլատրելու կամ արգելելու մասին:

2024 թվականի մայիսի 6-ից ուժի մեջ են մտել «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» և «Առևտրի և ծառայությունների մասին» ՀՀ օրենքներում կատարված նոր օրենսդրական փոփոխությունները, որոնք ուղղված են առևտրային ցանցերին մատակարարների կողմից արդար առևտրի կանոնների խախտումների, ինչպես նաև գյուղատնտեսական արտադրանքի գնման ժամանակ վճարումների ուշացման հետ կապված հարաբերությունների կարգավորմանը:

Այս փոփոխությունները ներմուծում են բանակցային ուժեղ դիրքի չարաշահման նոր դրսևորումներ: Նաև սահմանվել են առևտրային ցանցերի և մատակարարների միջև հարաբերությունների համար ընդհանուր պահանջներ, ուրվագծվել է մանրածախ առևտրի ցանցի պաշտոնական կայքում հրապարակվող տեղեկատվությունը, ինչպես նաև մատակարարի ապրանքը ընտրելու չափանիշներն ու պայմանները: Բացի այդ, դրանք հեշտացնում են նոր մատակարարների համար մանրածախ առևտրի ցանցերի հետ կնքված պայմանագրերի հիմնական պայմաններին հասանելիությունը և պարզաբանում են մանրածախ առևտրի ցանցերում ապրանքների ցուցադրման պայմանները, ներառյալ ապրանքների գովազդի, ակցիաների անցկացման և ապրանքի տեսանելիությունը բարձրացնելու համար արտոնությունների կամ այլ միջոցառումների սահմանման ընթացակարգերը:

Այս փոփոխությունների շրջանակներում Հանձնաժողովը սահմանել է գյուղմթերքի իրացման շուկայում բանակցային ամուր դիրքի շեմեր:

2024 թվականի հոկտեմբերի 1-ին Հանձնաժողովն ընդունեց Համաշխարհային բանկի փորձագետների հետ համագործակցությամբ մշակված «Պետական մարմինների և դրանց պաշտոնատար անձանց կողմից հակամրցակցային գործողությունների գնահատման մեթոդաբանական ուղեցույցը»:

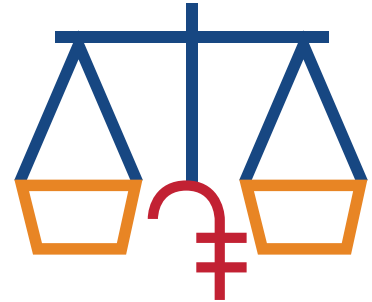
Օրենքը տարածվում է բոլոր տեսակի մասնավոր և պետական ձեռնարկությունների վրա: Օրենքն ունի կիրարկման որոշակի առանձնահատկություններ հետևյալ ոլորտներում: Օրենքի 1-ին հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ Հանձնաժողովը տվյալ օրենքով նախատեսված գործառնությունները Կենտրոնական բանկի կողմից կարգավորվող կամ վերահսկվող անձանց նկատմամբ իրականացնում է Կենտրոնական բանկի հետ համագործակցության հիման վրա: Նույն հոդվածը սահմանում է, որ օրենքը չի տարածվում հանրային ծառայությունների կարգավորվող ոլորտների այն հարաբերությունների վրա, որոնց կարգավորումն օրենքով վերապահված է Հանրային ծառայությունները կարգավորող հանձնաժողովի իրավասությանը:

Հանձնաժողովը պաշտոնապես միացավ Տնտեսական համագործակցության և զարգացման կազմակերպության (ՏՀԶԿ) կողմից 2023 թվականի նոյեմբերին հրապարակված Միաձուլումների վերանայման վերաբերյալ առաջարկությանը: Այս կապակցությամբ ՏՀԶԿ-ն հաստատեց, որ միաձուլումների ոլորտում ՀՀ համապատասխան օրենսդրությունը, քաղաքականությունը և գործելակերպը համապատասխանում են առաջարկության սկզբունքներին:

Ներկայումս աշխատանքներ են տարվում մրցակցային իրավունքի կիրարկման ոլորտում թափանցիկության և ընթացակարգային արդարության վերաբերյալ ՏՀԶԿ առաջարկություններին համապատասխանելու ուղղությամբ:

ՀՈԴՎԱԾ 288. Իրագործումը

Հանձնաժողովը ստեղծվել է 2001 թվականի հունվարի 13-ին: Այն ինքնուրույն մարմին է, որը պատասխանատու է տնտեսական գործունեության ազատության, ազատ տնտեսական մրցակցության, դրա համար անհրաժեշտ միջավայրի, ինչպես նաև գործարարության զարգացման և սպառողների շահերի պաշտպանության համար:

Ինքնավար մարմինների կարգավիճակը սահմանվում է ՀՀ Սահմանադրությամբ:

Մասնավորապես, Սահմանադրության 122-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ սահմանված հիմնարար նշանակություն ունեցող հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով (...) կարող են ստեղծվել ինքնավար մարմիններ: Ավելին, Սահմանադրության 122-րդ հոդվածի 4-րդ կետի համաձայն՝ ինքնավար մարմինների լիազորությունները, անկախության երաշխիքները, անդամներին ներկայացվող պահանջները և գործունեության կարգը սահմանվում են օրենքով:

Նախկինում Հանձնաժողովի անդամներին նշանակում էր Հանրապետության Նախագահը: Օրենքի համաձայն՝ Հանձնաժողովի յոթ անդամները (ներառյալ նախագահը) ներկայումս նշանակվում են ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից՝ կառավարության և ԱԺ իշխող և ընդդիմադիր ուժերի առաջարկությամբ: Հանձնաժողովի անդամն անկախ է և գործում է Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան: Նույն անձը չի կարող ավելի քան երկու անգամ անընդմեջ նշանակվել Հանձնաժողովի նախագահ կամ լիազորությունների ամբողջ ժամկետով՝ Հանձնաժողովի անդամ:

Փոփոխված օրենքի 48-րդ հոդվածի համաձայն՝ Հանձնաժողովն ապահովում է իր գործունեության հրապարակայնությունը և թափանցիկությունը զանգվածային լրատվամիջոցների, պաշտոնական ինտերնետային կայքի և այլ միջոցներով:

2021 թվականի մարտին փոփոխություններ են կատարվել «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» և «ՀՀ կենտրոնական բանկի մասին» օրենքներում, որոնցով ամրագրվել է, որ ՀՀ կենտրոնական բանկի (ԿԲ) կողմից կարգավորվող և վերահսկվող ոլորտներում Տնտեսական մրցակցության հանձնաժողովը պետք է իրականացնի «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքով սահմանված իր լիազորությունները՝ համագործակցելով Կենտրոնական բանկի հետ:

Հանձնաժողովը ձեռնպահ է մնում տնտեսական մրցակցության վերաբերյալ բարձրացրած հարցի հետ կապված միջամտությունից, եթե ԿԲ-ն Հանձնաժողովին հիմնավոր կերպով տեղեկացնում է, որ այդ հարցը, օրենքով սահմանված կարգավորման նպատակներից ելնելով, վերապահվում է ԿԲ-ին, և վերջինս իրականացնում է օրենքով սահմանված գործառնություններ: Այդ դեպքում վերջնական որոշումն ընդունում է ԿԲ-ն՝ Հանձնաժողովի ներկայացրած դիրքորոշման հաշվառմամբ՝ անդրադառնալով Հանձնաժողովի բարձրացրած բոլոր հարցերին և իր վերջնական դիրքորոշման կամ որոշման մեջ նշելով դրանք ընդունելու կամ չընդունելու հիմնավորումները:

ԿԲ-ն և Հանձնաժողովը կմշակեն համագործակցության հիմնական ուղղությունների և ընթացակարգի վերաբերյալ համատեղ որոշում: Բացի այդ, ֆինանսական ծառայությունների

ուղորտում մրցակցային հարցերով իրավական ակտեր ընդունելու ԿԲ-ի մանդատի համաձայն՝ բանկը քննարկում է վերոնշյալ օրենքներում կատարված փոփոխությունների հիման վրա գործող ներքին կանոնակարգերի վերանայման անհրաժեշտությունը:

«Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքն ուղղակիորեն սահմանում է Հանձնաժողովի ընթացակարգերի և գործունեության թափանցիկության և արդարության վերաբերյալ հատուկ կարգավորումներ:

Այն ներառում է Հանձնաժողովի գործունեությունն ուղենշող մի շարք սկզբունքներ:

- Մրցակցային օրենսդրության կիրարկումն իրականացվում է ողջամիտ, հետևողական և ոչ խտրական եղանակով, այդ թվում՝ առանց հետաքննության ենթակա կողմերի քաղաքացիությանը և սեփականությանը վնաս հասցնելու:
- Հետաքննությունները հարմարեցվում են յուրաքանչյուր դեպքի լրջությանը և բնույթին՝ զերծ մնալով կողմերի, երրորդ կողմերի կամ Հանձնաժողովի վրա ավելորդ ծախսերի և բեռի առաջացումից:
- Մրցակցային իրավունքի կիրարկման գործընթացում ընթացակարգային քայլերի համար գոյություն ունեն հետևողական կանոններ և ուղեցույցներ, ինչպիսիք են տեղեկատվության հարցումները, ստուգումները և հարցազրույցները, և ապահովվում է, որ այդ քայլերը դուրս չգան քննության շրջանակներից:
- Ընթացակարգային քայլերի համար կիրառվում են ներքին երաշխիքներ՝ օրինականությունը, համաչափությունը և հետևողականությունն ապահովելու նպատակով:
- Օբյեկտիվ որոշումների կայացումն ապահովվում է փաստերի և ապացույցների մանրակրկիտ ուսումնասիրության, ինչպես նաև գնահատումների և որոշումների համար ներքին ստուգումների և հակակշիռների կիրառման միջոցով:
- Ապահովվում է, որ որոշում կայացնողի (օրինակ՝ մրցակցության պաշտպանությունն ապահովող մարմնի կամ դատարանի) և կողմերի ու երրորդ կողմերի միջև հաղորդակցությունը լինի գրավոր, իսկ եթե այն բանավոր է, ապահովվի դրա ձայնագրությունը՝ հնարավորին չափ գրավոր արձանագրություններով, որոնք կազմում են գործի նյութերի կամ գրառումների մաս:

Սուբսիդիաներ

ՀՈՂՎԱԾ 293. Թափանցիկությունը

Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովը մշակել է «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» ՀՕ-79-Ն օրենքը, որն Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2020 թվականի հունվարի 24-ին: Նոր օրենքը պարզաբանում է «պետական օժանդակություն» հասկացությունը, սահմանում է «պետական օժանդակություն տրամադրող մարմին» հասկացությունը, պետական օժանդակության միասնական գրանցամատյանի վարման պահանջը, տրամադրված պետական օժանդակության վերաբերյալ տեղեկատվության տրամադրման կարգը և պարտականությունը, ինչպես նաև այս ուղորտում Հանձնաժողովի լիազորությունները:

ՀՀ կառավարությունը 2020 թվականի մայիսի 21-ին ընդունել է Հանձնաժողովի կողմից մշակված N 784-Ն որոշումը, որը սահմանում է պետական օժանդակություն տրամադրած մարմինների կողմից Հանձնաժողովին տեղեկատվության տրամադրման կարգը, ձևն ու ժամկետները:

Այսպիսով, ստեղծվեց պետական օժանդակության միասնական գրանցամատյան, որը վարում է Հանձնաժողովը:

2021 թվականի դեկտեմբերի 23-ին Հանձնաժողովն ընդունեց N 377-Ն որոշումը՝ պետական օժանդակության միասնական գրանցամատյանի վարման ձևի և կարգի վերաբերյալ: Պետական օժանդակություն տրամադրողները պարբերաբար՝ օրենքով սահմանված ժամկետներում և կարգով, Հանձնաժողովին են տրամադրում տրամադրված պետական օժանդակության վերաբերյալ տեղեկատվություն: Հանձնաժողովը տրամադրված տեղեկատվությունը ներառում է պետական օժանդակության միասնական գրանցամատյանում:

2022 թվականի հուլիսի 26-ին Հանձնաժողովն ընդունեց N 270-Ն որոշումը՝ պետական օժանդակության գնահատման ընթացակարգի վերաբերյալ: Այս ենթաօրենսդրական ակտի կարգավորումները նորություն են Հանձնաժողովի համար և մշակվել են միջազգային լավագույն փորձի հիման վրա՝ Համաշխարհային բանկի փորձագետների հետ համագործակցությամբ: Ակտը մանրամասնում է «պետական օժանդակություն» հասկացությունը և սահմանում պետական օժանդակության գնահատման տեսակները և փուլերը, պետական օժանդակության գնահատման քայլերը, ինչպես նաև այն կատեգորիաները և պայմանները, որոնց դեպքում կարող է տրամադրվել պետական օժանդակություն, ներառյալ շրջակա միջավայրի պաշտպանության նկատառումները և ակտի դրույթների պարտադիր պահպանման վերաբերյալ հրահանգները:

ՀՈԴՎԱԾ 294. Խորհրդակցությունները

Օրենքի 58-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ մինչև համապատասխան գործողության կատարումը, գործարքի կնքումը կամ իրավական ակտի (բացառությամբ նորմատիվ իրավական ակտի) ընդունումը սույն օրենքով նախատեսված դեպքերում դրա՝ տնտեսական մրցակցության կանխման, սահմանափակման, արգելման և (կամ) սպառողների շահերը վնասելու, ինչպես նաև տնտեսական մրցակցության պաշտպանությանն առնչվող այլ հարցերի վերաբերյալ եզրակացություն ստանալու խնդրանքով Հանձնաժողով դիմելու իրավունք ունեն պետական մարմինները, դրանց պաշտոնատար անձինք և տնտեսավարող սուբյեկտները: Այսպիսով, Հանձնաժողովն ունի լիազորություն՝ եզրակացություն տալու պետական օժանդակության՝ տնտեսական մրցակցության վրա բացասական ազդեցության վերաբերյալ:

ՀՈԴՎԱԾ 295. Որոշակի պայմաններով սուբսիդիաները

Օրենքի 25-րդ հոդվածի 2-րդ կետի համաձայն՝ պետական օժանդակությունը, որն ուղղակի կամ անուղղակի կերպով հանգեցնում կամ կարող է հանգեցնել որևէ ապրանքային շուկայում մրցակցության կանխմանը, սահմանափակմանը կամ արգելմանը կամ վնասում կամ կարող է վնասել սպառողների շահերը, արգելվում է, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ նշված օժանդակությունը նախատեսված է օրենքով կամ ուղղված է շրջակա միջավայրի պահպանությանը, կլիմայի փոփոխության ազդեցության մեղմմանը և հարմարվողականությանը, սոցիալական բնույթի խնդիրների լուծմանը, բնական աղետների կամ այլ բացառիկ դեպքերի հետևանքով առաջացած վնասների փոխհատուցմանը, սահմանամերձ համայնքների զարգացմանը, տարածքային համաչափ զարգացմանը, մշակութային ժառանգությունների պահպանությանը, օրենքով կամ միջազգային պայմանագրով նախատեսված պարտականությունների կատարմանը:

58-րդ հոդվածի 1-ին կետի համաձայն՝ պետական մարմինները, դրանց պաշտոնատար անձինք և տնտեսավարող սուբյեկտները մինչև համապատասխան գործողության կատարումն ունեն Հանձնաժողով դիմելու իրավունք՝ գործարքի կնքումը կամ իրավական ակտի (բացառությամբ նորմատիվ իրավական ակտի) ընդունումը սույն օրենքով նախատեսված դեպքերում դրա՝ տնտեսական մրցակցության կանխման, սահմանափակման, արգելման և (կամ) սպառողների շահերը վնասելու, ինչպես նաև տնտեսական մրցակցության պաշտպանությանն առնչվող այլ հարցերի վերաբերյալ եզրակացություն ստանալու խնդրանքով:

ՀՈԴՎԱԾ 296. Սուբսիդիաների օգտագործումը

2023 թվականի հունիսին ընդունվեց ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարի հրամանը՝ պետական օժանդակության ծրագրի շրջանակներում իրականացվող տեղական ստուգումների և մոնիթորինգի կանոնակարգը հաստատելու մասին: Էկոնոմիկայի նախարարության «Գյուղատնտեսական ծառայությունների կենտրոն» ՊՈԱԿ-ը նշանակվեց որպես գնահատող մարմին: Պետական քաղաքականության նպատակով պետական օժանդակության օգտագործումն ապահովվում է պետական օժանդակության համապատասխան տրամադրողների կողմից: Հանձնաժողովն իրավասու է գնահատել պետական օժանդակության նպատակահարմարությունը:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՄԲ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների (ՊՄԸ) վերաբերյալ դրույթները սահմանված են ՀՀԳՀ VI մասի 11-րդ գլխում:

ՀՈԴՎԱԾ 300. Պատվիրակված լիազորությունը

Համաձայն «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ՝ «Օրենք»)՝ «տնտեսավարող սուբյեկտ» է համարվում անհատ ձեռնարկատերը, իրավաբանական անձը, այլ կազմակերպությունը, դրա, ներկայացուցչությունը կամ մասնաճյուղը, անձանց խումբը, (...): Օրենքի համաձայն՝ «պետական մարմին» է համարվում պետական կամ տեղական ինքնակառավարման մարմինը, պետական կամ համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպությունը, պետության կամ համայնքի հիմնարկը, ԿԲ-ն, ՀՀ կամ ՀՀ համայնքի անունից հանդես եկող կամ պետական մարմնի կամ տեղական ինքնակառավարման մարմնի գործառույթ կամ լիազորություն իրականացնող իրավաբանական անձը կամ այլ կազմակերպություն, ՀՀ կամ ՀՀ համայնքի՝ կողմից 50 տոկոս և ավելի մասնաբաժին ունեցող կազմակերպությունը:

Այսպիսով, եթե կազմակերպությունը գործում է ՀՀ անունից կամ իրականացնում է ՀՀ գործառույթները, ապա Օրենքի տեսանկյունից այն կհամարվի պետական մարմին: Ավելին, Օրենքը հստակ տարանջատում է տնտեսավարող սուբյեկտների և պետական մարմինների (ներառյալ՝ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների) համար արգելված վարքագիծը:

Մրցակցության պաշտպանության հանձնաժողովը (այսուհետ՝ Հանձնաժողով) 300-րդ հոդվածով նշված ընկերությունների վարքագիծը դիտարկվում է միայն «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում:

**ՀՈԴՎԱԾ 304. Ոչ խտրական վերաբերմունքը և առևտրային նկատառումները
և ՀՈԴՎԱԾ 305. Կարգավորման սկզբունքներ**

Հանձնաժողովը 300-րդ հոդվածում նշված ընկերությունների վարքագիծը դիտարկում է միայն «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում:

ՀՈԴՎԱԾ 306. Թափանցիկությունը

Տվյալ ընկերության գործունեության հետ կապված տեղեկությունների տրամադրումը կրում է շարունակական բնույթ:

2024 թվականին Ֆինանսների նախարարությունը Արժույթի միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ մշակեց «Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների (ՊՄԸ) սեփականության քաղաքականության մասին» հայեցակարգային մոտեցումները, որոնց հիման վրա ներկայումս մշակվում է ՊՄԸ-ների սեփականության համապարփակ քաղաքականությունը: Բացի այդ, Ֆինանսների նախարարությունը իրականացնում է ՊՄԸ-ների հետ կապված ֆիսկալ ռիսկերի գնահատում և վերլուծություն:

ԵՄ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ,
ԽԱՐԴԱԽՈՒԹՅԱՆ
ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՈՒ
ՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ
ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

ԹԱՓԱՆՑԻԿ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ

ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՄ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Համաձայնագրի նպատակներին հասնելու համար՝ համաձայն ՀՀԳՀ 343-րդ հոդվածի, Հայաստանն օգտվում է Եվրոպական Միության համապատասխան ֆինանսավորման մեխանիզմների և գործիքների միջոցով տրամադրվող ֆինանսական աջակցությունից: Հայաստանը կարող է վարկեր ստանալ նաև Եվրոպական Ներդրումային Բանկից (ԵՆԲ), Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկից (ՎԶԵԲ), ինչպես նաև միջազգային ֆինանսական այլ հաստատություններից:

Իր անկախություն ի վեր, Հայաստանը զգալիորեն օգտվել է ԵՄ աջակցությունից, և ԵՄ-ն հանդիսացել է Հայաստանի զարգացման ծրագրերի խոշորագույն ֆինանսավորողներից մեկը:

ՀՀԳՀ ստորագրումից հետո՝ 2018-2024 թվականների ընթացքում, ԵՄ-ն Հայաստանին տրամադրել է ավելի քան 138 միլիոն եվրո բյուջետային աջակցություն: Այս հատկացումների նպատակներն են.

- Եվրոպական հարևանության քաղաքականության (ԵՀՔ) գործողությունների ծրագրի իրականացման համար բազմոլորտ բյուջետային աջակցություն (բարելավված պետական ներքին ֆինանսական վերահսկողություն, բարելավված պետական գնումներ, տվյալների պաշտպանության և գաղտնիության բարելավում, էլեկտրոնային կառավարման բարելավում, ճանապարհորդական անձնագրերի անվտանգության ամրապնդում, մաքսային օրենսդրության արդիականացում, որակի ենթակառուցվածքների բարելավում և սանիտարական և բուսասանիտարական շրջանակների բարելավում)¹,
- աշխատաշուկայի արդյունավետության և աշխատուժի զբաղվածության բարելավում²,
- ֆինանսական թափանցիկության և հաշվետվողականության բարձրացում³,
- մարդու իրավունքների պաշտպանության աջակցություն⁴,
- կենտրոնական պետական կառավարման արդյունավետության ամրապնդում⁵,
- ՀՀ կառավարության COVID-19-ի դեմ պայքարին օժանդակություն և դրա սոցիալ-տնտեսական ազդեցության մեղմացում⁶,
- արդարադատության և կոռուպցիայի դեմ պայքարի բարեփոխումների առաջխաղացում⁷,
- կրթական համակարգի մրցունակության բարելավում՝ համաձայն ՀՀ կառավարության 2021-2026 թվականների ծրագրի⁸,
- Լեռնային Ղարաբաղից փախստականների կարճաժամկետ և երկարաժամկետ կարիքների բավարարում⁹:

2024 թվականի տվյալներով, ԵՄ-ի ուղղակի և անուղղակի ներգրավմամբ՝ միջազգային և տեղական գործընկերների համագործակցությամբ, 2018-2024 թվականներին ՀՀ կառավարության և Եվրահանձնաժողովի միջև ստորագրվել և իրականացվել են մոտ 13 տեխնիկական աջակցության ֆինանսավորման համաձայնագրեր՝ ընդհանուր շուրջ 185 միլիոն եվրոյի չափով: Տեխնիկական աջակցության հիմնական ուղղություններն են.

- աջակցություն արդարադատության ոլորտի բարեփոխումներին՝ միտված Հայաստանում արդարադատության համակարգի անկախության, թափանցիկության և արդյունավետության բարձրացմանը՝ ԵՄ չափանիշներին համապատասխան,
- նորարարության և կրթության ոլորտներում առկա խոչընդոտների հաղթահարում,

1 Աջակցություն ՀՀ կառավարությանը՝ ուղղված ԵՀՔ գործողությունների ծրագրի իրականացմանը և ապագա Ասոցացման համաձայնագրի գծով նախապատրաստական աշխատանքներին՝ փուլ II:

2 Որակավորումների բարելավում ավելի լավ աշխատատեղերի համար

3 Հայաստանում պետական ֆինանսների քաղաքականության բարեփոխումների ծրագիր

4 Աջակցություն Հայաստանում մարդու իրավունքների պաշտպանությանը

5 Պետական կառավարման բարեփոխումներ

6 COVID-19 համավարակի դիմակայման Հայաստանի պայմանագիր

7 Աջակցություն Հայաստանում դատական ոլորտի բարեփոխումների իրականացմանը. Փուլ I,

Աջակցություն Հայաստանում արդարադատության ոլորտի բարեփոխումների իրականացմանը. Փուլ II:

8 Հայաստանում ԵՄ աջակցությունը կրթությանը

9 Պետության և դիմակայունության ամրապնդման պայմանագիր Հայաստանի Հանրապետության համար

նպաստելով համընդհանուր և հավասարակշռված աճին՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով գիտության, տեխնոլոգիայի, ճարտարագիտության և մաթեմատիկայի (ԳՏԾՄ) ոլորտներին,

- տնտեսական կառավարման խթանում, գործարար միջավայրի բարելավում, առևտրային հասանելիության ընդլայնում և ԹՎինիճ ծրագրերի իրականացում,
- ներառական աճ Հայաստանի հյուսիսային հատվածում՝ կայուն գյուղատնտեսության, նորարարական զբոսաշրջության և ստեղծարար ոլորտների խթանման միջոցով
- ժողովրդավարության ամրապնդում՝ քաղաքացիական հասարակության ներգրավվածության, կառավարության հաշվետվողականության և թափանցիկության ապահովման միջոցով,
- ՀՀ կառավարության կարողությունների ամրապնդում՝ կառուցվածքային բարեփոխումների ծրագրման և իրականացման ուղղությամբ,
- էներգախնայողության բարձրացում և շրջակա միջավայրի ու ջրային ռեսուրսների, ներառյալ Սևանա լճի, պահպանության խթանում,
- տնտեսական և սոցիալական գործունեությանը համայնքին ներգրավելու միջոցով խթանել կյանքի որակի բարելավմանը հանգեցնող տեղական աճն ու զարգացումը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով Հայաստանի հյուսիսային շրջաններին,
 - աջակցություն Հայաստանից ծագող արտադրանքի՝ «Կոնյակ» ԵՄ աշխարհագրական նշման օգտագործման արդյունավետ դադարեցմանը՝ միաժամանակ սատարելով արտահանման շուկաներում երկրի մրցունակ դիրքի պահպանմանը:

Շարունակելով տեխնիկական աջակցության ծրագրերի թվարկումը՝ հարկ է նշել, որ Հարևանության, զարգացման և միջազգային համագործակցության գործիքի (ՀԶԱՀԳ) ներքո Հայաստանի համար ԵՄ 2021–2027 թվականների Բազմամյա ինդիկատիվ ծրագրի շրջանակներում սահմանվել են հետևյալ առաջնահերթությունները.

- աջակցություն կանաչ, ներառական, դիմակայուն և կայուն սոցիալ-տնտեսական վերականգնմանը՝ համավարակից և ճգնաժամերից հետո, ՀՀԳՀ-ի և ԵՄ տնտեսական ու ներդրումային պլանի ուղենշային ծրագրերի համաձայն՝ առանձնակի ուշադրություն դարձնելով Սյունիքում ներդրումների, աշխատատեղերի և ծառայությունների զարգացմանը,
- հաշվետու ծառայությունների մատուցման ամրապնդում՝ ոստիկանության, միգրացիոն կառավարման և մարդու իրավունքների ոլորտներում, հիմնված լավ կառավարման և իրավունքի գերակայության սկզբունքների վրա,
- էներգետիկ աղքատության մեղմում և էներգետիկ անվտանգության, անկախության և կլիմայական դիմակայունության բարձրացում՝ գյուղական բնակավայրերում կայուն էներգետիկ լուծումների հասանելիության ընդլայնման միջոցով,
- աջակցություն ՀՀԳՀ-ի իրագործմանը և ավելի լայնածավալ բարեփոխումներին, ներառյալ առողջապահությունը, գործարար միջավայրը և տեղահանված անձանց սոցիալ-տնտեսական ներառումը, ինչպես նաև առևտրի, էներգետիկայի, կլիմայի և ավիացիայի ոլորտներում մոտարկումը՝ համաձայն ՀՀԳՀ-ի, 2021–2027 թվականների բազմամյա ինդիկատիվ ծրագրի (ֆինանսավորումը համալրվել է 2024–2027 թվականների Դիմակայունության և աճի պլանի առաջնահերթությունների ներքո):

Հայաստանի համար Դիմակայունության և աճի պլան

Բրյուսելում՝ 2024 թվականի ապրիլի 5-ին կայացած ՀՀ-ԵՄ-ԱՄՆ բարձր մակարդակի եռակողմ միջոցառման ընթացքում, ԵՄ-ն հայտարարեց Հայաստանի համար 2024–2027 թվականների Դիմակայունության և աճի 270 մլն եվրո ընդհանուր արժողությամբ պլանի (ԴԱՊ) մեկնարկի մասին՝ ՀՀ-ԵՄ գործընկերության նոր օրակարգին և ԵՄ ՏնՊ իրականացմանն աջակցելու նպատակով: Պլանով նախատեսվում է 200 մլն եվրո դրամաշնորհային (բյուջետային և տեխնիկական) աջակցություն և 70 մլն եվրո դրամաշնորհային ֆինանսավորում՝ կապի, դիմակայունության և բիզնեսի զարգացման ոլորտներում ներդրումների խթանման համար: Պլանի ներքո նախատեսված հիմնական ուղղություններն են Հայաստանի հասարակության դիմակայունության բարձրացումը, կապի և բիզնեսի ոլորտներում ներդրումները, ինչպես նաև

Հայաստանի՝ ԵՄ-ի հետ մերձեցումը:

Պլանի իրագործումը կյանքի կոչելու համար փոխվարչապետ Մ. Գրիգորյանի գրասենյակը 2024 թվականի մայիսից սկսած, պետական մարմինների առաջարկների հիման վրա մշակել և ԵՄ-ի հետ պարբերաբար վերանայում է պլանի իրականացման գործողությունների ծրագիրը:

Արդյունքում, 2024 թվականի հուլիսին Եվրահանձնաժողովը հաստատել է 2024 թվականի տարեկան գործողությունների ծրագրի ներքո 67.5 մլն եվրոյի աջակցությունը Հայաստանին, որից՝

- **25 մլն եվրո՝** բյուջետային աջակցություն՝ ուղղված ԼՂ-ից բռնի տեղահանված անձանց բնակարանային կարիքների հասցեագրմանը (համալրում է 2024 թվականի ստորագրված 15 մլն եվրո արժողությամբ «Պետության և դիմակայունության ամրապնդման պայմանագիր Հայաստանի Հանրապետության համար» բյուջետային աջակցության ծրագիրը),
- **20 մլն եվրո՝** տեխնիկական աջակցություն ՀՀԳՀ բարեփոխումների իրագործման, ՏՆՊ խթանման և հրատապ կարիքների համար (համալրում է 2024 թվականին ստորագրված 3 մլն եվրո արժողությամբ «Բարեփոխումների և ՀՀԳՀ-ի իրագործման գործիք» տեխնիկական աջակցության ծրագիրը),
- **19.5 մլն եվրո՝** Հարևանության ներդրումային հարթակի (NIP envelope) միջոցով ԵՄ ներդրումային դրամաշնորհային ֆինանսավորում ենթակառուցվածքային ծրագրերում: Այն ամբողջովին տրամադրվելու է էներգետիկայի և ջրային ենթակառուցվածքների ծրագրերին,

• **3 մլն եվրո՝** քաղաքացիական հասարակության աջակցության գործիք:
2024 թվականի դեկտեմբերից փոխվարչապետի գրասենյակը ԵՄ կողմի հետ մեկնարկել է 2025-2027 թվականների նոր ծրագրային պլանավորման գործընթացը: 2025 թվականի փետրվարին, կարիքների գնահատման հիման վրա, հայկական կողմը ԵՄ-ին է փոխանցել պետական մարմիններից ստացված առաջարկները ներառող 2025-2027 թվականների ծրագրային առաջարկը: Նոր ծրագրային առաջարկը և պլանի իրականացման գործողությունների ծրագիրը կենտրոնանում են հետևյալ համատեղ առաջնահերթությունների /ապագա ծրագրերի շրջանակի վրա.

• **Ներդրումներ կապի և գործարար ոլորտներում՝** առևտուր, էներգետիկա, տրանսպորտ, թվայնացում,

• **ԵՄ-ին Հայաստանի մերձեցում՝** վիզաների ազատականացում, հանրային կառավարման բարեփոխումներ,

• **Դիմակայուն հասարակություն՝** կրթություն, զբաղվածություն, առողջապահություն, սոցիալական պաշտպանություն, քաղհասարակություն:

Նոր ծրագրային փաստաթուղթը մշակման փուլում է: Նախատեսվում է, որ երկուստեք լրամշակման աշխատանքների ավարտից հետո ԵՄ-ն այն կհաստատի 2025 թվականի ամռանը: Նախնական տվյալների համաձայն, ֆինանսավորման համաձայնագիրը նախատեսվում է ստորագրել մինչև 2025 թվականի վերջ:

Նոր ծրագրային մոտեցում և բազմոլորտ բյուջետային աջակցություն

Վերոնշյալի համատեքստում հարկ է նշել, որ 2024 թվականի ավարտին ԵՄ-ն նոր ծրագրային ռազմավարություն է ներկայացրել ընդլայնման և հարևանության երկրների համար: Մասնավորապես, տարեկան պլանավորվող փոխարինվել է բազմամյա պլանավորմամբ՝ ապահովելու համար ինտեգրված մոտեցմամբ ֆինանսավորման և գործընթացների փոխկապակցվածությունն ու կանխատեսելիությունը, իրականացման ճկունությունը և աջակցության երկարաժամկետ ազդեցությունը: **Բազմոլորտ բյուջետային աջակցության մեխանիզմն** այս ծրագրային նոր մոտեցման հիմնաքարն է:

Համագործակցություն միջուկային անվտանգության ոլորտում

Հայաստանն ու ԵՄ շարունակաբար ամրապնդում են իրենց գործընկերությունը տարբեր ոլորտներում, այդ թվում՝ միջուկային անվտանգության ոլորտում: ԵՄ-ը, Միջուկային անվտանգության համագործակցության գործիքի (ՄԱՀԳ) միջոցով, աջակցում է Հայաստանին՝ Մեծամորի Ատոմակայանի անվտանգության մակարդակի բարձրացման գործում:

Այս երկկողմ համագործակցությունը նպատակ ունի ամրապնդել Հայաստանի միջուկային կարգավորող մարմնի և օպերատորի կարողությունները՝ հիմնված ԵՄ լավագույն փորձի և միջազգային չափանիշների վրա, խթանել ամուր միջուկային անվտանգության և ճառագայթային պաշտպանության մշակույթի ձևավորումը, կատարելագործել շրջակա միջավայրում ճառագայթային մոնիթորինգի և արտակարգ իրավիճակներին արձագանքման համակարգերը, բարձրացնել Հայաստանի ատոմակայանի ֆիզիկական պաշտպանվածության մակարդակը՝ ներառյալ ծանր վթարների կառավարման և արտաքին վտանգների նկատմամբ դիմակայունության ապահովումը:

2018–2024 թվականների ընթացքում ԵՄ-ը Հայաստանին տրամադրել է ավելի քան 21 միլիոն եվրո տեխնիկական աջակցություն՝ միջուկային անվտանգության ոլորտում:

ԵՄ տնտեսական և ներդրումային պլան Հայաստանի համար

Արևելյան գործընկերության երկրների համար նախատեսված տնտեսական և ներդրումային պլանը միտված է խթանելու դիմակայունությունը, ինտեգրումը և հետհամավարակային սոցիալ-տնտեսական վերականգնումը ԱլԳ երկրներում: Այն համահունչ է ԵՄ՝ 2020 թվականից անդին երկարաժամկետ քաղաքականության նպատակներին՝ առաջնահերթություն տալով ֆինանսական հասանելիությանը, փոքր և միջին ձեռնարկություններին ու ստարտափներին, տրանսպորտային կապերին, թվային անցմանը և այլ ուղղություններում ներդրումներին: Ծրագիրն աջակցում է ՀԶՄՀԳ– «Համընդհանուր Եվրոպա»-ի նպատակներին՝ ձգտելով խթանել պետական և մասնավոր ներդրումները ԵՄ կառույցների, միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների, ԵՄ անդամ պետությունների, գործընկեր երկրների կառավարությունների և մասնավոր ներդրողների համագործակցության միջոցով: Գործողությունները հարմարեցվել են յուրաքանչյուր գործընկեր երկրի առանձնահատկություններին և ընդգրկում են տեղական, ազգային և տարածաշրջանային մակարդակները՝ ուղղված նաև նորարարության, մարդկային կապիտալի և քաղաքական/կանոնակարգային միջավայրի բարելավմանը:

ԵՄ Տնտեսական և ներդրումային պլանի համաձայն, որը մեկնարկել է 2021 թ. հուլիսին և ներկայացվել Երևանում՝ ԵՄ հարևանության և ընդլայնման հարցերով հանձնակատար Օլիվեր Վարհելլիի կողմից, ԵՄ-ն պարտավորվել է տարբեր ֆինանսական գործիքների միջոցով մոբիլիզացնել 2.6 միլիարդ եվրո՝ Հայաստանի զարգացման աջակցման համար՝ հենվելով փոխադարձ համաձայնությամբ սահմանված հինգ առաջնահերթ ոլորտների վրա.

1. աջակցություն կայուն, նորարար և մրցակցային տնտեսությանը. ուղղակի աջակցություն 30000 ՓՄՁ-ների (բյուջե՝ 500 մլն եվրո),
2. կապի և սոցիալ-տնտեսական զարգացման խթանում. Հյուսիս-Հարավ միջանցքի կառուցման աշխատանքներում համագործակցություն (բյուջե՝ 600 մլն եվրո),
3. ներդրումներ թվային վերափոխման, նորարարության, գիտության և տեխնոլոգիաների ոլորտում (բյուջե՝ 220 մլն եվրո),
4. աջակցություն հարավային շրջանների դիմակայունության ամրապնդմանը (բյուջե՝ 110 մլն եվրո),
5. ներդրումներ Երևանում. խելացի և կանաչ Երևան (բյուջե՝ 170 մլն եվրո):

Հայաստանը նաև առաջարկել է համագործակցության երկու լրացուցիչ ուղղություն՝ կրթության հասանելիության ընդլայնում, թափոնների և ջրային ռեսուրսների կառավարման համակարգերի բարելավում:

ՀՀ կառավարության կողմից յուրաքանչյուր առաջնահերթ նախաձեռնության ներքո առանցքային նախագծերը ներկայացնող համապարփակ առաջարկների փաթեթը պաշտոնապես ներկայացվել է ԵՄ-ին 2021 թ. սեպտեմբերին: Ի պատասխան՝ ԵՄ-ն՝ եվրոպական ֆինանսական հաստատությունների հետ համատեղ, սերտ համագործակցել է ՀՀ կառավարության հետ՝ ներդրումային ծրագրերի նախնական փաթեթի նույնականացման և հաստատման նպատակով: Տնտեսական և ներդրումային ծրագրի իրականացումն ամբողջ 2024 թվականի ընթացքում ընթացել է արդյունավետ: Մասնավորապես՝

- 1-ին ուղենիշով «Հայաստանի Տնտեսական Դիմակայունություն» վարկային համաձայնագիրը՝ ստորագրված Եվրոպական ներդրումային բանկի (ԵՆԲ) և Կենտրոնական բանկի Գերմանա-հայկական հիմնադրամի միջև, ընդհանուր 70 միլիոն եվրոյի չափով, նախատեսված է փոքր և միջին ձեռնարկությունների (ՓՄՁ) «կանաչացման» և տեխնոլոգիական առաջընթացի, կանանց ձեռներեցության և Հայաստանի տարածաշրջանային զարգացման աջակցման նպատակով: Ծրագիրն արդեն հաջողությամբ գործում է. երկու տրանշն ստացվել է 2024 թ. ընթացքում, իսկ երրորդը սպասվում է 2025 թվականի:

Եվրոպական ֆինանսական հաստատությունների և հայկական առևտրային բանկերի համագործակցության շրջանակում, ԵՄ տնտեսական և ներդրումային ծրագրի ներքո, Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի և Հայաստանի առևտրային բանկերի միջև ստորագրված նախագծերի ընդհանուր ծավալը 2025 թ. մայիսի դրությամբ կազմել է 384.3 միլիոն եվրո: 2024 թվականի տվյալներով ՎՋԵԲ-ի ուղղակի վարկավորումը հայկական առևտրային բանկերին (ներառյալ առևտրի դյուրինացման ծրագրերը) կազմել է 113.7 միլիոն եվրո, որից 54.1 միլիոնը վարկ, իսկ 59.6 միլիոնը՝ առևտրի դյուրինացման ծրագրերի ներքո:

2024 թվականի ընթացքում Եվրոպական ներդրումային բանկը (ԵՆԲ) զգալիորեն ընդլայնել է իր ուղղակի վարկային գործառնությունները Հայաստանում՝ աջակցելով միկրո, փոքր և միջին ձեռնարկությունների (ՓՄՁ) ֆինանսական միջոցների հասանելիությանը՝ տեղական ֆինանսական հաստատությունների հետ գործընկերության միջոցով: Այս գործառնությունները իրականացվել են ԵՄ Տնտեսական և ներդրումային ծրագրի շրջանակում և համահունչ են եղել Հայաստանի ՓՄՁ Դիմակայունության գործիքի նպատակներին: 2024 թվականի ավարտի դրությամբ, ԵՆԲ-ի և առևտրային բանկերի միջև ստորագրված ֆինանսավորման համաձայնագրերի ընդհանուր ծավալը կազմել է 230.5 միլիոն եվրո:

- Ուղենիշ 2-ի ներքո Սիսիան-Քաջարան ճանապարհահատվածի, ներառյալ Բարգուշատի թունելի, կառուցման ուղղությամբ 2024 թվականին ստորագրվել են երկու ֆինանսավորման համաձայնագրեր՝ յուրաքանչյուրը 236 միլիոն եվրոյի չափով՝ ՎՋԵԲ և ԵՆԲ հետ՝ հյուսիսային և հարավային հատվածների կառուցման համար:
- Ուղենիշ 3-ի շրջանակներում 2021-2023 թվականների գրանցվել են մի շարք կարևոր զարգացումներ: 2022 թվականին ՎՋԵԲ-ը հաստատել է 18.7 միլիոն եվրոյի (20 միլիոն ԱՄՆ դոլար) վարկ «Տելեկոմ ԱՐՄԵՆԻԱ»-ին: Ֆինանսավորումը նպատակաուղղված է բարելավելու Հայաստանի ներքին օպտիկամանրաթելային ցանցը՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով մոտ 1000 գյուղական համայնքների հասանելիության ընդլայնմանը:

Հարավային շրջանների դիմակայունության ամրապնդման համատեքստում Ուղենիշ 3-ի և հավելյալ նախաձեռնություն Ա-ի՝ «Աջակցություն կրթության հասանելիությանը Հայաստանում»-«Աջակցություն հարավային շրջանների դիմակայունության ամրապնդման» ներքո 2023 թ. օգոստոսին ստորագրվել է «ԵՄ աջակցություն Հայաստանի կրթությանը բյուջետային աջակցության ծրագիրը» ընդհանուր 32 միլիոն եվրո բյուջեով, որից Հայաստանը 2024 թ. ընթացքում ստացել է 18 միլիոն եվրո: Բյուջետային աջակցության շրջանակում ՀՀ կառավարությունը նախատեսում է հատկացնել 15.3 միլիոն եվրո՝ Արարատի, Կոտայքի և Գեղարքունիքի մարզերում գտնվող դպրոցների գիտական լաբորատորիաների վերակառուցման և նոր սարքավորումներով համալրման համար: Բացի այդ, այս դրամաշնորհից 14 միլիոն եվրո կուղղվի Սյունիքի մարզի Կապան և Գորիս քաղաքներում գտնվող 13 դպրոցների վերակառուցմանը:

- Հայաստանի հարավային մարզերի դիմակայունության ամրապնդման ուղղությամբ, Ուղենիշ 4-ի շրջանակներում, 2024-2025 թթ. ընթացքում ավարտվել է շրջանակային վարկային համաձայնագրի ձևավորումը, և 2025 թ. հուլիսի 16-ին ԵՆԲ հետ պաշտոնապես ստորագրվել է «Հայաստան - Դիմակայուն Սյունիք» ծրագրի ֆինանսավորման պայմանագիրը: Նշված միջոցները կօգտագործվեն տնտեսական աճ խթանելու և ենթակառուցվածքները բարելավելու

համար առանցքային ոլորտներում, ներառյալ ջրամատակարարումը, առողջապահությունը և կրթությունը:

Նույն ուղենիշի ներքո, 2024 թ. մայիսին ՀՀ կառավարությունն ու Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ (ՎԶԵԲ) ստորագրել են վարկային և դրամաշնորհային համաձայնագրեր «Սյունիքի մաքսային և լոգիստիկ կենտրոն» ծրագրի համար: Համաձայնագրերով նախատեսվում է Սյունիքի մարզում, Հյուսիս-Հարավ տրանսպորտային միջանցքի հարևանությամբ, կառուցել ժամանակակից մաքսային և լոգիստիկ համալիր:

2023 թվականին, սկսվեց Սյունիքի մարզում ոչ ֆորմալ նորարարական կրթության խթանման 20 միլիոն եվրոյի ծրագրի հաստատման գործընթացը: Նախաձեռնությունը ներառում է ԵՄ-ի կողմից 10 միլիոն եվրոյի դրամաշնորհ և Եվրոպական ներդրումային բանկից 10 միլիոն եվրոյի նախատեսված վարկ: Ծրագիրը նախատեսում է Սյունիքում COAF-ի խելացի երկու կենտրոնների ստեղծում:

- 2024 թ. մեկնարկել է «Երևանի էներգախնայողություն – II փուլ ծրագիրը, որը հաջորդում է 2023 թ. նոյեմբերին Եվրոպական ներդրումային բանկի (ԵՆԲ) հետ ստորագրված 25 միլիոն եվրոյի վարկային համաձայնագրին: ԵՄ դրամաշնորհային բաղադրիչը՝ 10 միլիոն եվրոյի չափով, և ստորագրվել է 2024 թ. նոյեմբերին: Ծրագիրը նպատակ ունի հիմնովի վերակառուցել Երևանի 32 մանկապարտեզ և 6 պոլիկլինիկա՝ նշանակալի առաջընթաց ապահովելով կայուն քաղաքային զարգացման ուղղությամբ:

Բացի այդ, ավելի վաղ, տվյալ ուղենիշի ներքո, 2021 թվականին, ՀՀ կառավարության և ՎԶԵԲ-ի միջև ստորագրվեց «Երևանի ավտոբուսներ ծրագիր» վարկային համաձայնագիրը, որը նախատեսում էր 25 միլիոն եվրո քաղաքային ավտոբուսների ձեռքբերման և քաղաքային տրանսպորտային համակարգի արդիականացման համար: Ֆինանսավորումը ներառում է 20 միլիոն եվրո ՎԶԵԲ վարկ և 5 միլիոն եվրո դրամաշնորհ Արևելյան Եվրոպայի էներգաարդյունավետության և շրջակա միջավայրի գործընկերությունից (E5P): Նոր բնական գազով աշխատող ավտոբուսները շահագործվում են 2023 թվականի հուլիսից:

Ներդրումների համակարգման հարթակ

Տնտեսական և ներդրումային պլանի արդյունավետ իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև ԵՄ-ի և եվրոպական ֆինանսական կառույցների համագործակցությունն ակտիվացնելու նպատակով, 2023 թ. նոյեմբերի 29-ին պաշտոնապես մեկնարկել է ԵՄ-ՀՀ կառավարության ներդրումների համակարգման հարթակը: 2024 թ. փետրվարի 28-ին կայացել է հարթակի երկրորդ նիստը՝ ՀՀ փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանի և ԵՄ Արևելյան հարևանության և ինստիտուցիոնալ կարողությունների զարգացման գլխավոր տնօրենի Ադրիեն Կիրալիի համանախագահությամբ: Երրորդ նիստը տեղի է ունեցել 2024 թ. նոյեմբերի 27-ին:

Հայաստանում տնտեսական և ներդրումային պլանի իրականացման համար կառուցվածքային և շարունակական համակարգման մեխանիզմի ստեղծման նպատակներն են՝ համակարգման արդյունավետության բարձրացումը, իրականացման և հաշվետվողականության խթանումը:

«Դիմակայուն Սյունիք» Թիմ Եվրոպա նախաձեռնություն

«Դիմակայուն Սյունիք» Թիմ Եվրոպա նախաձեռնությունը (TEI) մեկնարկել է 2023 թ. հունվարին՝ որպես ԵՄ անդամ պետությունների, եվրոպական ֆինանսական հաստատությունների (ԵՆԲ, ՎԶԵԲ), զարգացման գործակալությունների և Եվելյարիայի համատեղ ձեռնարկում:

Նախաձեռնությունը համահունչ է ՀՀ կառավարության տարածաշրջանային զարգացման առաջնահերթություններին, ինչպես նաև ԵՄ Տնտեսական և ներդրումային ծրագրի (EIP) «Հայաստանի հարավային մարզերի դիմակայունության ամրապնդում» առաջատար նախաձեռնության շրջանակում ձևակերպված առաջնահերթություններին: Նախաձեռնության հիմնական նպատակն է՝ նպաստել Սյունիքի մարզի կայուն սոցիալ-տնտեսական և ինստիտուցիոնալ զարգացմանը: Մասնավորապես, նախաձեռնությունը նպատակ ունի խթանել՝

- միկրո, փոքր և միջին ձեռնարկությունների (ՄՓՄՁ) համար գործարար միջավայրի բարելավմանը և մասնավոր հատվածի մրցունակության ընդլայնմանը,
- բարձր որակի, մարդակենտրոն հանրային ծառայությունների մատչելիության բարելավմանը,
- կանաչ տարածաշրջանային զարգացման, կենսաբազմազանության ընդլայնված

պաշտպանության, կայուն օգտագործման և վերականգնման մակարդակի բարձրացմանը: 2024 թվականի դրությամբ, նախաձեռնության շրջանակում իրականացվել և իրականացվում է շուրջ 44 ծրագիր՝ ընդհանուր 126 միլիոն եվրո ծավալով (50 միլիոն եվրո դրամաշնորհ և 76 միլիոն եվրո վարկ): 2025 թվականի հունիսի վերջին այս գումարը աճել է մինչև 150 միլիոն եվրո, որից 65 միլիոն եվրոն դրամաշնորհ է, իսկ 85 միլիոն եվրոն՝ վարկ: Նախաձեռնության ընդհանուր բյուջեն կարող է հետագայում ևս ավելանալ:

COVID-19 հետևանքները մեղմելուն ուղղված ԵՄ արձագանքը

ԵՄ-ն օպերատիվ կերպով արձագանքեց Հայաստանի և նրա քաղաքացիների COVID-19 համավարակի հետևանքով առաջացած հրատապ կարիքներին: «Թիմ Եվրոպա»-ի շրջանակներում հավաքագրվեց ավելի քան 96 միլիոն եվրոյի անհատական արձագանքման փաթեթ՝ ուղղված անհապաղ կարիքների բավարարմանը և սոցիալ-տնտեսական վերականգնմանը:

Այս միջոցներից կառավարությանը տրամադրվեց զգալի բյուջետային աջակցություն, որը ներառում է նաև սոցիալական օգնություն ավելի քան 3,000 խոցելի ընտանիքներին, առցանց կրթության հասանելիություն 350 երեխայի համար, ինչպես նաև աջակցություն ավելի քան 1,000 հայկական ՓՄՁ-ներին՝ իրենց գործունեության համար նոր թվային լուծումներ մշակելու նպատակով: Բացի այդ, տրամադրվեցին անհրաժեշտ բժշկական սարքավորումներ՝ հիվանդանոցներում բուժառուների խնամքի և լաբորատորիաներում COVID-19 թեստավորման համար:

Համավարակի ընթացքում Հայաստանը պատվաստանյութեր է ստացել COVAX գործիքի միջոցով, որին ֆինանսավորում էր նաև «Թիմ Եվրոպա» նախաձեռնությունը (ավելի քան 3 միլիարդ եվրո), ինչպես նաև՝ երկկողմանիորեն ԵՄ անդամ պետություններից:

2021 թվականի հոկտեմբերի 28-ից ԵՄ-ն և Հայաստանը փոխադարձաբար ճանաչեցին թվային COVID-19 վկայականները:

Մարդասիրական օգնություն

ԵՄ-ը զգալի աջակցություն է ցուցաբերում Հայաստանին՝ աջակցելու փախստականներին, հատկապես 2023 թ. Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված 115,000 անձանց: Այս աջակցությունը ներառում է մարդասիրական օգնություն, բյուջետային աջակցություն և քաղաքացիական հասարակության նախաձեռնած ծրագրեր: 2024 թ. դեկտեմբերի դրությամբ, 2023 թ. սեպտեմբերից ի վեր ԵՄ-ն մոբիլիզացրել է 67 միլիոն եվրո՝ Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված անձանց աջակցելու համար, որից՝ 40 միլիոն եվրոն բյուջետային աջակցության միջոցով, 18 միլիոն եվրոն՝ ԵՄ Քաղաքացիական պաշտպանության և մարդասիրական օգնության գլխավոր տնօրինության (DG ECHO) գործընկերների միջոցով, իսկ 8.8 միլիոն եվրոն՝ տեղական քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների կողմից իրականացվող երեք համապարփակ ծրագրերի միջոցով: Բացի այդ, մի շարք փոքրածավալ, արագ արձագանքման նախագծեր են պայմանագրավորվել, ինչի արդյունքում ընդհանուր աջակցության ծավալը կազմել է 67 միլիոն եվրո: 44-օրյա պատերազմից ի վեր, նախքան 2023 թվականի սեպտեմբերին Ադրբեյջանի կողմից սանձազերծված լայնածավալ ագրեսիան, ԵՄ կողմից մոբիլիզացված ռեսուրսները կազմել են ավելի քան 20 միլիոն եվրո: 2024 թվականի դեկտեմբերի դրությամբ, ԵՄ Քաղաքացիական պաշտպանության և մարդասիրական օգնության գլխավոր տնօրինության պաշտոնական հաղորդագրության համաձայն, 2020 թվականից ի վեր Եվրոպական հանձնաժողովը տրամադրել է ընդհանուր առմամբ 38.4 միլիոն եվրո մարդասիրական օգնություն՝ տուժած անձանց շտապ աջակցություն տրամադրելու համար: Այս գումարի մեջ ներառված է նաև վերը նշված աջակցությունը՝ 2020 թվականի հոկտեմբերից մինչև 2023 թվականի սեպտեմբեր ժամանակահատվածում, ինչպես նաև 2023 թվականին տրամադրված 12.5 միլիոն եվրոն և 2024 թվականին տրամադրված 5.5 միլիոն եվրոն:

2025 թվականի փետրվարին Հայաստանում ԵՄ դեսպան Վասիլիս Մարագուը հայտարարեց Լեռնային Ղարաբաղից տեղահանված հայերի անհապաղ կարիքները հոգալու և նրանց իրավունքները պաշտպանելու համար ԵՄ-ի կողմից մոտ 100 միլիոն եվրո հատկացման մասին:

ԵՄ արձագանքը 2024 թ. մայիսին Հայաստանում տեղի ունեցած ջրհեղեղներին

2024 թ. մայիսին՝ անընդմեջ տեղումների հետևանքով, Հայաստանի Լոռու և Տավուշի մարզերում տեղի ունեցան խոշոր ջրհեղեղներ: ՀՀ կառավարության խնդրանքով ԵՄ-ի, ՄԱԿ-ի և տեղային իշխանությունների աջակցությամբ իրականացվեց Հետադետային կարիքների գնահատում (ՀԱԿԳ):

Գնահատումն ընդգրկել է ենթակառուցվածքներին պատճառված վնասները, տնտեսական խափանումները, ջրհեղեղների պատճառով առաջացած ծախսերը և վերականգնման կարիքները՝ վերլուծելով տուժած ինը խոշորացված համայնքների վիճակը: Ամենամեծ վնասները գրանցվել են արտադրական և ենթակառուցվածքային ոլորտներում՝ մասնավորապես գյուղատնտեսության, բիզնեսի և տրանսպորտի ոլորտներում, իսկ շրջակա միջավայրին հասցված վնասը զգալիորեն ավելացրել էր ընդհանուր կորուստները: Ջրհեղեղներից առաջացած ընդհանուր վնասը գնահատվել է 49.43 միլիոն ԱՄՆ դոլար, իսկ պատճառված կորուստները՝ 33 միլիոն ԱՄՆ դոլար:

ԵՄ հիմնական արձագանքներն էին

- 2024 թ. մայիսի 30-ին ԵՄ Քաղաքացիական պաշտպանության մեխանիզմի ակտիվացում՝ ենթակառուցվածքների գնահատման, արբանյակային պատկերների և ժամանակավոր կամուրջների տրամադրման նպատակով,
- 200 հզր. եվրոյի հատկացում՝ DG ECHO-ի կողմից՝ Կարմիր Խաչի և Կարմիր Մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիայի (IFRC) միջոցով, 2024 թ. հունիսին՝ տուժած ընտանիքներին անհապաղ օգնություն տրամադրելու համար,
- ԵՄ Copernicus քարտեզագրման գործիքի ակտիվացում՝ սողանքի վտանգի գնահատման համար,
- Արտակարգ արձագանքման համակարգման կենտրոնի (ERCC) կապի պաշտոնյայի գործուղում՝ համակարգման աջակցման նպատակով,

իսպանացի երեք ինժեներների գործուղում 2024 թվականի հունիսին՝ վնասված ենթակառուցվածքների գնահատման համար:

Խարդախության դեմ պայքարի ու հսկողության դրույթները

Համաձայն ՀՀԳՀ-ի Խարդախության դեմ պայքարի ու հսկողության վերաբերյալ դրույթների՝ ՀՀ իշխանությունները կանոնավոր ստուգումներ պետք է անցկացնեն՝ ԵՄ միջոցներով ֆինանսավորվող գործողությունների պատշաճ իրականացման համար՝ ձեռնարկելով բոլոր անհրաժեշտ միջոցները՝ կախարգելելու և վերացնելու չարաշահումներն ու խարդախությունները: Այդ իսկ նպատակով նախատեսվում է իրականացնել կարողությունների զարգացում, մոտարկման վերլուծություն (ներառյալ օրենսդրությունը, քաղաքականությունը և իրականացման կարողությունները), ուսուցում և խորհրդատվական աջակցություն՝ խարդախության դեմ պայքարի ոլորտում հետագա սահուն և արդյունավետ մոտարկման համար՝ համաձայն ՀՀԳՀ պահանջների: 2024թվականին ոյեմբերից սկսած՝ ԵՄ-ն և տեղական փորձագետները հանդիպումներ են անցկացրել խարդախության դեմ պայքարում ընդգրկված մարմինների հետ՝ քննարկելու առկա իրավիճակը և իրականացնել ոլորտում կարիքների գնահատում: Այս աշխատանքների նպատակն էր ուժեղացնել կարողությունները, իրականացնել ոլորտային մոտարկման (ներառյալ օրենսդրությունը, քաղաքականությունը և իրականացման կարողությունները) առնչվող վերլուծություններ, ինչպես նաև կազմակերպել վերապատրաստում և խորհրդատվական աջակցություն՝ խարդախության դեմ պայքարի ոլորտը ՀՀԳՀ-ի պահանջներին սահուն և արդյունավետ համապատասխանեցման համար:

Բացի այդ, Խարդախության դեմ պայքարի ու հսկողության դրույթների իրագործման առումով պետք է նշել, որ ԵՄ ֆինանսական շահերին վնաս պատճառող խարդախությունների, այդ թվում՝ չարաշահումների կանխարգելման և հայտնաբերման նպատակով, ՀՀ գլխավոր դատախազությունը պատրաստակամություն է հայտնել ստանձնել Խարդախության դեմ պայքարի եվրոպական գրասենյակի (ԽՊԵԳ) գործընկերոջ գործառույթները՝ ինչպես Սևծովյան ավազանի Interreg NEXT ծրագրի ֆինանսավորման համաձայնագրի, այնպես էլ ԵՄ հետ կնքվելիք ապագա ֆինանսավորման համաձայնագրերի (բյուջետային և տեխնիկական աջակցության) շրջանակներում:

